

Gh. Gladchi

A. Mariț

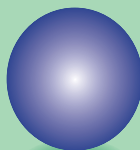
V. Berliba

I. Dolea

V. Zaharia

# **NOUA LEGISLAȚIE PENALĂ ȘI PROCESUAL PENALĂ**

**(REALIZĂRI ȘI CONTROVERSE.  
IMPACTUL ASUPRA DETENȚIEI)**





Gh.Gladchi, A.Mariț, V.Berliba, I.Dolea, V.Zaharia

# NOUA LEGISLAȚIE PENALĂ ȘI PROCESUAL PENALĂ

(REALIZĂRI ȘI CONTROVERSE.  
IMPACTUL ASUPRA DETENȚIEI)

© **Institutul de Reforme Penale**

**Autorii:**

- © **Gheorghii Gladchi** – doctor habilitat în drept, conferențiar universitar.  
Universitatea Liberă Internațională din Moldova.
- © **Alexandru Mariț** – doctor în drept, conferențiar universitar.  
Universitatea de Studii Europene din Moldova.
- © **Viorel Berliba** – doctor în drept, conferențiar universitar.  
Academia „Ștefan cel Mare” al MAI al RM.
- © **Igor Dolea** – doctor în drept, conferențiar universitar.  
Universitatea de Stat din Moldova.
- © **Victor Zaharia** – doctor în drept. Universitatea de Stat din Moldova.

Lucrarea a fost recomandată spre publicare de către Senatul Universității Libere Internaționale din Moldova prin hotărârea din 27 iunie 2007.

A fost analizată legislația penală și procesual-penală în vigoare la 1 ianuarie 2007

Lucrarea a fost realizată în cadrul proiectului „Strengthening Civil Society: Health and Human Rights in prisons in Moldova” implementat de către Institutul de Reforme Penale în colaborare cu Reforma Penală Internațională.

În prezenta lucrare sunt exprimate opiniile autorilor, fapt care presupune că ele nu reflectă neapărat ideile finanțatorilor.

Noua legislație penală și procesual penală (Realizări și controverse. Impactul asupra detenției) / Gheorghii Gladchi, Alexandru Mariț, Viorel Berliba, ... – Ch. 2007: 240 p., 2000 ex, “Helmax-exim” SRL

ISBN 978-9975-9511-9-7

N 89

## CUVÂNT ÎNAINTE

Pornind de la obligațiile asumate față de structurile europene autoritățile moldovenești și-au propus ca obiectiv important și elaborarea unor noi standarde naționale în domeniul justiției, proces ce se realizează prin adoptarea Codului Penal, Codului de Procedură Penală, Codului de Executare, altor acte normative. În cea mai mare parte aceste norme corespund standardelor internaționale, având ca obiectiv primordial ocrotirea celor mai supreme valori – drepturile și libertățile fundamentale ale omului. Pornind de la faptul că activitatea de reformare este un proces continuu, în fața doctrinei juridice se pune atât sarcina testării normelor noi, cât și a identificării unor lacune, controverse, care ar pune în pericol libertatea și siguranța persoanei, echitatea procesului, inviolabilitatea etc. Este cunoscut faptul că în cele mai dese cazuri sunt susceptibile de afectiune drepturile persoanei în cadrul justiției penale, pornind de la natura acestui domeniu al vieții sociale. De remarcat că unele condamnări ale Republicii Moldova de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului sunt provocate atât de neglijarea de către organele de drept a valorilor promovate de Convenția Europeană în domeniul justiției penale, cât și de necunoașterea de către acestea a standardelor europene și, evident, a jurisprudenței Curții de la Strasbourg. Pe lângă acest fapt, nihilismul juridic și cultura juridică joasă duc la încălcarea frecventă a valorilor fundamentale, provocând sentimentul de nesiguranță și neîncredere în justiție.

Scopul acestui studiu nu este strict determinat, autorii având opțiunea de a identifica problemele care, în viziunea lor, solicită atât meditare, cât și soluții. Încercând de a aborda pe cât e de posibil întreaga gamă de probleme ce țin de justiția penală, s-a propus ca direcțiile de investigații să se axeze pe Partea Generală și Specială a Codului Penal, Codul de Procedură Penală, Codul cu privire la contravențiile ad-

ministrative și cel de Executare. Un segment separat îl constituie studiul sociologic privind problemele de perfecționare și a practicii de aplicare a normelor juridice. Țin să aduc mulțumiri autorilor, rămânând cu speranța că lucrarea, ca și alte publicații ale Institutului de Reforme Penale, va fi utilă pentru toți cei implicați în cercetare, dar și în activitatea de aplicare a legii.

dr. *Igor Dolea*  
Director,  
Institutul de Reforme Penale

# **NOUL COD PENAL ȘI DE PROCEDURĂ PENALĂ: PROBLEME DE PERFECTIONARE A LEGISLAȚIEI ȘI PRACTICII DE APLICARE (studiu sociologic)**

**Gheorghie Gladchi,**

doctor habilitat în drept, ULIM

Codul Penal și Codul de Procedură Penală în vigoare au fost elaborate în baza unor noi principii fundamentale și a unei noi ideologii – ideologia priorității valorilor general-umane în raport cu toate celelalte valori, inclusiv de clasă și etnice, a orientării acestor acte normative spre problemele de protecție a drepturilor și libertăților omului drept idee fundamentală a legislației penale și procesual-penale actuale și corespunderii interdicțiilor juridico-penale și procesual-penale, condițiilor economiei de piață în proces de consolidare. În mare parte legislatorul a reușit implementarea ideilor și principiilor noi în textul Codului Penal și Codului de Procedură Penală.

Totuși, actualul sistem de justiție al Republicii Moldova se orientează, în exclusivitate, spre reacția socială față de infracțiunile comise și mai puțin ia în considerație necesitățile și interesele părții vătămate, precum și respectarea drepturilor delincventului. În viziunea noastră, legislația penală și procesual-penală națională acordă atenție insuficientă interacțiunii dintre infractor și victimă, care stă la baza actului infracțional. În cadrul justiției represive, infracțiunea contra persoanei este „o infracțiune contra statului”, adică în faptul infracțiunii este privită relația dintre infractor și sancțiunea penală, dar nicidecum relația dintre infractor și victimă, infractor și societate. Obținerea înțelegerii sociale și normalizarea relațiilor prin luarea contactelor personale dintre infractor și victimă practic sunt imposibile. Totodată, menționăm că un șir de norme și instituții ale Codului Penal și Codului de Procedură Penală, cum sunt liberarea de răspundere penală, pedeapsa penală, individualizarea pedepsei, liberarea de pedeapsa penală, măsurile preventive etc., urmează a fi supuse perfecționării în continuare din perspectiva umanizării acestora.

În contextul problemelor menționate, devine deosebit de importantă și actuală analiza noii legislații naționale penale și procesual-penale și stabilirea impactului acesteia asupra tratamentului infracționalității, necesitatea perfecționării unor instituții sau norme ale Codului Penal și Codului de Procedură Penală în vigoare din perspectiva umanizării justiției penale, precum și crearea condițiilor favorabile pentru implementarea măsurilor justiției restaurative (alternative) în sistemul judiciar al Republicii Moldova.

În acest scop, Institutul de Reforme Penale a realizat un studiu sociologic, fiind chestionați 106 respondenți, din care 64 (60,4 la sută) judecători și 42 (39,6 la sută) procurori ai judecătoriilor și procuraturilor de sector din municipiul Chișinău. Aria investigației cuprinde judecătoriile Botanica, Buiucani, Centru, Râșcani și procuraturile Botanica, Centru. Eșantionul studiului a fost realizat prin metoda masivului principal, adică au fost chestionați circa 60-70 la sută din judecătorii și procurorii judecătoriilor și procuraturilor cuprinse în aria investigației.

Au fost chestionați 59,2 la sută bărbați și 40,8 la sută femei. Domină respondenții de vârsta 30-39 ani (35,5 la sută), urmați de persoanele de vârsta 40-49 ani (27,6 la sută) și de vârsta până la 29 ani (26,3 la sută). Procentul respondenților de vârsta 50 ani și peste este nesemnificativ, constituind doar 7,9 la sută din persoanele chestionate. Diferă structura pe vârstă a judecătorilor și procurorilor. Dacă printre procurorii chestionați circa două treimi au vârsta până la 29 ani, iar fiecare al treilea respondent are între 30-39 ani, atunci printre judecători domină persoanele de vârsta 40-49 ani (45,7 la sută) și de vârsta 30-39 ani (35,5 la sută). Cei mai mulți respondenți au vechimea în muncă în domeniul profesat până la 5 ani (36,8 la sută) și între 5-10 ani (fiecare al patrulea). O vechime de muncă de peste 10 ani în domeniul profesat are fiecare a treia persoană chestionată.

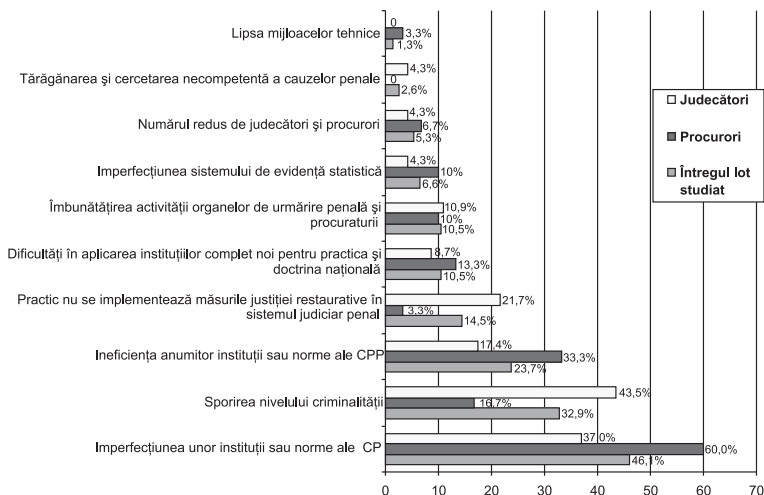
Majoritatea procurorilor (53,4 la sută) au o vechime de muncă de până la 5 ani și doar 13,3 la sută din aceștia au vechimea de muncă de peste 10 ani în domeniul profesat. Alta este situația la acest compartiment în rândul judecătorilor. Fiecare al doilea

judecător chestionat are vechime de muncă de peste 10 ani în domeniul profesat și doar fiecare al patrulea activează în funcția dată până la 5 ani.

Structura sociodemografică a lotului cercetat corespunde, în general, structurii judecătorilor și procurorilor care activează în judecătoriile și procuraturile cuprinse de aria investigației. Astfel, mărimea și conținutul eșantionului alcătuit pentru investigație constituie un temei de obiectivitate și deci de credibilitate a constatărilor făcute pe parcursul derulării acestui studiu.

Potrivit studiului, supraîncărcarea excesivă cu dosare penale a organelor justiției penale și suprapopularea instituțiilor penitenciare se explică, în primul rând, prin imperfecțiunea unor instituții sau norme ale Codului Penal. Această opinie este susținută de cea mai mare parte (46,1 la sută) din toți respondenții. În al doilea rând, această situație este determinată de sporirea nivelului criminalității în țară (susține fiecare a treia persoană chestionată), în al treilea rând – de ineficiența anumitor instituții sau norme ale Codului de Procedură Penală în vigoare (23,7 la sută din respondenți) și în al patrulea rând – de problemele procesului de implementare a măsurilor justiției restaurative (alternative) în sistemul judiciar penal (susțin 14,5 la sută din respondenți). Privitor la cel de-al doilea factor – sporirea nivelului criminalității în țară, care în opinia respondenților contribuie mult la supraîncărcarea excesivă cu cauze penale a organelor justiției penale, menționăm că, potrivit statisticii oficiale a Ministerului Afacerilor Interne, numărul infracțiunilor înregistrate pe teritoriul Republicii Moldova în ultimii ani se reduce. Astfel, dacă în anul 1995 numărul total de infracțiuni înregistrate pe teritoriul Republicii Moldova era de 38409, apoi în anul 2006 au fost înregistrate doar 24767 infracțiuni. Așadar, constatăm că nivelul criminalității în țară nu poate contribui substanțial la supraîncărcarea excesivă cu dosare penale a organelor justiției și suprapopularea instituțiilor penitenciare. Este interesant că cei mai mulți judecători chestionați (43,5 la sută) au acordat acestui factor rolul principal în supraîncărcarea excesivă cu dosare penale a organelor judecătorești.

Respondenții au menționat și alte cauze care contribuie la supraîncărcarea excesivă cu dosare penale a organelor justiției penale, cum ar fi dificultăți în aplicarea instituțiilor complet noi pentru practica și doctrina noastră națională (10,5 la sută din persoanele chestionate), îmbunătățirea activității organelor de urmărire penală și procuraturii (10,5 la sută), numărul redus de procurori și judecători (5,3 la sută), imperfecțiunea sistemului de evidență statistică și „goana” după indici (6,6 la sută), târăgănarea și cercetarea necompetentă a cauzelor penale (2,6 la sută) și lipsa mijloacelor tehnice în activitățile practicate – consideră 1,3 la sută din toate persoanele investigate (figura 1).

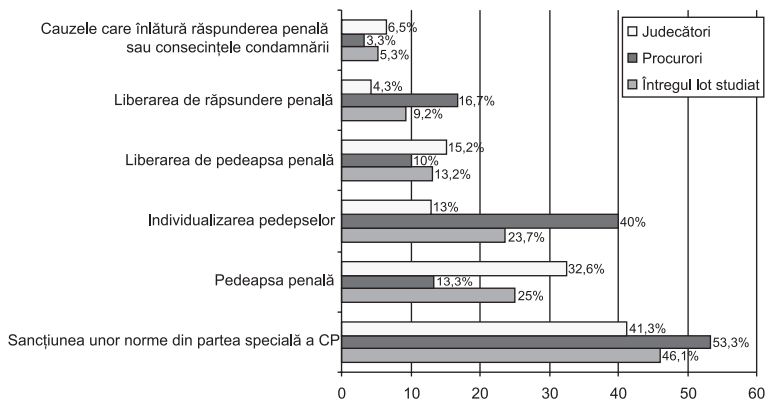


**Figura 1.** Prin ce se explică supraîncărcarea excesivă cu cauze penale a organelor justiției penale și suprapopularea instituțiilor penitenciare?

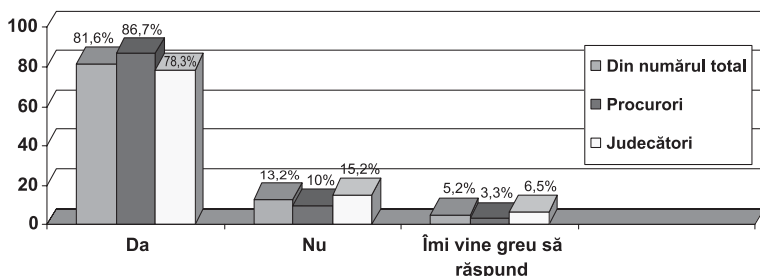
Menționăm că procurorii supuși sondajului dau prioritate în special la doi factori care, în opinia lor, contribuie mai mult la supraîncărcarea excesivă cu cauze penale a organelor justiției penale și suprapopularea instituțiilor penitenciare – imperfecțiunea unor instituții sau norme ale Codului Penal în vigoare (60 la sută din respondenți) și ineficiența anumitor instituții sau norme

ale Codului de Procedură Penală (fiecare al treilea respondent). Judecătorii consideră mai importanți trei factori: 1) sporirea nivelului criminalității în țară (43,5 la sută); 2) imperfecțiunea unor instituții sau norme ale Codului Penal (37 la sută) și 3) practic nu se implementează măsurile justiției restaurative în sistemul judiciar penal (fiecare al cincilea respondent).

Deoarece majoritatea respondenților, în special, procurorii, consideră imperfecțiunea Codului Penal în vigoare drept cauza principală a supraîncărcării excesive cu dosare penale a organelor justiției și suprapopulării instituțiilor penitenciare, era important ca studiul să concretizeze care anume instituții sau norme ale legii naționale penale trebuie supuse perfecționării. Cea mai mare parte din persoanele chestionate (46 la sută) s-au pronunțat asupra imperfecțiunii sancțiunii unor norme din partea specială a Codului Penal, fiecare a patra persoană a indicat imperfecțiunea instituției pedepsei penale, 23,7 la sută – individualizarea pedepselor, iar 13,2 la sută din respondenți – instituția liberării de pedeapsa penală. Atât procurorii (53,3 la sută), cât și judecătorii (41,3 la sută) sunt de părere că, în primul rând, ar trebui supuse perfecționării sancțiunile unor norme din partea specială a Codului Penal, în schimb diferă viziunile acestor două categorii de specialiști cu privire la reformarea altor instituții ale legii penale. Dacă procurorii dau prioritate perfecționării instituțiilor individualizării pedepselor (40 la sută din respondenți) și liberării de răspundere penală (16,7 la sută), atunci judecătorii se pronunță mai mult pentru reformarea instituțiilor pedepsei penale – fiecare al treilea respondent și liberării de pedeapsa penală – 15,2 la sută din persoanele chestionate (figura 2).



**Figura 2.** Care instituții sau norme ale Codului Penal trebuie perfecționate, în opinia dvs., pentru reducerea numărului enorm de condamnați în instituțiile penitenciare?



**Figura 3.** Cum credeți, este necesară perfecționarea CP în scopul soluționării problemelor ce țin de supraîncărcarea excesivă cu dosare penale a organelor justiției penale și de suprapopularea instituțiilor penitenciare?

Rezultatele sondajului denotă că majoritatea covârșitoare a respondenților (81,6 la sută), inclusiv a procurorilor (86,7 la sută) și judecătorilor (78,3 la sută), consideră că este necesară perfecționarea Codului Penal în scopul soluționării problemelor ce țin de supraîncărcarea excesivă cu dosare penale a organelor justiției penale și de suprapopularea instituțiilor penitenciare, doar 13,2 la sută din respondenți au o opinie contrară, iar 5,2 la sută din persoanele investigate nu au putut să se pronunțe (figura 3).

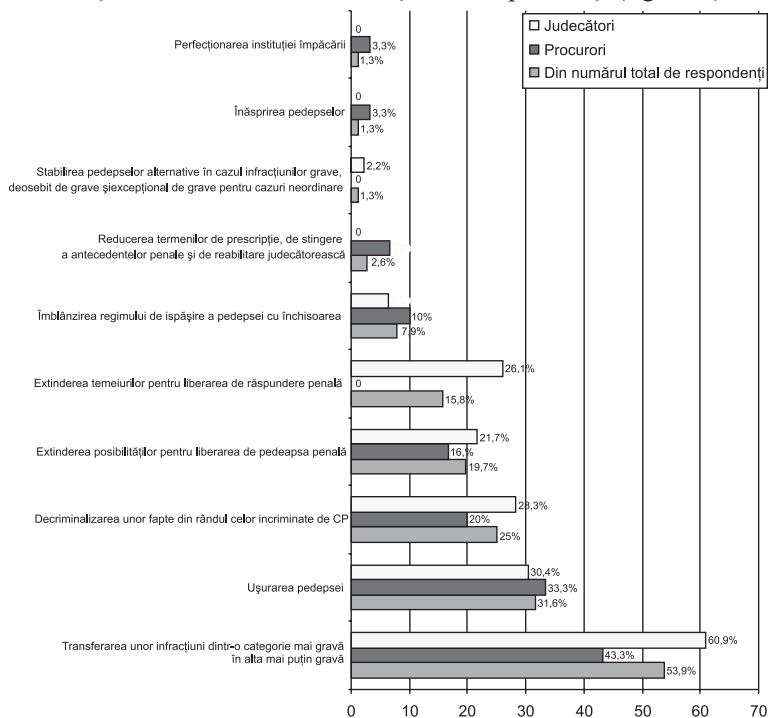
Noul Cod Penal al Republicii Moldova reflectă schimbările în societatea contemporană, evoluția sistemelor de politică penală din țara noastră, relațiile acesteia cu normele de drept penal internațional și cu tratatele internaționale ratificate de statul nostru. În același timp, studiul sociologic realizat constată că există încă rezerve privind perfecționarea legislației penale sub aspectul umanizării în continuare a acesteia. Potrivit investigației, Codul Penal actual urmează a fi perfecționat în trei direcții prioritare. Prima direcție constă în transferarea unor infracțiuni dintr-o categorie mai gravă în alta mai puțin gravă, susținută de majoritatea respondenților (53,9 la sută), a doua direcție cuprinde ansamblul modificărilor și completărilor orientate spre ușurarea pedepsei penale, pentru care s-a pronunțat fiecare al treilea respondent și direcția a treia care include decriminalizarea unor fapte din rândul celor incriminate de Codul Penal, fiind susținută de fiecare a patra persoană chestionată. Coincid viziunile procurorilor și judecătorilor cu privire la perfecționarea în continuare a legii penale sub cele trei aspecte prioritare menționate.

Astfel, prima direcție a procesului de perfecționare a Codului Penal în vigoare este susținută de 60,9 la sută judecători și 43,3 la sută procurori, a doua direcție – de fiecare al treilea judecător sau procuror și a treia direcție – respectiv de 28,3 la sută judecători și 20 la sută procurori.

În mai multe cazuri, atingerea scopului luptei împotriva criminalității este posibilă fără tragerea persoanelor vinovate la răspunderea penală sau prin condamnarea acestora, dar liberându-le de executarea reală a pedepselor. Liberarea de răspundere penală sau pedeapsa penală restrânge limitele aplicării represiunii juridico-penale și corespund, deci, cerințelor umanismului. Problema dată nu a rămas în afara atenției specialiștilor în materie supuși cercetării. Concomitent cu cele trei direcții prioritare menționate în perfecționarea legii penale din perspectiva umanizării acesteia, o parte substanțială a respondenților s-a pronunțat pentru extinderea posibilităților de liberare de pedeapsa penală (fiecare al cincilea) și extinderea temeiurilor de liberare de răspundere penală (15,8 la sută). Pentru perfecționarea acestor două instituții

optează mai ales judecătorii. Astfel, fiecare al patrulea judecător susține necesitatea extinderii temeiurilor pentru liberarea de răspundere penală, iar 21,7 la sută din aceștia sunt pentru extinderea posibilităților de liberare de pedeapsa penală.

Au fost propuse și alte măsuri de perfecționare a Codului Penal în vigoare, cum ar fi îmblânzirea regimului de ispășire a pedepsei închisorii; reducerea termenilor de prescripție, de stingere a antecedentelor penale și de reabilitare judecătorească; stabilirea pedepselor alternative în cazul infracțiunilor grave, deosebit de grave și excepțional de grave pentru cazurile neordinare; înăsprirea pedepselor și perfecționarea instituției împăcării. Propunerile date au fost susținute de un număr neesențial de respondenți (figura 4).



**Figura 4.** Dacă susțineți perfecționarea în continuare a Codului Penal, indicați sub ce aspecte sunt necesare modificările legii?

Potrivit studiului desfășurat, una din prioritățile perfecționării Codului Penal în vigoare este ușurarea pedepsei. Fiecare al treilea respondent s-a pronunțat pentru perfecționarea legii penale anume sub aspectul menționat. După cum era și firesc, urmau a fi concretizate care modificări, în opinia persoanelor chestionate, ar putea fi introduse în Codul Penal în scopul ușurării pedepsei. Respondenților li s-a propus un șir de modificări de *lege ferenda* în scopul ușurării pedepsei care urmau a fi notate cu cifre de către aceștia după însemnătatea lor. De exemplu, cu cifra 1 – cea mai importantă modificare de *lege ferenda* în viziunea persoanei chestionate, cu cifra 2 – a doua după însemnătate, cu cifra 3 – a treia după importanță etc. În baza calculelor am obținut următorul aranjament al propunerilor de *lege ferenda* după importanța acestora:

1. introducerea sancțiunilor alternative într-un șir de norme din partea specială a Codului Penal;

2. micșorarea termenului minimal și a celui maximal al pedepsei închisorii în unele norme din partea specială a Codului Penal;

3. înlocuirea în sancțiunea unor norme speciale a tipului pedepsei cu una mai ușoară;

4. micșorarea termenului maximal al pedepsei închisorii;

5. micșorarea termenului maximal al pedepsei închisorii pentru concurs de infracțiuni;

6. excluderea din sancțiunea alternativă a unor norme din Partea specială a Codului Penal, a pedepsei mai grave;

7. micșorarea termenului maximal de închisoare al pedepsei definitive în cazul unui cumul de sentințe;

8. excluderea din sancțiunea unui șir de norme din Partea specială a Codului Penal, a pedepsei complementare.

În general, opiniile judecătorilor și procurorilor coincid privind aranjarea în acest fel a propunerilor de *lege ferenda* în scopul ușurării pedepsei, după importanța acestora. În acest context constatăm doar unele mici excepții. De exemplu, în opinia procurorilor chestionați „micșorarea termenului minimal și a celui maximal al pedepsei închisorii în unele norme din partea specială a Codului Penal” este mai puțin importantă decât „înlocuirea în

sanctiunea unor norme speciale a tipului pedepsei cu una mai ușoară”, iar propunerea „excluderea din sanctiunea unui șir de norme din Partea Specială a Codului Penal, a pedepsei complementare” dimpotrivă este mai însemnată decât „micșorarea termenului maximal al pedepsei închisorii pentru concurs de infracțiuni” (tabelul 1).

**Tabelul 1.** Care modificări, în opinia dvs., ar putea fi introduse în Codul Penal în scopul ușurării pedepsei?

Nr. d/o	Propuneri de lege ferenda în scopul ușurării pedepsei	Întregul lot studiat		Procurori		Judecători	
		Valoarea medie 1-8	Gradul de importanță	Valoarea medie 1-8	Gradul de importanță	Valoarea medie 1-8	Gradul de importanță
1.	Introducerea sancțiunilor alternative într-un șir de norme din Partea specială a CP	3,85	I	5,10	I	3,00	I
2.	Micșorarea termenului minimal și a celui maximal al pedepsei închisorii în unele norme din Partea specială a CP	5,35	II	5,20	III	5,40	II
3.	Înlocuirea în sanctiunea unor norme speciale a tipului pedepsei cu una mai ușoară	5,47	III	5,13	II	5,70	III
4.	Micșorarea termenului maximal al pedepsei închisorii	5,87	IV	5,97	IV	5,80	IV
5.	Micșorarea termenului maximal al pedepsei închisorii pentru concurs de infracțiuni	6,43	V	6,57	VII	6,30	V
6.	Excluderea din sanctiunea alternativă a unor norme din Partea specială a CP, a pedepsei mai grave	6,80	VI	6,50	VI	7,00	VII
7.	Micșorarea termenului maximal de închisoare al pedepsei definitive în cazul unui cumul de sentințe	6,90	VII	7,30	VIII	6,60	VI

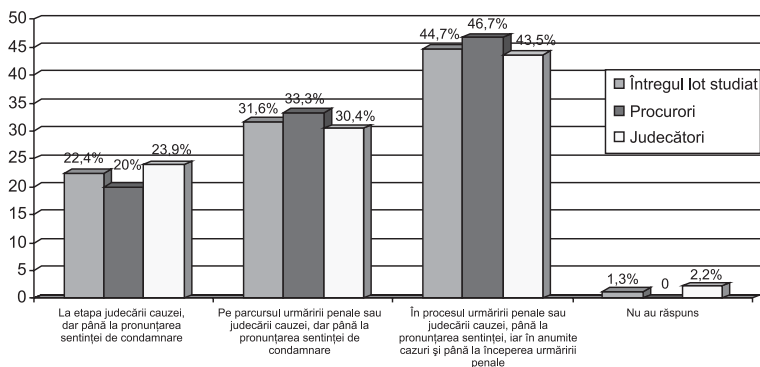
8.	Excluderea din sancțiunea alternativă a unui șir de norme din Partea specială a CP, a pedepsei complementare	7,00	VIII	6,40	V	7,40	VIII
----	--	------	------	------	---	------	------

Potrivit articolului 53 al Codului Penal, persoana care a săvârșit o faptă ce conține semnele componentei de infracțiune poate fi liberată de răspundere penală de către instanța de judecată în cazurile: a) minorilor; b) tragerii la răspundere administrativă; c) renunțării de bună voie la săvârșirea infracțiunii; d) căinței active; e) schimbării situației; f) liberării condiționate; g) prescripției de tragere la răspundere penală. Deci numai instanța de judecată are dreptul să înceteze procesul penal în legătură cu temeiurile liberării de răspundere penală prevăzute de art. 53 CP al Republicii Moldova.

În cadrul studiului sociologic realizat s-a stabilit că doar 22,4 la sută din respondenți s-au pronunțat în susținerea acestei prevederi legale. Majoritatea persoanelor investigate (76,3 la sută), inclusiv 80 la sută procurori și 74 la sută judecători, consideră că persoana vinovată poate fi liberată de răspundere penală în baza temeiurilor menționate nu numai de către instanța de judecată, după cum este stipulat în art. 53 CP, ci și de către procuror din oficiu sau la propunerea organului de urmărire penală. Astfel, dacă procesul penal a fost pornit, atunci, în baza temeiurilor prevăzute de art. 53 CP, el poate fi încetat pe parcursul urmăririi penale sau judecării cauzei, dar până la pronunțarea sentinței de condamnare. În acest context, este important de menționat că „măsurile alternative” de soluționare a conflictelor de drept penal (dacă noi le admitem) sunt mult mai eficiente anume în fazele inițiale de mișcare a dosarului, deoarece ele trebuie să înlocuiască nu numai pedeapsa, ci și o cât mai considerabilă parte a procesului penal.

O parte substanțială din respondenți (44,7 la sută) sunt de părere că în anumite cazuri persoana care a săvârșit o infracțiune poate fi liberată de răspundere penală chiar și până la începerea urmăririi penale (figura 5). Această opinie este susținută mai frecvent de către procurori (practic fiecare al doilea). Într-adevăr,

dacă, de exemplu, persoana care pentru prima dată a săvârșit o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă s-a autodenunțat de bună voie și a reparat prejudiciul cauzat, atunci are rost oare de a porni procesul penal, ca apoi (numai de instanță în ședința de judecată, prin sentință motivată) să fie clasat în baza art. 57 CP al Republicii Moldova? Aceeași întrebare poate fi pusă și în cazul când există alte temeiuri pentru liberarea de răspundere penală. Prin urmare, este necesar ca Codul de Procedură Penală să ofere dreptul organelor competente nu numai de a înceta procesul penal, dar și de a nu-l iniția, dacă există temeiurile prevăzute în articolele 54-60 CP al Republicii Moldova. Menționăm că, în cadrul sistemului de drept continental (Germania, Franța, Belgia etc.), decizia despre aplicarea medierii poate fi luată numai până la pornirea oficială a urmăririi penale și nu mai târziu.<sup>1</sup>



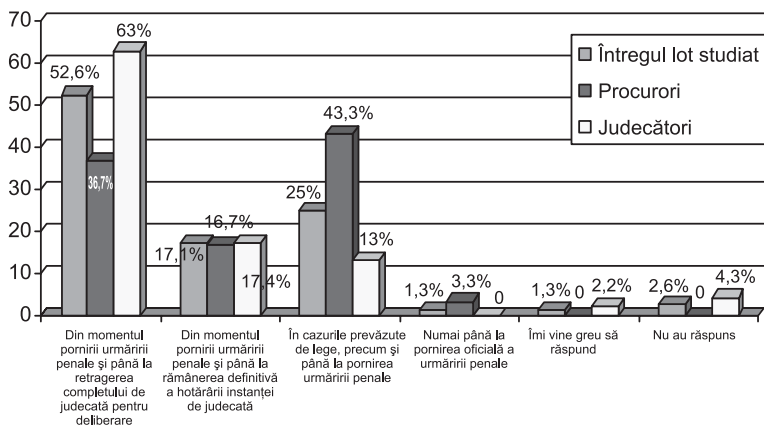
**Figura 5.** La ce etapă a procesului penal, după părerea dvs., persoana care a săvârșit o infracțiune ar putea fi liberată de răspunderea penală?

Există opinii diferite și privitor la etapa procesului penal în care ar putea să se împăce persoana vătămată și infractorul. Majoritatea respondenților (52,6 la sută) consideră că părțile se pot împăca din momentul pornirii urmăririi penale și până la retragerea completu-

1. Gladchi Gheorghe. Noi temeiuri ale liberării de răspundere penală: necesitate și probleme de aplicare // *Analele științifice. Științe juridice. USM. Academia de Drept din Moldova. Serie nouă. Nr. 7, Chișinău, USM, 2004, p. 262.*

lui de judecată pentru deliberare, adică, după cum prevede art. 109 CP al Republicii Moldova. Circa 17 la sută din aceștia au indicat că părțile pot să se împace din momentul pornirii urmăririi penale și până la rămânerea definitivă a hotărârii instanței de judecată, rezervând în așa fel împăcării o cale mai lungă decât cea menționată mai sus. Este important că fiecare a patra persoană chestionată susține că împăcarea poate să se producă atât în cazurile prevăzute de lege, cât și până la pornirea urmăririi penale (figura 6). Aceasta ar permite, în condițiile implementării reușite a instituției date în practica judiciară, reducerea supraîncărcării excesive cu cauze penale a organelor justiției penale.

Cei mai mulți procurori (43,3 la sută) au indicat că împăcarea se poate produce în cazurile prevăzute de lege, precum și până la pornirea urmăririi penale, iar 3,3 la sută din aceștia consideră că părțile ar putea să se împace numai până la pornirea oficială a urmăririi penale. De o altă opinie sunt judecătorii care, în majoritatea lor (63 la sută), cred că înțelegerea părților este posibilă până la retragerea completului de judecată pentru deliberare și numai 13 la sută din aceștia au indicat că înțelegerea părților poate să se producă atât în cazurile prevăzute de lege, cât și până la pornirea urmăririi penale.



**Figura 6.** În ce etapă a procesului penal, după părerea dvs., ar putea să se împace părțile?

Împăcarea părților permite fiecărui participant al triadei clasice „victima – persoana care a comis fapta infracțională – statul” să-și realizeze scopul său. Persoana vătămată își compensează mult mai repede prejudiciul cauzat, făptuitorul evită răspunderea penală și povara procesului penal, statul economisește timpul și mijloacele necesare pentru cercetare, examinare judiciară, executarea sentinței etc. De aceea, cu cât mai târziu este luată decizia cu privire la liberarea de răspundere penală, cu atât mai puține șanse rămân fiecăruia în realizarea scopurilor <sup>2</sup>.

Potrivit art. 109 Cod Penal al Republicii Moldova, împăcarea este actul de înlăturare a răspunderii penale pentru infracțiunile ușoare și mai puțin grave prevăzute la capitolele II-VI, precum și în cazurile prevăzute de procedura penală. Considerăm că, în perspectivă, odată cu aprobarea reușită a acestei instituții în practica judiciară din țara noastră, împăcarea va putea fi aplicată și în cazul infracțiunilor mai grave. De exemplu, în Belgia medierea poate fi aplicată și în cazul săvârșirii infracțiunilor pentru care legea penală prevede pedeapsa maximă cu închisoare pe un termen de până la 20 ani inclusiv <sup>3</sup>. Extinderea cercului infracțiunilor pentru care ar putea fi aplicată împăcarea va permite, în viziunea noastră, utilizarea mai eficientă a sistemului judiciar penal, care își va concentra eforturile și mijloacele modeste asupra infracțiunilor mai serioase, contribuind, în așa fel, la scăderea numărului de condamnați în instituțiile penitenciare, suprapopularea acestora micșorând-o până la limitele normale, reducând, totodată, și cheltuielile pentru întreținerea acestor instituții.

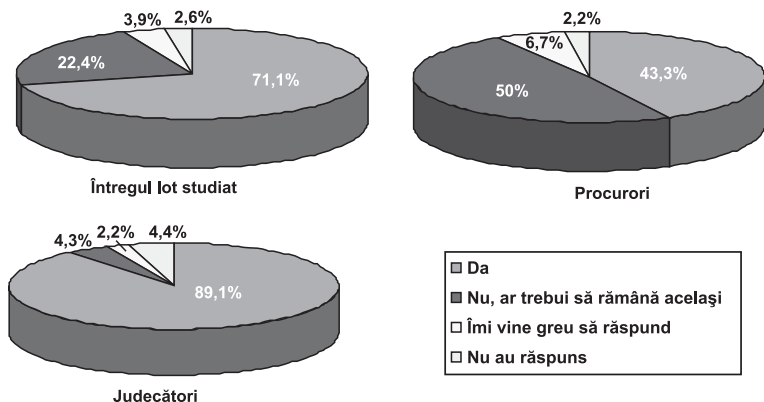
Majoritatea covârșitoare a respondenților (71,1 la sută) sunt de părerea că trebuie lărgit cercul infracțiunilor pentru care ar putea fi aplicată împăcarea, fiecare al cincilea din aceștia au o opinie contrară, iar 6,5 la sută – nu s-au determinat ori nu au răspuns. Este interesant că poziția judecătorilor față de acest subiect diferă mult de cea a procurorilor. Dacă marea majoritate a judecătorilor (89,1 la sută) s-a pronunțat pentru lărgirea cercului de infracțiuni pentru care ar putea fi aplicată împăcarea, atunci

---

2. Головки Л.В. Новые Основания освобождения от уголовной ответственности и проблемы их процессуального применения. // Государство и право, № 8, 1997, p. 83.

3. Курс уголовного права. Часть Общая. Том 2. Учение о наказании. Под ред. Кузнецовой Н.Ф., Тяжковой И.М. – Москва: ЗЕРЦАЛО, 1999, p. 152.

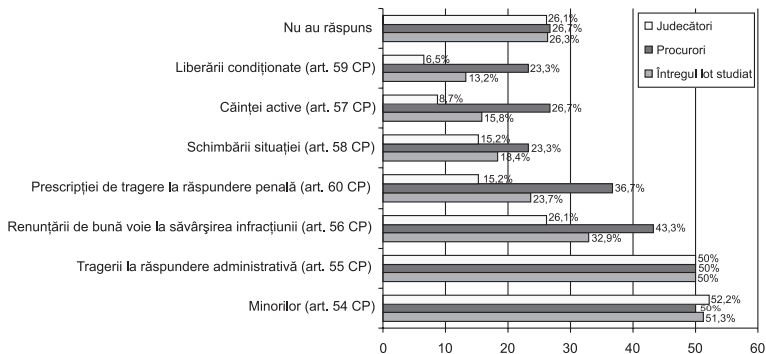
procentul procurorilor care sunt de aceeași părere este de două ori mai mic. Totodată, menționăm că cei mai mulți procurori (fiecare al doilea) consideră că nu trebuie lărgit cercul infracțiunilor pentru care ar putea fi aplicată împăcarea (figura 7).



**Figura 7.** Ar trebui oare, după părerea dvs., lărgit cercul infracțiunilor pentru care ar putea fi aplicată împăcarea?

După ce prin studiul realizat s-a stabilit că cea mai mare parte din persoanele chestionate, îndeosebi procurorii, acceptă că persoanele care au săvârșit infracțiuni să fie liberate de răspundere penală uneori și până la începerea urmăririi penale, era important de concretizat la care cazuri prevăzute de Codul Penal se referă respondenții. Fiecare al doilea respondent a indicat că persoana vinovată de comiterea unei infracțiuni poate fi liberată de răspundere penală chiar până la începerea urmăririi penale în cazul minorilor și tragerii la răspundere administrativă, fiecare al treilea din aceștia – în temeiul renunțării de bună voie la săvârșirea infracțiunii, fiecare al patrulea respondent – în cazul expirării termenelor de tragere la răspundere penală, iar 18,4 la sută din aceștia – în legătură cu schimbarea situației. Este ceva mai redus procentul acelor respondenți care consideră că este posibilă liberarea de răspundere penală și până la începerea urmăririi penale în cazurile căinței active (15,8 la sută) și liberării condiționate (13,2 la sută).

Opiniile procurorilor și judecătorilor cu privire la posibilitatea liberării de răspundere penală a persoanei care a săvârșit o infracțiune uneori și până la începerea urmării penale, diferă într-o anumită măsură. Astfel, o parte mai mare din procurori (fiecare al patrulea) susține necesitatea materializării ideii date pentru toate instituțiile liberării de răspundere penală prevăzute de CP al Republicii Moldova. Printre judecători, în schimb, este redus procentul acelor care consideră că persoana vinovată de comiterea unei infracțiuni ar putea fi liberată de răspundere penală și până la începerea urmării penale în cazurile liberării condiționate (6,5 la sută), căinței active (8,7 la sută), schimbării situației (15,2 la sută) și expirării termenelor prescripției de tragere la răspundere penală (15,2 la sută). Dacă cei mai mulți procurori (de la 26,7% până la 50%) sunt de părerea că este posibilă liberarea de răspundere penală a persoanei care a săvârșit o infracțiune și până la începerea urmării penale în cazurile căinței active, prescripției de tragere la răspundere penală, renunțării de bună voie la săvârșirea infracțiunii, tragerii la răspundere administrativă și minorilor, apoi cei mai mulți judecători (de la 26,1% până la 52,2%) se referă doar la trei cazuri, cum sunt: renunțarea de bună voie la săvârșirea infracțiunii, tragerea la răspundere administrativă și liberarea de răspundere penală a minorilor (figura 8).



**Figura 8.** Dacă sunteți de acord că persoana care a comis o infracțiune ar putea fi liberată de răspundere penală, uneori și până la începerea urmării penale, atunci la care cazuri prevăzute de CP vă referiți?

Liberarea de răspundere penală poate fi recunoscută ca întemeiată și echitabilă doar atunci când nu împiedică protecției drepturilor și libertăților persoanei, ocrotirii întregii ordini de drept de orice atentat criminal și totodată contribuie la corijarea persoanei vinovate, prevenirea săvârșirii unor noi infracțiuni, adică atunci când liberarea de răspundere penală corespunde sarcinilor legislației penale și permite atingerea scopurilor pedepsei penale fără aplicarea reală a acesteia. Drept temeiuri pentru liberarea de răspundere penală sunt: 1) comiterea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave; 2) persoana care a săvârșit infracțiunea nu prezintă pericol social sau prezintă pericol social redus; 3) tragerea la răspundere penală a vinovatului este irațională, adică corectarea acestei persoane este posibilă fără aplicarea unei pedepse penale.

La determinarea gradului de pericol social al persoanei făptuitorului, știința dreptului penal și practica judiciară se bazează, în primul rând, pe caracterul și gravitatea infracțiunii săvârșite, precum și pe circumstanțele care caracterizează comportamentul vinovatului până și după comiterea infracțiunii. Cercul acestor circumstanțe este într-atât de divers, încât prezentarea unei liste exhaustive a acestora este imposibilă. Totodată, unele circumstanțe sunt prevăzute expres în textul legii și au importanță obligatorie. De exemplu: persoana pentru prima oară a săvârșit o infracțiune, s-a autodenunțat de bună voie, a contribuit activ la descoperirea infracțiunii, a compensat valoarea daunei materiale cauzate sau, în alt mod, a reparat prejudiciul pricinuit de infracțiune, schimbarea situației, recunoașterea vinovăției. Numai prezența uneia sau câtorva din circumstanțele date, de rând cu infracțiunea ușoară ori mai puțin gravă, poate deveni o garanție că corectarea persoanei vinovate este posibilă fără aplicarea pedepsei penale.

Conform art. 54, 57 și 58 Cod Penal al Republicii Moldova, persoana vinovată de comiterea unei infracțiuni poate fi eliberată de răspundere penală dacă a săvârșit pentru prima oară o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă. Prin comiterea pentru prima oară a infracțiunii se înțelege, fie comiterea în adevăr pentru prima

dată a unei infracțiuni, fie comiterea repetată a unei infracțiuni, dar cu condiția că au expirat termenele de prescripție de tragere la răspundere penală ori sunt stinse antecedentele penale pentru infracțiunea comisă anterior ori alte condiții ce oferă posibilitatea de a stabili că fapta nu este comisă în mod repetat <sup>4</sup>.

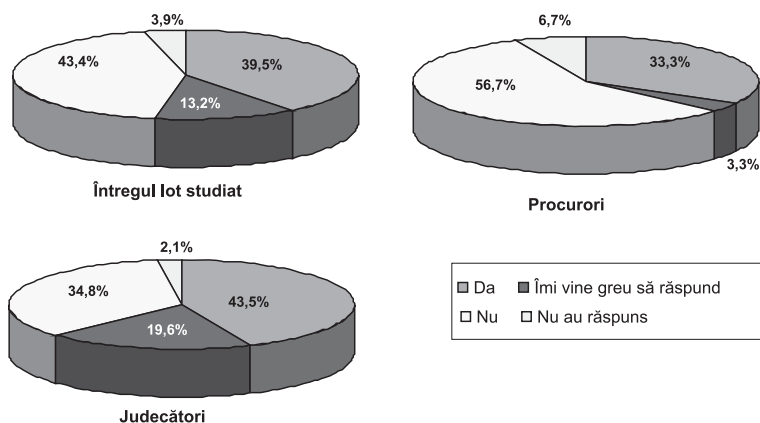
În opinia noastră, un grad redus de pericol social poate prezenta și persoana care a mai săvârșit anterior o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă, dar pentru care nu au fost stinse antecedentele penale sau n-a fost reabilitată. Bineînțeles, circumstanța dată urmează a fi apreciată în cumul cu alte condiții. De aceea unul din obiectivele studiului sociologic realizat a fost de a stabili poziția judecătorilor și procurorilor față de completarea prevederii „persoana care a săvârșit pentru prima oară o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă” din articolele 54, 55, 57 și 58 Cod Penal cu „precum și persoana care a mai săvârșit anterior o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă pentru care nu au fost stinse antecedentele penale sau n-a fost reabilitată”. Considerăm că această completare de *lege ferenda* ar permite extinderea cercului de persoane care pot fi liberate de răspundere penală, corespunde prevederilor art. 4 din Protocolul nr. 7 CEDO și cerințelor umanismului.

Circa 40 la sută din respondenți au indicat că ar fi binevenită completarea prevederii „persoana care a săvârșit pentru prima oară o infracțiune” din art. 54 Liberarea de răspundere penală a minorilor, art. 55 Liberarea de răspundere penală cu tragerea la răspundere administrativă, art. 57 Liberarea de răspundere penală în legătură cu căința activă și art. 58 Liberarea de răspundere penală în legătură cu schimbarea situației ale Codului Penal cu „precum și persoana care a mai săvârșit anterior o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă pentru care n-au fost stinse antecedentele penale sau n-a fost reabilitată”; 43,4 la sută din aceștia nu sunt de acord cu completarea dată, iar 13,2 la sută – nu s-au determinat.

---

4. Codul Penal al Republicii Moldova. Comentariu. Sub redacția dr. Alexei Barbăneagră. – Chișinău, Centrul de Drept al Avocaților, 2003, p. 150.

Diferă viziunile judecătorilor și procurorilor cu privire la această propunere de *lege ferenda*. Dacă cea mai mare parte din judecători (43,5 la sută) s-au pronunțat în susținerea completării menționate a art. 54, 55, 57 și 58 CP și doar fiecare al treilea din aceștia nu este de acord, apoi majoritatea procurorilor (56,7 la sută), dimpotrivă, nu susțin introducerea unei astfel de modificări în legea penală și numai fiecare al treilea din aceștia consideră propunerea dată binevenită (figura 9).



**Figura 9.** În scopul extinderii cercului de persoane care pot fi liberate de răspundere penală, considerați dvs. binevenită completarea prevederii „persoana care a săvârșit pentru prima oară o infracțiune” din art. 54, 55, 57 și 58 CP cu „precum și persoana care a mai săvârșit anterior o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă pentru care n-au fost stinse antecedentele penale sau n-a fost reabilitată?”

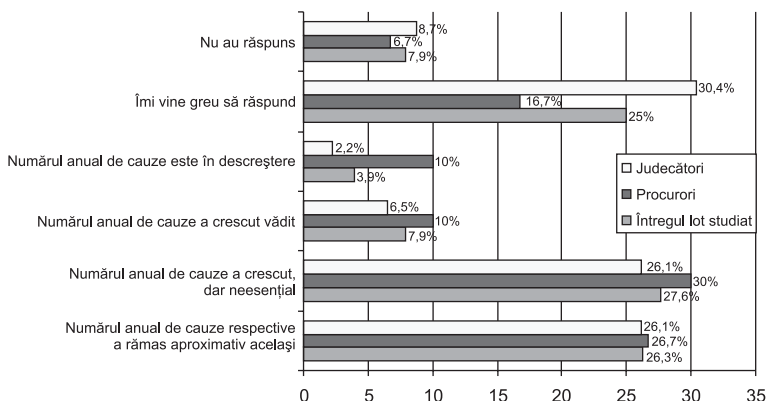
Instituția liberării de răspundere penală din noul Cod Penal conține modalități de liberare de răspundere penală care nu au fost cunoscute legislației anterioare, cum ar fi căința activă, care a fost prevăzută numai în calitate de circumstanță atenuantă (alin. 8 și 9 art. 37 CP din 1961), liberarea condiționată de răspundere penală, care a fost prevăzută numai ca modalitate de liberare de pedeapsa penală (art. 43 CP din 1961), renunțarea de bună voie la săvârșirea infracțiunii (art. 16 CP din 1961), care a fost

considerată drept cauză care exclude răspunderea penală. Noutoarea este și instituția împăcării care înlătură răspunderea penală (art. 109 CP). Introducerea în Codul Penal a instituției liberării de răspundere penală în legătură cu căința activă (art.57 CP) și împăcării (art. 109 CP) ar putea influența serios în viitorul apropiat dezvoltarea politicii penale. Aceste instituții noi înlocuiesc forma clasică a reacției statului față de comportamentul infracțional (pedeapsa), fiind denumite în literatura juridică, „măsuri de compromis în lupta împotriva criminalității” sau „măsuri alternative”. Aceste norme vor contribui și la realizarea funcției de prevenire a legii penale, fiindcă vor stimula comportamentul pozitiv al persoanei vinovate<sup>5</sup>. Totodată, noul Cod Penal extinde temeiul pentru aplicarea unor modalități de liberare de răspundere penală. Astfel, comparativ cu legislația anterioară, categoria infracțiunilor pentru care poate fi dispusă înlocuirea răspunderii penale prin răspundere administrativă a fost lărgită, fiind incluse în această categorie infracțiuni pentru comiterea cărora pedeapsa maximă nu poate depăși cinci ani de închisoare.

Deși noul Cod Penal oferă mai multe posibilități comparativ cu legea precedentă pentru liberarea de răspundere penală a persoanelor care au comis infracțiuni, totuși potrivit datelor studiului sociologic, numărul acestora practic a rămas același sau s-a mărit neesențial în ultimii trei ani. Circa 26,3 la sută din respondenți au indicat că în activitatea lor desfășurată în ultimii trei ani, după intrarea în vigoare a noului CP, numărul anual de cauze în care persoanele vinovate au fost liberate de răspundere penală a rămas aproximativ același; tot cam atâția (27,6 la sută) susțin că numărul anual de cauze a crescut, dar neesențial. Doar 7,9 la sută din persoanele chestionate consideră că numărul anual de cauze a crescut vădit, iar 4 la sută din acestea, dimpotrivă, sunt de părerea că numărul anual de cauze penale respective este în descreștere.

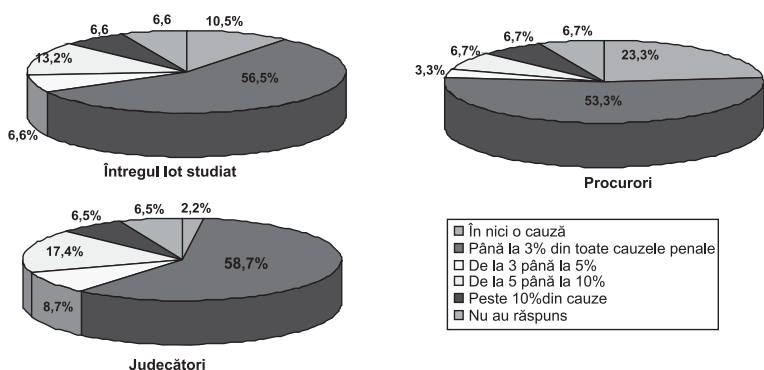
5. Gladchi Gheorghe. „Măsuri de conciliere” în lupta cu criminalitatea prevăzute de noul Cod Penal al Republicii Moldova, în Materialele Conferinței științifico-practice internaționale, 18-19 aprilie 2003 „Criminalitatea în Republica Moldova: starea actuală, tendințele, măsurile de prevenire și de combatere”, Chișinău, 2003, p. 68.

Opiniile judecătorilor și procurorilor, în general, sunt aceleași cu privire la evoluția numărului de cauze în care persoanele vinovate au fost liberate de răspundere penală pe parcursul ultimilor 3 ani (figura 10).



**Figura 10.** Cum s-a schimbat anual numărul cauzelor în care persoanele vinovate au fost liberate de răspundere penală, în activitatea dvs. desfășurată în ultimii ani, după intrarea în vigoare a noului Cod Penal?

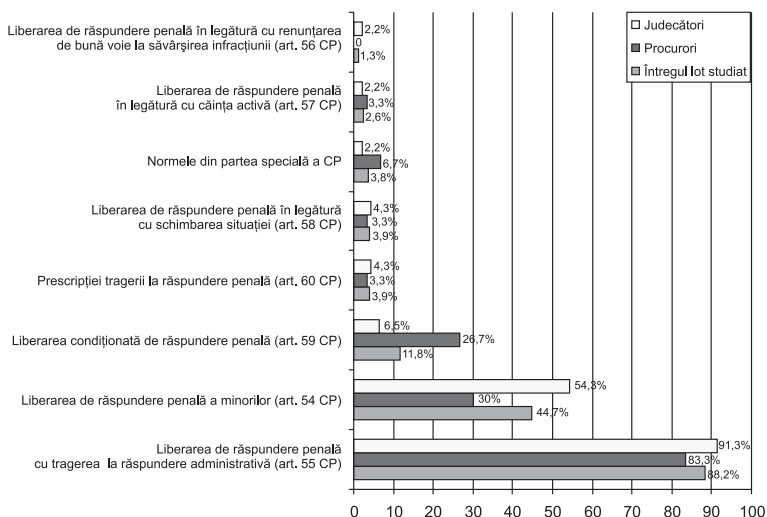
Este relativ redus și procentul cauzelor în care au fost liberate de răspundere penală persoanele învinuite din numărul total de cauze penale soluționate de instanțele de judecată în anul 2006. Astfel, majoritatea respondenților (56,5 la sută), inclusiv 58,7 la sută judecători și 53,3 la sută procurori au indicat că numărul acestor cauze nu depășește trei la sută din toate cauzele penale soluționate în anul precedent; 6,6 la sută din persoanele chestionate consideră că numărul categoriei date de cauze penale constituie de la trei până la cinci la sută; în opinia a 13,2 la sută din acestea cota-parte a cauzelor în care făptuitorii au fost liberați de răspundere penală alcătuiește de la cinci până la zece la sută, iar potrivit unui număr redus de respondenți (6,6 la sută) categoria respectivă de cauze depășește 10% din toate cauzele penale soluționate (figura 11).



**Figura 11.** Indicați, în câte cauze penale soluționate de dvs. sau cu participarea dvs. în anul 2006 au fost liberate de răspundere penală persoanele învinuite?

Majoritatea covârșitoare a respondenților (88,2 la sută) au indicat că persoanele care au comis infracțiuni cel mai frecvent sunt liberate de răspundere penală în baza art. 55 CP al Republicii Moldova „Liberarea de răspundere penală cu tragerea la răspundere administrativă”; o parte considerabilă din aceștia (44,7 la sută) au numit liberarea de răspundere penală a minorilor (art. 54 CP) drept cea mai frecvent aplicată modalitate, iar 11,8 la sută din persoanele chestionate au răspuns că mai frecvent sunt liberați făptuitorii în cazul liberării condiționate. Studiul sociologic a stabilit că celelalte modalități de liberare de răspundere penală prevăzute de Codul Penal al Republicii Moldova practic nu sunt aplicate. Astfel, un număr redus de respondenți au indicat asupra aplicabilității liberării de răspundere penală în cazul renunțării de bună voie la săvârșirea infracțiunii, art. 56 CP (1,3 la sută), cînței active, art. 57 CP (2,6 la sută), schimbării situației, art. 58 CP (3,9 la sută), prescripției de tragere la răspundere penală, art. 60 CP (3,9 la sută), precum și în baza normelor din Partea specială a CP (3,9 la sută). Potrivit opiniei judecătorilor nici modalitatea liberării condiționate de răspundere penală nu este atât de frecvent aplicată. Doar 6,5 la sută din judecători au răspuns că modalitatea dată de liberare de răspundere penală este frecvent aplicată

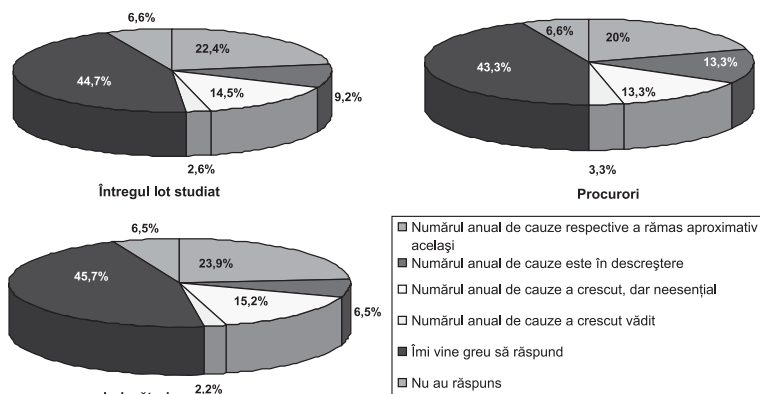
făptuitorilor (figura 12). Așadar, putem constata cu siguranță, că doar două modalități de liberare de răspundere penală și anume, în cazul tragerii la răspundere administrativă și a minorilor, sunt destul de frecvent aplicate în practica judiciară. Deși noul Cod Penal al Republicii Moldova oferă mai multe posibilități privind realizarea instituției liberării de răspundere penală, există probabil anumite probleme în sfera aplicabilității acesteia. Există dificultăți, îndeosebi, în aplicarea instituțiilor complet noi pentru practica și doctrina noastră națională.



**Figura 12.** În baza căror norme din Codul Penal mai frecvent sunt liberate de răspundere penală persoanele care au comis infracțiuni?

Potrivit datelor studiului, instituția liberării de pedeapsa penală este mai puțin aplicată în practica judiciară comparativ cu instituția liberării de răspundere penală. Astfel, procentul respondenților care au indicat că numărul anual de cauze în care persoanele condamnate au fost liberate de executarea pedepsei penale a rămas aproximativ același sau chiar este în descreștere, constituie 31,6 la sută, iar acei care au răspuns că numărul anual

de cauze respective a crescut neesențial sau a crescut vădit alcătuiesc doar 17,1 la sută din toate persoanele chestionate (figura 13). Altă situație constatăm în cazul evoluției dosarelor penale în care făptuitorii au fost eliberați de răspundere penală. Mai mulți respondenți (35,5 la sută) au indicat că numărul anual de cauze în care persoanele vinovate au fost eliberate de răspundere penală a crescut neesențial sau vădit și doar 30,2 la sută din aceștia susțin că numărul cauzelor respective a rămas aproximativ același sau este în descreștere.

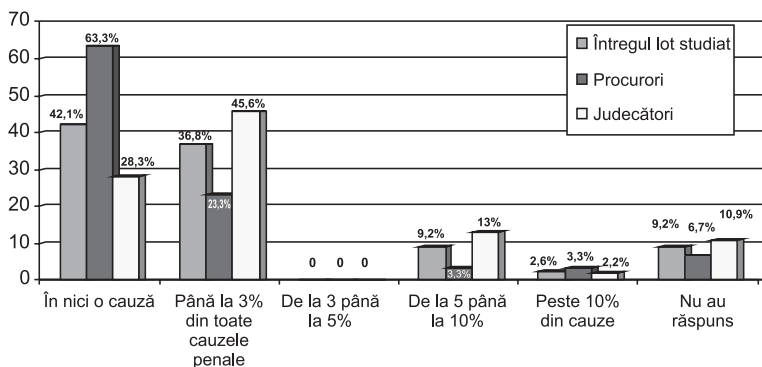


**Figura 13.** Cum s-a schimbat anual numărul cauzelor în care persoanele condamnate au fost eliberate de executarea pedepsei penale, în activitatea dvs. desfășurată în ultimii 3 ani, după intrarea în vigoare a noului CP?

Aplicabilitatea redusă în practica judiciară a instituției liberării de pedeapsa penală este confirmată și de alte date obținute în urma cercetării sociologice. O parte considerabilă (42,1 la sută) din respondenți a indicat că în nici o cauză penală examinată în anul 2006 nu au fost eliberate de pedeapsa penală persoanele condamnate; altă parte substanțială din aceștia (36,8 la sută) susține că numărul cauzelor penale în care au fost eliberate de pedeapsa penală persoanele condamnate nu depășește 3 la sută din toate dosarele examinate în anul precedent; 9,2 la sută din persoanele chestionate consideră că numărul dosarelor penale respective

constituie de la 5 la sută până la 10 la sută și doar 2,6 la sută din acestea au răspuns că numărul dosarelor respective alcătuiește peste 10 la sută din toate cauzele. Dacă majoritatea procurorilor (63,3 la sută) a răspuns că în nici o cauză examinată cu participarea lor în anul precedent nu au fost liberate de pedeapsa penală persoanele condamnate, atunci cei mai mulți judecători (45,6 la sută) au indicat că numărul cauzelor în care persoanele condamnate a fost liberate de executarea pedepsei constituie până la 3 la sută din toate cauzele. Mai mulți judecători (15,2 la sută) decât procurori (6,6 la sută) au indicat că numărul dosarelor în care persoanele condamnate au fost liberate de executarea pedepsei constituie peste 5 la sută din toate cauzele (figura 14).

Acești indici sunt mult mai reduși decât acei care se referă la aplicabilitatea instituției liberării de răspundere penală. Astfel, majoritatea covârșitoare a respondenților (63,1 la sută) au indicat că numărul dosarelor în care au fost liberați de răspundere penală făptuitorii constituie până la 5 la sută din toate cauzele examinate în anul 2006 și doar 36,8 la sută din aceștia consideră că numărul dosarelor penale în care au fost liberate de pedeapsa penală persoanele condamnate alcătuiește aceeași cotă-parte (5 la sută) din toate cauzele examinate. Fiind analizate răspunsurile respondenților privitor la aplicarea acestor două instituții ale Codului Penal în anul 2006, am stabilit că în circa 4 la sută din cauze, persoanele vinovate au fost liberate de răspundere penală, iar în 2-3 la sută din cauzele examinate, persoanele condamnate au fost liberate de executarea pedepsei. Constatăm că aproximativ în 6-7 la sută din toate cauzele examinate de instanțele judecătorești în anul 2006 au fost aplicate instituțiile liberării de răspundere penală și liberării de pedeapsa penală. Indicele dat este, în opinia noastră, relativ redus și se explică probabil – atât prin necesitatea perfecționării normelor Codului Penal în vigoare, cât și prin soluționarea problemelor ce țin de procesul de realizare a acestor două instituții.



**Figura 14.** Indicați aproximativ în câte cauze penale soluționate de dvs. sau cu participarea dvs. în anul 2006 au fost liberate de pedeapsa penală persoanele condamnate?

Conform articolului 90 Cod Penal al Republicii Moldova, dacă instanța de judecată, ținând cont de circumstanțele cauzei și de persoana celui vinovat, va ajunge la concluzia că nu este rațional ca aceasta să execute pedeapsa stabilită, poate dispune suspendarea condiționată, a executării pedepsei aplicate vinovatului. Această modalitate de liberare de pedeapsa penală poate fi aplicată doar persoanelor vinovate cărora instanța de judecată le-a stabilit pedeapsa închisorii pe un termen de cel mult 5 ani pentru infracțiunile săvârșite cu intenție și de cel mult 7 ani pentru infracțiunile din imprudență sau la stabilirea pedepsei de trimitere într-o unitate militară disciplinară. Condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei nu se aplică față de persoanele care au săvârșit infracțiuni deosebit de grave și excepțional de grave, în cazul recidivei, precum și în cazul în care daunele n-au fost integral reparate până la pronunțarea hotărârii judecătorești. În cazul condamnării minorilor și a femeilor care au copii până la 8 ani repararea integrală a daunelor produse prin infracțiune nu este obligatorie.

Sunt și mai mari restricțiile aplicării condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei prevăzute de art. 66 CP al

Spaniei. Norma dată stipulează că condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei nu se aplică față de persoanele care au săvârșit infracțiuni, pentru care legea prevede pedeapsa închisorii pe un termen mai mare de 3 ani<sup>6</sup>. Totodată Codul Penal al Federației Ruse nu stabilește interdicții formale față de aplicarea condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei. Art. 73 al acestui Cod Penal prevede că instanța judecătorească aplicând condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei ține cont de caracterul și gradul de pericol social al infracțiunii săvârșite, persoana vinovatului, inclusiv de circumstanțele atenuante și agravante,

Potrivit studiului cei mai mulți respondenți (36,8 la sută) sunt de acord cu restricțiile stabilite de art. 90 Cod Penal al Republicii Moldova privind aplicarea condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei; 22,4 la sută din aceștia consideră că este necesar a mări restricțiile; 14,5 la sută din persoanele chestionate, dimpotrivă, s-au pronunțat pentru micșorarea restricțiilor, iar 23,7 la sută sunt de părerea ca restricțiile privind aplicarea normei date, în general, să fie excluse. Așadar, constatăm că majoritatea respondenților (circa 60 la sută) sunt de acord cu restricțiile stipulate în art. 90 Cod Penal sau chiar consideră necesar a le mări.

Diferă viziunile procurorilor și judecătorilor asupra problemei stabilirii restricțiilor la aplicarea condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei. Astfel, 40 la sută din procurori s-au pronunțat pentru mărirea restricțiilor la aplicarea instituției date, 36,7 la sută sunt de acord cu interdicțiile prevăzute de art. 90 Cod Penal și doar fiecare al patrulea optează pentru micșorarea restricțiilor sau excluderea acestora din legea penală. Printre judecători, numărul respondenților care sunt de acord sau consideră necesar a mări restricțiile stipulate în art. 90 Cod Penal privind aplicarea condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei corespunde cu numărul acelor care s-au pronunțat pentru micșorarea sau excluderea restricțiilor (tabelul 2).

---

6. Курс уголовного права ...,p. 208.

**Tabelul 2.** Care este atitudinea dvs. față de restricțiile stabilite de CP privind aplicarea condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei?

Nr. d/o	Răspunsuri	Întregul lot studiat (%)	Procurori (%)	Judecători (%)
	Respondenții			
1.	Sunt de acord	36,8	36,7	37,0
2.	Este necesar a mări restricțiile	22,4	40,0	10,9
3.	Este necesar a micșora restricțiile	14,5	6,7	19,6
4.	Restricțiile trebuie excluse, iar instanța de judecată ia decizia ținând cont de caracterul și gradul prejudiciabil al faptei, persoana celui vinovat, inclusiv de circumstanțele cauzei	23,7	16,7	28,3
5.	Îmi vine greu să răspund	2,6	-	4,3

Respondenții, fiind întrebați cum ar putea fi micșorate restricțiile legale privind aplicarea condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, cei mai mulți dintre aceștia (34,2 la sută) s-au pronunțat pentru mărirea termenului pedepsei închisorii stabilite pentru infracțiunile săvârșite cu intenție de la cel mult 5 ani până la cel mult 7 ani. Tot cam atâția (30,3 la sută) consideră necesar de a exclude din art. 90 Cod Penal restricțiile ce țin de starea de recidivă a făptuitorului și de termenul pedepsei închisorii. Un număr mai redus de respondenți (17,1 la sută) sunt de părerea că ar fi suficient de modificat norma dată doar sub aspectul aplicării condamnării cu suspendarea executării pedepsei persoanelor care au comis infracțiune în stare de recidivă, fiind condamnate anterior la pedeapsa închisorii pentru o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă, iar 6,6 la sută din aceștia consideră oportună o astfel de modificare doar pentru acei recidiviști care au fost condamnați anterior la pedeapsa închisorii de cel mult 2 ani. Menționăm că ultimele două soluții privind micșorarea restricțiilor legale de aplicare a condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei au fost susținute în exclusivitate numai de judecători, respectiv de 28,3 la sută și 15,2 la sută dintre aceștia (tabelul 3).

**Tablelul 3.** După părerea dvs., cum ar putea fi micșorate restricțiile legale pentru dispunerea condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei?

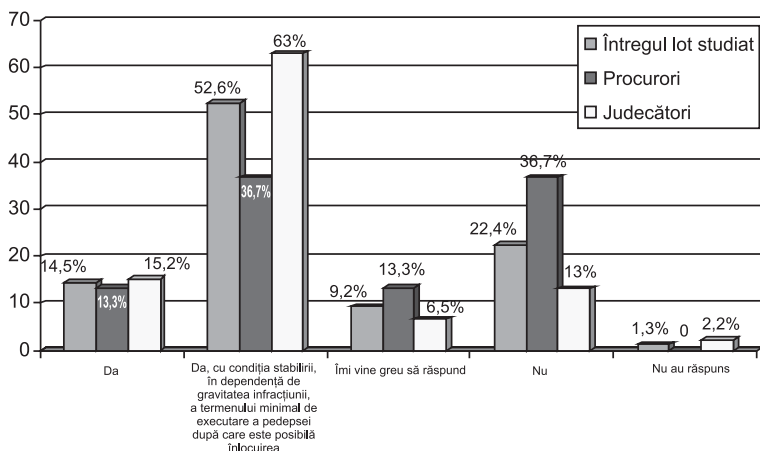
Nr. d/o	Răspunsuri Respondenți	Întregul lot studiat (%)	Procurori (%)	Judecători (%)
1.	Pedeapsa închisorii stabilită pentru infracțiunea săvârșită atât cu intenție, cât și din imprudență este de cel mult 7 ani	34,2	30,0	37,0
2.	Făptuitorul a comis infracțiunea în stare de recidivă, fiind condamnat anterior la pedeapsa închisorii de cel mult 2 ani	6,6	-	15,2
3.	Făptuitorul a comis infracțiunea în stare de recidivă, fiind condamnat anterior la pedeapsa închisorii pentru o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă	17,1	-	28,3
4.	A exclude din art. 90 CP restricțiile ce țin de starea de recidivă și de termenul pedepsei închisorii	30,3	33,3	28,3
5.	A exclude condiția ca daunele să fie reparate până la pronunțarea hotărârii judecătorești	1,3	-	2,2
6.	Nu au răspuns	22,4	36,7	13,0

Conform art. 92 Cod Penal al Republicii Moldova instanța de judecată ținând cont de comportarea condamnatului în timpul executării pedepsei, poate pronunța o încheiere cu privire la înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă în privința doar a persoanelor care execută pedeapsa închisorii pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave. Drept temei pentru aplicarea înlocuirii părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă servește executarea efectivă de către condamnat a cel puțin o treime din termenul pedepsei închisorii și comportamentul pozitiv al acestuia.

Majoritatea covârșitoare a respondenților (67,1 la sută) sunt de părerea că art. 92 Cod Penal al Republicii Moldova ar putea

fi modificat în vederea oferirii posibilității instanței de judecată de a înlocui partea neexecutată din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă persoanelor care execută pedeapsa cu închisoarea pentru comiterea infracțiunilor de orice categorie. Fiecare a doua persoană chestionată acceptă propunerea dată cu condiția stabilirii, în dependență de gravitatea infracțiunii, a termenului minimal de executare a pedepsei închisorii după care este posibilă înlocuirea; doar 22,4 la sută din persoanele investigate nu sunt de acord cu această propunere de *lege ferenda*, iar 9,2 la sută din respondenți nu s-au determinat.

Necesitatea modificării art. 92 Cod Penal este susținută, îndeosebi, de judecători (78,2 la sută) și mai puțin de procurori (fiecare al doilea). O parte substanțială dintre procurori (36,7 la sută) nu sunt de acord cu modificarea dată, iar 13,3 la sută din aceștia nu s-au determinat. Mult mai puțini judecători (13 la sută) nu susțin modificarea propusă a art. 92 Cod Penal în vigoare (figura 15).



**Figura 15.** Susțineți propunerea de a modifica art. 92 CP în vederea a oferirii posibilității instanței de judecată de a înlocui partea neexecutată din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă persoanelor care execută pedeapsa cu închisoarea pentru comiterea infracțiunilor de orice categorie?

Articolul 166 al noului Cod de Procedură Penală extinde temeiurile de reținere a persoanei bănuite de săvârșirea infracțiunii comparativ cu norma similară (art. 104) din Codul de Procedură Penală aprobat prin Legea din 24 martie 1961. Este vorba de art. 166 alin. (3) al CPP în vigoare care prevede că reținerea persoanei bănuite poate fi dispusă și dacă există temeiuri rezonabile de a presupune că aceasta se va sustrage de la urmărirea penală, va împiedica aflarea adevărului sau va săvârși alte infracțiuni. Completarea dată a determinat apariția opiniilor controversate generând discuții în mediul specialiștilor în materie. Există mai multe viziuni față de conținutul art. 166 alin. (3) CPP al Republicii Moldova. Potrivit unor opinii, prevederea dată trebuie modificată, concretizată, fiindcă uneori poate produce rețineri nejustificate, potrivit altor opinii acest aliniat trebuie exclus, fiindcă extinde nejustificat temeiurile de reținere a persoanei bănuite de săvârșirea infracțiunii.

În baza rezultatelor studiului sociologic constatăm că doar 36,8 la sută din respondenți apreciază pozitiv conținutul art. 166 alin. (3) CPP. Diferă însă foarte mult opiniile judecătorilor și procurorilor care sunt chiar diametral opuse. Astfel, dacă majoritatea covârșitoare a procurorilor (70 la sută) apreciază pozitiv conținutul art. 166 alin. (3) CPP, atunci doar 15,2 la sută din judecători susțin această opinie.

Cei mai mulți respondenți (46,1 la sută) consideră că conținutul art. 166 alin. (3) CPP trebuie modificat, concretizat, fiindcă aplicarea acestuia poate uneori produce rețineri nejustificate a cetățenilor. Această opinie este susținută de majoritatea judecătorilor (58,7 la sută) și doar de 26,7 la sută din procurori.

Pentru excluderea prevederii date din art. 166 CPP s-au pronunțat doar 9,2 la sută din respondenți. Menționăm că această opinie este susținută de 15,2 la sută din judecători și nici de un procuror (tabelul 4).

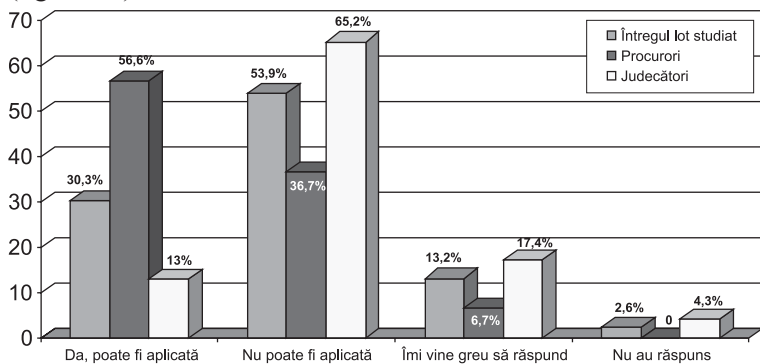
**Tabelul 4.** Care este opinia dvs. față de conținutul art. 166 alin. 3 CPP al Republicii Moldova?

Nr. d/o	Respondenți		Procurori (%)	Judecători (%)
	Opțiunea	Întregul lor studiat (%)		
1.	Pozitivă	36,8	70,0	15,2
2.	Prevederea dată trebuie modificată, concretizată, fiindcă uneori poate produce rețineri nejustificate	46,1	26,7	58,7
3.	Prevederea dată trebuie exclusă, fiindcă extinde nejustificat temeiurile de reținere, atentându-se la drepturile și libertățile cetățenilor	9,2	-	15,2
4.	Îmi vine greu să răspund	5,3	3,3	6,5
5.	Nu au răspuns	2,6	-	4,3

Art. 185 alin. (2) Pct. 1 CPP prevede că arestarea preventivă poate fi aplicată în cazul când bănuitul, învinuitul, inculpatul nu are loc permanent de trai pe teritoriul Republicii Moldova. Lipsa locului permanent de trai uneori este interpretată greșit, fiind echivalată cu lipsa vizei de reședință. De aceea, sunt posibile cazuri, în opinia noastră, când din singurul motiv că persoana bănuită, învinuită sau inculpată nu are viză de reședință, ea este arestată în baza art. 185 alin. (2) pct. 1 Cod de Procedură Penală. Aplicarea arestării preventive bănuितului sau inculpatului din motivul că acesta nu are viză de reședință contravine pct. 1 art. 2 din Protocolul nr. 4 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului care stipulează că oricine se găsește în mod legal pe teritoriul unui stat are dreptul să circule în mod liber și să-și aleagă în mod liber reședința sa.

Potrivit studiului realizat, majoritatea respondenților (53,9 la sută) este de părerea că nu poate fi aplicată arestarea preventivă în baza art. 185 alin. (2) pct. 1 față de bănuित, învinuit sau inculpat doar din singurul motiv că acesta nu are viză de reședință; fiecare al treilea respondent (în opinia noastră destul de mulți) consideră că în cazul dat poate fi aplicată arestarea preventivă, iar 13,2 la sută din persoanele chestionate nu au putut să răspundă.

Este interesant că viziunile procurorilor și judecătorilor asupra aplicării arestării preventive în cazul menționat diferă absolut. Astfel, majoritatea procurorilor (56,6 la sută) s-a pronunțat pentru aplicarea arestării preventive față de bănuit, învinuit sau inculpat doar din singurul motiv că acesta nu are viză de reședință și numai 36,7 la sută din aceștia au opinie contrară. Majoritatea judecătorilor (65,2 la sută), dimpotrivă, este convinsă că arestarea preventivă în baza art. 185 alin. (2) pct. 1 CPP față de bănuit, învinuit sau inculpat doar din singurul motiv că acesta nu are viză de reședință, nu poate fi aplicată și numai 13 la sută din aceștia consideră că în cazul dat poate fi aplicată arestarea preventivă (figura 16).

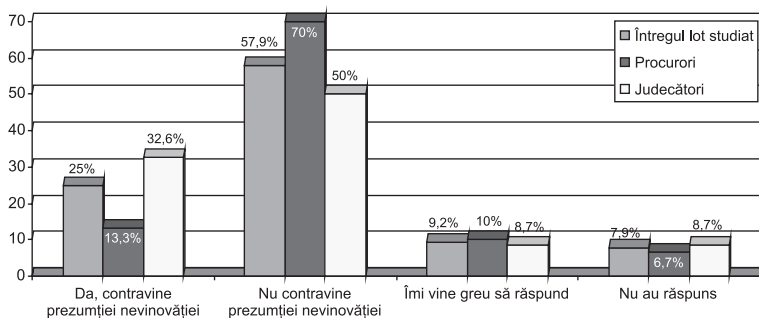


**Figura 16.** Cum credeți, poate fi aplicată arestarea preventivă în baza art. 185 alin. (2) pct. 1 CPP față de bănuit, învinuit sau inculpat doar din singurul motiv că acesta nu are viză de reședință?

Conform art. 192 alin. (1) Cod de Procedură Penală, liberarea provizorie pe cauțiune a persoanei arestate preventiv, reținute sau în privința căreia s-a înaintat demers de arestare poate fi acordată în cazul în care este asigurată repararea prejudiciului cauzat de infracțiune și s-a depus cauțiunea stabilită de judecătorul de instrucție sau de către instanță. Așadar, persoana arestată preventiv, reținută sau în privința căreia s-a înaintat demers de arestare, poate fi liberată provizoriu pe cauțiune doar dacă asigură repararea prejudiciului cauzat de infracțiune în condițiile în care nu este

dovedită vinovăția acesteia la săvârșirea infracțiunii date. În așa fel, prevederea „în cazul în care este asigurată repararea prejudiciului cauzat de infracțiune” din art. 192 alin. (1) Cod de Procedură Penală nu corespunde principiului prezumției nevinovăției, deoarece orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale.

Potrivit studiului realizat fiecare al patrulea respondent consideră că art. 192 alin. (1) Cod de Procedură Penală contravine principiului prezumției nevinovăției, în schimb majoritatea persoanelor chestionate are părere contrară, iar 17,1 la sută din acestea n-au răspuns sau n-au putut să răspundă. Dacă fiecare al treilea judecător a indicat că prin norma dată se încalcă principiul prezumției nevinovăției, atunci de aceeași părere sunt doar 13,3 la sută din procurori. Totodată, menționăm că majoritatea procurorilor (70 la sută) și judecătorilor (fiecare al doilea) consideră totuși că alin. (1) art. 192 Cod de Procedură Penală nu contravine prezumției nevinovăției (figura 17).



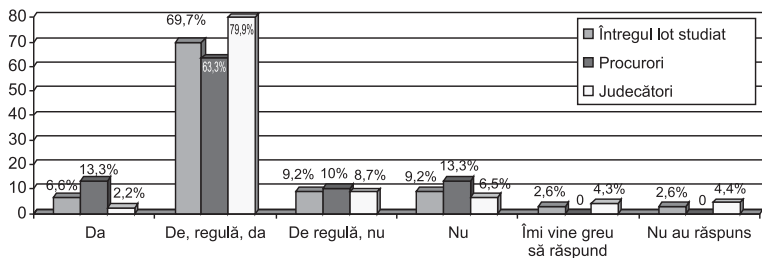
**Figura 17.** Cum considerați dvs., prevederea „în cazul în care este asigurată repararea prejudiciului cauzat de infracțiune” din alin. (1) art. 192 Liberarea provizorie pe cauțiune a persoanei deținute CPP, contravine sau nu principiului prezumției nevinovăției?

Art. 177 Cod de Procedură Penală al Republicii Moldova prevede că aplicând măsura preventivă procurorul care condu-

ce sau efectuează urmărirea penală, din oficiu sau la demersul organului de urmărire penală, emite o ordonanță motivată, iar instanța de judecată adoptă o încheiere motivată, în care se indică infracțiunea de care este bănuită sau învinuită persoana, temeiul măsurii preventive respective, menționarea datelor concrete care au determinat luarea acestei măsuri preventive. În ordonanța procurorului sau, după caz, în încheierea instanței de judecată, se menționează că învinuitului, inculpatului i s-au explicat consecințele încălcării măsurii preventive aplicate. Uneori sunt emise ordonanțe ale procurorului sau încheieri ale instanței de judecată cu privire la aplicarea măsurilor preventive, care sunt insuficient motivate, adică la întocmirea acestora nu sunt respectate întru totul prevederile art. 177 Cod de Procedură Penală.

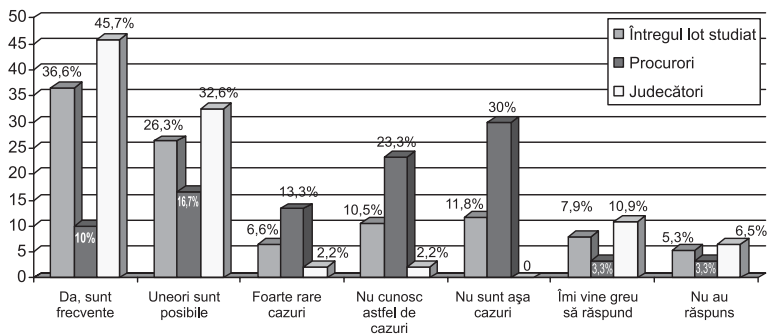
În baza datelor cercetării desfășurate, constatăm că majoritatea respondenților (69,7 la sută), inclusiv 73,9 la sută judecători și 63,3 la sută procurori, consideră că, de regulă la motivarea hotărârilor instanței de judecată cu privire la aplicarea măsurilor preventive sunt respectate prevederile art. 177 Cod de Procedură Penală. Deci, majoritatea respondenților admit că pot exista și cazuri, dar destul de rar, în care sunt emise hotărâri insuficient motivate. Fiecare al cincilea respondent a indicat că nu în toate cazurile sau, de regulă, nu în toate cazurile sunt respectate prevederile art. 177 CPP; numai 6,6 la sută din persoanele chestionate susțin că în toate cazurile sunt respectate prevederile normei procesual-penale menționate referitoare la motivarea hotărârii instanței judecătorești de aplicare a măsurii preventive.

Comparativ cu judecătorii, o poziție mai critică față de motivarea hotărârilor instanței de judecată au procurorii. Astfel, fiecare al patrulea procuror este de părerea că nu în toate cazurile sau, de regulă, nu în toate cazurile sunt respectate prevederile art. 177 Cod de Procedură Penală la motivarea hotărârilor instanței de judecată cu privire la aplicarea măsurilor preventive (figura 18).



**Figura 18.** După părerea dvs., în toate cazurile sunt respectate prevederile art. 177 CPP referitor la motivarea hotărârii instanței judecătorești de aplicare a măsurii preventive?

Materialele sondajului arată că sunt mult mai multe cazuri de emiteră a ordonanțelor insuficient motivate de către procurori cu privire la aplicarea măsurilor preventive. Fiecare al treilea respondent a indicat că sunt frecvente cazurile de emiteră de către procuror a ordonanțelor insuficient motivate referitor la aplicarea măsurilor preventive, iar 26,3 la sută susțin că uneori sunt posibile astfel de cazuri. Numai 11,8 la sută din persoanele chestionate au răspuns că nu există cazuri de emiteră de către procuror a ordonanțelor insuficient motivate; 10,5 la sută din aceștia nu cunosc astfel de cazuri, iar 6,6 la sută au comunicat că sunt foarte rare cazurile de emiteră a ordonanțelor insuficient motivate (figura 19).



**Figura 19.** Cum credeți, sunt frecvente cazurile de emiteră de către procuror a ordonanțelor insuficient motivate referitor la aplicarea măsurii preventive?

Cei mai mulți judecători (45,7 la sută) susțin că sunt frecvente cazurile de emitere de către procuror a ordonanțelor insuficient motivate, iar fiecare al treilea din aceștia a comunicat că uneori sunt posibile astfel de cazuri. Alta este poziția procurorilor față de motivarea ordonanțelor privind aplicarea măsurilor preventive. Majoritatea procurorilor (53,3 la sută) susțin că nu există cazuri de emitere a ordonanțelor insuficient motivate sau nu cunosc astfel de cazuri. Doar fiecare al zecelea procuror a indicat că sunt frecvente cazurile de emitere a ordonanțelor insuficient motivate; 16,7 la sută din aceștia au răspuns că uneori sunt posibile astfel de cazuri, iar 13,3 la sută susțin că sunt foarte rare cazurile date.

# IMPACTUL LEGISLAȚIEI PENALE GENERALE ASUPRA DETENȚIEI ÎN VECHEA ȘI NOUA LEGISLAȚIE PENALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

**Alexandru Mariț,**

doctor în drept, conf. univ., șef Catedră “Științe Penale” a Universității de Studii Europene din Moldova.

## **Generalități**

Instituția răspunderii penale este una dintre cele trei instituții fundamentale (infracțiunea, răspunderea penală și pedeapsa penală) a oricărui sistem de drept penal.

Reieșind din sensul etimologic al cuvântului „răspundere”, un timp îndelungat, doctrina penală rusă considera că esența termenului *răspundere penală* este identică cu noțiunea termenului *pedeapsă penală*. O parte dintre juriști interpretau noțiunea *răspunderii penale* ca pe o realizare a sancțiunii penale, reducându-i rolul la aplicarea și *executarea pedepsei penale*, adică o consecință a faptei infracționale interzise de norma juridică penală, ceea ce corespunde interpretărilor dicționarelor etimologice.

Necesitatea elaborării științifice și a definirii răspunderii penale ca noțiune juridico-penală de sine stătătoare a apărut după anii 1958-1961, când noțiunea răspunderii penale (art. 48 alin. 1 Cod Penal al Republicii Moldova din 1961 și articolele corespunzătoare ale Codurilor Penale ale celorlalte republici unionale din ex-U.R.S.S.) a început să fie considerată ca ceva diferit de noțiunea pedepsei penale (art. 48 alin. 2 Cod Penal al R.S.S.M. din 1961 și articolele corespunzătoare ale celorlalte Coduri Penale indicate).

Pentru prima dată în legislația penală, nu doar a țării noastre, Codul Penal al Republicii Moldova din 2002 a definit noțiunea răspunderii penale. Astfel, potrivit art. 50 CP al Republicii Moldova, se consideră: „*Răspundere penală condamnarea publică, în numele legii, a faptelor infracționale și a persoanelor care le-au săvârșit, condamnare ce poate fi precedată de măsurile de constrângere prevăzute de lege*”.

În privința acestei instituții expertul De Mariavaleria del Tufo, profesor de drept penal, Universitatea din Napoli II, Italia a apreciat că răspunderea penală *nu este condamnarea publică ... a faptelor infracționale și a persoanelor care le-au săvârșit*, dar poate antrena o asemenea condamnare.

### **Liberarea de răspundere penală**

Însăși noțiunea „liberarea de răspundere penală” a apărut în dreptul penal al țării noastre în 1961, când Codul Penal al R.S.S.M. din 1961 a folosit această noțiune în denumirea și textul articolelor 10 – *Răspunderea penală a minorilor*, 48 – *Absolvirea de răspundere și pedeapsă penală*, 48<sup>1</sup> – *Absolvirea de răspundere penală cu tragerea la răspundere administrativă*, 49 și 50 – *Absolvirea de răspundere penală cu încredințarea pe cheazășie*, precum și în denumirea altor articole cu care CP era completat.

Preluând aceste modalități de liberare de răspundere penală, Codul Penal din 2002 pentru prima dată le-a stipulat într-un capitol aparte – capitolul VI cu denumirea „Liberarea de răspundere penală”.

Spre deosebire de Codul Penal din 1961, care admitea liberarea de răspundere penală și de organele de urmărire penală, Codul Penal în vigoare permite liberarea de răspundere penală numai de către instanța de judecată.

Totuși, ținem să menționăm și să apreciem faptul că în CP al Republicii Moldova din 1961 nu exista o reglementare bine sistematizată și adecvat reglementată și în privința răspunderii penale. Anumite referințe tangente le putem identifica în articolul 48 din vechea reglementare penală în care se menționa: *Absolvirea de răspunderea penală și de pedeapsă penală*. Persoana, care a săvârșit o faptă, ce conține indicii de infracțiune poate fi absolvită de răspunderea penală, dacă se va constata, că la data cercetării sau judecării cauzei, datorită schimbării situației, fapta săvârșită de către dânsa și-a pierdut caracterul social-periculos sau că această persoană a încetat de a mai fi social-periculoasă.

Persoana, care a săvârșit o infracțiune, poate fi, conform sentinței pronunțate de instanța judecătorească, absolvită de pedeapsă dacă se va constata, că datorită comportării ulterioare ireproșabile și atitudinii față de muncă, această persoană, în momentul judecării cauzei, nu poate fi considerată ca fiind social-periculoasă.

Persoana care a săvârșit o faptă, ce conține indicii de infracțiune, a prezentat un mare pericol social, poate fi scutită de răspundere penală dacă se va găsi, că corectarea și reeducarea ei este posibilă fără aplicarea pedepsei penale. În acest caz, în conformitate cu legislația Republicii Moldova, poate fi adoptată una din următoarele hotărâri:

1) atragerea persoanei la răspunderea administrativă (articolul 48<sup>1</sup>);

2) – exclus<sup>1</sup>;

3) trimiterea materialelor dosarului spre examinare comisiei pentru minori (articolul 10) ;

4) încredințarea persoanei pe cheazășie unei organizații obștești, unui colectiv de muncă (articolul 50<sup>2</sup>)<sup>2</sup>.

În cazul săvârșirii de infracțiuni, caracterul inevitabil al răspunderii penale nu trebuie înțeles ca fiind absolut, fiindcă este posibil ca, prin voința legiuitorului, în anumite situații, stări, împrejurări, să fie înlăturată răspunderea penală pentru fapta săvârșită, apreciindu-se că nu mai este necesară tragerea la răspundere penală a infractorului.

Prin voința legiuitorului persoana poate fi liberată de răspundere penală conform prevederilor art. 53-60 cuprinse în Capitolul VI din Codul Penal al Republicii Moldova actual.

Astfel, liberarea de răspundere penală reprezintă punerea în libertate a persoanei ce a săvârșit infracțiunea, care în urmare și-a pierdut gradul prejudiciabil în virtutea unor împrejurări prevăzute de legea penală.

Într-un șir de cazuri scopul de luptă cu criminalitatea poate fi realizat fără tragerea la răspundere penală a persoanelor vinovate sau, în cazul condamnării lor, pot fi liberate de ispășirea pedepsei penale. În mod real, liberarea de răspundere penală

constă în emiterea de către instanța de judecată a sentinței de încetare a procesului penal (art. 391 din Cod Procesual Penal al Republicii Moldova) în cazurile prevăzute de art. 54-56 din CP al Republicii Moldova sau în emiterea de către procuror a unei ordonanțe de suspendare condiționată a urmăririi penale (art. 519-512 din Cod Procesual Penal al Republicii Moldova) în cazul prevăzut de art. 59 Cod Penal al Republicii Moldova sau în emiterea de către procuror a unei ordonanțe de clasare a cauzei penale (art. 286 din Cod Procesual Penal al Republicii Moldova) în cazul prevăzut de art. 60 din CP al Republicii Moldova, sau în emiterea sentinței de condamnare fără stabilirea pedepsei, cu liberarea de răspundere penală în cazurile prevăzute de art. 57 și 58 din Cod Penal al Republicii Moldova (art. 389 din CPP al Republicii Moldova), care atrag după sine încetarea relațiilor penal-juridice.

Trebuie subliniat că în Partea specială a Codului Penal într-un șir de articole se conțin norme speciale despre liberarea de răspundere penală (de ex., art. 278, 280 ș.a.). De regulă, în cazurile date, drept temei pentru liberare servește comportamentul pozitiv al persoanei vinovate după săvârșirea infracțiunii.

Astfel, există o clasificare a temeiurilor liberării de răspundere penală în *generale* și *speciale*. Temeiurile generale sunt prevăzute în Partea Generală a Codului Penal (art. 53), iar cele speciale, prevăzute în Partea Specială, țin de unele componente concrete ale infracțiunilor (vezi art. 165, 206, 278, 280, 282, 290, 325, 334, 364, 371).

Deoarece într-un șir de cazuri liberarea de răspundere penală constituie un drept al organelor judiciare, și nu o obligație, chiar și atunci când e vorba de existența tuturor premiselor formale necesare pentru adoptarea unei astfel de hotărâri, iar în alte cazuri legiuitorul impune ca obligație liberarea de răspundere penală, temeiurile liberării pot fi clasificate în *temeiuri ce rămân la discreția organului de drept* și *temeiuri imperative*.

În categoria temeiurilor *ce rămân la discreția organului de drept* intră temeiuri ce constituie un drept al organelor competen-

te de a libera persoana de răspundere penală. Aici pot fi incluse tipurile liberării de răspundere penală prevăzute de art. 54, 55, 57 din Codul Penal al Republicii Moldova.

Temeiurile *imperative* sunt prevăzute de art. 56 și 60 CPal Republicii Moldova și cele din Partea Specială.

## **PEDEAPSA PENALĂ ÎN NOUA ȘI ÎN VECHEA LEGISLAȚIE PENALĂ A REPUBLICII MOLDOVA**

### **§1. Concepte generale cu privire la pedeapsa penală**

Potrivit art. 6 alin. 1 Codul Penal al Republicii Moldova, persoana este supusă răspunderii penale și pedepsei penale numai pentru fapte săvârșite cu vinovăție.

Așadar, pedeapsa penală este o sancțiune de drept penal care, din punctul de vedere al infractorului, reprezintă o consecință juridico-penală pentru cele comise de el, iar din punctul de vedere al legii penale – o reacție la faptele infracționale săvârșite.

Pentru prima dată, noțiunea pedepsei penale este direct determinată de legea penală. Potrivit art. 61 Cod Penal al Republicii Moldova, *pedeapsa penală* este o măsură de constrângere statală și un mijloc de corectare și reeducare a condamnatului, ce se aplică de instanțele de judecată, în numele legii, persoanelor care au săvârșit infracțiuni, cauzând anumite lipsuri și restricții drepturilor lor.

Tot în noul Cod Penal se evidențiază clar tendința de a rezolva prin mijloacele dreptului penal anumite probleme sociale sau economice cu care se confruntă Republica Moldova. În acest context, legislatorul nu rareori urmează conștiința social-juridică cotidiană, fără a o aprecia critic, de pe poziții teoretico-științifice și practice.

Paradoxal, dar legislația penală a Republicii Moldova cu privire la această pedeapsă este mai aspră și decât legislația penală a Uniunii Sovietice, în care se prevedea maximum 15 ani de privațiune de libertate. În plus, la aceasta, fără a lua în considerație experiența negativă acumulată deja pe parcurs de două secole cu

privire la detențiunea penitenciară de scurtă durată, legislatorul a introdus o nouă modalitate a pedepsei de acest tip – arestul, astfel măbind posibilitățile aplicării mai largi a pedepselor privative de libertate chiar și pentru infracțiunile ce nu prezintă un pericol social sporit – sfera tradițională de aplicare a modalităților neprivative de libertate ale pedepsei. În rezultat, Republica Moldova se află pe locul 12 după numărul de deținuți la 100000 de locuitori. Aparent acest indice a început să scadă începând cu anul 2004, pe parcursul căruia a acționat doar noul Cod Penal al Republicii Moldova. Însă dacă analizăm dinamica aplicării amnistiiilor, vom observa că această descreștere se datorează eliberării în conformitate cu actul de amnistie din anul 2004 a 1160 de deținuți – aproximativ 11% din cei care se aflau la moment în penitenciare.

Potrivit art. 61 alin. 2 Cod Penal al Republicii Moldova, pedeapsa are drept scop restabilirea echității sociale, corectarea condamnatului, precum și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni atât din partea condamnaților, cât și a altor persoane.

Dezbaterile pe marginea scopurilor pedepsei au fost și rămân actuale și astăzi. Cert este faptul că la diferite etape ale dezvoltării sale statul promovează prin politica sa penală atingerea unora dintre ele, celelalte având un rol complementar. Astfel, în Codul Penal din 2003, care este mai dur decât Codul Penal din 1961, miza pare a fi pusă în special pe prevenția generală și specială.

## **§2. Sistemul și categoriile de pedepse aplicabile persoanelor fizice în Codul Penal al Republicii Moldova**

Codul Penal al Republicii Moldova din 2002 a schimbat în mod esențial lista pedepselor penale. Au fost introduse unele categorii noi de pedepse și excluse altele vechi. În lista categoriilor de pedepse au fost introduse munca neremunerată în folosul comunității și arestul; au fost excluse munca corecțională, mustrarea publică, confiscarea averii, privarea de drepturi părintești etc.

A fost schimbată consecutivitatea categoriilor de pedepse. Legiuitorul a construit sistemul de pedepse în temeiul trecerii de la

o pedeapsă mai ușoară la alta mai aspră. Se presupune că această consecutivitate va orienta instanțele judecătorești la alegerea unei pedepse mai ușoare din pedepsele alternative prevăzute de legea penală.

Astfel, varietatea pedepselor penale enumerate în textul legii permite instanțelor judecătorești să ia în considerație caracterul, gradul prejudiciabil al infracțiunilor și caracteristica personalității care le-a săvârșit, pentru a alege o pedeapsă nepărtinitoare, rațională, ca pedeapsa să favorizeze atingerea scopurilor scontate.

Anume categoriile și quantumul pedepselor determinate de legea penală dau expresie principiilor fundamentale ale politicii penale a Republicii Moldova.

În acest sistem pedepsele se află într-o anumită corelație, uneori de subordonare: unele pedepse sunt principale, altele – complementare, adică în calitate de complinire la primele.

Codul Penal adoptat în 2002 se caracterizează printr-o diversitate mai mare de pedepse comparativ cu Codul Penal al RSSM din 1961. În afară de pedepsele aplicabile persoanelor juridice (art. 63 CP al RM), care nu au precedent în Codul Penal anterior, datorită lipsei unui atare subiect al infracțiunii, și pedepsele aplicabile persoanelor fizice au crescut numeric (art. 62 CP al RM). Pedepse ca munca neremunerată în folosul comunității sau arestul nu au fost cunoscute de legea penală anterioară. Remarcând în acest sens tendința generală pozitivă, nu putem fi de acord cu introducerea arestului – pedeapsă privativă de libertate pe termen scurt, care nu se încadrează în politica penală europeană și mondială din ultimele decenii de eliminare a pedepselor privative de libertate de scurtă durată și de înlocuire a lor cu altele neprivative.

Totodată, sistemul nostru de pedepse nu conține o serie de pedepse cunoscute în alte sisteme de drept, precum ar fi, pentru persoanele fizice, arestul la sfârșit de săptămână (Spania), limitarea libertății de la 1 la 12 luni (Polonia), munca corecțională (Rusia), supravegherea și pedeapsa capitală (China). Legislația altor țări mai conține, pentru persoanele juridice: publicarea, difuzarea sau

afișarea sentinței de condamnare (Franța, Belgia), plasarea sub supraveghere judecătorească (Franța), probațiunea (SUA), executarea unor lucrări social-utile, interzicerea accesului la piețele publice (SUA) etc.

Sistemul de pedepse instituit în Codul Penal din 2002 reprezintă un progres incontestabil al dreptului penal din Republica Moldova. Este semnificativ faptul ***diversificării pedepselor alternative*** celor privative de libertate, deși sarcina dată nu poate fi considerată suficient de bine realizată.

În felul acesta, Codul Penal din 2002 a schimbat esențial lista pedepselor penale. Au fost introduse unele categorii noi de pedepse și excluse altele vechi. În lista categoriilor de pedepse au fost introduse munca neremunerată în folosul comunității și pentru o perioadă de timp arestul; au fost excluse munca corecțională, mustrarea publică, confiscarea averii, privarea de drepturi părintești etc.

A fost schimbată consecutivitatea categoriilor de pedepse. Legiuitorul a construit sistemul de pedepse în temeiul trecerii de la o *pedeapsă mai ușoară la alta mai aspră*. Se presupune că această consecutivitate va orienta instanțele judecătorești *la alegerea unei pedepse mai ușoare din pedepsele alternative prevăzute de legea penală*.

În funcție de gradul lor de autonomie și de particularitățile de aplicare în raport cu altele, pedepsele din Codul Penal se clasifică în *principale, complementare și mixte*.

*Pedepsele principale* sunt aplicate în mod independent pentru săvârșirea unei infracțiuni, fără a fi adăugate la altele. La stabilirea pedepsei instanța de judecată poate aplica o singură pedeapsă principală dintre cele alternative indicate în articol sau fixa doar unica pedeapsă principală indicată în articol. Stabilirea unei pedepse principale care nu este indicată în articolul din Partea specială poate avea loc doar în cazul aplicării unei pedepse mai blânde decât cea prevăzută de lege (art. 79 Cod Penal al Republicii Moldova). Art. 62 alin. (2) din Cod Penal al Republicii Moldova stabilește următoarele pedepse principale: munca neremunerată

în folosul comunității, arestul (până nu demult)<sup>1</sup>, trimiterea într-o unitate militară disciplinară, închisoarea și detențiunea pe viață.

*Pedepsele complementare* se aplică doar în calitate de adaos la o pedeapsă principală, pe care o completează în vederea unei individualizări maxime și pentru a atinge scopurile pedepsei. Pedepsa complementară nu poate fi fixată de sine stătător, ea doar poate însoți de fiecare dată o pedeapsă principală. În conformitate cu art. 62 alin. (4) Cod Penal al Republicii Moldova, avem numai o singură pedeapsă de acest tip - retragerea gradului militar, a unui titlu special, a gradului de calificare (clasificare) și a distincțiilor de stat.

*Pedepsele (mixte)* care pot fi aplicate atât ca pedepse principale, cât și ca pedepse complementare. În conformitate cu art. 62 alin. (3) Cod Penal al Republicii Moldova, sunt pedepse mixte, amenda și privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții de a exercita o anumită activitate

## ***2.1. Pedepsele principale***

*Munca neremunerată în folosul comunității* este o pedeapsă aplicabilă doar în calitate de pedeapsă principală, reprezentând una dintre pedepsele de bază alternative celor privative de libertate, care au completat sistemul de pedepse din Codul Penal din 2002. Este un pas care se încadrează în politica europeană în acest domeniu<sup>1</sup>. Această pedeapsă a fost preluată din experiența altor state – Franța, Marea Britanie, Olanda, SUA, Germania etc., unde ea s-a confirmat deja ca una de bază în substituirea pedepselor privative de libertate.

Munca neremunerată în folosul comunității pe larg aplicată în țările de peste hotare exista de mult în vechile reglementări penale ale Republicii Moldova în modalitatea muncii corecționale de la art. 27 din Codul Penal al R.S.S.M. din 1961. Astfel, munca corecțională consta în atragerea obligatorie a condamnatului la

---

1. Prin Rezoluția (76) 10 din 9.03.1976, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a recomandat țărilor membre introducerea muncii neremunerate în folosul comunității în cadrul sistemului de pedepse.

muncă pe un termen indicat în sentința instanței judecătorești cu reținerea unei anumite cote din câștigul condamnatului în folosul statului. Conform Decretului Președintelui Republicii Moldova din 18.01.99 a fost promulgată legea nr. 205-XIV din 25 noiembrie 98, care prevedea excluderea art. 27 din Codul Penal al Republicii Moldova. Iar în prevederile articolelor în care ca sancțiune era stabilită munca corecțională sau au fost exclusă complet, sau a fost înlocuită cu amenda, de exemplu art. art. 90 al. 1, 93, 202, 203, 225<sup>6</sup> ș.a. cuvântul “munca corecțională” a fost modificat cu cuvântul “amendă până la 200 salarii minimale”. Această schimbare a fost efectuată datorită faptului aderării Republicii Moldova la Consiliul Europei și în legătură cu ratificarea Convenției pentru Drepturile Omului și a Libertăților Fundamentale (intrată în vigoare la 01.11.98), care prevede în art. 4 “interzicerea sclaviei și a muncii forțate”, în care se menționează: *Nimeni nu poate fi ținut în sclavie sau în condiții de aservire; Nimeni nu poate fi constrâns să execute o muncă forțată sau obligatorie.* Privitor la aceasta în ultimii ani de funcționare a vechii reglementări s-a observat o reducere a aplicării acestei categorii de pedeapsă, de la 3115 în 1991 și 1289 în 1997 la 701 în 1998. De aici și părerea unor autori că eficacitatea aplicării acestei categorii de pedeapsă era destul de joasă<sup>2</sup>. De aceea, în opinia lor, evidențierea acestor categorii în tipuri independente (deși și modernizate) de pedeapsă nu va spori cu mult eficiența lor. După cum arată experiența multor țări, eficacitatea ei necesită cheltuieli financiare esențiale în scopul creării locurilor de muncă special destinate categoriilor respective de condamnați. În calitate de exemplu putem aduce Finlanda, în care guvernul a eliberat mijloace pentru crearea a 100 mii de locuri de muncă, ceea ce nemijlocit a avut efect asupra diminuării numărului celor condamnați la privațiune de libertate. Ca rezultat această țară care ocupa mai înainte unul dintre primele locuri după indicele celor condamnați la privațiune de libertate la 100 mii de locuitori, a trecut în grupa țărilor cu

---

2. Уголовно-исполнительное право России. Учебник под. ред. Зубкова А.И. – Москва, 2002, р. 52.

cel mai favorabil indice după criteriul dat, în timp ce noi așa și rămânem în fruntea celor mai nefavorabile țări.

În această ordine de idei, se impune promovarea și aplicarea, pe o scară cât mai largă, a unor măsuri alternative pentru detențiune, fapt recomandat și de asemenea structuri internaționale ca Organizația Națiunilor Unite, Consiliul Europei etc.

În baza celor afirmate mai sus, și în Republica Moldova a fost inițiat un proces de reformare a justiției penale prin modernizarea acesteia și prin introducerea unor asemenea forme de corecție ca munca neremunerată în folosul comunității, medierea și probațiunea. Astfel, conform art. 67 alin. (1) Cod Penal al Republicii Moldova, *munca neremunerată în folosul comunității constă în antrenarea condamnatului, în afara timpului serviciului de bază sau de studii, la muncă, determinată de autoritățile administrației publice locale.* Aceasta este o pedeapsă care restrânge dreptul la muncă al condamnatului, fiind totodată și una restrictivă de libertate, deoarece executarea sa are loc în anumite condiții coercitive.

Ideea călăuzitoare pentru introducerea acestei modalități de pedeapsă a fost înlocuirea executării pedepsei închisorii în penitenciar cu munca utilă în stare de libertate. În felul acesta, pe de o parte, se ajută la realizarea scopului executării pedepsei, acela al educării prin muncă și al respectului față de drept, iar, pe de altă parte, condamnatul este ferit de regimul penitenciar, care este mai dificil și de multe ori dă rezultate îndoielnice în privința reeducării și corijării lui.

În afară de aceasta, este necesar de creat un serviciu ramificat care ar pune în executare acest tip de pedeapsă. Astăzi, legea prescrie că pedeapsa dată trebuie să fie executată de către Serviciile de Executare ale Ministerului Justiției al Republicii Moldova.

Din punct de vedere al naturii juridice pedeapsa muncii neremunerată în folosul comunității constă în antrenarea condamnatului în afara timpului serviciului de baza sau de studii la munca determinată de autoritățile publice locale (art.67 alin.1 Cod Penal al Republicii Moldova).

În literatura juridică de specialitate sunt evidențiate și câteva dezavantaje sau riscuri ale muncii neremunerate în folosul comunității:

- lipsa de informare a societății asupra acestei instituții;
- dificultatea depășirii mentalității justiției penale represive, determinată de caracterul conservativ al acesteia;
- nivelul redus al autorității organelor de ocrotire a normelor de drept;
- prezența corupției;
- lipsa resurselor financiare destinate susținerii aparatului ce va asigura supravegherea comportamentului persoanelor pedepsite la muncă neremunerată în beneficiul comunității.

Dispoziții legale referitoare la munca comunitară găsim și în art. 87 din Codul Penal, în care este menționat că „...La cumulara diferitelor pedepse principale aplicate în cazul unui concurs de infracțiuni sau al unui cumul de sentințe, unei zile de închisoare îi corespund 2 ore de muncă neremunerată în folosul comunității”.

Potrivit art.88 pct. 3 „Timpul aflării persoanei sub arest preventiv până la judecarea cauzei se include în termenul închisorii, deținerii într-o unitate militară disciplinară și al arestului, calculându-se o zi pentru o zi, iar în termenul muncii neremunerate în folosul comunității – calculându-se o zi de arest preventiv pentru 2 ore de muncă neremunerată în folosul comunității”.

Dacă trecem în revistă partea specială a Codului Penal, vom constata că munca comunitară în calitate de pedeapsă este prevăzută pentru infracțiunile ușoare și mai puțin grave.

Pentru componența aproximativ a 22 de infracțiuni ușoare și 16 mai puțin grave instanțele de judecată pot aplica măsura de pedeapsă enunțată mai sus. Mai rămân fără această sancțiune componența a 42 de infracțiuni ușoare și 140 mai puțin grave.

Cu toate că satisfacerea muncii date constituie o pedeapsă, prescripțiile legislației muncii privind disciplina de muncă, securitatea și protecția muncii, igiena muncii etc., cu unele excepții (munca nu este remunerată și nici benevolă), trebuie să fie res-

pectate. Condamnatul poate fi atras la lucrări ce necesită calificare specială doar în cazul în care dispune de o atare calificare. Se interzice executarea muncii neremunerată în folosul comunității în timp de noapte, fără acordul condamnatului.

În unele cazuri, munca neremunerată în folosul comunității poartă un caracter substitutiv. În caz de eschivare cu rea-voință a condamnatului de la munca neremunerată în folosul comunității, ea se înlocuiește cu arest, calculându-se o zi de arest pentru 2 ore de muncă neremunerată în folosul comunității. Acest fapt subliniază caracterul coercitiv al muncii date.

În conformitate cu Regulamentul cu privire la modul de executare a pedepsei penale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității<sup>3</sup>, evidența și controlul asupra comportamentului persoanelor condamnate la pedeapsa dată sunt exercitate de subdiviziunile teritoriale ale Departamentului de executare a deciziilor judiciare și de Serviciul pentru lucrul cu minorii al Ministerului Afacerilor Interne – în privința condamnaților minori. Pedeapsa sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității se execută la obiective cu destinație socială de la locul de trai al condamnatului.

Obiectivele cu destinație socială sunt determinate de către primărie (pretură), de comun acord cu serviciul de executare, la organizații, instituții și întreprinderi, indiferent de forma organizatorico-juridică a acestora.

Munca neremunerată în folosul comunității consacră concepții noi și progresiste în materie represivă bazate pe ideile reparării prejudiciului cauzat, concilierii dintre infractor și victimă, integrării condamnatului în viața societății.

Comparativ cu vechea reglementare, actuala sau noua reglementare penală a Republicii Moldova din 2002 în privința respectivei instituții, putem releva următoarele date sau aspecte caracteristice.

3. Hotărârea Guvernului RM nr. 1643 din 31.12.2003 despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de executare a pedepsei penale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 16-18 din 23.01.2004.

Anume în a doua jumătate a anului 2003 instanțele de judecată au aplicat noi categorii de pedepse printre care munca neremunerată în favoarea comunității care a fost aplicată față de 13 persoane. În prima jumătate a semestrului din 2004 noua măsură de pedeapsă a fost aplicată de către instanțele judecătorești în privința a 65 persoane. Pentru întreaga perioadă a anului 2004 instanțele de judecată au aplicat munca neremunerată în folosul comunității – față de 155 persoane.

În perioada anului 2005 a crescut numărul noilor tipuri de sancțiuni. Respectiv, munca neremunerată în folosul comunității a fost aplicată la 1796 condamnați sau 12,7% din numărul lor total.

Așadar, constatăm că foarte des au început a fi aplicate noile pedepse în perioada anului 2005: astfel, munca neremunerată în folosul comunității a fost aplicată în cazul a 8,6% condamnați. Astfel, putem constata că practica aplicării pedepselor penale în prima jumătate a anului 2006, comparativ cu perioada analogică a anului 2005, s-a modificat. S-a redus numărul de cazuri de aplicare a muncii neremunerate în folosul comunității de la 8,6% la 25,6%. În ceea ce privește munca neremunerată în folosul comunității în prima jumătate a anului 2006, ea a fost aplicată față de 1767 persoane, iar în perioada analogică a anului trecut – în cazul a 581 persoane.

*Arestul*, conform fostului art. 68 din Codul Penal al Republicii Moldova, a constituit o pedeapsă privativă de libertate de scurtă durată, adică de la 3 la 6 luni. Actualmente această categorie de pedeapsă din Codul Penal al Republicii Moldova a fost exclusă.

Ca și în cazul altor pedepse, Codul Penal stabilește anumite restricții și condiții privind categoria de persoane căreia îi poate fi aplicată această pedeapsă. Astfel, arestul nu poate fi aplicat persoanelor care nu au atins vârsta de 16 ani, femeilor gravide, precum și femeilor care au copii în vârstă de până la 8 ani (art. 68 alin. (3) Cod Penal al Republicii Moldova). Militarii execută pedeapsa cu arest în camera de arest a comendurii militare (art. 68 alin. (4) Cod Penal al Republicii Moldova).

În general, trebuie de apreciat pozitiv practica aplicării regimului de semilibertate, deoarece ea reprezintă o modalitate umană a pedepsi și, în același timp, destul de efectivă, din punctul de vedere al resocializării infractorului.

În privința noii reglementări penale a Republicii Moldova din 2002 putem releva următoarele date sau aspecte caracteristice:

În a doua jumătate a anului 2003 instanțele de judecată au aplicat noi categorii de pedepse și anume categoria pedepsei de arest a fost aplicată față de 4 persoane. Iar în primul semestru a anului 2004 măsură de pedeapsă menționată a fost aplicată de către instanțele judecătorești față de la 7 persoane. Pe întreaga perioadă a anului 2004 instanțele de judecată au aplicat arestul față de 20 persoane, iar în perioada anului 2005 a fost aplicat față de 0,5% din condamnați.

*Trimiterea într-o unitate militară disciplinară.* Acest tip de pedeapsă reglementat actualmente la art. 69 din Codul Penal al Republicii Moldova, este arestat și în Codul Penal din 1961, însă cu utilizarea termenului – *batalion disciplinar*.

În esență, acestei modalități a pedepsei a îi este specific un regim de executare particular. Regimul de activitate al unității disciplinare, modul și condițiile de ispășire a pedepsei respective sunt reglementate de Regulamentul unității disciplinare a Forțelor Armate<sup>4</sup>.

Așadar, acestei pedepse îi este specific faptul că se aplică doar militarilor în termen și se execută în locuri speciale – unități militare speciale, organizate în cadrul armatei, care au un regim special propriu.

Ceea ce îi este specific acesteia este faptul că antecedentele penale ale militarilor condamnați la deținerea în unitatea disciplinară se sting după executarea integrală a pedepsei sau eliberarea condiționată înainte de termen.

Potrivit vechiului Cod Penal, articolul 32, față de militarii cu

---

4. Hotărârea Guvernului 1171/05.11.2001 privind aprobarea Regulamentului și efectivului unității disciplinare a Forțelor Armate // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 133-135/1225,08.11.2001.

serviciul în termen, care au săvârșit infracțiuni, se poate aplica trimiterea în batalionul disciplinar, în cazurile prevăzute de lege, pe un termen de la trei luni până la doi ani, precum și în cazurile când instanța de judecată, ținând seama de circumstanțele cauzei și de personalitatea condamnatului, găsește de cuviință să aplice în locul privațiunii de libertate pe un termen de până la trei ani, trimiterea într-un batalion disciplinar pe același termen. În aceste situații constatăm că legiuitorul penal actual menționează posibilitatea de aplicare unei asemenea pedepse de până la doi ani și nu de la trei luni. Dispunând în acest sens o posibilitate mai largă de individualizare și de aplicare a pedepsei.

*Închisoarea* constă în privarea de libertate a persoanei vinovate de săvârșirea unei infracțiuni prin izolarea impusă acesteia de mediul normal de viață și plasarea ei, pe baza hotărârii instanței de judecată, pe un anumit termen într-un penitenciar (art. 70 alin. (1) Cod Penal al Republicii Moldova). Închisoarea este una dintre cele mai severe pedepse din categoria celor principale, care se caracterizează în mod esențial prin două trăsături – izolarea forțată de societate a condamnatului și instituirea unui regim bine reglementat de executare a acestei pedepse.

Conform art. 70 alin. (2) Cod Penal al Republicii Moldova, închisoarea se stabilește pe un termen de la 6 luni la 25 de ani (art. 70 alin. (2) Cod Penal al Republicii Moldova). Acest termen maxim al închisorii se reduce până la 15 ani în cazul dacă infracțiunea a fost comisă de către un minor în vârstă de până la 18 ani la momentul săvârșirii ei (art. 70 alin. (3) Cod Penal al Republicii Moldova).

Totodată, la stabilirea unei pedepse definitive în cazul unui concurs de infracțiuni, limita maximă a pedepsei cu închisoarea se ridică la 30 de ani, iar în cazul unui cumul de sentințe, limita maximă nu poate depăși termenul de 35 de ani (art. 35 alin. (4) Cod Penal al Republicii Moldova).

Potrivit art. 70 alin. (5) Cod Penal al Republicii Moldova, în cazul înlocuirii pedepsei detențiunii pe viață cu o pedeapsă mai blândă, cu titlu de grațiere (art. 108 Cod Penal al Republicii Moldova), se aplică închisoarea pe un termen de 35 de ani.

Femeile condamnate execută pedeapsa închisorii în penitenciare pentru femei (art. 72 alin. (6) Cod Penal al Republicii Moldova).

În ceea ce privește privațiunea de libertate în vechea reglementare penală a Republicii Moldova la art. 23 se prevedea că pedeapsa închisorii era, de asemenea, o pedeapsă principală, care se aplica pe un anumit termen (de la 3 luni până la 15 ani pentru minori și 25 ani pentru maturi). În Republica Moldova privațiunea de libertate constituie și constituia cea mai gravă pedeapsă aplicată pentru infracțiunile care au avut urmări grave, cu cel mai sporit gard al pericolului social. De exemplu, în perioada anului 1998, aplicarea privațiunii de libertate a constituit 20,8 % din totalul sancțiunilor aplicate, adică 3214 persoane, cu 0,5 % mai mult ca în anul 1997 (3074 persoane).

Posibilitățile legislative largi în aplicarea pedepsei penale a adus la aceea că tradițional ea prezenta cea mai răspândită în practica ultimelor decenii și era aplicată în mai mult de 50 % din cazurile pronunțării sentințelor. Însă în ultimii ani, includerea Republicii Moldova în organizațiile internaționale și reformele judiciare ce s-au efectuat, au dus la aceea că numărul aplicării acestor pedepse s-a micșorat considerabil, până la 20%.

Pentru analiză, în ceea ce privește aplicabilitatea și funcționalitatea respectivei instituții în vechea reglementare penală a Republicii Moldova din 1961, relatăm că în anul 2001 au fost condamnate 17138 persoane, iar în anul 2002 numărul persoanelor condamnate s-a majorat de la 17138 până la 18837 persoane – cu 1699 persoane mai mult sau cu 9,9%. În anul 2002 privațiunea de libertate mai mare de 15 ani a fost aplicată față de 119 persoane.

Comparativ cu vechea reglementare, reglementarea penală a Republicii Moldova din 2002, cu referire la respectiva instituție, putem releva următoarele date sau aspecte caracteristice.

În anul 2003 a sporit aplicarea privațiunii de libertate de la 20% până la 20,7%, iar în perioada anului 2004 a sporit aplicarea privațiunii de libertate de la 20,7% până la 23,7%. În primul

semestru al anului 2004 privațiunea de libertate pe termen mai mare de 15 ani a fost aplicată de către instanțele de judecată față de 87 persoane. Comparativ cu prima jumătate a anului 2003, privațiunea de libertate pe termen mai mare de 15 ani a fost aplicată doar asupra a 65 persoane. Vom menționa că în primul semestru al anului 2004 aplicarea privațiunii de libertate a sporit de la 20% la 23,6%. În perioada anului 2004, instanțele de judecată au aplicat privațiunea de libertate mai mare de 15 ani pentru infracțiuni excepțional de grave față de 162 persoane, comparativ cu perioada anului 2003 privațiunea de libertate mai mare de 15 ani a fost aplicată față de 95 persoane.

În perioada anului 2005 numărul de persoane condamnate la privațiune de libertate a sporit respectiv cu 174 persoane, cu toate acestea procentajul aplicării privațiunii de libertate din numărul total de condamnați a scăzut de la 23,7 la 22,6%. Respectiv, în anul 2005 a fost aplicată față de 9 persoane, iar privațiunea de libertate pe termen mai mare de 15 ani – față de 203 persoane, iar în anul 2004 la 162 persoane. Respectiv, în 2002 privațiunea de libertate pe termen mai mare de 15 ani a fost stabilită față de 87 persoane. Or, în prima jumătate a anului 2004 privațiunea de libertate mai mare de 15 ani a fost aplicată față de 87 persoane. După cum se poate vedea din datele indicate, practica aplicării pedepselor penale în prima jumătate a anului 2005, comparativ cu perioada analogică din 2004, a suferit anumite modificări: numărul de persoane condamnate la privațiune de libertate s-a redus cu 250 persoane sau cu 14,3% și constituie 22% din numărul total de condamnați. În prima jumătate a anului 2004 această măsură de pedeapsă a fost aplicată la 23,6% din condamnați. Respectiv, în perioada anul 2006, privațiunea de libertate pe un termen mai mare de 15 ani – a fost aplicată față de 103 persoane, comparativ cu prima jumătate a anului 2005, în care privațiunea de libertate mai mare de 15 ani a fost aplicată față de 87 persoane. Astfel, putem constata că practica aplicării pedepselor penale în prima jumătate a anului 2006, comparativ cu perioada analogică a lui 2005, s-a

modificat. Numărul de persoane condamnate la privațiune de libertate a sporit cu 158 persoane sau cu 10,6 % și constituie 24 % din numărul total de condamnați. Or, în prima jumătate a anului 2005 această măsură de pedeapsă a fost aplicată la 22% din condamnați.

*Detențiunea pe viață* este, conform Codului Penal al Republicii Moldova, cea mai severă pedeapsă din întregul sistem de pedepse aplicabile persoanelor fizice. În 1995<sup>5</sup> ea a fost introdusă în sistemul pedepselor din Codul Penal al Republicii Moldova din 1961, odată cu abolirea pedepsei cu moartea<sup>6</sup>. Această pedeapsă a fost păstrată și în CP din 2002. Deci, odată cu excluderea pedepsei capitale, persoanelor ce erau condamnate la această pedeapsă le-au fost schimbata pedeapsa în privațiune de libertate pe viață. În 1997 această pedeapsă a fost aplicată la 10 persoane.

Această pedeapsă constă în privarea de libertate a condamnatului pentru tot restul vieții (art. 71 alin. (1) Cod Penal al Republicii Moldova). Detențiunea pe viață poate fi stabilită numai pentru comiterea unei infracțiuni excepțional de grave.

Conducându-se de principiul umanismului și în scopul respectării convențiilor internaționale, legea penală exclude femeile și minorii<sup>7</sup> din categoria de persoane cărora le poate fi stabilită această pedeapsă severă (art. 71 alin. (3) Cod Penal al Republicii Moldova). Din aceleași considerente, persoana condamnată la detențiune pe viață poate fi liberată în anumite condiții înainte de

---

5. Prin Legea din 8 decembrie 1995 pedeapsa cu moartea a fost abolită în legislația noastră, înlocuindu-se cu pedeapsa detențiunii pe viață.

6. *Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului*, adoptată de Consiliul Europei la 4 noiembrie 1950, prevede în Protocolul nr. 6 *Privind abolirea pedepsei cu moartea* din 28 aprilie 1983, obligația statelor semnatare de a abolii pedeapsa cu moartea în sistemele lor de drept penal. Se poate afirma, deci, că interzicerea pedepsei cu moartea în dreptul nostru penal este consecința unei obligații internaționale. Abolirea pedepsei cu moartea este determinată și de art. 24 al Constituției Republicii Moldova.

7. Art. 37 lit. a) din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului prevede că „nici un copil nu va fi supus la tortură, la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante. Pentru infracțiunile comise de persoane sub vârsta de 18 ani nu vor fi pronunțate pedeapsa capitală, ori închisoarea pe viață fără posibilitate de eliberare”.

termen dacă a executat cel puțin 35 de ani de închisoare (art. 91 alin. (5) Cod Penal al Republicii Moldova).

Pentru o eventuală analiză mai elocventă considerăm necesar să recurgem la o expunere panoramică asupra funcționalității respectivei instituții în vechea reglementare penală a Republicii Moldova din 1961.

Pedeapsa cu detenție pe viață a fost aplicată față de 13 persoane, iar privațiunea de libertate pe un termen mai mare de 15 ani a fost aplicată de instanțele judecătorești față de 129 persoane (în anul 2000 detenția pe viață a fost aplicată față de 4 persoane, iar privațiunea de libertate pe un termen mai mare de 15 ani – față de 92 condamnați). Tot în ceea ce privește detenția pe viață, în anul 2002, a fost aplicată de către instanțele de judecată pentru infracțiuni deosebit de grave față de 10 persoane, iar privațiunea de libertate pe termen mai mare de 15 ani - față de 119 persoane. În anul 2001 detenția pe viață a fost aplicată față de 13 persoane, iar privațiunea de libertate pe termen mai mare de 15 ani – față de 129 persoane.

Comparativ cu vechea reglementare, noua reglementare penală a Republicii Moldova din 2002 în privința respectivii instituții putem releva următoarele date sau aspecte caracteristice: Detenția pe viață în anul 2003 a fost aplicată de către instanța de judecată față de 4 persoane, iar privațiunea de libertate mai mare de 15 ani – față de 95 persoane. Or, în anul 2002, detenția pe viață a fost aplicată față de 10 persoane. Detențiunea pe viață în primul semestru al anului 2004 a fost aplicată de către instanțele de judecată față de 5 persoane, or, în prima jumătate a anului 2003, detențiunea pe viață a fost aplicată doar față de 3 persoane. Respectiv, detenția pe viață în perioada anului 2004 a fost aplicată de către instanțele de judecată față de 7 persoane, comparativ cu perioada anului 2003 în care detenția pe viață a fost aplicată față de 4 persoane. Detențiunea pe viață în anul 2005 a fost aplicată față de 9 persoane, comparativ cu anul 2004 când ea a fost aplicată față de 7 persoane. Respectiv detențiunea pe viață a fost aplicată în privința la 2 persoane, comparativ cu prima jumătate

a anului 2004 detențiunea pe viață a fost aplicată în privința la 5 persoane. În perioada anului 2006, în prima jumătate, detențiunea pe viață a fost aplicată față de 3 persoane, comparativ cu prima jumătate a anului 2005, când detențiunea pe viață a fost aplicată față de 2 persoane.

## **2.2. Pedepsele complementare**

*Retragerea gradului militar, a unui titlu special, a gradului de calificare (clasificare) și a distincțiilor de stat* este o pedeapsă care poate fi aplicată numai în calitate de pedeapsă complementară. În conformitate cu art. 66 CP al Republicii Moldova, „În caz de condamnare pentru o infracțiune gravă, deosebit de gravă sau excepțional de gravă, instanța de judecată, ținând cont de circumstanțele săvârșirii infracțiunii, poate retrage condamnatului gradul militar, titlul special, gradul de calificare și distincțiile de stat”. În vechea reglementare la art. 34 pedeapsa avea denumirea de - *Retragerea gradelor militare și a altor titluri, precum și a ordinelor, medaliilor și a titlurilor onorifice*.

*Gradul militar* este o mențiune de stat care se acordă persoanei pentru anumite merite în rândurile Forțelor Armate, organelor securității statului. Tipurile de grade militare (locotenent, căpitan, colonel etc.) și ordinea de conferire a acestora sunt reglementate de legislație<sup>8</sup>.

*Titlul special* este o mențiune de stat care se atribuie pentru serviciul în diferite organe: serviciul diplomatic, controlul vamal (plutonier al serviciului vamal, locotenent al serviciului vamal etc.<sup>22</sup>), organele fiscale etc.

*Gradul de calificare (clasificare)* este o mențiune specială de stat care se acordă funcționarilor publici, adică persoanelor care satisfac serviciul public în diverse organe: aparatul Parlamentului și Președintelui RM, aparatul Cancelariei de Stat, Curtea de Conturi etc. În conformitate cu Legea Republicii Moldova cu privire la serviciul public nr. 443-XIII din 04.05.1995, sunt stabilite

---

8. Legea Republicii Moldova cu privire la obligațiunea militară și serviciul militar al cetățenilor Republicii Moldova nr. 968 - XII din 17.03.1992.

trei ranguri cărora le corespund câte trei grade de calificare ale funcționarilor publici: consilier de clasa I, de clasa a II-a, de clasa a III-a, consilier de stat de clasele I, a II-a, a III-a și consilier de stat al Republicii Moldova, care poate fi de trei clase.

*Distincțiile de stat* sunt Ordinul Republicii, Ordinul „Ștefan cel Mare”, Ordinul de Onoare etc. și medaliile Meritul Civic, Meritul Militar, „Mihai Eminescu” etc., inclusiv cele jubiliare și titlurile onorifice Meșter - Faur, Om Emerit etc., care se conferă în semn de recunoștință și apreciere a meritelor persoanelor fizice și juridice (Ordinul Meritul Civic etc.)<sup>23</sup>. În conformitate cu art. 34 al Legii cu privire la distincțiile de stat, retragerea distincțiilor de stat se efectuează numai de către Președintele Republicii Moldova, căruia instanța de judecată îi propune acest lucru în cazul în care persoana a fost condamnată pentru o crimă gravă. Distincțiile de stat retrase sunt restituite organului care se ocupă cu problemele conferirii distincțiilor de stat.

În vechea reglementare asemenea pedeapsă se intitula „*Retragerea gradelor militare și a altor titluri, precum și a ordinelor, medaliilor și a titlurilor onorifice*” și era reglementată la art. 34 din Codul Penal al RSSM din 1961, care, practic, în formula legislativă actuală, a rămas neschimbată.

### ***2.3. Pedepsele care pot fi aplicate atât ca pedepse principale, cât și ca pedepse complementare***

*Amenda*, în conformitate cu art. 64 alin. (1) Cod Penal al Republicii Moldova, este o sancțiune pecuniară ce se aplică de către instanța de judecată în cazurile și în limitele prevăzute de Codul Penal. Așadar, amenda este o restrângere a drepturilor patrimoniale ale condamnatului, care se manifestă în reducerea patrimoniului său. În prezent, amenda este una dintre cele mai răspândite tipuri de pedepse, atât în legile penale, cât și în practica judecătorească, în majoritatea jurisdicțiilor lumii.

Amenda poate fi aplicată atât ca pedeapsă principală, cât și ca una complementară. Ea se stabilește în unități convenționale, actualmente fiind egală cu 20 de lei (art. 64 alin. (2) Cod Penal

al Republicii Moldova). În caz de modificare a cuantumului unității convenționale, ca bază se ia mărimea acesteia la momentul săvârșirii infracțiunii.

Mărimea amenzii pentru persoanele fizice se stabilește în limitele de la 150 la 1000 de unități convenționale, în funcție de caracterul și de gravitatea infracțiunii săvârșite, ținându-se cont de situația materială a celui vinovat. Astfel, la aprecierea situației materiale a vinovatului trebuie să se țină cont de mărimea veniturilor condamnatului, de numărul persoanelor aflate în întreținere, de alți factori care determină situația sa materială.

În caz de eschivare cu rea-voință a condamnatului de la achitarea amenzii stabilite ca pedeapsă principală sau complementară, instanța de judecată poate să înlocuiască suma neachitată a amenzii cu închisoare în limitele termenelor prevăzute la art. 68 sau art. 70 din Codul Penal al Republicii Moldova.

Așadar, amenda reprezintă o pedeapsă la fel de veche ca și privațiunea de libertate. Respectiv, atât în vechea cât și în noua reglementare ea reprezintă prima și cel mai des utilizată alternativă a detențiunii penitenciare.

În prezent, Codul Penal al Republicii Moldova prevede amenda alternativ pedepsei închisorii în 226 de sancțiuni ale Părții Speciale, ceea ce constituie mai mult de 2/3 din numărul total al faptelor social periculoase recunoscute de legislator drept infracțiuni.

În vechea reglementare penală națională a Republicii Moldova din 1961 amenda ca sancțiune se prevedea în 182 de articole ale Părții speciale, ceea ce constituia 60% din numărul total al faptelor social-periculoase recunoscute de legiuitor ca infracțiuni. Dacă analizăm ponderea acestor articole fără a lua în considerare capitolul consacrat infracțiunilor militare (în care, din considerente destul de clare, nu se prevede nici o sancțiune cu amendă), atunci ea creștea până la 68%. Deci, circa pentru 2/3 din infracțiuni pedepsite de vechiul Cod Penal puteau fixa pedeapsa amenzii. Mai mult ca atât, ultimele modificări în legislația penală au permis înlocuirea în anumite cazuri a privațiunii de

libertate cu amenda, astfel lărgindu-și și mai mult sfera de aplicare a acestei pedepse. Tot aici mai trebuie de menționat faptul că doar 51 dintre articole prevedeau amenda în calitate de pedeapsă de bază, ceea ce constituia doar 17 % din numărul total al infracțiunilor condamnate de vechea lege penală. În celelalte cazuri ea era prevăzută în calitate de alternativă a pedepsei privative de libertate. Astfel, 50 % dintre articolele Codului Penal prevedeau ca sancțiune privațiunea de libertate, desemnând amenda ca pe o alternativă a acesteia.

Un alt aspect ce ținea de aplicarea pedepsei cu amenda în vechea reglementare consta în faptul că, odată cu introducerea în Codul Penal al Republicii Moldova a articolelor 42<sup>1</sup> și 52<sup>1</sup>, a apărut o concurență între normele Părții generale și normele Părții speciale (60% din articolele ei) care deja prevăd amenda în calitate de alternativă a privațiunii de libertate. Pentru a o exclude, era necesar de a se scoate din textul articolelor Părții speciale care prevedeau amenda ca alternativă a privațiunii de libertate la toate sancțiunile cu privire la amendă. Astfel, art. 44<sup>1</sup> va avea o aplicare uniformă pentru întreaga Parte specială a Codului Penal al Republicii Moldova.

În fosta URSS, și până nu demult în Republica Moldova, principala alternativă a privațiunii de libertate era munca corecțională, care prevedea o oarecare supraveghere a condamnatului. În prezent însă locul ei a fost ocupat de pedeapsa amenzii și muncii neremunerate în folosul comunității.

În fosta URSS, pedeapsa amenzii era egală pentru toate păturile sociale, dat fiind faptul că veniturile populației erau strict controlate de către stat și nu se deosebeau esențial. În condițiile unui stat capitalist o așa situație nu este binevenită, fiind existentă diferența materială serioasă dintre diferite categorii de cetățeni. Factorul dat a determinat elaborarea mai multor tehnici de stabilire a amenzii. Francezul Jean Pradel deosebește doar trei: *amenda în formă ordinară, amenda în taxe zilnice și amenda proporțională*<sup>9</sup>.

9. J. Pradel, *op. cit.*, p. 580-583.

Pentru o eventuală analiză mai elocventă considerăm necesar să recurgem la o expunere panoramică asupra funcționalității respectivei instituții în vechea reglementare penală a Republicii Moldova din 1961.

Mărimea medie a amenzii aplicate față de un condamnat a sporit considerabil : în anul 2001 ea a constituit 3.161 lei, în 2000 - 884 lei, în 1999 - 1.154 lei. Astfel, în anul 2001 s-a redus aplicarea sancțiunilor cu amendă - de la 28,7% până la 26,4%. În anul 2002 mărimea medie a amenzii aplicate față de un condamnat supus la asemenea pedeapsă a constituit 1035,8 lei, în anul 2001 - 3161 lei, iar în anul 2000 a constituit 884 lei. Concomitent a sporit considerabil mărimea medie a amenzii, aplicate față de un condamnat. În 2001 aceasta a constituit 3.161 lei, în 2000 – 884 lei, în 1999 – 1.154 lei. Tot în anul 2002 a sporit numărul sancțiunilor sub formă de amendă, de la 26,4% la 30%, cu toate acestea mărimea amenzii s-a redus mai mult de 2 ori.

Despre noua reglementare penală a Republicii Moldova din 2002, putem releva următoarele date sau aspecte caracteristice:

aplicarea pedepsei amenzii s-a redus de la 30,8% la 29,3%, însă mărimea medie a amenzii primite pentru un condamnat, în urma aplicării acestei măsuri de pedeapsă, a sporit de la 1300 până la 1645 lei. În primul semestru al anului 2004 s-a micșorat considerabil aplicarea amenzilor de la 33,8% până la 17,7%, deși mărimea medie a amenzii aplicată față de un condamnat supus la asemenea măsură de pedeapsă s-a majorat de la 1300 până la 3720 lei. Astfel putem constata că în perioada anului 2004 aplicarea pedepsei amenzii s-a redus de la 29,3% la 16%. Însă mărimea medie a amenzii pentru un condamnat, în urma aplicării acestei măsuri de pedeapsă, a sporit de la 1645 lei la 4157 lei. În acest sens, putem constata că aplicarea amenzii a rămas la același nivel, 16% din numărul total de condamnați. Însă mărimea medie a amenzii pentru un condamnat a crescut impunător de la 4157 mii lei (anul 2004) la 5354 mii lei (anul 2005) sau cu 28,8%. În perioada anului 2005 că aplicarea amenzilor s-a micșorat de la 17,7% până la 15,8%, totodată mărimea medie aplicată față de

un condamnat s-a majorat de la 3720 lei la 5080 lei. În ceea ce privește numărul de cazuri de aplicare a amenzilor în perioada anului 2006, el a crescut neînsemnat – de la 15,8% la 17,4%, mărimea medie a amenzii aplicate față de un condamnat majorându-se de la 5080 lei la 7997 lei sau cu 57,4%.

*Privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate* constă în interzicerea de a ocupa o funcție sau de a exercita o activitate de natura aceleia de care s-a folosit condamnatul la săvârșirea infracțiunii, actualmente reglementată la art. 65 alin. (1) Cod Penal al Republicii Moldova. Legea nu prevede, după exemplul altor legislații<sup>10</sup>, tipul funcției sau natura, genul de activitate care cad sub interdicție. Acestea pot fi diverse: fie o funcție în organele de stat sau obștești, fie activități profesionale, de întreprinzător sau de altă natură. Singurul criteriu stipulat de lege de identificare a funcției sau a activității asupra cărora pot fi impuse restricții din partea instanței de judecată este utilizarea funcției sau activității la săvârșirea infracțiunii.

O asemenea pedeapsă ca echivalent de reglementare în vechea reglementare penală o constituia *privațiunea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate* de la art. 28 din Codul Penal al Republicii Moldova din 1961.

#### **2.4. Pedepsele penale aplicabile persoanelor juridice**

În Codul Penal al Republicii Moldova din 2002 pentru prima oară a fost inclusă, printre prevederile legale, posibilitatea de a se atrage la răspundere penală persoana juridică, spre deosebire cel puțin de prevederile legale ale legii penale a RSSM din 1961.

Promotorii ideii privind iresponsabilitatea penală a persoanelor juridice invocau în mod tradițional imposibilitatea de a aplica o „pedeapsă” unei entități juridice. Cu certitudine însă se poate

---

10. Art. 47 Cod Penal al Federației Ruse prevede că *privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate constă în interzicerea de a ocupa funcții în organele de stat, în organele administrației publice locale sau de a practica o anumită activitate profesională sau de o altă natură.*

constata faptul că unele sancțiuni de natură pur fizică, care tind să producă suferințe sau să elimine delincventul, prin natura lor nu sunt susceptibile de a fi aplicate persoanelor juridice. Astfel de pedepse sunt închisoarea sau pedeapsa cu moartea.

În ceea ce privește răspunderea penală a persoanelor juridice, și anume în ceea ce privește spectrul de pedepse, fundamentul acestui argument a fost zdruncinat serios de experiența unor legislații străine (Franța, Olanda, SUA, Anglia, Belgia etc.), care conțin un arsenal întreg de pedepse și măsuri de siguranță aplicabile, nu fără eficacitate, persoanelor juridice.

În ceea ce privește legislația penală a Republicii Moldova, aceasta cuprinde doar trei pedepse (amenda, dizolvarea și privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate). În plus, Codul Penal stabilește o singură pedeapsă principală – amenda – celelalte două (dizolvarea și privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate) fiind pasibile de a fi aplicate atât în calitate de pedepse principale, cât și complementare.

*Amenda aplicabilă persoanelor juridice* în conformitate cu art. 64 alin. (4) Cod Penal al Republicii Moldova, mărimea amenzii pentru persoanele juridice se stabilește în limitele de la 500 la 10000 de unități convenționale, în funcție de caracterul și de gravitatea infracțiunii săvârșite, de mărimea daunei cauzate, luându-se în considerare situația economico-financiară a persoanei juridice. Fiind o sancțiune pecuniară, amenda constituie o atentare directă la patrimoniul persoanei juridice condamnate.

Codul prevede totodată că în caz de eschivare cu rea-voință de la achitarea amenzii fixate a persoanei juridice care desfășoară activitate de întreprinzător, instanța de judecată poate să înlocuiască suma neachitată a amenzii cu urmărirea patrimoniului.

*Privarea unei persoane juridice care desfășoară activitate de întreprinzător de dreptul de a exercita o anumită activitate.*

Privarea unei persoane juridice care desfășoară activitate de întreprinzător de dreptul de a exercita o anumită activitate este a doua pedeapsă prevăzută de Codul Penal pentru persoanele juri-

dice, care poate fi aplicată atât în calitate de pedeapsă principală, cât și complementară. Conform art. 73, această pedeapsă constă în stabilirea interdicției de a încheia anumite tranzacții, de a emite acțiuni sau alte titluri de valoare, de a primi subvenții, înlesniri și alte avantaje de la stat sau de a exercita alte activități.

Art. 73 alin. (2) Cod Penal prevede următoarele: „privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate poate fi limitată la un anumit teritoriu sau la o anumită perioadă a anului și se stabilește pe un termen de până la 5 ani sau pe un termen nelimitat”.

Interdicția unei activități poate să se extindă asupra unui anumit teritoriu sau să prevadă o anumită perioadă a anului. În opinia noastră, acest gen de limitare corespunde mai curând măsurilor de siguranță, care au drept scop înlăturarea unei stări de pericol și se orientează spre viitor, de aceea ar trebui trecută în această categorie de consecințe penale, susceptibilă de a fi aplicată persoanei juridice. Or, Codul Penal nu specifică în nici un fel măsuri de siguranță aplicabile, exclusiv persoanelor juridice.

*Lichidarea persoanei juridice care desfășoară activitate de întreprinzător.*

Lichidarea persoanei juridice care desfășoară activitate de întreprinzător este cea de a treia și ultima pedeapsă prevăzută de Codul Penal care poate fi aplicată persoanelor juridice. Conform art. 74 alin. (1), lichidarea persoanei juridice care desfășoară activitate de întreprinzător constă în dizolvarea acesteia, cu survenirea consecințelor prevăzute de legislația civilă. Ea poate fi aplicată atât în calitate de pedeapsă principală, cât și complementară. Pedeapsa în cauză este un echivalent al „pedepsei capitale” și reprezintă sancțiunea cea mai gravă, motiv din care această pedeapsă capitală a persoanelor juridice ar trebui să fie aplicată în cazuri excepționale.

În acest sens, considerăm și noi că legiuitorul național ar trebui să stabilească anumite restricții de aplicare a pedepsei în cauză, drept exemplu servindu-ne, în unele momente, Codul Penal francez. Conform art. 131-139 ale noului Cod Penal francez, „dizolvarea se aplică atunci când persoana juridică a fost creată

sau... deturnată de la obiectul său pentru a comite fapte incriminate”.

Așadar, cum s-a arătat, noul Cod Penal al Republicii Moldova prevede răspunderea penală a persoanelor juridice ce desfășoară activitate de întreprinzător. În anul 2004, în instanțele de judecată au fost primite două dosare penale cu privire la persoane juridice. O cauză penală a fost examinată de către Judecătoria Ungheni în baza art.244 alin.1 Cod Penal al Republicii Moldova, cu tragerea la răspundere penală a persoanelor juridice. Iar o altă cauză penală cu privire la persoana juridică a fost primită în Judecătoria Comrat, care la 1 ianuarie 2005 a rămas neexaminată

În prima jumătate a anului 2006, în instanțe au parvenit 14 cauze penale în privința persoanelor juridice. În comparație cu prima jumătate a anului 2005, numărul de cauze penale de acest fel a sporit mai mult de 2 ori (în prima jumătate a anului 2005 au parvenit 6 cauze penale).

Au fost examinate 13 cauze penale, dintre care 5 cauze au fost clasate, într-o cauză penală persoana juridică a fost achitată, iar în 7 cauze persoanele juridice au fost trase la răspundere penală.

În privința a 5 persoane juridice au fost aplicate sancțiuni pecuniare, lor li s-au aplicat amenzi în mărime de 90 mii lei, 2 persoane juridice au fost supuse procedurii de lichidare.

La 1 iulie 2006 au rămas neexamine 5 cauze penale în privința persoanelor juridice. Comparativ cu perioada respectivă din 2005, a sporit numărul de cauze examinate de Colegiul Penal al Curții Supereme a Republicii Moldova – cu 49,7%,

### ***2.5. Sinteze funcționale ale instituției pedepsei în comparație cu vechea și noua reglementarea Republicii Moldova***

Pentru o eventuală analiză mai elocventă considerăm necesar să recurgem la o expunere panoramică asupra funcționalității respectivei instituții în vechea reglementare penală a Republicii Moldova din 1961.

În anul 2001, în instanțele judecătorești au parvenit 15537 dosare penale. Toate instanțele judecătorești au judecat 15.152

cauze penale. Au fost condamnate (cu excepția judecării cauzelor în ordine de apel și recurs) 17.138 persoane. Pentru comparație, în anul 2000 au fost condamnate 17.340 persoane. Prin urmare, în anul 2001 numărul condamnaților s-a redus de la 17.340 până la 17.138 persoane, adică cu 202 persoane sau cu 1,1% mai puțin. Însă, deși a scăzut numărul total de condamnați, în anul 2001 a sporit numărul condamnaților pentru unele infracțiuni deosebit de periculoase. Astfel, în total pentru săvârșirea infracțiunilor grave în anul 2001 au fost condamnate 4.520 persoane sau 26,4% din numărul total de condamnați. În anul 2000 pentru săvârșirea infracțiunilor grave au fost condamnate 3.756 persoane sau 21,7% din numărul total de condamnați. Așa, în anul 2001, a sporit față de anul precedent aplicarea privațiunii de libertate de la 18,03% la 21,1%, ceea ce se explică prin sporirea numărului condamnaților pentru infracțiuni grave. Se poate afirma că în linii mari, politica aplicării pedepselor este corectă. Totuși, vom menționa că excluderea din Codul Penal a art. 42 a dus la sporirea numărului minorilor condamnați la privațiune de libertate. Acest fenomen nu poate să nu ne pună în gardă, deoarece aflarea unui minor în detenție un termen îndelungat nu întotdeauna duce la atingerea scopului pedepsei. Curtea Supremă de Justiție în acest sens consideră că ar fi necesară instituirea în Codul Penal a unei reglementări ce ar permite micșorarea sancțiunii în cazul condamnării unui minor, practică bine cunoscută în multe țări. Curtea Supremă de Justiție de asemenea consideră extrem de oportună continuarea reformei în sistemul penitenciar pentru a fi asigurată îndeplinirea scopului pedepsei, care într-un stat de drept nu trebuie să poarte doar un caracter represiv, ci și de corectare și educare a persoanelor condamnate, deoarece, după ispășirea pedepsei, persoana în cauză urmează să se reîncadreze în societate.

În anul 2002, în instanțele de judecată au parvenit 17224 cauze penale, ceea ce constituie cu 1687 cauze sau 10,8% mai multe decât în anul 2001 (în anul 2001 au parvenit 15537). Așadar, în anul 2001 numărul persoanelor condamnate a crescut de la 17138

la 18837 – cu 1699 persoane mai mult sau cu 9,9%. Tot în anul 2001, pentru comiterea infracțiunilor grave au fost condamnate 4520 persoane sau 26,4% din numărul total de condamnați.

Pentru comiterea infracțiunilor grave au fost condamnate 4978 persoane sau 26,4% din numărul total de condamnați.

Aplicarea măsurilor de pedeapsă în anul 2002 se caracterizează prin următorii indici:

	2001		2002	
	persoane	%	persoane	%
Total condamnați	17138		18837	
Inclusiv: la privațiune de libertate;	3615	21,1	3770	20,0
la amendă;	4528	26,4	5799	30,8
mărirea amenzii în lei;	14312486	-	6006791	-
aplicarea art.43 CP	6241	36,4	7482	39,7
aplicarea art.24 <sup>1</sup> CP	3	-	-	-
aplicarea art.44 <sup>1</sup> CP	164	1,0	68	0,4
alte pedepse	2587	15,1	1718	9,1

Așadar, în anul 2002 în comparație cu 2001 s-a redus numărul cazurilor de aplicare a pedepsei sub formă de privațiune de libertate de la 21,1% la 20%, deși numărul de persoane în privința căror s-a aplicat această pedeapsă s-a majorat de la 3615 la 3770.

Pentru o viziune paralelă în anul 2000-2001 structura aplicării pedepselor se caracterizează prin următoarele cifre:

	anul 2000		anul 2001	
	persoane	%	persoane	%
Total condamnați	17340		17138	
inclusiv: la privațiune de libertate	3180	18,3	3615	21,1
la amendă	4987	28,8	4528	26,4
mărirea amenzii în lei	4.407.166		14.312.486	
aplicarea art.43 CP	6653	38,4	6241	36,4
aplicarea art.24 <sup>1</sup> CP	13	0,1	3	
aplicarea art.44 <sup>1</sup> CP	766	4,4	164	1,0
alte pedepse	1741	10,0	2587	15,1

După cum rezultă din tabel, în anul 2001 a sporit aplicarea privațiunii de libertate de la 18,03% la 21,1%, ceea ce se explică prin sporirea numărului condamnaților pentru infracțiuni grave.

Comparativ cu vechea reglementare, actuala, sau noua re-

glementare penală a Republicii Moldova din 2002 în privința respectivii, instituții putem releva următoarele date sau aspecte caracteristice.

În anul 2003, în instanțele de judecată au fost depuse 14.769 de cauze penale, prin urmare, cu 2.455 cauze sau cu 14,3%, mai puțin decât în anul 2002 (în anul 2002 au fost depuse 17.224 cauze). Reducerea numărului de cauze se explică prin intrarea în vigoare, de la 12 iunie 2003, a noului Cod Penal, conform căruia o parte din componentele de infracțiune, prevăzute în Codul Penal din 1961 au fost decriminalizate, fiind atribuite la categoria contravențiilor administrative. După 12 iunie 2003, organele de urmărire penală nu au remis în instanțele de judecată aceste cauze, dar au încetat procedura pe marginea lor. Conform datelor Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, în anul 2003 organele de urmărire penală au încetat procesul în 4.404 cauze. Totodată, în anul 2003 s-a redus numărul condamnaților – de la 18 837 la 17162 persoane cu 1675 persoane sau cu 8,9%. Referitor la practica aplicării pedepsei penale, în anul 2003, comparativ cu anul 2002, ea a suferit anumite modificări și se caracterizează prin următorii indici:

	2002		2003	
	Persoane	%	Persoane	%
<b>1</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>5</b>
Total condamnați	18837		17162	
inclusiv: la privațiune de libertate	3770	20	3551	20,7
la amendă	5799	30,8	5027	29,3
Mărimea amenzii (în lei)	6006791		8270965	
arest	-	-	13	0,1
Condamnați condiționat	7482	39,7	7738	45,1
Suspendarea executării pedepsei	68	0,4	35	0,2
Alte măsuri	1718	9,1	794	4,6
Muncă neremunerată în favoarea comunității	-	-	4	-

În ceea ce privește măsurile de pedeapsă aplicate de instanțele judecătorești în primul semestru al anului 2004

	I semestru 2003		I semestru 2004	
	persoane	%	persoane	%
Total condamnați	9818		7376	
Inclusiv:				
la privațiune de libertate	1968	20	1744	23,6
la amendă	3318	33,8	1304	17,7
mărimea amenzii în lei	4315628		4850840	
Arest			7	0,1
Condamnați condiționat	4063	41,4	4014	54,4
cu suspendarea executării pedepsei	20	0,2	14	0,2
la muncă neremunerată în folosul comunității	-	-	65	0,9
Alte pedepse	449	4,6	228	3,1

Practica aplicării pedepsei penale se caracterizează prin următorii indici pe întreaga perioadă:

	2003		2004	
	Persoane	%	Persoane	%
Total condamnați	17162		12751	
Inclusiv:				
la privațiune de libertate	3551	20,7	3019	23,7
la amendă	5027	29,3	2046	16,0
Mărimea amenzii (în lei)	8270965		8506226	
arest	13	0,1	20	0,2
Condamnați condiționat	7738	45,1	6303	49,4
Muncă neremunerată în folosul comunității	4		155	1,2
Suspendarea executării pedepsei	35	0,2	28	0,2
Alte măsuri	794	4,6	1180	9,3

Iar în perioada anului 2005 a crescut numărul de condamnați – de la 12751 la 14103 persoane, cu 1352 persoane sau cu 10,6% mai mult.

Referitor la aceste reglementări, *Vincent Coussirat-Coustere*, expert internațional la legislații penale naționale, apreciază despre Capitolul VII (articolele 61-74): Pedeapsa penală că modificarea – față de prevederile din proiect – a metodelor de calculare a amenzilor este binevenită, în măsura în care se ține cont de momentul săvârșirii infracțiunii (art.64 alin.3), ceea ce nu mai ridică

problema retroactivității pedepsei. În schimb, alineatul 5 s-ar cere exclus din articolul 64, întrucât face din insolvabilitatea autorului o cauză a privațiunii de libertate, ceea ce contravine Constituției Moldovei, care garantează principiul egalității, ca și articolele 5 și 14 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului. De altfel, legiuitorul a luat act de acest principiu în art. 64 alin. 7 – Amendă – care prevede că „*în cazul în care condamnatul nu este în stare să plătească amenda stabilită ca pedeapsă principală sau complementară, instanța de judecată poate să înlocuiască suma neachitată a amenzii cu munca în folosul comunității (...)*”. Acest sistem este salutar și ar trebui să ducă la excluderea alineatului 5 din acest articol.

În aceeași ordine de idei Vincent Coussirat-Coustere susține că în conformitate cu clauza generală de nediscriminare, care se conține în art.1 al Protocolului nr.12 la CEDO, insolvabilitatea autorului nu ar trebui să-l priveze pe acesta de posibilitatea suspendării condiționate a executării pedepsei (art. 90 alin. 3) și a liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen (art. 91 alin. 1) din Codul Penal al Republicii Moldova din 2002.

Definiția anumitor pedepse în acest capitol ridică probleme ce necesită a fi clarificate. Art.70 alin. 1 – Închisoarea – Codul Penal al Republicii Moldova din 2002, prevede că „*închisoarea constă în privarea de libertate a persoanei vinovate de săvârșirea unei infracțiuni prin izolarea impusă a acesteia de mediul normal de viață și plasarea ei, în baza hotărârii instanței de judecată, pe un anumit termen, într-un penitenciar*”. Nu ar fi de prisos de a preciza, așa cum a făcut-o și Curtea europeană a drepturilor omului, că această izolare nu îl privează pe autor de drepturile și libertățile compatibile cu detenția (pentru o nouă afirmare a acestui principiu vezi hotărârile din 4 februarie 2003, *Lorse et alii și Van der Ver c. Olanda*).

Respectiv, art. 71 alin. 3 – detențiunea pe viață – din Codul Penal al Republicii Moldova din 2002, ridică probleme în raport cu art.1 al Protocolului nr.12 la Convenție: prevederea conform căreia detenția pe viață nu poate fi aplicată femeilor constituie

o discriminare întemeiată pe sex. Întrucât principiul legalității se aplică pedepselor de orice natură, este important de a elucidă pedeapsa prin care o persoană juridică este privată de dreptul de a exercita o activitate (art. 73 alin. 1 Cod Penal al Republicii Moldova din 2002). Ar trebui indicat cu mai multă precizie care sunt tranzacțiile pe care persoana juridică condamnată nu le poate încheia și care sunt avantajele de care aceasta nu mai poate beneficia. În art. 74 – Lichidarea persoanelor juridice care desfășoară activitatea de întreprinzător – conform Codului Penal al Republicii Moldova din 2002, termenul „dizolvare” din varianta inițială a fost înlocuit cu „lichidare”. Totuși, termenul inițial ar fi preferabil, având în vedere că lichidarea vizează doar societatea comercială, pe când termenul „dizolvare” este mai larg și se poate aplica oricărei forme de personalitate juridică (asociație, partide politice, sindicate ...) Dacă legiuitorul pornește de la principiul că orice persoană juridică declarată vinovată de săvârșirea unei infracțiuni în temeiul art. 74, va fi necesar de a schimba termenul ales.

### **§ 3. Pedepse penale care nu și-au găsit echivalent în noua legislație penală a Republicii Moldova**

În afară de categoriile de pedepse penale anterior expuse, o serie întreagă de pedepse nu mai au la ora actuală un echivalent de reglementare în legislația penală actuală națională.

Printre acestea se enumără:

*Destituirea din funcție* care în Codul Penal din 1961 al RSSM era reglementată de art. 30 și care putea fi aplicată de instanța de judecată în cazul când se considera nelegitim a-l lăsa pe condamnat în funcția pe care o ocupa.

*Mustrarea publică* potrivit art. 31 din Codul Penal al RSSM din 1961 consta în pronunțarea în public de către instanța de judecată a mustrării aplicate vinovatului, aceasta aducându-se, în cazurile necesare, la cunoștința obștii prin presă sau prin alte mijloace. Mustrarea publică constituia cea mai ușoară categorie de pedeapsă penală. Specificul acestei pedepse consta în faptul

că persoana era supusă prin sentința judecătii unei constrângerii morale, fără a i se cauza o anumită daună bunurilor din patrimoniul acesteia. De aceea sancțiunea în cauză se aplica numai pentru infracțiuni care prezintă un pericol social redus (de exemplu, pentru articolele 111, 1121, 144 ș. a.), când nu se cerea aplicarea unei pedepse mai aspre.

*Decăderea din drepturile părintești.* În vechea reglementare penală a RSSM din 1961 persista și un asemenea gen de pedeapsă, precum era *decăderea din drepturile părintești*, reglementată de art. 35 al Codului Penal care prevedea faptul că decăderea din drepturile părintești poate fi aplicată ca pedeapsă complementară în cazurile când instanța de judecată constată că părintele abuzează de aceste drepturi sau se sustrage de la îndeplinirea îndatoririlor părintești, în urma cărui fapt copiii se țin de beții, duc o viață desfrânată de vagabonzi sau săvârșesc alte fapte sociale periculoase.

## **§4. Individualizarea pedepselor penale**

### **4.1. Generalități**

Operația de adaptare a pedepsei în raport cu fiecare infracțiune și cu fiecare infractor, în vederea realizării scopului ei, poartă denumirea de individualizare a pedepsei.

Instituției individualizării pedepselor îi este consacrat Capitolul VIII din actualul Cod Penal al Republicii Moldova (art. 75-88).

În vechea legislația penală a Republicii Moldova instituția individualizării răspunderii penale era reglementată prin art. 36-38 Cod Penal al RSSM din 1961. Astfel, circumstanțele atenuante și agravante, indicate în fosta lege penală, se conțineau în art.37, 38.

Lista circumstanțelor atenuante și agravante în vechea reglementare penală se conținea în Titlul IV al *Codului Penal*, intitulat „Aplicarea pedepsei și absolvirea de pedeapsă”.

În procesul realizării răspunderii penale în Codul Penal al RSSM din 1961, în conformitate cu temeiurile care erau indicate în lege, această instituție era una utilă la înlocuirea măsurilor

de constrângere administrative, obștești etc. De aceea, în vechea lege penală, la aplicarea pedepsei, în calitate de alte rezultate eventual posibile, era indicată eliberarea de răspundere penală (art. 10, alin. 3, 4; art. 46; art. 48, alin. 1; art. 48<sup>1</sup>; art. 50 din *vechiul Cod Penal*), eliberarea de pedeapsă penală și de ispășirea ulterioară a pedepsei (art. 44<sup>1</sup>; art. 47; art. 48, alin. 2 din *vechiul Codul Penal* etc.).

În noua legislație penală a Republicii Moldova din 2002 au fost ridicate la nivel de principiu utilitatea și relevanța acestui institut penal. Articolul 7 indică distinct – *Principiul individualizării răspunderii penale și pedepsei penale*. Astfel, ridicarea acesteia la nivelul de principiu ne duce la concluzia că rolul principiilor (criteriilor) generale este mai larg, depășind limitele stabilirii, aplicării pedepsei.

În ceea ce privește criteriile și circumstanțele de individualizare a pedepselor penale în noua legislație penală a Republicii Moldova (art. 76) Mariavaleria del Tufo, profesor de drept penal, Universitatea din Napoli II, Italia, expert internațional al legislației penale naționale, a propus cu referire la Capitolul VIII – Individualizarea pedepselor art. 76: pentru o mai bună structură a articolului, ar fi mai bine ca circumstanțele care nu se referă direct la fapte, cum ar fi, de exemplu, existența copiilor minori în familia vinovatului, să fie regrupate într-un alt articol. Pentru o organizare mai bună, expertul a opinat că nu are sens să se facă o clasificare a circumstanțelor atenuante, din moment ce la sfârșit este prevăzut că judecătorul poate lua în considerare și alte împrejurări.

În aceeași privință, Vincent Coussirat-Coustere (Universitatea din Lille II, Franța) s-a pronunțat cu referire la Capitolul VIII (articolele 75 – 88): Individualizarea pedepselor susține că articolul 76, care enunță „circumstanțele atenuante”, este neomogen în măsura în care prevede, la un loc, circumstanțe de origine foarte diferită: cele care țin de persoana autorului (vârsta, condiția fizică), cele care trimit la comportamentul său în timpul procedurii (căința, cooperarea cu autoritățile ...), cele ce se referă la victimă,

în cazul în care aceasta a săvârșit acțiuni ilegale sau imorale, și cele care se referă la infracțiune (ușoară sau mai puțin gravă). S-a propus ca să fie enumerate doar aceste categorii generale de circumstanțe atenuante, lăsându-l pe judecător să le definească. De altfel, această opțiune ar fi în conformitate cu art. 76 Cod Penal al Republicii Moldova – Circumstanțe atenuante (j), care evocă și „*alte împrejurări*” atenuante. Astfel, codul ar putea conține un articol omogen în care să se prevadă că, la stabilirea pedepsei, „*judecătorul va ține cont în special de vârsta și personalitatea autorului, de comportamentul acestuia în legătură cu descoperirea și sancționarea infracțiunii, de rolul victimei în comiterea infracțiunii sau de orice altă împrejurare care ar putea atenua pedeapsa ce urmează a fi aplicată*”. Cât despre circumstanțele agravante (art. 77 Cod Penal al Republicii Moldova – Circumstanțe agravante), având în vedere că scopul lor este de a agrava pedeapsa, ele trebuie definite foarte exact. Or, această cerință nu este pe deplin îndeplinită în art. 77 alin. 1: astfel, de exemplu, lit. b) prevede „*provocarea unor urmări grave*”, iar lit. f) evocă „*infracțiunea săvârșită asupra unei persoane în legătură cu îndeplinirea de către ea a obligațiilor sale de serviciu sau obștești*”. Este necesar de a da o definiție exactă a acestor persoane (publice? din rândul forțelor de ordine?) care își îndeplinesc funcțiile.

De asemenea, Vincent Coussirat-Coustere susține că dacă admitem că ura socială, națională, rasială sau religioasă poate fi o cauză a agravării răspunderii, este fără îndoială exagerat să se considere că și simpla „*dușmănie*” este o astfel de cauză. De altfel, această remarcă este valabilă și pentru alte prevederi ale Codului care reiau această noțiune de dușmănie sau de dispreț (art. 151 alin. 2 (i), art. 152 alin. 2 (j)) Cod Penal al Republicii Moldova. Aceste remarci se aplică de asemenea art. 77 lit. (I) („*săvârșirea infracțiunii din interes material sau cu alte intenții josnice*”). În afară de faptul că îi lipsește precizia, această prevedere este atât de largă, încât *a priori* orice fel de comportament delictual ar putea corespunde acestei definiții.

#### **4.2. Aplicarea pedepsei penale**

Când ne-am referit la compartimentul *infracțiune* și la compartimentul *pedeapsă* parțial sau tangențial ne-am referit la aplicarea pedepsei mai blânde decât cea prevăzută de lege în art. 79, la aplicarea pedepsei pentru infracțiunea neconsumată art. 81 și la art. 82 aplicarea pedepsei pentru recidivă de infracțiuni, precum și la art. 84, aplicarea pedepsei în cazul când nu-i concurs de infracțiuni, art. 85. Aplicarea pedepsei în cazul unui cumul de sentințe, respectiv și la modul determinării termenului pedepsei definitive în cazul cumulării diferitor pedepse de la art. 88 din noul Cod Penal al Republicii Moldova din 2002.

De aceea, găsim de cuviință să ne referim rezumativ doar la compartimentele: *aplicarea pedepsei în cazul încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției; aplicarea pedepsei mai blânde decât cea prevăzută de lege; aplicarea pedepsei în cazul executării hotărârii unui stat străin; aplicarea pedepsei în cazul încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției.*

După cum am arătat anterior, recunoașterea vinovăției reprezintă, mai întâi, o liberare condiționată de răspunderea penală a persoanelor puse sub învinuire pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, dacă corectarea acestora este posibilă fără aplicarea unei pedepse penale, stipulată în art. 59 din Codul Penal al Republicii Moldova din 2002. Respectiv legiuitorul la articolul 80. Aplicarea pedepsei în cazul încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției menționează: „În cazul în care persoana pusă sub învinuire încheie un acord de recunoaștere a vinovăției și instanța acceptă acest acord, pedeapsa maximă pentru infracțiunea imputată se reduce cu o treime din sancțiunea prevăzută pentru această infracțiune”.

În ceea ce privește dispozițiile articolului, *Vincent Coussirat-Coustere* constată că ar fi mai bine ca acest articol să fie completat cu o prevedere care ia în considerare și despăgubirea victimelor. În orice caz, aici nu e clar dacă este vorba despre procedura de mediere și, prin urmare, de un acord între autor și victimă, sau despre aplicarea unei tranzacții, adică a unui acord între judecător și delincvent.

De altfel, în acest sens putem constata că în perioada anul 2005 a crescut considerabil numărul de condamnați cu încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției (art.504-509 Cod Procesul Penal al Republicii Moldova). Instanțele de judecată au adoptat sentințe cu încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției în privința la 3692 persoane, ceea ce constituie 26,2% din numărul total de condamnați. Bunăoară, în anul 2004 au fost condamnate cu încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției 958 persoane, ceea ce constituie 7,5% din numărul total de condamnați.

Totodată, putem constata că în pedeapsa în cazul încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției, în perioada anului 2006, a fost aplicată față de 2932 condamnați, or, în prima jumătate a anului 2005, pedepse în cazul încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției au fost aplicate față de 1200 condamnați.

*Aplicarea pedepsei mai blânde decât cea prevăzută de lege.* În corespundere cu prevederile art. 75 Cod Penal al Republicii Moldova din 2002, instanța judecătorească, de regulă, trebuie să aplice o pedeapsă echitabilă în limitele fixate în Partea Specială a Codului Penal. Însă legislația noastră penală, căreia îi este străin modul formal de aplicare a pedepsei penale, admite posibilitatea aplicării unei pedepse mai blânde decât cea stipulată în lege, prevăzând un sistem de reguli speciale în art. 79 Cod Penal al Republicii Moldova din 2002. Respectiva posibilitate alternativă era una prezentă și în vechea reglementare a R.S.S.M. din 1961 la art. 42.

*Aplicarea pedepsei în cazul executării hotărârii unui stat străin.* Potrivit art. 558 Cod Procesual Penal al Republicii Moldova, hotărârile penale definitive pronunțate de instanțele judecătorești din străinătate, precum și cele care sunt de natură să producă, potrivit legii penale a Republicii Moldova, efecte juridice pot fi recunoscute de instanța națională, la demersul ministrului justiției sau al procurorului general, în baza tratatului internațional sau a acordului de reciprocitate.

Conform prevederilor art. 86 Cod Penal al Republicii Moldova din 2002, instanța de judecată înlocuiește pedeapsa aplicată de instanța statului străin printr-o pedeapsă prevăzută de legea

națională pentru aceeași faptă în așa mod, încât ea să fie cât mai adecvată pedepsei statului de condamnare, fără a agrava situația penală a condamnatului. Din contra, ea poate fi mai mică decât minimul pedepsei, prevăzut în legea națională.

Comparativ cu vechea reglementare, actuala, sau noua reglementare penală a Republicii Moldova din 2002 în privința respectivii instituții putem releva următoarele date sau aspecte caracteristice.

Practica aplicării pedepsei penale în anul 2003 comparativ cu anul 2002 a suferit anumite modificări și se caracterizează prin următorii indici:

	2002		2003	
	Persoane	%	Persoane	%
<b>1</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>5</b>
Total condamnați	18837		17162	
inclusiv: la privațiune de libertate	3770	20	3551	20,7
La amendă	5799	30,8	5027	29,3
Mărimea amenzii (în lei)	6006791		8270965	
Arest	-	-	13	0,1
Condamnați condiționat	7482	39,7	7738	45,1
Suspendarea executării pedepsei	68	0,4	35	0,2
Alte măsuri	1718	9,1	794	4,6
Muncă neremunerată în favoarea comunității	-	-	4	-

Practica aplicării pedepsei penale în anul 2004, comparativ cu anul 2003, a suferit anumite modificări și se caracterizează prin următorii indici:

	2003		2004	
	Persoane	%	Persoane	%
Total condamnați	17162		12751	
Inclusiv:				
La privațiune de libertate	3551	20,7	3019	23,7
La amendă	5027	29,3	2046	16,0
Mărimea amenzii (în lei)	8270965		8506226	

Arest	13	0,1	20	0,2
Condamnați condiționat	7738	45,1	6303	49,4
Muncă neremunerată în folosul comunității	4		155	1,2
Suspendarea executării pedepsei	35	0,2	28	0,2
Alte măsuri	794	4,6	1180	9,3

Practica aplicării pedepsei penale se caracterizează prin următorii indici:

	2004		2005	
	Persoane	%	Persoane	%
Total condamnați	12751		14103	
Inclusiv:				
La privațiune de libertate	3019	23,7	3193	22,6
La amendă	2046	16,0	2255	16,0
Mărimea amenzii (în lei)	8506226		12073721	
Arest	20	0,2	122	0,9
Condamnați condiționat	6303	49,4	6281	44,6
Muncă neremunerată în folosul comunității	155	1,2	1796	12,7
Suspendarea executării pedepsei	28	0,2	25	0,2
Alte măsuri	1180	9,3	431	3,0

Respectiv, măsurile de pedeapsă aplicate de instanțele judecătorești în primul semestru al anului 2006

	I semestru 2005		I semestru 2006	
	Persoane	%	Persoane	%
1	2	3	4	5
Total condamnați	6783		6905	
Inclusiv:				
La privațiune de libertate	1494	22,0	1652	24,0
La amendă	1074	15,8	1200	17,4
Mărimea amenzii (în lei)	9456964		9596165	
Arest	36	0,5	136	2,0
Condamnați condiționat	3273	48,3	1986	28,7
Muncă neremunerată în folosul comunității	581	8,6	1767	25,6
Suspendarea executării pedepsei	8	0,1	10	0,1
Alte pedepse	317	4,7	154	2,2

	Total con- damați	Închisoare	Arest	Amendați	Muncă neremune- rată	Condițio- nat	Amânare	Alte pedepse		
<b>2005</b>	13970	3148	107	2230	1796	6235	25	429		
<b>2004</b>	12567	2955	16	2003	155	6234	28	1177		
<b>2003</b>	17164	3551	13	5026	4	7737	35	798		
					<b>Art. 43</b>	<b>Art. 44</b>			<b>achitat</b>	<b>clasate</b>
<b>2002</b>	18837	3770		5799	7482	68		1718	481	824
<b>2001</b>	17138	3615		4528	6241	164		2587	508	888

## IMPACTUL LEGISLAȚIEI PENALE SPECIALE ASUPRA DETENȚIEI

**Viorel V.Berliba,**

conferențiar universitar, doctor în drept,  
șef catedră Drept penal și criminologie  
Academia “Ștefan cel Mare”

Promovând politica unui stat de drept, Republica Moldova tinde spre realizarea cât mai eficientă a principiilor legalității, umanismului și democratismului.<sup>1</sup> Un rol deosebit în cadrul activității de realizare a acestor principii generale îl au mijloacele de drept penal, inclusiv cele speciale.

Având în vedere etapa de dezvoltare pe care o parcurge Republica Moldova la moment, reglementarea juridică a tuturor tipurilor de relații sociale care se desfășoară în cadrul acestui organism social trebuie în mod indubitabil să se subordonează principiului legalității. Evident, principiul legalității include în orbita sa, în mod firesc, întreaga reglementare din Codul Penal în vigoare.

Prin includerea în acțiune în iunie 2003 a Codului Penal al Republicii Moldova, adoptat la 18 aprilie 2002, s-a tentat de a diversifica relațiile sociale apărute în mod penal prin noile instituții elaborate și reevaluarea unor instituții prevăzute de le-ga penală anterioară sub tiparul unor standarde internaționale, I. Art.3 CP (Principiul legalității) – nimeni nu poate fi declarat vinovat de săvârșirea unei infracțiuni, nici supus unei pedepse penale, decât în baza unei hotărâri a instanței de judecată și în strictă conformitate cu legea penală. Interpretarea extensivă defavorabilă și aplicarea prin analogie a legii penale sunt interzise. Art.4 CP (Principiul umanismului) – întreaga reglementare juridică are menirea să apere, în mod prioritar, persoana ca valoare supremă a societății, drepturile și libertățile acesteia. Legea penală nu urmărește scopul de a cauza suferințe fizice sau de a leza demnitatea omului. Nimeni nu poate fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante. Art.5 CP (Principiul democratismului) – persoanele care au săvârșit infracțiuni sunt egale în fața legii și sunt supuse răspunderii penale fără deosebire de sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație. Apărarea drepturilor și intereselor unei persoane nu poate fi realizată prin încălcarea drepturilor și intereselor altei persoane sau a unei colectivități.

în special, europene. În acest context, sub tutela modificărilor permanente de legislație penală, în ipoteza unor noi raporturi cu caracter social inserate în cadrul societății contemporane, legea penală adoptată la 24 martie 1961 (42 ani de acțiune cu imanente modificări și completări, mai cu seamă pe parcursul anilor 1991-2003) și-a pierdut caracterul de acțiune la 12 iunie 2003, fiind, în esență, necorespunzătoare raporturilor sociale de ultimă oră.

De la momentul inițierii acțiunii aplicative, legea penală în vigoare a fost însoțită de includerea concomitentă a unor modificări esențiale adoptate de către legiuitor anterior. Evident, acest fapt își are o argumentare a sa:

- *ori* relațiile sociale sunt în modificare extrem de rapidă;
- *ori* nu este elaborat un sistem adecvat de realizare a unor propuneri de *lege ferenda*, capabil să acopere necesitățile curente și viitoare, generalizând faptele singulare în măsură a crea o stabilitate în justiția penală, precum și a institui reglementări adecvate numai acelor relații sociale, care interesează statul nostru și societatea în ansamblu, fără a se face excepție de la procedeele de combatere a unor fenomene infracționale cu caracter internațional, care, de fapt, își pot lăsa amprenta negativă și asupra relațiilor dezvoltate în Republica Moldova.

*Care a fost, totuși, impactul legislației penale asupra relațiilor sociale apărute în mod penal?*

De fapt, impactul a avut un colorit deosebit de diversificat. Legislația penală, inclusă în acțiune în 2003, a urmat o pauză de acțiune, uneori bazată pe necunoașterea adecvată a legislației penale noi, alteleori în contextul interpretărilor controversate, urmate de decizii și soluții diferite. Promovarea unor asemenea soluții și înseși efectele juridice ce decurg în mod obligatoriu din ele își găsesc locul și după aproximativ patru ani de acțiune a Codului Penal în vigoare.

Modelarea rapidă a relațiilor sociale care se stabilesc în cadrul societății contemporane își pune pecetea asupra tuturor formelor de previziune legislativă, de multe ori tempoul de modelare a

relațiilor fiind unul mai accelerat decât cel de previziune normativă. Acest moment este consemnat prin modificarea și completarea în patru ani de acțiune a Codului Penal în vigoare a 31 articole din Partea generală,<sup>2</sup> inclusiv un articol introdus după adoptare în conținut deplin, precum și a 169 articole din Partea specială,<sup>3</sup> inclusiv 14 articole introduse în conținut deplin și un articol exclus (infracțiunea prevăzută la art.170 CP „Calomnia” – decriminalizată).

În acest sens, se constată o multitudine de modificări cu referire la aceeași normă. Spre exemplu, art.218 CP (*Prescrierea ilegală sau încălcarea regulilor de circulație a substanțelor narcotice sau psihotrope*) și art.264 CP (*Încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport*) au fost supuse la câte trei modificări fiecare. Nu mai puțin importante sunt și modificările realizate în ceea ce vizează Partea generală, care, de fapt, constituie ipoteza normei penale.

Evident, toate infracțiunile sunt prevăzute în cadrul unui conținut normativ în formă generalizată și abstractizată. Existența structurală a acestui conținut nu este în afara elementelor constitutive (condiții preexistente – obiectul infracțiunii și subiectul infracțiunii; conținut constitutiv – latura obiectivă și latura subiec-

2. **A fost introdus** – art. 134/1 CP; **a fost exclus** – art.68 CP; **au fost modificate o singură dată** – art.16, 32, 54, 55, 62, 65, 68, 70, 72, 75, 79, 84, 85, 90, 91, 93, 95, 104, 105, 106, 130, 134 CP; **au fost modificate de două ori** – art.12, 64, 67, 87, 88, 109, 126 CP; **a fost modificat de șapte ori** – art.21 CP

3. **Au fost introduse** - art.140/1, 185/1, 217/1, 217/2, 217/3, 217/4, 217/5, 217/6, 245/1, 245/2, 261/1, 309/1, 330/1, 362/1 CP; **a fost exclus** - art.170 CP; **au fost modificate o singură dată** - art.141, 146, 150, 152, 155, 157, 158, 159, 161, 166, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 179, 182, 184, 189, 190, 193, 196, 199, 200, 201, 204, 205, 212, 214, 215, 220, 222, 223, 225, 231, 232, 233, 235, 236, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 247, 249, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 261, 261/1, 262, 266, 267, 268, 272, 274, 276, 277, 281, 288, 290, 292, 293, 295, 297, 299, 302, 303, 304, 310, 315, 316, 317, 320, 321, 322, 324, 333, 335, 341, 345, 346, 347, 348, 350, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 374, 375, 376, 377 CP; **au fost modificate de două ori** – art.154, 156, 162, 163, 165, 178, 185, 186, 187, 188, 192, 194, 197, 198, 206, 216, 217, 221, 224, 226, 227, 228, 229, 230, 234, 237, 245, 246, 248, 250, 257, 259, 260, 287, 309, 312, 314, 325, 326, 334 CP; **au fost modificate de trei ori** – art.218, 264 CP

tivă a infracțiunii). În continuarea ideii consemnate, de șapte ori a suferit modificări art.21 CP, care punctează pe elementul subiectului infracțiunii (cine poate fi supus răspunderii penale pentru o infracțiune – persoana fizică și/sau persoana juridică, persoana fizică de la care vârstă, care semne mai interesează persoana fizică ca subiect al infracțiunii, pentru care infracțiunii este supusă răspunderii penale persoana juridică și în care cazuri exprese?).

Această stare a lucrurilor descrisă anterior a determinat lipsa unei stabilități în ceea ce vizează justiția penală, uneori această instabilitate fiind făcută în detrimentul persoanei vinovate (spre exemplu, se prevede o pedeapsă penală vădit necorespunzătoare gradului prejudiciabil al infracțiunii, care este inclusă în cadrul legal adoptat).

Fiind permanent pus în situația de căutare a unor noi mecanisme de reacție împotriva criminalității, statul, în special legiuitorul, a încercat să se ordoneze unei politici speciale în domeniul represiunii penale și, în genere, să reorienteze politica penală spre noi valori și concepte.

Conținutul politicii juridico-penale include în sine determinarea spectrului de măsuri de influență asupra criminalității în ansamblu, prin crearea unui cadru normativ în vederea previziunii faptelor ce constituie infracțiuni și excluderea acelor care nu prezintă gradul prejudiciabil al unei fapte pasibile de răspundere penală (criminalizare și decriminalizare), evidențierea caracterului de sancționare a faptelor infracționale și a temeiurilor, condițiilor de aplicare a instituțiilor liberării de răspundere și pedeapsă penală (penalizare și depenalizare),<sup>4</sup> determinarea posibilităților legale de încadrare a unor fapte prejudiciabile drept infracțiuni concrete, alte probleme.

Punctând pe aceste directorii se impune configurarea răspunsului la întrebarea: *care este impactul legislației penale speciale asupra detenției?*

Parcurgând etapa analizei rezultatelor legislative care au fost adoptate la 18 aprilie 2002, precum și în ipoteza modificărilor de lege penală realizate pe parcursul ultimilor ani (inclusiv anul

---

4. Cușnir V., Zosim Al., **Principalele alternative ale detențiunii penitenciară în dreptul penal contemporan.** – Chișinău, Totex-Lux, 2007, pag.104.

2006), s-au constatat anumiți pași hotărâți în ceea ce privește criminalizarea și decriminalizarea faptelor în materie penală.

Evident, în contextul structurii criminalității, a dinamicii acestui fenomen socialmente periculos, se evidențiază elemente variate și cu pondere diferită. Această varietate își are pornire inițială în caracterul valorii sociale apărate de legea penală în ipoteza incriminării. În plus, varietatea deosebită depinde și de conținutul specific, individualitatea proprie, care este redată prin dispoziții normative exprese.

În conformitate cu art.1 alin.(2) CP „Codul Penal este actul legislativ care cuprinde norme de drept ce stabilesc principiile și dispozițiile generale și speciale ale dreptului penal, determină faptele ce constituie infracțiuni și prevede pedepsele ce se aplică infractorilor”. Reieșind din art.6 alin.(2) CP „răspunderii penale și pedepsei penale este supusă numai persoana care a săvârșit cu intenție sau din imprudență o faptă prevăzută de legea penală”. O invocare în plus la caracterul previziunii normative a faptei prejudiciabile pentru a fi considerată infracțiune este și sintagma utilizată în conținutul noțiunii de infracțiune din art.14 CP– „infracțiunea este o faptă (acțiune sau inacțiune) prejudiciabilă, *prevăzută de legea penală*, săvârșită cu vinovăție și pasibilă de pedeapsă penală”.

Cele expuse dictează o singură precizare: *pentru ca o faptă prejudiciabilă să fie considerată infracțiune, ea trebuie să fie prevăzută de legea penală*. Această previziune, de fapt și de jure, își găsește locul în cadrul Părții Speciale a Codului Penal.

Operându-se cu noțiunea de structură logico-juridică sau internă a normei penale, constatăm faptul că dispoziția și sancțiunea – ca elemente structurale – își găsesc reflectie anume în Partea Specială a legii penale, ipoteza însă incluzându-se în Partea Generală.

Reieșind din art.3 alin.(2) CP „interpretarea extensivă defavorabilă și aplicarea prin analogie a legii penale sunt interzise”. De aceea, Partea Specială, în esență, apare ca un element indispensabil al oricărei aplicări concrete a dreptului penal (*nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*).

Sistematizarea Părții speciale a Codului Penal este condiționată de caracterul și structura relațiilor sociale apărate prin legea penală. O

legislație bine sistematizată constituie un indiciu care remarcă că forma de evaluare a normelor juridico-penale este adecvată principiului sistemic al legislației în vigoare, antrenând ulterior ideea despre opțiunea politică cu privire la apărarea anumitor valori considerate fundamentale pentru funcționarea întregii orânduiri sociale și de stat.

Realizând o incursiune comparativă în cadrul normativ prevăzut de Partea Specială a legii penale, în special asupra posibilităților reale de aplicare de către instanțele de judecată a pedepsei penale, se constată că legiuitorul a pus la dispoziție 548 posibilități (se are în vedere variantele-tip ale infracțiunilor prevăzute de Codul Penal, precum și diversele modalități normative prevăzute de alte aliniate, decât cele care conțin variantele-tip ale infracțiunilor – conținuturi circumstanțiale) de alegere și aplicare a pedepselor penale în baza legii penale în vigoare (comparativ cu cele 603 posibilități de aplicare a pedepsei penale care erau prevăzute de legea penală anterioară).

Potrivit legii penale actuale este obligatorie aplicarea de către instanțele de judecată a pedepsei închisorii, în mod exclusiv, pentru comiterea a 255 infracțiuni,<sup>5</sup> ceea ce constituie 46.53%.

Legea penală veche constata posibilitatea aplicării exclusive

5. Art.135, 136, 137 (1), 137(2), 137 (3), 138(1), 138(2), 138(3), 139(1), 139(2), 140/1(2), 141(1), 141(2), 142, 143(1), 143(2), 144, 145(1), 145(2), 145(3), 146, 147, 148, 149(1), 149(2), 150(1), 150(2), 151(1), 151(2), 151(3), 151(4), 152(2), 158(1), 158(2), 159(2), 160(3), 162(2), 163(2), 164(1), 164(2), 164(3), 165(1), 165(2) 165(3), 166(2), 166(3), 168, 169(1), 169(2), 171(1), 171(2), 171(3), 172(1), 172(2), 172(3), 174, 175, 179(3) 181, 183(2), 184(2), 186(3), 187(2), 187(3), 188(1), 188(2), 188(3), 189(2), 189(3), 189(4), 190(3), 191(3), 192(2), 195(1), 195(2), 197(2), 201, 206(1), 206(2), 206(3), 207, 208(1), 208(2), 208(3), 208(4), 211(1), 211(2), 212(1), 212(2), 212(3), 212(4), 213, 214(2), 217(3), 217(4), 217/1(2), 217/1(3), 217/1(4), 217/3(3), 217/4(2), 217/4(3), 217/6(2), 218(3), 220(2), 224(3), 224(4), 225(2), 226(2), 236(1), 236(2), 237(2), 239(2), 243(3), 248(4), 248(5), 257(4), 260(2), 263(2), 264(3), 264(4), 264(5), 264(6), 271, 273(2), 273(3), 275(1), 275(2), 275(3), 278(1), 278(2), 278(3), 278(4), 279, 280(1), 280(2), 280(3), 282(1), 283, 284, 285(1), 285(2), 286, 287(3), 289(12), 289(2), 290(2), 294, 298, 300, 301, 305, 306(2), 307(2), 308(1), 308(2), 308(3), 308(4), 309(1), 309(2), 309/1(1), 309/1(2), 309/1(3), 317(1), 317(2), 318(1), 318(2), 318(3), 318(4), 319, 321, 324(1), 324(2), 324(3), 325(1), 325(2), 325(3), 326(3), 327(3), 328(2), 328(3), 333(3), 334(3), 335(3), 336(3), 337(1), 338, 339(1), 339(2), 340, 341(3), 342, 343, 344(2), 345(2), 349(2), 350(1), 350(2), 353(3), 353(1), 353(2), 354(1), 354(2), 356, 357(2), 362(3), 364(2), 364(3), 365(1), 365(2), 365(3), 366(2), 367(2), 368(1), 368(2), 369(2), 369(3), 370(1), 370(2), 370(3), 371(1), 371(2), 371(3), 371(4), 372(2), 373(2), 373(3), 374(2), 374(3), 375(2), 375(3), 376(2), 376(3), 377(2), 378(1), 378(2), 378(3), 379(2), 379(3), 380(2), 381(2), 381(4), 382(2), 382(3), 383, 384, 385, 386, 387, 388(1), 388(2), 388(3), 389, 390, 391, 392 CP

a pedepsei privative de libertate în 307 cazuri, ceea ce constituia 50.91%. Mica diferență care se observă apare mai mult în virtutea unor posibilități mai mari de aplicare a pedepsei penale, decât în ipoteza micșorii numărului de infracțiuni pentru care este posibilă aplicarea pedepsei închisorii.

În acest context, analiza realizată a scos la iveală faptul că judecătorilor le este limitată în mare măsură posibilitatea de aplicare a pedepselor alternative detențiunii penitenciare, în mare parte, în ipoteza pasibilității pedepsei penale prevăzute de lege pentru fiecare infracțiune în particular.

Astfel, se poate de determinat următoarele posibilități de aplicare a pedepselor, potrivit legii penale adoptate la 18 aprilie 2002, în special, a închisorii și a pedepsei vizând repartizarea într-un batalion disciplinar – ca pedeapsă privativă de libertate (254 cazuri) – 46.35%:

– pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de pedeapsa amenzii în 144 cazuri<sup>6</sup> – 26.28%;

– pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de munca neremunerată în folosul comunității în 2 cazuri<sup>7</sup> – 0.37%;

– pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de pedeapsa amenzii ori munca neremunerată în folosul comunității în 90 de cazuri<sup>8</sup> – 16.42%;

6. Art.140(1), 140(2), 140/1(1), 159(1), 160(2), 167, 185/1(6), 189(1), 190(2), 191(1), 191(2), 196(3), 196(4), 198(2), 199(3), 205, 209(1), 209(2), 210, 214(1), 215, 216(2), 216(3), 217/1(1), 217/2, 217/3(1), 217/3(2), 217/5(2), 218(1), 218(4), 218(5), 219(1), 219(2), 220(1), 223, 224(1), 224(2), 225(1), 226(1), 227(1), 227(2), 228, 229, 230, 235, 238, 239(1), 240(1), 240(2), 241(2), 242, 243(1), 243(2), 244(1), 244(2), 245(1), 245(2), 245/1(1), 245/1(2), 245/2(1), 245/2(2), 245/2(3), 246, 247(2), 248(2), 248(3), 249(3), 250(1), 250(2), 251, 252(1), 252(2), 253(1), 253(2), 254(2), 254(3), 255(2), 257(1), 257(3), 258, 261/1(1), 261/1(2), 262, 263(1), 265, 267, 268, 269, 270, 273(1), 276(2), 285(3), 285(4), 287(2), 291, 292(1), 292(2), 296, 297, 302(1), 302(2), 303(3), 306(1), 307(1), 310(2), 311(2), 312(2), 314(1), 314(2), 316(1), 316(2), 322(2), 323(1), 326(1), 326(2), 327(1), 327(2), 328(1), 329(1), 329(2), 330(1), 330(2), 331(1), 331(2), 332(1), 332(2), 333(1), 333(2), 334(1), 334(2), 335(1), 335(2), 336(1), 336(2), 341(1), 341(2), 344(1), 345(1), 351(2), 352(2), 358(2), 362/1(1), 362/1(2), 362/1(3) CP

7. Art.152(1), 166(1) CP

8. Art.153, 154(1), 154(2), 155, 156, 157, 161, 163(1), 173, 176, 179(1), 179(2), 182,

– pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de privarea de dreptul de a ocupa o funcție sau de a exercita o anumită activitate într-un singur caz<sup>9</sup> – 0.18%;

– pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de trimiterea într-o unitate disciplinară în 12 cazuri<sup>10</sup> – 2.19%;

– pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de pedeapsa amenzii, munca neremunerată în folosul comunității sau privarea de dreptul de a ocupa o anumită funcție sau de a exercita o anumită activitate într-un singur caz<sup>11</sup> – 0.18%;

– pedeapsa trimiterii într-o unitate disciplinară (în mod exclusiv) în 4 cazuri<sup>12</sup> – 0.73%.

Potrivit legii penale anterioare se constata posibilitatea aplicării pedepsei privative de libertate în 220 cazuri, cu excepția celor care prevedeau în mod exclusiv această modalitate a pedepsei. Deci, în ansamblu se punctează pe 509 modalități normative care prevăd pedeapsa închisorii potrivit legii penale în vigoare și 527 – în baza legii penale anterioare. Se observă vădit, că legiuitorul totuși pune accentul principal pe pedeapsa închisorii, lăsând în formă complementară celelalte categorii de pedepse, în principiu alternative detențiunii penitenciare.

De asemenea, nu mai puțin relevantă, în această ordine de idei, apare constatarea precum că, potrivit legii penale actuale, numai în 39 cazuri nu este prevăzută ca pedeapsă închisoarea (nu are importanță în formă exclusivă sau în modalitate alternativă) – ceea ce constituie 7.12%. Este cazul posibilității aplicării de către instanța de judecată în cele din urmă cazuri a următoarelor pedepse:

183(1), 184(1), 185, 186(1), 186(2), 187(1), 190(1), 192(1), 193(2), 196(2), 199(2), 200, 202, 204(2), 217(1), 217(2), 217/4(1), 217/5(1), 217/6(1), 218(2), 222(1), 222(2), 231, 232(1), 232(2), 233, 234, 237(1), 247(1), 248(1), 249(2), 256(2), 259(1), 259(2), 260(1), 261, 264(1), 264(2), 266, 272(1), 272(2), 274, 276(1), 277, 281, 287(1), 288(1), 288(2), 290(1), 293, 295(1), 295(2), 299, 303(1), 304, 311(1), 312(2), 320(1), 320(2), 322(1), 346, 347(1), 347(2), 347(3), 348, 349(1), 351(1), 352(1), 357(1), 358(1), 360(1), 360(2), 361(1), 361(2), 362(1), 362(2), 363 CP

9. Art.180 CP

10. Art.364(1), 364(4), 366(1), 367(1), 369(1), 373(1), 375(1), 377(1), 379(1), 380(1), 381(3), 382(1) CP

11. Art.178(2) CP

12. Art.372(1), 374(1), 376(1), 381(1) CP

- pedeapsa amenzii în mod exclusiv – în 11 cazuri<sup>13</sup> – 2.01%;
- pedeapsa amenzii combinată în mod alternativ cu munca neremunerată în folosul comunității – în 28 cazuri<sup>14</sup> – 5.11%;

În retrospectivă, potrivit legii penale anterioare, se oferea posibilitatea aplicării unor pedepse non-privative de libertate în 73 cazuri, ceea ce constituia – 12.11%.

Tabloul cantitativ prezentat constată micșorarea numărului de posibilități de aplicare a pedepselor alternative detențiunii penitenciare în conformitate cu legea penală în vigoare, comparativ cu Codul Penal anterior.

În ansamblu, în baza legii penale anterioare, cu referire la posibilitățile legale de aplicare a pedepsei penale, se constata următoarele: se prevedeau în total 603 posibilități normative, în cadrul cărora, în 307 cazuri se puncta pe necesitatea aplicării exclusive a pedepsei privative de libertate (50.91%). De asemenea, se putea aplica în unele cazuri o pedeapsă care, în esență, depășea cadrul limitativ al pedepselor prevăzute de legea penală. În special era prevăzută posibilitatea aplicării unei pedepse potrivit Statutului disciplinar al Forțelor Armate în 11 situații normative (1.82%). Panorama posibilităților de penalizare era configurată și de următoarele elemente:

- închisoare sau amendă putea fi aplicată în mod alternativ în 220 cazuri normative (36.48%);
- închisoare sau privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate – 1 caz (0.17%);
- amenda în mod exclusiv – 46 cazuri (7.63%);
- amenda sau mustrarea publică - 6 cazuri (1.0%);
- amenda sau măsuri de influențare obștească – 2 cazuri (0.33%);
- amenda sau destituirea din funcție – 7 cazuri (1.16%);
- amenda sau privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate – 1 caz (0.17%);

13. Art.160(1), 216(1), 254(1), 257(2), 310(3), 313, 315(2), 330/1(1), 330/1(2), 330/1(3), 359 CP

14. Art.162(1), 177(1), 177(2), 178(1), 185/1(1), 185/1(2), 185/1(3), 185/1(4), 185/1(5), 193(1), 194(1), 194(2), 196(1), 197(1), 198(1), 199(1), 203, 204(1), 221, 241(1), 249(1), 255(1), 256(1), 303(2), 310(1), 315(1), 355(1), 355(2) CP

– repartizarea într-un batalion disciplinar – 2 cazuri (0.33%).

Reieșind din indicii statistici analizați, constatăm că nivelul represivității penale, potrivit reglementărilor normative actuale în domeniul juridico-penal, a fost majorat. Această afirmație își are justificare în faptul că limitele pedepsei generale au fost mărite, iar marea majoritate a infracțiunilor prevăzute în Partea specială a Codului Penal pun accentul totuși pe pedeapsa închisorii.

În căutarea unor noi mecanisme de reacție împotriva criminalității în ansamblu se impune implementarea unui sistem adecvat, în primul rând, de pedepse penale, în mare parte punându-se accentul pe o politică non-represivă și apoi pe eficiența sistemului de penalizare, atenție sporită acordându-se mijloacelor de liberare de răspundere penală și liberare de pedeapsă penală.

Pe parcursul ultimilor șapte ani, potrivit „Informației operative privind rezultatele combaterii infracționalității ale M.A.I. al Republicii Moldova”<sup>15</sup>, se observă că numărul total de infracțiuni a fost permanent în descreștere: de la 60.394 infracțiuni înregistrate în anul 2000 la 23.655 infracțiuni înregistrate în anul 2006 (-36.739 infracțiuni). Procentual se constată o descreștere cu -60.83%. O descreștere bruscă a infracționalismului se observă în anul 2001 (11.867 infracțiuni comparativ cu anul 2000, ceea ce constituie 19.65%) și anul 2003 (11.134 infracțiuni comparativ cu anul 2002, ceea ce constituie 24.48%).

În anii 2004-2006 se constată o descreștere cu caracter mai stabil a infracționalității: în anul 2004 infracțiuni comparativ cu anul 2003 – minus 3.779 (11%), anul 2005 comparativ cu anul 2004 – minus 4.491 (14.69%), anul 2006 comparativ cu anul 2005 – minus 2.428 infracțiuni (9.31%) (**Tablelul 1**).

---

15. O.A.I. ale Republicii Moldova. Tabelul nr.MAI01RC: 2001-2006.

**Tabelul 1**

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
<b>Total infracțiuni</b>	60394	48527	45487	34353	30574	26083	23655
<b>Grave</b>	16007	12842	12053	7905	10254	15344	13834
<b>D.grave</b>	26.50%	26.46%	26.50%	23.01%	1401	1836	1663
<b>Ex.grave</b>					115	166	146
					33.54%	58.83%	58.48%
					4.58%	7.04%	7.03%
					0.38%	0.64%	0.62
					11770	17346	15643

Dinamica criminalității evaluată prin metoda bazei fixe (baza fixă 2006) și a bazei mobile ar fi următoarea:

- anul 2000 ----- 255.31%                      60294 infracțiuni
- anul 2001 ----- 205.14%                      -19.65%
- anul 2002 ----- 192.29%                      -6.26%
- anul 2003 ----- 145.23%                      -24.48%
- anul 2004 ----- 129.25%                      -11%
- anul 2005 ----- 110.26%                      -14.69%
- anul 2006 ----- 100% (23655 infracțiuni) -9.31%

Potrivit *Informației privind activitatea instanțelor judecătorești în anul 2003* (conform datelor analizei statistice),<sup>16</sup> reducerea numărului de cauze penale în anul 2003 se explică prin faptul intrării în vigoare, la 12 iunie 2003, a noului Cod Penal, conform căruia o parte din componentele de infracțiune, prevăzute în Codul Penal din 1961, au fost decriminalizate, fiind atribuite la categoria contravențiilor administrative. În viziunea noastră, o parte din infracțiunile prevăzute de Codul Penal din 1961 au fost decriminalizate în ipoteza legislației adoptate ulterior, însă, acest cumul de fapte ex-penale au fost în mare parte lipsite de aplicațiune propriu-zisă. De asemenea, se constată, că marea majoritate a infracțiunilor cu aplicațiune expresă și vădită și-a găsit reflecție și în legea penală din 2002. În plus, nu suntem de acord a pri-

16. Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2004, nr.1, pag.13

vi numai limitele decriminalizării faptelor penale, ci a evalua la nivel corespunzător și cadrul criminalizării, considerându-l mai complex și mai lărgit, mai cu seamă avându-se în vedere realitatea aplicării dispozițiilor normative adoptate.

În continuarea ideii enunțate, circa 210 infracțiuni din legea penală anterioară, din 321 la număr, ceea ce constituie 65.42% (reieșind din conduita infracțională incriminată și modul de descriere a acesteia), își au corespondent în legea penală actuală în conținut deplin (cu referire la dispoziția normei). O mare parte din infracțiuni, deși nu au corespondent deplin, își găsește reflecție obiectivă în conținutul normativ ori prin faptul că constituie doar parte a infracțiunii, ori constituie etapă a acesteia. 61 de infracțiuni (29.05%) din cele cu corespondent și-au găsit aceeași reflecție, sancțiunea fiind una exclusiv privativă de libertate. Circa 12 infracțiuni din cele consemnate (5.71%) au prevăzut închisoarea ca pedeapsă alternativă sau în genere nu au prevăzut-o potrivit legii penale anterioare, însă potrivit legii actuale acestea o prevăd în mod exclusiv.

O premisă esențială în plus în favoarea ideii că legea penală a pus accentul în mare măsură pe mijloacele de criminalizare și penalizare reiese și din studiul criminalității grave din Republica Moldova pe parcursul ultimilor ani (perioadă în care au acționat Codul Penal din 1961 și Codul Penal din 2002).

Drept urmare a analizei legislației penale în vigoare s-a constatat că la baza clasificării infracțiunilor în diferite categorii (ușoare, mai puțin grave, grave, deosebit de grave, excepțional de grave) s-a pus accentul exclusiv pe caracterul și mărimea pedepsei, deși se punctează pe caracterul și gradul prejudiciabil. De fapt, ar fi necesară o situație inversă: gradul prejudiciabil trebuie să invoce categoria și mărimea pedepsei, dar nu pedeapsa să semnalizeze caracterul și gradul prejudiciabil al infracțiunii.

În esență, legea penală în vigoare prevede 94 infracțiuni ușoare,<sup>17</sup> 198 infracțiuni mai puțin grave,<sup>18</sup> 199 infracțiuni grave,<sup>19</sup>

17. Art.153, 155, 157, 159(1), 160(1), 162(1), 163(1), 166(1), 177(1), 177(2), 178(1), 179(1), 183(1), 184(1), 185/1(1), 185/1(2), 185/1(3), 185/1(4), 185/1(5), 193(1), 194(1), 194(2), 196(1), 197(1), 198(1), 199(1), 202, 203, 204 (1), 214(1), 215, 216(1), 217(1), 217/3(1), 217/5(1), 218(4), 221, 222(1), 227(1), 240(1), 241(1), 241(2), 244(1), 245/2(2), 247(1), 248(1), 249(1), 249(2), 250(1), 254(1), 255(1), 256(1), 256(2), 257(2), 258, 259(1), 261, 266, 272(1), 277, 299, 303(2), 304, 308(1), 310(1), 310(3), 311(1), 312(1), 313, 315(1), 315(2), 316(1), 318(4), 319, 320(1), 322(1), 330/1(1), 330/1(2), 330/1(3), 332(1), 348, 355(1), 355(2), 359, 361(1), 363, 372(1), 374(1), 376(1), 376(2), 377(1), 379(1), 380(1), 381(1) CP

18. Art.146, 149(1), 150(1), 152(1), 154(1), 156, 158(1), 160(2), 161, 162(2), 163(2), 168, 169(1), 171(1), 173, 174, 176, 178(2), 179(2), 180, 181, 182, 185, 185/1(6), 186(1), 186(2), 187(1), 189(1), 190(1), 191(1), 192(1), 192(2), 193(2), 196(2), 196(3), 198(2), 199(2), 200, 201, 204(2), 205, 208(1), 209(1), 210, 211(1), 211(2), 212(1), 212(2), 212(4), 213, 214(2), 216(2), 217(2), 217(3), 217/1(1), 217/1(2), 217/2, 217/3(2), 217/5(2), 217/6(1), 218(1), 218(2), 218(5), 219(1), 220(1), 222(2), 223, 224(1), 224(2), 226(1), 227(2), 228, 229, 230, 232(1), 233, 234, 237(1), 240(2), 242, 243(1), 244(2), 245(1), 245/1(1), 245/2(1), 246, 248(2), 249(3), 250(2), 252(1), 252(2), 253(1), 253(2), 254(2), 255(2), 257(1), 257(3), 259(2), 260(1), 261/1(1), 261/1(2), 262, 264(1), 264(2), 265, 272(2), 274, 276(1), 281, 285(4), 287(1), 288(1), 288(2), 290(1), 291, 292(1), 293, 295(1), 295(2), 296, 297, 302(1), 303(1), 303(3), 306(1), 307(1), 308(2), 308(3), 309(1), 309/1(1), 310(2), 314(1), 314(2), 316(2), 317(1), 318(1), 320(2), 321, 322(2), 323(1), 325(1), 326(1), 327(1), 328(1), 329(1), 330(1), 331(1), 333(1), 334(1), 334(2), 335(1), 335(2), 336(1), 336(2), 341(1), 344(1), 345(1), 346, 347(1), 349(1), 351(1), 352(1), 352(2), 353(1), 353(2), 354(1), 356, 357(1), 357(2), 358(1), 358(2), 360(1), 360(2), 361(2), 362(1), 362(2), 362/1(1), 362/1(2), 364(1), 364(4), 365(1), 366(1), 366(2), 367(1), 368(1), 369(1), 369(2), 370(1), 372(2), 373(1), 374(2), 375(1), 376(3), 377(2), 378(1), 381(2), 381(3), 382(1) C.pen.

19. Art.137(1), 138(1), 138(2), 138(3), 140(1), 140(2), 140/1(1), 141(1), 141(2), 142, 144, 147, 148, 149(2), 150(2), 151(1), 151(2), 151(3), 151(4), 152(2), 154(2), 158(2), 159(2), 160(3), 164(1), 164(2), 165(1), 166(2), 166(3), 167, 169(2), 171(2), 172(1), 172(2), 175, 179(3), 183(2), 184(2), 186(3), 187(2), 187(3), 188(1), 188(2), 188(3), 189(2), 189(3), 190(2), 190(3), 191(2), 191(3), 196(4), 197(2), 199(3), 206(1), 207, 208(2), 208(3), 208(4), 209(2), 212(3), 216(3), 217(4), 217/1(3), 217/3(3), 217/4(1), 217/4(2), 217/4(3), 217/6(2), 218(3), 219(2), 220(2), 224(3), 224(4), 225(1), 225(2), 226(2), 231, 232(2), 235, 236(1), 237(2), 238, 239(1), 239(2), 243(2), 243(3), 245(2), 245/1(2), 245/2(3), 247(2), 248(3), 248(4), 248(5), 251, 254(3), 257(4), 260(2), 263(1), 263(2), 264(3), 264(4), 264(5), 264(6), 267, 268, 269, 270, 271, 273(1), 273(2), 273(3), 275(1), 275(2), 276(2), 278(1), 278(2), 280(1), 282(1), 285(1), 285(2), 285(3), 287(2), 287(3), 289(1), 290(2), 292(2), 294, 298, 300, 301, 302(2), 306(2), 307(2), 308(4), 309(2), 309/1(2), 309/1(3), 311(2), 312(2), 317(2), 318(2), 318(3), 324(1), 324(2), 324(3), 325(2), 325(3), 326(2), 326(3), 327(2),

32 infracțiuni deosebit de grave,<sup>20</sup> 25 infracțiuni excepțional de grave.<sup>21</sup>

Comparativ cu legea penală actuală, Codul Penal din 1961 prevedea 130 modalități ale infracțiunilor grave (art.7/1 CP).<sup>22</sup> Corelativ (de fapt, punctându-se pe criteriile de clasificare a infracțiunilor prescrise la moment) se stabilește că 1 infracțiune corespunde categoriei de infracțiuni ușoare,<sup>23</sup> 9 corespund celor mai puțin grave,<sup>24</sup> 76 corespund celor grave,<sup>25</sup> 34 corespund ce-

327(3), 328(2), 328(3), 329(2), 330(2), 331(2), 332(2), 333(2), 333(3), 334(3), 335(3), 336(3), 341(2), 341(3), 344(2), 345(2), 347(2), 347(3), 349(2), 351(2), 352(3), 354(2), 362(3), 362/1(3), 364(2), 364(3), 365(2), 367(2), 368(2), 369(3), 370(2), 371(1), 371(2), 371(3), 373(2), 373(3), 374(3), 375(2), 378(2), 378(3), 379(2), 380(2), 381(4), 382(2), 382(3), 383, 384, 388(3), 392 CP

20. Art.136, 137(2), 139(1), 140/1(2), 143(1), 145(1), 145(2), 164(3), 165(2), 189(4), 195(1), 195(2), 206(2), 217/1(4), 236(2), 275(3), 278(3), 279, 280(2), 280(3), 284, 286, 289(2), 338, 339(1), 340, 350(1), 370(3), 371(4), 375(3), 379(3), 388(1) CP

21. Art.135, 137(3), 139(2), 143(2), 145(3), 165(3), 171(3), 172(3), 206(3), 278(4), 283, 305, 337(1), 339(2), 342, 343, 350(2), 365(3), 385, 386, 387, 388(2), 389, 390, 391 CP

22. Art.61, 62, 63, 63/1, 64(1), 64(2), 64(3), 65, 66, 67(1), 67(2), 67(3), 67/1, 68, 68/1(1), 68/1(2), 69, 70, 71(2), 71(3), 74, 74/1(1), 74/1(2), 74/2(1), 74/2(2), 74/2(3), 75(1), 75(2), 75(3), 75(4), 75(5), 76, 83, 84(1), 84(2), 85(2), 88, 89, 95(1), 95(2), 95(3), 102(1), 102(2), 102(3), 102(4), 102(5), 112/2(1), 122/2(2), 113(2), 116/1(1), 116/1(2), 119(4), 120(2), 120(3), 120(4), 121(1), 121(2), 122(2), 122(3), 122/1(2), 123(3), 123/1, 125(2), 125(3), 125(4), 127, 158(3), 158(4), 176/2(2), 176/6(2), 182(4), 182(5), 182(6), 182/1(1), 182/1(2), 182/1(3), 185(2), 185(3), 187(1), 187(2), 187(3), 187/1(2), 187/1(3), 188(1), 188(2), 188(3), 188/1(1), 188/1(2), 188/1(3), 190(2), 191(2), 193(2), 206/1(1), 206/1(2), 207/2(3), 214(3), 214(4), 218(2), 218(3), 224/4, 225/1(1), 225/1(2), 225/2(1), 225/2(2), 225/2(3), 227/1(1), 227/1(2), 227/1(3), 239p.2, 239p.3, 241p.1, 241p.2, 241p.3, 243p.1, 243p.2, 245p.2, 245p.3, 248p.1, 248p.2, 252p.2, 252p.3, 258p.3, 258p.4, 261p.2, 261p.3, 264, 265, 267, 268, 270 CP.

23. Art.75(1) CP.

24. Art.67(1), 67/1, 71(2), 85(2), 218(2), 225/2(1), 241p.1, 245p.2, 248p.1) CP

25. Art.62, 64(2), 64(3), 67(2), 67(3), 68, 68/1(1), 71(3), 74/1(1), 74/2(2), 75(2), 75(3), 75(4), 75(5), 76, 83, 84(1), 95(1), 95(2), 102(1), 102(2), 102(3), 112/2(1), 112/2(2), 113(2), 116/1(1), 120(2), 120(3), 121(1), 122(2), 122(3), 123(3), 125(2), 125(3), 127, 158(3), 158(4), 176/2(2), 176/6(2), 182(4), 182(5), 182(6), 182/1(1), 182/1(2), 182/1(3), 185(2), 185(3), 187(1), 187(2), 187/1(2), 188(1), 188(2), 188/1(1), 188/1(2), 190(2), 191(2), 193(2), 206/1(1), 214(3), 214(4), 218(3), 224/4, 225/1(1), 225/1(2), 225/2(2), 225/2(3), 227/1(1), 227/1(2), 239p.2, 241p.2, 243p.1, 245p.3, 252p.2, 258p.3, 261p.2, 270 CP.

lor deosebit de grave,<sup>26</sup> 8 corespund celor excepțional de grave<sup>27</sup> Două infracțiuni (prevăzute la art.69, 70 CPv) prevedeau dispoziții și sancțiuni de trimitere (se puncta pe o infracțiune ce conține o pedeapsă corespunzătoare infracțiunilor mai puțin grave, grave, deosebit de grave și excepțional de grave).

Deci, raportând infracțiunile ușoare și mai puțin grave (primul grup) la infracțiunile grave, deosebit de grave și excepțional de grave, luate în ansamblu (al doilea grup) se constată un raport de 1.14 / 1 (de la 53.28% /292 infracțiuni/ la 46.72% /256 infracțiuni). Acest raport, din punctul de vedere al gravității, este de un nivel extrem de înalt. Această realitate și-a găsit reflecție obiectivă atât în cadrul majorării caracterului grav al criminalității în ansamblu, cât și asupra aplicării mai frecvente a pedepsei închisorii sub tutela posibilităților exclusive de aplicare a pedepsei respective, lipsa unui cadru complex și real de aplicare a mijloacelor de depenalizare și, nu în ultimul rând, caracterul și gradul prejudiciabil al infracțiunii, prezumându-se aceste din urmă semne pe baza categoriei și mărimii pedepsei pasibile de aplicat din start.

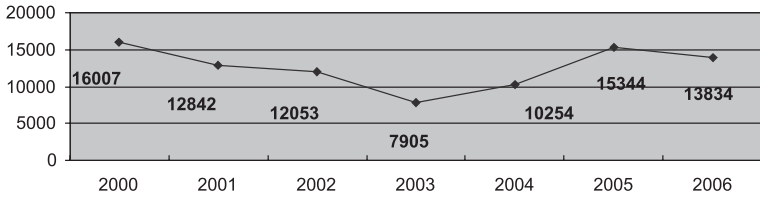
În această ordine de idei, supunând unui studiu statistic ponderea (greutatea specifică) infracțiunilor grave (se iau la bază exclusiv infracțiunile grave și potrivit legii penale în vigoare), în cadrul structurii criminalității înregistrate se observă următoarea situație (anexa nr.1): ponderea infracțiunilor grave în structura criminalității în ansamblu a evaluat în mod diferit de la anul 2000 la anul 2006.

---

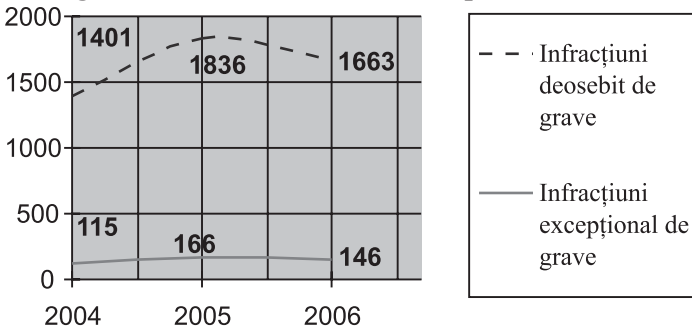
26. Art.63/1, 66, 68/1(2), 74/1(2), 74/2(1), 74/2(3), 84(2), 89, 95(3), 102(4), 102(5), 116/1(2), 119(4), 120(4), 121(2), 122/1(2), 123/1, 125(4), 187(3), 187/1(3), 188(3), 188/1(3), 207/2(3), 227/1(3), 239p.3), 243p.2), 248p.2), 252p.3), 258p.4), 261p.3), 264, 265, 267, 268 CP.

27. Art.61, 63, 64(1), 65, 74, 88, 206/1(2), 241p.3) CP.

### Numărul infracțiunilor grave înregistrate în Republica Moldova în anii 2000-2006



### Infracțiuni deosebit de grave și excepțional de grave înregistrate în anii 2004-2006 în Republica Moldova



Dacă se punctează exclusiv pe infracțiunile grave, atunci se observă că, deși numărul acesta s-a micșorat neesențial, totuși ponderea lor în structura criminalității în ansamblu a crescut considerabil. În plus, legea penală anterioară puna accentul doar pe infracțiuni grave – ca categorie superioară după pericol social celorlalte infracțiuni.

Legea penală în vigoare a clasificat infracțiunile în cinci categorii, infracțiunile grave fiind linia de demarcație între cele ușoare, mai puțin grave și infracțiunile deosebit de grave, excepțional de grave.

O mică completare la acest moment s-ar impune în următoarea formulare: infracțiunile grave, potrivit legii penale anterioa-

re, erau considerate numai acele infracțiuni săvârșite cu intenție și prevăzute expres la art.7/1 CP; în prezent infracțiunea gravă este considerată și infracțiunea care este comisă din imprudență.

Deci, în ansamblul lor, sumându-se din anul 2004 numărul infracțiunilor grave, deosebit de grave și excepțional de grave, se observă practic o stabilitate. Astfel, dacă în anul 2000 – au fost înregistrate 16.007 infracțiuni grave, atunci în anul 2006 – 13,834 infracțiuni grave (în total 15,643 infracțiuni dacă se adaugă la numărul infracțiunilor grave și numărul celor deosebit de grave și excepțional de grave). Procentual se constată o descreștere cu -13,58.%. O descreștere bruscă a infracționalității grave se observă în anul 2001 (-3,165 infracțiuni comparativ cu anul 2000, ceea ce constituie -19,77%) și anul 2003 (-4,148 infracțiuni grave comparativ cu anul 2002, ceea ce constituie -34,41%). Este determinată o creștere bruscă a infracțiunilor grave în anul 2005. Comparativ cu anul 2004, a fost mărit numărul infracțiunilor grave cu 5,090 infracțiuni (49.64%). În mare măsură descreșterea numărului de infracțiuni grave în anii 2000-2003 este bazată pe micșorarea numărului de infracțiuni înregistrate în ansamblu. Alta este situația după intrarea în vigoare a legii penale în anul 2003, când numărul de infracțiuni înregistrate continua să fie în descreștere, însă numărul infracțiunilor grave, deosebit de grave și excepțional de grave (precum și cele grave luate în mod separat) a început să crească. De asemenea brusc s-a modificat ponderea infracționalității grave în cadrul structurii criminalității înregistrate.

În acest context, dinamica criminalității grave (se iau la bază exclusiv infracțiunile grave prevăzute de legea penală anterioară și infracțiunile grave prevăzute de legea penală în vigoare) evaluată prin metoda bazei fixe (baza fixă 2006) ar fi următoarea:

- anul 2000 ----- 115.71%
- anul 2001 ----- 92.83%
- anul 2002 ----- 87.13%
- anul 2003 ----- 57.14%
- anul 2004 ----- 74.12%

- anul 2005 ----- 110.92%
- anul 2006 ----- 100% (13834 infracțiuni grave)

Cu referire la dinamica criminalității grave (se iau la bază inclusiv și infracțiunile deosebit de grave și cele excepțional de grave prevăzute de legea penală în vigoare) evaluată prin metoda bazei fixe (baza fixă 2006) s-ar constata următoarele:

- anul 2000 ----- 102.33%
- anul 2001 ----- 82.09%
- anul 2002 ----- 77.05%
- anul 2003 ----- 50.53%
- anul 2004 ----- 75.24%
- anul 2005 ----- 110.89%
- anul 2006 ----- 100% (15643 infracțiuni grave, deosebit de grave și excepțional de grave în ansamblu)

Ponderea infracționalității grave în cadrul structurii criminalității în ansamblu pentru aceeași perioadă de timp a evaluat de la anul 2000 la anul 2006 în felul următor:

- anul 2000 ----- 26.5%
- anul 2001 ----- 26.46%
- anul 2002 ----- 26.5%
- anul 2003 ----- 23.01%
- anul 2004 ----- 38.5% (33.54%, 4.58%, 0.38%)
- anul 2005 ----- 66.5% (58.83%, 7.04%, 0.64%)
- anul 2006 ----- 66.13% (58.48%, 7.03%, 0.62%)

Concluzia referitor la lărgirea spectrului de infracțiuni grave însăși de către legiuitor, neluându-se în calcul în măsură eficiență caracterul și gradul prejudiciabil al infracțiunii, ci categoria și mărimea pedepsei (enunțată anterior) reiese mai cu seamă și din ultimul tablou cantitativ prezentat. De fapt, numărul de infracțiuni în ansamblu fiind în descreștere, ponderea infracțiunilor grave, deosebit de grave și excepțional de grave fiind în creștere esențială (comparația se face pe baza ultimilor doi ani deplini de acțiune a legii penale vechi și primii doi ani de acțiune a legii penale în vigoare).

Infracționalitatea gravă, în conformitate cu legea penală în vi-

goare, evidențiază ideea că depenalizarea prin mijlocul liberării de răspundere penală a fost limitată la maximum posibil, însă în contextul liberării de pedeapsă penală, unele modalități au fost limitate ca conținut. O asemenea stare a lucrurilor a diversificat legalitatea aplicării unor pedepse privative de libertate, aplicarea alternativelor detențiunii penitenciare având caracter restrâns conform dispozițiilor normative. Această constatare confirmă concluzia cel puțin a menținerii caracterului represiv al legii penale.

Represiunea în domeniul penal este configurată de faptul că infracționalitatea și-a păstrat relativ caracterul stabil atât sub aspectul evaluării obiective, cât și al previziunilor normative; că infracționalitatea a fost prezumată și recunoscută mai gravă în dependență de caracterul și mărimea pedepsei aplicate, crescând în asemenea mod și ponderea acestui tip de criminalitate în cadrul structurii de ansamblu; că legiuitorul, deși a lărgit cadrul sistemului de pedepse penale cu implicații în materia alternativelor detențiunii penitenciare, totuși a limitat posibilitățile reale de aplicare a acestor categorii de pedepse în detrimentul pedepsei cu închisoarea etc. Cele expuse anterior reiese și din studiul cantitativ ce urmează.

Astfel, potrivit indicilor statistici deținuți de Ministerul Justiției al Republicii Moldova, s-a constatat că pe parcursul anilor 2001-2005 au fost condamnate persoane, după cum urmează:

- 2000 ----- 17340 persoane
- 2001 ----- 17138 persoane
- 2002 ----- 18837 persoane
- 2003 – anul când a intrat în vigoare Codul Penal adoptat la 18 aprilie 2002 ----- 17162 persoane
- 2004 ----- 12751 persoane
- 2005 ----- 14103 persoane

Făcînd o incursiune comparativă în ceea ce privește numărul de condamnați pe parcursul a doi ani înainte de includerea în acțiune a legii penale în vigoare și doi ani după intrarea acesteia în acțiune, se determină că numărul de condamnați s-a micșorat:

de la 17138 persoane condamnate în anul 2001 la 13970 persoane condamnate în anul 2005 (-3168 persoane). Dintre persoanele condamnate:

- în anul 2001 – 3615 persoane au fost condamnate la închisoare;

- 2002 – 3770

- 2003 – 3551

- 2004 – 2955

- 2005 - 3148

Se constată fapt următoarea dinamică (baza fixă – anul 2005):

- 2001 – 114.83%

- 2002 – 119.76%

- 2003 – 112.80%

- 2004 – 93.87%

- 2005 – 100% (3148 persoane)

Pentru comiterea infracțiunilor grave în anul 2003 au fost condamnate 7,053 de persoane sau 41,1% din numărul total de condamnați. În anul 2002, pentru săvârșirea infracțiunilor grave au fost condamnate 4,978 de persoane sau 26,4% din numărul total de condamnați. Sporirea numărului de condamnați pentru infracțiuni grave, *după cum s-a consemnat anterior*, își are explicația în ipoteza că noul Cod Penal a lărgit spectrul conținuturilor normative vizavi de infracțiunile grave.

În baza indicilor statistici ai Departamentului Instituțiilor Penitenciare s-a determinat următorul număr de deținuți (exceptând persoanele aflate sub anchetă, cele deținute în izolatoarele de urmărare penală și instituțiile de reabilitare socială) pe parcursul perioadei de timp 2001-2005:

• 2001	----- 6733	118.39%
• 2002	----- 7201	126.62%
• 2003	----- 7462	131.21%
• 2004	----- 6177	108.62%
• 2005	----- 5687	100%

Punctând pe configurarea în cadrul legii penale adoptate la 18 aprilie 2002 a unui sistem sancționator nou, nu s-a reușit aplicarea eficientă a cumulului de pedepse cu caracter non-privativ de libertate. Reieșind din indicii cantitativi incluși în **Tabelul nr.2** se observă clar că, includerea în acțiune a unor pedepse noi, mai cu seamă alternative ale detențiunii penitenciare, în special – munca neremunerată în folosul comunității, nici pe departe nu a limitat numărul persoanelor condamnate la privațiune de libertate. În ipoteza ideii consemnate, a fost aplicată această categorie a pedepsei penale din contul posibilităților și realităților de aplicare a pedepsei amenzii. În ansamblu, se constată următoarea situație: în anul 2000, au fost condamnate la închisoare 3,180 persoane, iar cu pedeapsa amenzii – 4,987 persoane; în anul 2005 închisoarea a fost aplicată față de 3,193 condamnați, amenda – 2,255 persoane, iar munca neremunerată în folosul comunității în 1,796 cazuri. Indicii statistici configurați determină concluzia că munca neremunerată în folosul comunității a fost aplicată faptic nu pe contul unei pedepse privative de libertate, ci din contra, reducând numărul de aplicații a pedepselor alternative detențiunii penitenciare (în general, numărul de condamnați la închisoare a rămas practic identic în anii 2000 și 2005, numărul de condamnați la amendă în 2000 fiind aproximativ egal cu sumarea condamnaților la amendă și muncă neremunerată în folosul comunității – în anul 2005).

Tablel nr.2<sup>28</sup>

Anul	2000	2001	2002	2003	2004	2005	I semestru 2006
Persoane condamnate (+, - persoane, %)	17340	17138 (-202, -1.1%)	18837 (+1699, +9.9%)	17162 (-1675, -8.9%)	12751 (-4411, -25.7)	14103 (+1352, +10.6%)	6905 (+122, +1.8%) față de aceeași perioadă a anului 2005)
Condamnate persoane la privațiune de libertate	3180 (18.3%)	3615 (21.1%)	3770 (20.0%)	3551 (20.7%)	3019 (23.7%)	3193 (22.6%)	1652 +158 (+10.6) – 24%
Condamnate la amen-dă	4987 (28.8%)	4528 (26.4%)	5799 (30.8%)	5027 (29.3%)	2046 (16%)	2255 (16%)	1200 17.4%
Condamnate cu mun-că neremunerată în folosul comunității	-	-	-	4 (0.02%)	155 (1.2%)	1796 (12.7%)	1767 25.6%
A fost aplicată deten-ția pe viață (persoa-ne)	4	13 (+9)	10 (-3)	4 (-6)	7 (+3)	9 (+2)	3 (+1 față de aceeași perioadă a anului 2005)
A fost aplicată priva-țiunea de libertate pe un termen mai mare de 15 ani (persoane)	92	129 (+37)	119 (-10)	95 (-24)	162 (+67)	203 (+41)	103 (+16 față de ace-eași perioadă a anului 2005)

28. Informație privind activitatea instanțelor judecătorești în prima jumătate a anului 2006 // Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2006, nr.9, pag.11. Informație privind activitatea instanțelor judecătorești în anul 2002 (conform datelor anuale statistice) // Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2003, nr.3, pag.8. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la activitatea Curții Supreme de Justiție în anul 2002 și măsurile de perfecționare a înfăptuirii justiției” nr.1 din 20.01.2003 // Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2003, nr.2, pag.6. Informație privind activitatea instanțelor judecătorești în anul 2003 (conform datelor analizei statistice) // Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2004, nr.1, pag.13. Informație privind analiza statisticii judiciare pe anul 2004 // Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2005, nr.3, pag.7. Informație privind activitatea instanțelor judecătorești în anul 2005 (analiza statisticii judiciare) // Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2006, nr.2, pag.16.

Partea specială a Codului Penal adoptat la 18 aprilie 2002 numără în ansamblu 271 articole, repartizate în 18 capitole.

Probabil, se impune precizarea expusă de către profesorul *Vincent Coussirat-Coustere*<sup>29</sup>, care, încă în anul 2003, până la includerea în acțiune a legii penale, a relevat, în cadrul expertizei Codului Penal al Republicii Moldova, necesitatea ca legea penală să fie previzibilă și formulată suficient de clar, precum și să existe o proporționalitate adecvată între infracțiunea comisă și sancțiunea aplicată. Evident, precizează autorul, statul, în calitate de garant al ordinii publice, este liber de a adopta măsurile penale necesare, dar totuși legislația penală adoptată trebuie să fie suficient de eficace pentru a apăra drepturile garantate prin anumite acte internaționale.

Pentru a reda anumite concluzii cu referire la subiectul cercetat, vor fi supuse analizei și grupurile omogene de infracțiuni, prevăzute de legea penală în vigoare, prin studiu sistemic corespunzător.

Astfel, Capitolul I – **Infracțiuni contra păcii și securității omenirii, infracțiuni de război (art.135-144 CP)** – include 11 articole, care prescriu răspunderea penală prin descrierea a 20 de modalități normative simple ori complexe. În acest context, legiuitorul prevede infracțiunile contra păcii și securității omenirii, infracțiunile de război prin apelarea la 18 variante-tip ale infracțiunilor<sup>30</sup> (componente de bază) și 2 variante circumstanțiale (agravante<sup>31</sup>).

Legea penală în vigoare, comparativ cu cea anterioară, a pus accentul, la acest capitol, pe criminalizarea unor fapte nerecunoscute drept infracțiuni separate anterior sau, în genere, nerecunoscute ca fapte infracționale. Printre acestea se enumără infracțiunile de genocid; ecocid; tratamente inumane; încălcarea dreptului

---

29. Vincent Coussirat-Coustere, Profesor de drept public, Universitatea din Lille II, Franța, 19 februarie 2003, Programul de cooperare al Consiliului Europei pentru consolidarea statului de drept (2003) - Expertiza Codului Penal al Republicii Moldova.

30. Art.135, 136, 137(1), 137(2), 137(3), 138(1), 138(2), 138(3), 139(1), 139(2), 140(1), 140/1(1), 141(1), 141(2), 142, 143(1), 143(2), 144 CP

31. Art.140(2), 140/1(2) CP

umanitar internațional; planificarea, pregătirea, declanșarea sau ducerea războiului; utilizarea, dezvoltarea, producerea, dobândirea în alt mod, prelucrarea, stocarea sau conservarea, transferarea directă sau indirectă, păstrarea, transportarea armelor de distrugere în masă; activitatea mercenarilor; aplicarea mijloacelor și metodelor interzise de ducere a războiului; clonarea.

Doar două infracțiuni și-au găsit, într-un mod sau altul, reflecție prin tiparul normativ cu caracter juridico-penal. Este cazul a sublinia, în primul rând, infracțiunea de *propagandă a războiului* (art.140 CP – art.68 CPv), care a înserat anumite specificări de detaliu cu referire la latura obiectivă a infracțiunii și, prevăzând o modalitate agravantă, a majorat limita maximă a pedepsei penale, comparativ cu art.68 CPv, de la 8 ani la 12 ani închisoare. Deși prevede o pedeapsă alternativă mai blândă – amenda – art.240 CP, oricum este pasibil în ansamblu de o pedeapsă mai aspră în comparație cu infracțiunea prevăzută în cadrul normativ anterior.<sup>32</sup>

De asemenea, se redă într-o formă mai generalizată și mai compactă infracțiunea ce constă în *atacul asupra persoanelor sau instituțiilor care beneficiază de protecție internațională* (art.142 CP – art.64 CPv). Dacă la prima vedere se constată că legiuitorul a atenuat răspunderea penală pentru infracțiunea în cauză, atunci din punct de vedere logico-aplicativ se poate de punctat pe o pedeapsă mai aspră. Legislația penală în vigoare, nepunând accentul pe anumite urmări imediate cu caracter prejudiciabil, prezumă necesitatea de a încadra consecințele prin prisma altor norme, constatându-se, în esență, un concurs de infracțiuni, pasibil de o pedeapsă cu mult mai

---

32. Art.240(1) CP – amendă în mărime de pînă la 500 unități convenționale sau închisoare de la 3 la 8 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani; Art.240(2) CP – amendă de la 500 la 1.000 unități convenționale sau închisoare de la 8 la 12 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani. Art.68 CP - privațiune de libertate pe un termen de la 3 la 8 ani.

aspră decât s-a dispus prin legea anterioară.<sup>33</sup>

Legislația penală, în Capitolul I al Părții speciale a Codului Penal în vigoare, prevede faptele infracționale prin intermediul următoarelor categorii:

- 4 infracțiuni excepțional de grave<sup>34</sup> (exprimate prin diferite modalități – tipice ori circumstanțiale) – 20%.
- 5 infracțiuni deosebit de grave<sup>35</sup> - 25%.
- 11 infracțiuni grave<sup>36</sup> - 55%

La nivelul posibilităților instanțelor de judecată de a individualiza pedeapsa penală în ipoteza infracțiunilor contra păcii și securității omenirii, precum și a infracțiunilor de război, se poate constata că acestea au la îndemână 17 modalități de aplicare exclusivă a pedepsei închisorii și numai în 3 cazuri are a alege între pedeapsa închisorii și amendă.<sup>37</sup>

De asemenea, se constată că toate infracțiunile din acest capitol, prevăzând în structura sancțiunii sale pedeapsa închisorii pentru persoanele fizice, o descriu prin prisma unei limite minime și maxime. În acest context, termenul minim de închisoare

33. Art.142 CP – Atacul asupra reprezentantului unui stat străin sau asupra colaboratorului unei organizații internaționale, persoane care beneficiază de protecție internațională conform prevederilor tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, precum și asupra oficiilor sau locuințelor acestora, dacă atacul are drept scop provocarea războiului sau complicațiilor internaționale, se pedepsește cu închisoare de la 10 la 15 ani.

Art.64 CP – Omorul persoanei care se bucură de protecție internațională, săvârșit cu scopul de a provoca război sau de a complica relațiile internaționale, – se pedepsește cu detențiune pe viață cu confiscarea averii sau cu privațiune de libertate pe un termen de la 10 la 20 ani cu confiscarea averii. Răpirea aceleiași persoane sau alt atac asupra ei, cu același scop, precum și amenințarea cu un astfel de atac, dacă au fost motive de a se teme de realizarea acestei amenințări, – se pedepesc cu privațiune de libertate pe un termen de la 6 la 15 ani cu confiscarea averii. Atacul violent asupra încăperii oficiale sau de locuit ori asupra mijlocului de transport al persoanei care se bucură de protecție internațională, atac ce poate amenința personalitatea sau libertatea acesteia, - se pedepsește cu privațiune de libertate pe un termen de la 3 la 8 ani cu confiscarea averii.

34. Art.135, 137(3), 139(2), 143(2) CP

35. Art.136, 137(2), 139(1), 140/1(2), 143(1) CP

36. Art.137(1), 138(1), 138(2), 138(3), 140(1), 140(2), 140/1(1), 141(1), 141(2), 142, 144 CP

37. Art.140(1), 140(2), 140/1(1) CP

doar la o infracțiune este cuprins între 2 și 5 ani; 9 infracțiuni au termenul închisorii mai mare decât 5 ani; 5 infracțiuni prevăd pedeapsa închisorii cu limita minimă peste 10 ani; cu termenul minim de închisoare 15 ani sunt descrise 5 infracțiuni din acest capitol.

În ceea ce vizează maximul pedepsei închisorii, se determină o infracțiune cu termenul maxim mai mult ca 5 ani<sup>38</sup>; o infracțiune – cu limita maximă de 10 ani; 3 infracțiuni – ce depășesc 10 ani; 6 infracțiuni cu limita maximă de închisoare – 15 ani; 4 infracțiuni – 20 ani; 5 infracțiuni – 25 ani; 4 infracțiuni prevăd pedeapsa cu detențiunea pe viață.

Toate infracțiunile din Capitolul I prevăd răspunderea penală a subiectului de la vârsta de 16 ani, fapt care determină ideea că, dacă în acțiunile persoanei între 14 și 16 ani se conțin, din punct de vedere obiectiv, semnele conținuturilor de infracțiuni prevăzute la art.135-144 CP, acestea din urmă pot fi supuse răspunderii și pedepsei penale potrivit altor norme, pentru care este posibilă răspunderea penală de la 14 ani.

La nivel de depenalizare, infracțiunile în cauză nu pot fi trecute prin filtrul instituției liberării de răspundere penală, fapt descris expres de art.54-60 CP. Cea din urmă precizare își are la bază ori categoria infracțiunii (nu sunt infracțiuni ușoare sau mai puțin grave), ori excepția de la regulile prescripției.<sup>39</sup>

În ceea ce vizează depenalizarea prin intermediul instituției de liberare de pedeapsă penală, se constată că aceste infracțiuni, cu excepția doar a uneia, și aceasta din urmă doar în anumite cazuri, nu pot fi supuse condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei (art.90 CP); aceste infracțiuni nu pot avea drept urmare înlocuirea părții neexecutate de pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă (art.92 CP), liberarea de pedeapsă penală datorită schimbării situației (art.94 CP), regulile prescripției executării sentinței de condamnare nu sunt aplicate în cazul infracțiunilor

---

38. De la 5 la 10 ani.

39. Art.60 alin.(8) CP “prescripția nu se aplică persoanelor care au săvârșit infracțiuni contra păcii și securității omenirii, infracțiuni de război”.

prevăzute la art.135-137, 139 CP, valabile fiind regulile liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen (art.91 CP).

Statistica oficială nu conține anumiți indici care ar indica asupra comiterii unor asemenea infracțiuni pe parcursul acțiunii legii penale în vigoare. Evident, legiuitorul a considerat aceste valori sociale supreme în cadrul societății contemporane, fapt cărorora le-a oferit un colorit deosebit prin antrenarea prezumtivă a unor pedepse deosebit de aspre. Această constatare expresă, este determinată și prin analiza celorlaltor grupuri omogene de infracțiuni, pe care legiuitorul le-a considerat mai în josul ierarhiei valorice supuse protecției penale.

Astfel, Capitolul II – **Infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei (art.145-163 CP)** – include 19 articole, evaluate legal prin 34 modalități normative: 15 variante-tip de infracțiuni și 19 modalități circumstanțiale (15 modalități agravante<sup>40</sup> și 4 modalități atenuante<sup>41</sup>).

În esență, infracțiunile incluse în acest grup omogen nu au suferit mari modificări în ceea ce privește varianta-tip de incriminare, accentul sporit fiind redus la anumite modalități circumstanțiale ale infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei. Deci, dacă a fost decriminalizată doar infracțiunea de *omor săvârșit în condițiile depășirii limitelor legitimei apărări* (art.91 CP) – componentă accidentală a omorului, atunci au fost criminalizate anumite infracțiuni, inclusiv și în formă de modalități circumstanțiale separate: *eutanasia* (art.148 CP), *vătămarea intenționată ușoară a integrității corporale sau a sănătății* (art.153 CP), *constrângerea persoanei la prelevarea organelor sau țesuturilor pentru transplantare* (art.158 CP).

În ceea ce privește posibilitatea instanței de judecată de a penaliza faptele infracționale, se constată următoarele: în cazul a 21 modalități normative, judecătorul ar putea aplica în mod exclusiv, reieșind din prescripțiile legale, pedeapsa închisorii,<sup>42</sup>, într-un

40. Art.145(2), 145(3), 149(2), 150(2), 151(2), 151(3), 151(4), 152(2), 154(2), 158(2), 159(2), 160(2), 160(3), 162(2), 163(2) CP

41. Art.146, 147, 148, 156 CP

42. Art.145(1), 145(2), 145(3), 146, 147, 148, 149(1), 149(2), 150(1), 150(2),

caz este posibilă aplicarea închisorii alternativ față de munca neremunerată,<sup>43</sup> 8 modalități normative prevăd ca pedeapsă închisoarea posibilă de aplicat alternativ față de amendă sau muncă neremunerată,<sup>44</sup> în două cazuri se aplică ori închisoare ori amendă<sup>45</sup> și numai două modalități normative nu prevăd în conținutul sancțiunii pedeapsa închisorii (se aplică în prima situație amenda sau munca neremunerată în folosul comunității<sup>46</sup>; în cel de-al doilea caz se prevede în mod exclusiv pe pedeapsa amenzii<sup>47</sup>).

Acest capitolul al Părții speciale a legii penale specifică faptele infracționale în următoarele categorii:

- o infracțiune excepțional de gravă<sup>48</sup> (exprimată în variantă agravantă) – 2.94%.

- 2 infracțiuni deosebit de grave<sup>49</sup> – 5.88%.

- 13 infracțiuni grave<sup>50</sup> – 38.24%.

- 11 infracțiuni mai puțin grave<sup>51</sup> – 32.35%.

- 7 infracțiuni ușoare<sup>52</sup> – 20.59%.

Termenul minim de închisoare la 10 infracțiuni este până la 5 ani inclusiv, 3 infracțiuni prescriu pasibilitatea pedepsirii cu închisoare de la 5 la 10 ani, 3 infracțiuni depășesc termenul minim de 10, 15 și, respectiv, 20 ani închisoare. De asemenea, 17 modalități de sancționare pot fi configurate prin intermediul minimului de pedeapsă al închisorii prevăzut la Partea generală a legii penale (6 luni).

În ceea ce vizează maximul pedepsei închisorii, se determină 17 infracțiuni cu termenul maxim până la 5 ani inclusiv; 10 in-

---

151(1), 151(2), 151(3), 151(4), 152(2), 158(1), 158(2), 159(2), 160(3), 161(2), 163(2) CP

43. Art.152(1) CP

44. Art.153, 154(1), 154(2), 155, 156, 157, 161, 163(1) CP

45. Art.159(1), 160(2) CP

46. Art.162(1) CP

47. Art.160(1) CP

48. Art.145(3) CP

49. Art.145(1), 145(2) CP

50. Art.147, 148, 149(2), 150(2), 151(1), 151(2), 151(3), 151(4), 152(2), 154(2), 158(2), 159(2), 160(3) CP

51. Art.146, 149(1), 150(1), 152(1), 154(1), 156, 158(1), 160(2), 161, 162(2), 163(2) CP

52. Art.153, 155, 157, 159(1), 160(1), 162(1), 163(1) CP

fracțiuni – cu limita maximă cuprinsă între 5 și 10 ani; o infracțiune depășește termenul maxim de 10 ani; două infracțiuni cu limita maximă de închisoare – 15 ani; 1 infracțiune – 20 ani; două infracțiuni – 25 ani; 1 infracțiune prevede detențiunea pe viață.

Enunțând unele probleme cu referire la infracțiunile contra vieții și sănătății persoanei, care, în esență, sunt proprii și altor categorii de fapte infracționale, o atenție aparte ar interveni și în ipoteza aplicării pedepsei penale pentru infracțiunile săvârșite de către minori. Este cazul de a accentua faptul că, potrivit art.21 alin.(2) CP, pentru infracțiunile prevăzute la art.145, 147, 151, 152 alin.(2) CP răspunderea penală intervine de la vârsta de 14 ani. În cazul unor infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei (spre exemplu, omorul intenționat – art. 145 CP) judecătorul poate decide, în fiecare caz de săvârșire a infracțiunii de către o persoană cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani, asupra unei excepții cu referire la pedeapsa penală aplicată. Potrivit art.70 alin.(3) CP, „la stabilirea pedepsei închisorii pentru persoana care, la data săvârșirii infracțiunii, nu a atins vârsta de 18 ani, termenul închisorii se stabilește din maximul pedepsei, prevăzute de legea penală pentru infracțiunea săvârșită, reduse la jumătate”. Dar care ar fi termenul minim în aceste situații? Mai mult decât atât, în unele cazuri, termenul minim prevăzut de lege pentru infracțiunea comisă poate fi mai mare decât jumătatea maximului prevăzut de norma corespunzătoare. În ipoteza dispozițiilor normative în vigoare se stabilește o imposibilitate de individualizare a pedepsei penale în cazul minoratului, mai ales când jumătatea maximului este mai mică sau egală cu minimul pedepsei închisorii prevăzut pentru infracțiunea săvârșită. În acest context, judecătorul nu are la dispoziție posibilitatea de a individualiza pedeapsa penală prin intermediul altor mijloace penale, pedeapsa închisorii fiind una absolut determinată.<sup>53</sup> Posibilitatea aplicării unei sancțiuni absolut determinate ar invoca ineficiența sistemului de individualizare

---

53. Spre exemplu, în cazul în care infracțiunea de omor simplu (art.145 alin.(1) CP) a fost comisă de un minor în vârstă de la 14 la 16 ani este posibilă aplicarea exclusivă a pedepsei închisorii de 10 ani

a pedepsei penale, în special, în raport cu persoana celui vinovat, circumstanțele cauzei care atenuează ori agravează răspunderea, influența pedepsei aplicate asupra corectării și reeducării vinovatului, precum și de condițiile de viață ale familiei acestuia.

O situație similară, când este prezumată uneori ineficiența sistemului de individualizare a pedepsei penale, își găsește reflecție în cazul aplicării pedepsei penale pentru pregătire sau tentativă de infracțiune. Uneori jumătatea/trei pătrimi din maximul celei mai aspre pedeapsă este mai mică decât minimul pedepsei prevăzută la articolul corespunzător, fiind necesară includerea în acțiune a aplicării unei pedepse absolut determinate.

De asemenea, nu este rațională încadrarea drept infracțională a faptei de *vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății persoanei* (art.153 CP). Mai mult decât atât, vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății persoanei și-a găsit previziune și în cadrul *Codului cu privire la contravențiile administrative al Republicii Moldova*, impunându-se în aspect practico-judiciar aplicarea răspunderii contravenționale și nu a legii penale.

Urmează a se preciza în continuare că, legea penală în vigoare a agravat răspunderea penală pentru anumite categorii de infracțiuni, prescriind și pedepse mai aspre comparativ cu legea penală anterioară. În acest caz se poate pune accentul pe infracțiunea de *omor săvârșit în stare de afect* (art.146 CP), care a prevăzut anterior posibilitatea individualizării pedepsei penale prin prisma pedepsei închisorii sau amenzii, la moment sfera de aplicare fiind limitată exclusiv la pedeapsa închisorii. De asemenea, în aceeași situație s-au plasat: infracțiunea de *lipsire de viață din imprudență* (art.149 CP), infracțiunea de *pruncucidere* (art.147 CP). În cele din urmă cazuri nu numai că s-a limitat sfera de aplicare a unor pedepse alternative, ci și s-a majorat limita minimă și maximă a pedepsei închisorii.<sup>54</sup> S-a observat că, pe alocuri, legiuitorul

---

54. Din închisoare de până la 3 ani (art.92CP) – în închisoare de la 3 la 7 ani (art.147 CP). Art.149 alin.(2) CP – închisoare de la 3 la 7 ani; art.93 alin.(2) CP – închisoare de până la 5 ani.

a pretins previziunea (ca rezervă) pedepsei închisorii pentru oricare categorii de infracțiuni, uneori prevăzându-se pedepse privative de libertate în locul celor alternative detențiunii penitenciare. În acest sens, se agravează răspunderea penală pentru unele infracțiuni, considerându-se la moment cu un grad prejudiciabil mai înalt decât anterior. Se pune accent, în special, pe infracțiunea de *provocare ilegală a avortului* (art.159 CP), infracțiunea de *efectuare ilegală a sterilizării chirurgicale* (art.160 CP).

Este de asemenea cazul a consemna că unele infracțiuni fac trecerea de la o modalitate tipică la una circumstanțială, cu o diferență prea bruscă în ceea ce vizează pasibilitatea de pedeapsă. Spre exemplu, se invocă norma art.159 CP, care la alin.(1) punctează pe varianta-tip, sancționând-o cu închisoare până la 2 ani sau amendă, în cazul modalității circumstanțiale, în special, repetarea acestei infracțiuni, se prevede posibilitatea aplicării exclusive a pedepsei închisorii pe un termen de la 5 la 10 ani, avându-se în rezervă și aplicarea unei pedepse complementare. La acest moment am constata că, deși, infracțiunea repetată este o modalitate a pluralității aparente de infracțiune, ea nici pe departe nu însumează posibilitatea aplicării pedepsei chiar și în ipoteza pluralității reale, stipularea unui dezichilibru atât de major de pedepse aplicabile fiind inacceptabil. O situație parțial analogică poate fi relevată și în cazul infracțiunii prevăzute de art.160 CP

De asemenea, uneori punându-se accent pe gradul prejudiciabil al infracțiunii concrete, precum și pe pasibilitatea de sancționare a acesteia, s-au lăsat în umbră anumite posibilități de sancționare a faptei cu un grad prejudiciabil mai redus la același nivel cu cea cu un grad evident mai mare. Spre exemplu, comiterea unei infracțiuni de huliganism agravat, adică acțiunile săvârșite cu aplicarea sau încercarea aplicării armei de foc, a cuțitelor, boxelor sau a altor arme albe, precum și a obiectelor special adaptate pentru vătămarea integrității corporale sau a sănătății (art.287 alin.(3) CP), care a avut drept urmare vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății (art.152 CP) urmează a fi încadrată potrivit regulilor concursului de infracțiuni (art.287 alin.(3) și

art.152 alin.(2) lit.i) CP). În acest caz ar fi posibilă în mod legal de aplicat o pedeapsă cu limita maximă la nivelul vătămării corporale grave din intenții huliganice (art.151 alin.(2) lit.h) CP), ceea ce nu pare a fi prea corect din punct de vedere al caracterului prejudiciabil al infracțiunii comise.

Nu în ultimul rând este cazul a sublinia faptul că legiuitorul, creând un set de norme speciale, lasă de multe ori din viziune anume caracterul prejudiciabil al faptei, rezumându-se de fiecare dată la categoria și limitele pedepsei pasibile de aplicat. Astfel, este lacună, însă se creează o situație atipică, când tentativa de omor deosebit de agravant (art.27, 145 alin.(3) CP) este sancționată mai aspru decât atentarea la viața colaboratorului de poliție (art.350 alin.(1) CP). Evident, că această situație este un argument apriori cu referire la orientarea atenției legiuitorului mai mult spre categoria pedepsei, dar nu spre necesitatea și eventualitatea apărării unei sau altei valori sociale.

În continuare, Capitolul III – **Infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei (art.164-169 CP)** conține 6 articole. Este cazul a consemna că în cadrul acestui grup omogen de infracțiuni a fost inclusă inițial și infracțiunea de calomnie (art.170 CP), care, după o perioadă de circa un an de acțiune în ipoteza legii penale în vigoare, a fost decriminalizată, constituind la moment o contravenție administrativă. Șase articole punctează pe 14 dispoziții: 13 dispoziții speciale de incriminare și o normă de interpretare (art.165 alin.(4) CP). Cele 13 modalități normative (6 modalități-tipice<sup>55</sup> și 7 modalități circumstanțiale cu caracter agravant<sup>56</sup>) descriu 13 posibilități de încadrare juridică a faptelor de acest gen, precum și 13 modalități aferente de aplicare a pedepsei penale. Faptele infracționale din acest capitol sunt prescrise cu ajutorul următoarelor categorii de infracțiuni:

- o infracțiune excepțional de gravă<sup>57</sup> – 7.69%.

55. Art.164(1), 165(1), 166(1), 167, 168, 169(1) CP

56. Art.164(2), 164(3), 165(2), 165(3), 166(2), 166(3), 169(2) CP

57. Art.165(3) CP

- 2 infracțiuni deosebit de grave<sup>58</sup> – 15.385%.
- 7 infracțiuni grave<sup>59</sup> – 53.85%.
- 2 infracțiuni mai puțin grave<sup>60</sup> – 15.385%.
- o infracțiune ușoară<sup>61</sup> – 7.69%.

În cazul aplicării pedepsei pentru acest grup omogen de infracțiuni legiuitorul a accentuat în toate cazurile posibilitatea aplicării închisorii, uneori fiind de esență individualizarea pedepsei penale prin intermediul efectelor circumstanțelor atenuante, care ar reduce din posibilitatea aplicării pedepsei închisorii. În general, prin intermediul incriminărilor prevăzute la Capitolul II-III, judecătorul are la dispoziție următoarele posibilități de sancționare a persoanelor vinovate: 10 infracțiuni pentru care este posibilă aplicarea exclusivă a pedepsei închisorii<sup>62</sup> – 76.92%; în un caz pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de munca neremunerată în folosul comunității<sup>63</sup> – 7.69%; în 2 cazuri pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de amendă<sup>64</sup> – 15.39%.

Se constată și în acest grup de infracțiuni o atenție sporită în vederea aplicării pedepsei cu închisoarea și limitarea cadrului de acțiune a alternativelor detențiunii penitenciare. Or, explicația își găsește reflecție din nou în caracterul valorii supuse protecției.

Capitolul IV – **Infracțiuni privind viața sexuală (art.171-175 CP)** conține 5 articole, care descriu în ansamblu 9 modalități de încadrare a infracțiunii și, respectiv – 9 modalități normative de aplicare a pedepsei penale în cazul infracțiunilor sexuale. Modalitățile normative de încadrare juridică sunt repartizate în 5 modalități de bază<sup>65</sup> (variate-tip ale infracțiunilor) și 4 modalități agravante ale infracțiunilor.<sup>66</sup>

58. Art.164(3), 165(2) CP

59. Art.164(1), 164(2), 165(1), 166(2), 166(3), 167, 169(2) CP

60. Art.168, 169(1) CP

61. Art.166(1) CP

62. Art.164(1), 164(2), 164(3), 165(1), 165(2), 165(3), 166(2), 166(3), 169(1), 169(2) CP

63. Art.166(1) CP

64. Art.167, 168 CP

65. Art.171(1), 172(1), 173, 174, 175 CP

66. Art.171(2), 171(3), 172(2), 172(3) CP

Capitolul IV prevede faptele infracționale prin intermediul următoarelor categorii:

- 2 infracțiuni excepțional de grave<sup>67</sup> – 22.22%;
- 4 infracțiuni grave<sup>68</sup> - 44.45%.
- 3 infracțiuni mai puțin grave<sup>69</sup> - 33.33%.

Prin spectrul limitat de modalități normative prevăzut la acest capitol, instanța de judecată are la dispoziție, de asemenea, anumite posibilități limitate de sancționare a persoanelor vinovate, printre care: pentru 8 infracțiuni este posibilă aplicarea exclusivă a pedepsei închisorii<sup>70</sup> – 88.89%; într-un caz pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de munca neremunerată în folosul comunității ori amendă<sup>71</sup> – 11.11%.

În ipoteza infracțiunilor menționate, oricum, previziunea exclusivă a pedepsei închisorii nu face posibilă aplicarea altei pedepse. În aceste cazuri, posibilitățile de încadrare nu justifică în deplină măsură impactul legislației asupra detenției. Însă oricum, la dispoziție pot fi puse uneori mijloacele de depenalizare, care, în mare măsură, își pierd caracterul aplicativ în virtutea categoriei de infracțiune comisă.

Cu referire la Capitolul V, intitulat **Infracțiuni contra drepturilor politice, de muncă și a altor drepturi constituționale ale cetățenilor (art.176-185/1 CP)**, se constată prezența a 11 articole. În conținutul acestor norme se apelează la 22 modalități normative (16 variante-tip de infracțiuni<sup>72</sup> și 6 modalități circumstanțiale cu caracter agravant<sup>73</sup>). Se poate constata criminalizarea faptei generale de *încălcarea dreptului de autor și a drepturilor conexe* după aproximativ doi ani de acțiune a Codului Penal. Infracțiunile cuprinse în cadrul grupului omogen supus analizei sunt prevăzute prin intermediul următoarelor categorii:

67. Art.171(3), 172(3), CP

68. Art.171(2), 172(1), 172(2), 175 CP

69. Art.171(1), 173, 174 CP

70. Art.171(1), 171(2), 171(3), 172(1), 172(2), 172(3), 174, 175 CP

71. Art.173 CP

72. Art.176, 177(1), 177(2), 178(1), 179(1), 180, 181, 182, 183(1), 184(1), 185, 185/1(1), 185/1(2), 185/1(3), 185/1(4), 185/1(5) CP

73. Art.178(2), 179(2), 179(3), 183(2), 184(2), 185/1(6) CP

- 3 infracțiuni grave<sup>74</sup> - 13.64%.
- 8 infracțiuni mai puțin grave<sup>75</sup> - 36.36%.
- 11 infracțiuni ușoare<sup>76</sup> - 50%.

În continuarea ideii enunțate, judecătorul are la dispoziție următoarele posibilități de sancționare a persoanelor vinovate pentru comiterea infracțiunilor contra drepturilor politice, de muncă și a altor drepturi constituționale ale cetățenilor: 5 infracțiuni pentru care este posibilă aplicarea exclusivă a pedepsei închisorii<sup>77</sup> – 22.73%; într-un caz pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de amendă<sup>78</sup> – 4.55%; în 8 cazuri pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de munca neremunerată în folosul comunității ori amendă<sup>79</sup> – 36.36%; în 8 cazuri este posibilă aplicarea exclusivă a unei pedepse neprivative de libertate<sup>80</sup> – ceea ce constituie 36.36%.

Utilizarea în conținutul-tipic al unor infracțiuni cuprinse în capitolul respectiv (precum și în multe alte capitole din Codul Penal) a semnului „daune considerabile” impune unele neclarități de aplicațiune, de multe ori poate caracterul unor asemenea daune nefiind în corespundere cu voința legiuitorului, apreciindu-se unele fapte cu caracter prejudiciabil redus drept infracțiuni (spre exemplu, art.176 CP).

Concluzia precum că sistemul sancționator în cadrul legii penale a Republicii Moldova este prea sever este argumentat și prin faptul că, în anul 2003, profesorul *De Mariavaleria del Tufo*,<sup>81</sup> cu referire nemijlocită la art.185 CP, a consemnat: acțiunile in-

74. Art.179(3), 183(2), 184(2) CP

75. Art.176, 178(2), 179(2), 180, 181, 182, 185, 185/1(6) CP

76. Art.177(1), 177(2), 178(1), 179(1), 183(1), 184(1), 185/1(1), 185/1(2), 185/1(3), 185/1(4), 185/1(5) CP

77. Art.179(3), 180, 181, 183(2), 184(2) CP

78. Art.185/1(6) CP

79. Art.176, 178(2), 179(1), 179(2), 182, 183(1), 184(1), 185 CP

80. Art.177(1), 177(2), 178(1), 185/1(1), 185/1(2), 185/1(3), 185/1(4), 185/1(5) CP

81. De Mariavaleria del Tufo, profesor de drept penal, Universitatea din Napoli II, Italia. Programul de cooperare al Consiliului Europei pentru consolidarea statului de drept (2003) - Expertiza Codului Penal al Republicii Moldova.

criminate în acest articol diferă foarte mult unele de altele. Incriminarea se poate justifica în cazul *cauzării de daune sănătății cetățenilor*; ea ar putea fi, de asemenea, corectă dacă persoana *cauzează alte atentate la persoană sau la drepturile acesteia*, cu condiția ca acțiunile să fie descrise mai bine de legiuitor. În schimb, incriminarea unei persoane care *determină cetățenii să nu participe la viața obștească sau să nu-și îndeplinească îndatoririle obștești* nu este admisibilă. Aceste acțiuni, menționează autorul, nu necesită intervenirea dreptului penal, iar libertatea religiei, apărută de art.9 al CEDO nu poate fi restrânsă în asemenea cazuri (art.9.2 al CEDO).

Capitolul VI – **Infrațiuni contra patrimoniului (art.186-200 CP)** cuprinde 15 articole, configurate structural prin intermediul a 39 modalități normative de încadrare juridică a infracțiunii și tot atâtea modalități legale de sancționare a infractorilor. Modalitățile normative care descriu infracțiunile contra patrimoniului sunt repartizate în felul următor: 14 variante-tip<sup>82</sup> și 25 modalități agravante.<sup>83</sup> După categorii, infracțiunile incluse în acest grup omogen pot fi clasificate în:

- 3 infracțiuni deosebit de grave<sup>84</sup> – 7.69%.
- 15 infracțiuni grave<sup>85</sup> – 38.46%.
- 14 infracțiuni mai puțin grave<sup>86</sup> – 35.90%.
- 7 infracțiuni ușoare<sup>87</sup> – 17.95%.

Prin intermediul incriminărilor prevăzute la Capitolul VI, judecătorul are la dispoziție următoarele posibilități de sancționare a persoanelor vinovate: 15 infracțiuni pentru care este posibilă

82. Art.186(1), 187(1), 188(1), 189(1), 190(1), 191(1), 192(1), 193(1), 194(1), 196(1), 197(1), 198(1), 199(1), 200 CP

83. Art.186(2), 186(3), 187(2), 187(3), 188(2), 188(3), 189(2), 189(3), 189(4), 190(2), 190(3), 191(2), 191(3), 192(2), 193(2), 194(2), 195(1), 195(2), 196(2), 196(3), 196(4), 197(2), 198(2), 199(2), 199(3) CP

84. Art.189(4), 195(1), 195(2) CP

85. Art.186(3), 187(2), 187(3), 188(1), 188(2), 188(3), 189(2), 189(3), 190(2), 190(3), 191(2), 191(3), 196(4), 197(2), 199(3) CP

86. Art.186(1), 186(2), 187(1), 189(1), 190(1), 191(1), 192(1), 192(2), 193(2), 196(2), 196(3), 198(2), 199(2), 200 CP

87. Art.193(1), 194(1), 194(2), 196(1), 197(1), 198(1), 199(1) CP

aplicarea exclusivă a pedepsei închisorii<sup>88</sup> – 38.46%; în 8 cazuri pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de amendă<sup>89</sup> – 20.51%; în 9 cazuri pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de munca neremunerată în folosul comunității ori amendă<sup>90</sup> – 23.08%; în 7 cazuri este posibilă aplicarea exclusivă a unei pedepse neprivative de libertate<sup>91</sup> – ceea ce constituie 17.95%.

Se impune constatarea unor probleme, care sunt cuprinse de încadrarea juridică a infracțiunilor contra patrimoniului în limitele conținuturilor normative. Aceste probleme, ce urmează a fi enunțate în continuare, în cea mai mare parte, punctează pe caracterul represiv și pe unele tendințe ale politicii aplicative ale legii penale în vigoare.

O primă problemă se referă la încadrarea infracțiunii unice repetate, potrivit art.186-192 CP. Ideea precizării exprese a noțiunii de repetare pentru un cumul de infracțiuni (sustrageri) prevăzute de capitolul respectiv a creat o practică aplicativă de multe ori eronată, sub amenințare fiind ori interesele persoanei vinovate, în unele cazuri, ori eficiența politicii penale. Interesele persoanei pot fi afectate de aplicarea unei alte pedepse decât cea care ar prezuma interpretarea logico-juridică a legii penale. Spre exemplu, nu este logic și nici posibil de admis aplicarea unei pedepse mai grave în afara caracterului prejudiciabil al faptei săvârșite, ci potrivit formulei de comitere a infracțiunilor repetate: *furt tâlhărie* ori *tâlhărie-furt*; *jaf-furt* ori *furt-jaf* etc.

O altă problemă ce oferă posibilitate instanței de a aplica o pedeapsă mai aspră decât cea prezumată de legiuitor este legată de formularea unor noțiuni care nu sunt descrise în amănunte și detalizate minuțios, operându-se de multe ori cu o interpretare în defavoarea persoanei supuse răspunderii penale. Spre exemplu,

---

88. Art.186(3), 187(2), 187(3), 188(1), 188(2), 188(3), 189(2), 189(3), 189(4), 190(3), 191(3), 192(2), 195(1), 195(2), 197(2) CP

89. Art.189(1), 190(2), 191(1), 191(2), 196(3), 196(4), 198(2), 199(3) CP

90. Art.186(1), 186(2), 187(1), 190(1), 192(1), 193(2), 196(2), 199(2), 200 CP

91. Art.193(1), 194(1), 194(2), 196(1), 197(1), 198(1), 199(1) CP

lipsa unei clarități de apreciere a noțiunii de „daune în proporții considerabile” (art.186 alin.(2) lit.d); 187 alin.(2) lit.f) CP etc.) impune agravarea răspunderii și aplicarea unei pedepse mai aspre pe baza unor aprecieri, de multe ori subiective, din partea părții vătămate. Or, o descriere amplă cu referire la acest semn al conținuturilor circumstanțiale descrise lipsește.

De asemenea, ca și în cazul altor infracțiuni, poate fi enunțată ideea precum că se constată de multe ori o diferență prea mare dintre pedeapsa minimă și pedeapsa maximă (spre exemplu, art.189 alin.(4) CP;<sup>92</sup> art.195 CP).

Nu poate fi acceptată poziția legiuitorului autohton de a criminaliza unele fapte, care, în viziunea noastră, nu prezintă gradul prejudiciabil al infracțiunii. Spre exemplu, este vorba de art.193 alin.(1) CP (Ocuparea bunurilor imobile străine). De asemenea, includerea în acțiune a unor semne circumstanțiale cu greutate specifică diferită, evident că impune legiuitorul să opereze cu diferite categorii de pedepse penale, precum și cu limite vădit exagerate din punct de vedere logico-juridic.

O altă problemă, ce uniformizează legislația penală în contextul represiunii penale, este formularea utilizată la art.195 CP<sup>93</sup> Practica judiciară aplică dispoziția art.195 CP, indiferent de forma de sustragere a bunurilor proprietarului, obligatoriu fiind

---

92. Ideea a fost consemnată și de către profesorul *De Mariavaleria del Tufo*. Programul de cooperare al Consiliului Europei pentru consolidarea statului de drept (2003) – Expertiza Codului Penal al Republicii Moldova.

93. Vincent Coussirat-Coustere, 19 februarie 2003, Programul de cooperare al Consiliului Europei pentru consolidarea statului de drept (2003) - Expertiza Codului Penal al Republicii Moldova. “La art.195, se pare că trimiterea care se face la articolele 186 – 192 are scopul de a explica expresia „indiferent de forma în care a fost săvârșită”. Dat fiind însă că trimiterea se face în paranteză, apare întrebarea dacă lista comportamentelor interzise de articolele 186 – 192 este exhaustivă. Și mai departe, dacă admitem ca această listă este exhaustivă, reiese că articolul 195 nu este decât o circumstanță agravantă pentru infracțiunile prevăzute la articolele 186 – 192? Într-o asemenea ipoteză, această infracțiune nu ar trebui să figureze într-un articol separat, iar în cod ar trebui să se determine exact care este corelația dintre această dispoziție și cele la care se face trimitere”.

cuantumul valorii acestor bunuri. Ideea prezenței unei infracțiuni prelungite în ipoteza normei art.195 CP este neglijată, toate variantele de repetare de infracțiuni, concurs de infracțiuni, infracțiune prelungită, cu referire la infracțiunile prevăzute la art.186-192 CP, cad sub incidența art.195 CP. În viziunea noastră, această poziție nu este prea corectă, de multe ori operându-se cu o pedeapsă sub formă de închisoare în locul altor pedepse alternative detențiunii penitenciare sau este aplicată o pedeapsă sub forma închisorii cu o limită vădit mai mare decât cea care ar corespunde cu adevărat gradului prejudiciabil al infracțiunii comise.

Legislațiile penale europene nu oferă grad prejudiciabil la nivel de infracțiune unor asemenea fapte precum distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor, fapt, însă, evidențiat de legea penală a Republicii Moldova prin conținutul art.198 CP Fiind o normă specială a art.149 CP, art.198 alin.(2) CP poate majora limita pedepsei închisorii pe baza acțiunii. Caracterul prejudiciabil, însă ar trebui, în acest caz, în mare măsură raportat la urmarea imediată și nu la elementul material al acesteia.

De asemenea, o anumită problemă poate fi invocată în contextul aplicării art.199 alin.(2) lit.b) CP – dobândirea sau comercializarea bunurilor despre care se știe că au fost obținute pe cale criminală, *sub formă de îndeletnicire*. Comiterea a mai multor fapte de asemenea gen în varianta-tip nu creează posibilitatea de a încadra fapta potrivit modalităților circumstanțiale și, respectiv, nu face posibilă aplicarea unei pedepse privative de libertate. Simplul semn precum că activitatea realizată este una de bază ori cea mai principală în ceea ce vizează aducerea de venituri pentru vinovat consemnează și o încadrare accidentală, și o posibilitate de aplicare a pedepsei privative de libertate. În viziunea noastră, pedeapsa penală se înăsprește în ipoteza circumstanțelor agravante, însă acestea din urmă nu trebuie să prezinte niște semne care nu influențează gradul prejudiciabil al infracțiunii, ci doar a infractorului.

În Capitolul VII, intitulat **Infracțiuni contra familiei și minorilor (art.201-210 CP)**, legiuitorul include 10 articole, expri-

mate prin 17 modalități normative (10 modalități tipice<sup>94</sup> și 7 modalități agravante<sup>95</sup>).

Capitolul VII prevede faptele infracționale prin intermediul următoarelor categorii:

- o infracțiune excepțional de gravă<sup>96</sup> – 5.88%.
- o infracțiune deosebit de gravă<sup>97</sup> – 5.88%.
- 6 infracțiuni grave<sup>98</sup> – 35.3%.
- 6 infracțiuni mai puțin grave<sup>99</sup> – 35.3%.
- 3 infracțiuni ușoare<sup>100</sup> – 17.64%.

Prin intermediul faptelor omogene descrise la acest capitol se pune la dispoziția judecătorului următoarele posibilități de sancționare a persoanelor vinovate: 9 infracțiuni pentru care este posibilă aplicarea exclusivă a pedepsei închisorii<sup>101</sup> – 52.94%; în 4 cazuri pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de amendă<sup>102</sup> – 23.53%; în 2 cazuri pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de munca neremunerată în folosul comunității ori amendă<sup>103</sup> – 11.765%; în 2 cazuri este posibilă aplicarea exclusivă a unei pedepse neprivative de libertate<sup>104</sup> – ceea ce constituie 11.765%.

Unele controverse se impun a fi precizate și la acest capitol. În primul rând, represiunea penală își găsește reflecție prin intermediul formulărilor legislative adoptate și includerea unor norme speciale, fără descriere amplă și specificată, pentru a fi aplicată în modul cel mai adecvat potrivit voinței legiuitorului. Am putea puncta pe posibilitatea de aplicare a normei prevăzute de art.201 CP și a art.171 CP în concurs ideal, avându-se în vedere că legiu-

---

94. Art.201, 202, 203, 204(1), 205, 206(1), 207, 208(1), 209(1), 210 CP

95. Art.204(2), 206(2), 206(3), 208(2), 208(3), 208(4), 209(2) CP

96. Art.206(3) CP

97. Art.206(2) CP

98. Art.206(1), 207, 208(2), 208(3), 208(4), 209(2) CP

99. Art.201, 204(2), 205, 208(1), 209(1), 210 CP

100. Art.202, 203, 204(1) CP

101. Art.201, 206(1), 206(2), 206(3), 207, 208(1), 208(2), 208(3), 208(4) CP

102. Art.205, 209(1), 209(2), 210 CP

103. Art.202, 204(2) CP

104. Art.203, 204(1) CP

itorul nu a precizat semnul „benevol” expres în dispoziția normei prevăzute la art.201 CP. Această previziunea poate determina majorarea pedepsei cu închisoarea cu „până la 5 ani”.

Capitolul VIII – **Infraacțiuni contra sănătății publice și conviețuirii sociale (art.211-222 CP)** inserează 18 articole, exprimate prin 44 modalități normative de încadrare a infracțiunilor de acest gen (25 în variante tipice<sup>105</sup> și 19 în variante circumstanțiale, toate cu caracter agravant<sup>106</sup>) și 44 modalități de sancționare a faptelor în aceste configurații.

Faptele infracționale sunt descrise în acest capitol prin intermediul următoarelor categorii:

- o infracțiune deosebit de gravă<sup>107</sup> – 2.27%.
- 12 infracțiuni grave<sup>108</sup> – 27.27%.
- 22 infracțiuni mai puțin grave<sup>109</sup> – 50%.
- 9 infracțiuni ușoare<sup>110</sup> – 20.46%.

În continuarea analizei acestor infracțiuni omogene, instanța de judecăță are următoarele posibilități de sancționare a persoanelor vinovate: 19 infracțiuni pentru care este posibilă aplicarea exclusivă a pedepsei închisorii<sup>111</sup> – 43.18%; în 14 cazuri pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de amendă<sup>112</sup> – 31.82%; în 8 cazuri pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față

105. Art.211(1), 212(1), 212(2), 212(4), 213, 214(1), 215, 216(1), 217(1), 217(2), 217/1(1), 217/1(2), 217/2, 217/3(1), 217/4(1), 217/5(1), 217/5(2), 217/6(1), 218(1), 218(2), 218(4), 219(1), 220(1), 221, 222(1) CP

106. Art.211(2), 212(3), 214(2), 216(2), 216(3), 217(3), 217(4), 217/1(3), 217/1(4), 217/3(2), 217/3(3), 217/4(2), 217/4(3), 217/6(2), 218(3), 218(5), 219(2), 220(2), 222(2) CP

107. Art.217/1(4) CP

108. Art.212(3), 216(3), 217(4), 217/1(3), 217/3(3), 217/4(1), 217/4(2), 217/4(3), 217/6(2), 218(3), 219(2), 220(2) CP

109. Art.211(1), 211(2), 212(1), 212(2), 212(4), 213, 214(2), 216(2), 217(2), 217(3), 217/1(1), 217/1(2), 217/2, 217/3(2), 217/5(2), 217/6(1), 218(1), 218(2), 218(5), 219(1), 220(1), 222(2) CP

110. Art.214(1), 215, 216(1), 217(1), 217/3(1), 217/5(1), 218(4), 221, 222(1) CP

111. Art.211(1), 211(2), 212(1), 212(2), 212(3), 212(4), 213, 214(2), 217(3), 217(4), 217/1(2), 217/1(3), 217/1(4), 217/3(3), 217/4(2), 217/4(3), 217/6(2), 218(3), 220(2) CP

112. Art.214(1), 216(2), 216(3), 217/1(1), 217/2, 217/3(1), 217/3(2), 217/5(2), 218(1), 218(4), 218(5), 219(1), 219(2), 220(1) CP

de munca neremunerată în folosul comunității ori amendă<sup>113</sup> – 18.18%; în 3 cazuri este posibilă aplicarea exclusivă a unei pedepse neprivative de libertate<sup>114</sup> – ceea ce constituie 6.82%.

După o aplicare expresă de circa 2.5 ani a legii penale adoptate la 18 iunie 2002, au fost criminalizate următoarele fapte prejudiciabile: art.217/1 (Circulația ilegală a substanțelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor în scop de înstrăinare); art.217/2 (Circulația ilegală a precursorilor în scopul producerii sau prelucrării substanțelor narcotice, psihotrope sau analoagelor lor); art.217/3 (Circulația ilegală a materialelor și utilajelor destinate producerii sau prelucrării substanțelor narcotice, psihotrope sau analoagelor lor); art.217/4 (Sustragerea sau extorcarea substanțelor narcotice sau psihotrope); art.217/5) Consumul ilegal public sau organizarea consumului ilegal de substanțe narcotice, psihotrope sau analoage ale acestora); art.217/6 (Introducerea ilegală intenționată în organismul altei persoane, împotriva voinței acesteia, a substanțelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor acestora).<sup>115</sup> Criminalizarea faptelor în domeniul combaterii traficului ilicit de droguri a indicat asupra unei instabilități în cadrul luptei contra acestui fenomen socialmente periculos, ajustarea legii penale la realitățile unor state străine fiind de multe ori inefficientă.

Dispoziția art.213 CP, se înscrie, fără îndoială, în tendința de penalizare a răspunderii medicilor, care poate fi observată și în alte state membre ale Consiliului Europei. Adoptarea acestor legislații penale a fost o reacție la anumite abuzuri sau neglijențe care au provocat catastrofe umane foarte grave.<sup>116</sup> Dacă despre o prevedere se poate consemna caracterul eficace, atunci pedeapsa trebuie diminuată față de pedeapsa pentru omor din imprudență. O astfel de prevedere este utilă întrucât, dacă, pe de o parte, este

---

113. Art.217(1), 217(2), 217/4(1), 217/5(1), 217/6(1), 218(2), 222(1), 222(2) CP

114. Art.215, 216(1), 221 CP

115. Prin Legea nr.277-XVI din 4 noiembrie 2005, în vigoare la 2 decembrie 2005.

116. Vincent Coussirat-Coustere, 19 februarie 2003, Programul de cooperare al Consiliului Europei pentru consolidarea statului de drept (2003) - Expertiza Codului Penal al Republicii Moldova.

dificil să se stabilească raportul de cauzalitate dintre acțiunile nelegitime ale medicului și moartea sau vătămarea gravă a sănătății pacientului, pe de altă parte, este oportun ca neglijența medicului să fie pedepsită. Totuși, ar fi lipsit de sens să se stabilească o pedeapsă mai severă decât cea pentru omor din imprudență, acest lucru fiind în contradicție chiar cu rațiunea art.213 CP<sup>117</sup> Cu toate acestea, sancțiunea penală nu ar trebui să fie disproporționată față de comportamentul neglijent al medicului. Acest principiu este clar reflectat în jurisprudența Curții europene, care a declarat inadmisibilă cererea unor persoane care se plâneau de faptul că dreptul intern nu le-a permis să intenteze dosar penal împotriva unei erori medicale care s-a soldat cu decesul persoanei. Curtea a considerat că, întrucât nu era vorba despre o acțiune săvârșită cu intenție, ci despre neglijență, compensarea prejudiciului cauzat a fost suficientă (decizia din 11 ianuarie 2000, cererea 24520/94, *Caraher c. Regatul Unit*).<sup>118</sup>

De asemenea, pentru a crea un cadru normativ mai eficace și pasibil de individualizare cât se poate mai temeinică, nu se impunea, în viziunea noastră, delimitarea infracțiunii de sustragere sau extorcere a substanțelor narcotice sau psihotrope într-un articol separat (art.217/4 CP). Argumentul apriori în acest sens este admiterea unor diferențe vădite între minimul și maximum pedepselor pasibile de aplicațiune. În plus, pot fi constatate și diferențe de aplicare a pedepselor pentru sustrageri – ca norme generale.

În Capitolul IX sunt prevăzute **Infracțiuni ecologice (art. 223-235 CP)**. Capitolul supus analizei conține 13 articole, configurate structural prin intermediul a 20 modalități normative de incriminare a faptelor infracționale (14 variante-tip<sup>119</sup> și 6 moda-

---

117. De Mariavaleria del Tufo, profesor de drept penal. Programul de cooperare al Consiliului Europei pentru consolidarea statului de drept (2003) - Expertiza Codului Penal al Republicii Moldova.

118. Vincent Coussirat-Coustere, 19 februarie 2003, Programul de cooperare al Consiliului Europei pentru consolidarea statului de drept (2003) – Expertiza Codului Penal al Republicii Moldova.

119. Art.223, 224(1), 225(1), 226(1), 227(1), 228, 229, 230, 231, 232(1), 232(2), 233, 234, 235 CP

lități agravante<sup>120</sup>), fiecare cu un specific propriu de pasibilitate de pedeapsă penală.

În acest capitol se pune accent pe următoarele categorii de infracțiuni:

- 8 infracțiuni grave<sup>121</sup> – 40.0%.
- 11 infracțiuni mai puțin grave<sup>122</sup> – 55.0%.
- o infracțiune ușoară<sup>123</sup> – 5.0%.

La dispoziția judecătorului sunt puse următoarele posibilități de sancționare: 4 infracțiuni pentru care este posibilă aplicarea exclusivă a pedepsei închisorii<sup>124</sup> – 20.0%; în 11 cazuri pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de amendă<sup>125</sup> – 55.0%; în 5 cazuri pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de munca neremunerată în folosul comunității ori amendă<sup>126</sup> – 25.0%.

De multe ori, legiuitorul a încercat a însera în cadrul unui singur conținut normativ (tipic sau circumstanțial) mai multe modalități alternative, fapt care a determinat să adopte o pedeapsă ori mai aspră decât gradul prejudiciabil al infracțiunii, ori să prevadă anumite diferențe prea largite de pedeapsă penală, în special închisoare. De asemenea, dorind să enunțe unele semne circumstanțiale în mod special, le-a inclus, creând o aparență de sancționare a unor fapte care nu ar putea fi recunoscute drept infracționale, mai cu seamă pe baza art.14 CP, decât în corespundere cu norma Părții speciale (spre exemplu, art.233 CP – vânatul cu folosirea situației de serviciu).

Capitolul X – **Infracțiuni economice (art.236-258 CP)** conține 25 articole, prevăzând infracțiunile de acest gen prin 54 modalități normative (28 modalități tipice<sup>127</sup> și 26 modalități agra-

120. Art.224(2), 224(3), 224(4), 225(2), 226(2), 227(2) CP

121. Art.224(3), 224(4), 225(1), 225(2), 226(2), 231, 232(2), 235 CP

122. Art.223, 224(1), 224(2), 226(1), 227(2), 228, 229, 230, 232(1), 233, 234 CP

123. Art.227(1) CP

124. Art.224(3), 224(4), 225(2), 226(2) CP

125. Art.223, 224(1), 224(2), 225(1), 226(1), 227(1), 227(2), 228, 229, 230, 235 CP

126. Art.231, 232(1), 232(2), 233, 234 CP

127. Art.236(1), 237(1), 238, 239(1), 240(1), 241(1), 242, 243(1), 244(1), 245(1), 245/1(1), 245/2(1), 245/2(2), 246, 247(1), 248(1), 249(1), 250(1), 251, 252(1), 253(1), 254(1), 255(1), 256(1), 257(1), 257(2), 257(3), 258 CP

vante<sup>128</sup>). Este cazul a sublinia că, după includerea în acțiune a legii penale, au fost criminalizate faptele de *abuz în activitatea participanților la piața valorilor mobiliare* (art.245/1 CP) și *încălcarea legislației la efectuarea înscrierilor în registrul deținătorilor de valori mobiliare* (art.245/2 CP).

Capitolul X al Părții speciale prevede faptele infracționale prin intermediul următoarelor categorii:

- o infracțiune deosebit de gravă<sup>129</sup> – 1.85%.
- 17 infracțiuni grave<sup>130</sup> – 31.48%.
- 20 infracțiuni mai puțin grave<sup>131</sup> – 37.04%.
- 16 infracțiuni ușoare<sup>132</sup> – 29.63%.

De asemenea pot fi constatate următoarele posibilități de sancționare a persoanelor vinovate: 8 infracțiuni pentru care este posibilă aplicarea exclusivă a pedepsei închisorii<sup>133</sup> – 14.81%; în 35 cazuri pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de amendă<sup>134</sup> – 64.82%; în 5 cazuri pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de munca neremunerată în folosul comunității ori amendă<sup>135</sup> – 9.26%; în 6 cazuri este posibilă aplicarea exclusivă a unei pedepse neprivative de libertate<sup>136</sup> – ceea ce constituie 11.11%.

Cu referire la art.238 CP, ar fi necesară invocarea ideii consem-

---

128. Art.236(2), 237(2), 239(2), 240(2), 241(2), 243(2), 243(3), 244(2), 245(2), 245/1(2), 245/2(3), 247(2), 248(2), 248(3), 248(4), 248(5), 249(2), 249(3), 250(2), 252(2), 253(2), 254(2), 254(3), 255(2), 256(2), 257(4) CP

129. Art.236(2) CP

130. Art.236(1), 237(2), 238, 239(1), 239(2), 243(2), 243(3), 245(2), 245/1(2), 245/2(3), 247(2), 248(3), 248(4), 248(5), 251, 254(3), 257(4) CP

131. Art.237(1), 240(2), 242, 243(1), 244(2), 245(1), 245/1(1), 245/2(1), 246, 248(2), 249(3), 250(2), 252(1), 252(2), 253(1), 253(2), 254(2), 255(2), 257(1), 257(3) CP

132. Art.240(1), 241(1), 241(2), 244(1), 245/2(2), 247(1), 248(1), 249(1), 249(2), 250(1), 254(1), 255(1), 256(1), 256(2), 257(2), 258 CP

133. Art.236(1), 236(2), 237(2), 239(2), 243(3), 248(4), 248(5), 257(4) CP

134. Art.238, 239(1), 240(1), 240(2), 241(2), 242, 243(1), 243(2), 244(1), 244(2), 245(1), 245(2), 245/1(1), 245/1(2), 245/2(1), 245/2(2), 245/2(3), 246, 247(2), 248(2), 248(3), 249(3), 250(1), 250(2), 251, 252(1), 252(2), 253(1), 253(2), 254(2), 254(3), 255(2), 257(1), 257(3), 258 CP

135. Art.237(1), 247(1), 248(1), 249(2), 256(2) CP

136. Art.241(1), 249(1), 254(1), 255(1), 256(1), 257(2) CP

nate de către expertul *Vincent Coussirat-Coustere*<sup>137</sup>, care subliniază că „aici trebuie formulată o remarcă de ordin general, inspirată de lectura art.238 („dobândirea creditului prin înșelăciune”), însă valabilă pentru întregul Cod. În toate articolele în care legiuitorul îl lasă pe judecător să aleagă, ca în art.238 CP, între pedeapsa cu amenda și o pedeapsă privativă de libertate, alegerea judecătorului nu trebuie să fie în nici un caz determinată de solvabilitatea sau insolvabilitatea autorului infracțiunii. Aceasta ar constitui o încălcare a art.5 și art.14 din Convenția europeană”.

Contrazicerile parțiale apărute între anumite reglementări cu caracter internațional și legea penală națională referitoare la incriminarea faptei prevăzute de art.251 CP va determina în consecință lipsa aplicațiunii parțiale a acestor dispoziții și sancțiuni. CEDO prevede în mod expres că drept rezultat al încălcării contractelor civile nu poate fi aplicată o pedeapsă privativă de libertate. În cazul încălcării contractelor de gaj însă legea penală prescrie inclusiv închisoare de la 3 la 7 ani. În acest caz nu este exclusă aplicarea altor pedepse alternative prevăzute de sancțiunea normei penale, însă în conținut deplin sancțiunea nu se materializează aplicativ.

Deși sunt create o serie de norme speciale în cadrul acestui capitol, se punctează, la nivel teoretico-aplicativ, pe necesitatea decriminalizării unora dintre acestea. Am pune accentul, în acest sens, pe necesitatea decriminalizării parțiale a infracțiunii de evaziune fiscală a întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor sub aspectul excluderii răspunderii penale pentru tănuirea altor obiecte impozabile în forma neprezentării documentelor necesare către organul fiscal. De asemenea, este necesar de a verifica dacă anumite infracțiuni din acest capitol, cum ar fi limitarea concurenței libere (art.246 CP), eschivarea de la achitarea plăților vamale (art.249 CP) nu constituie temeii pentru o altă răspunderea decât cea penală.

---

137. Vincent Coussirat-Coustere, 19 februarie 2003, Programul de cooperare al Consiliului Europei pentru consolidarea statului de drept (2003) – Expertiza Codului Penal al Republicii Moldova.

Prin tratamentul inovator realizat de către legiuitor în domeniul dreptului penal se trasează, pe de o parte, liniile de demarcație între infracțiuni și faptele ilicite nepenale (contravenții administrative, delikte civile, abateri disciplinare), iar pe de altă parte, granițele înăuntrul cărora legea penală poate fi concret incidentă, respectând principiul fundamental al legalității.

Studiind multiplele dispoziții cu caracter penal, observăm că multe dintre acestea au tangență comună, adică unele sau chiar majoritatea semnelor unui conținut normativ se intercalează în conținutul altuia, se intersectează, se suprapun reciproc, ceea ce determină și dublarea într-o oarecare măsură a normelor penale.

Examinarea legislației penale în vigoare creează impresia precum că concurența constituie rezultatul unui „surplus” în legislație și ar fi necesară, poate, limitarea procesului de adoptare a normelor la un cadru generalizat în măsură în care faptele incriminate să nu aibă legătură unele cu altele din punct de vedere al previziunii legale.

În viziunea noastră, evident, concurența normelor penale, ca instituție a dreptului penal, are o importanță deosebită, avându-se în special în vedere faptul că dezvoltarea legislației penale nu poate fi limitată nici la procesul de creare a unor formulări prea ample și abstracte ale infracțiunilor, nici la concretizarea cazuis-tică a normelor. Însă, includerea normelor concurente trebuie să fie justificată doar dacă într-un alt mod soluționează problema răspunderii penale: prevede o componentă complexă, agravează sau atenuază răspunderea penală etc.

Legea penală, de multe ori, însă, procedează altfel, determinând în esență aplicarea unei pedepse nejustificate, uneori chiar sub incidență fiind regulile concursului de infracțiuni. Astfel, spre exemplu, lipsa unei distincții principiale între art.216 alin.(2), (3) CP și art.254 alin.(2), (3) CP determină încadrarea faptei potrivit regulilor concursului de infracțiuni, în esență, legiuitorul punctând pe elucidarea conținutului doar a unei singure norme penale. Încadrarea prin concurs implică și aplicarea unei pedepse mai aspre.

În Capitolul XI – **Infrațiuni în domeniul informaticii și telecomunicațiilor (art.259-261/1 CP)** se conțin 4 articole, infracțiunile manifestându-se obiectiv prin 7 modalități normative: 5 modalități exprimate prin conținuturi de bază<sup>138</sup> și 2 modalități circumstanțiale<sup>139</sup>.

Art.261/1 CP a fost introdus după punerea în acțiune a legii penale, criminalizând accesul neautorizat la rețelele și serviciile de telecomunicații.

Capitolul XI prevede faptele infracționale prin intermediul următoarelor categorii:

- o infracțiune gravă<sup>140</sup> – 14.29%.
- 4 infracțiuni mai puțin grave<sup>141</sup> – 57.14%.
- 2 infracțiuni ușoare<sup>142</sup> – 28.57%.

Judecătorul are la dispoziție următoarele posibilități de sancționare a persoanelor vinovate: o infracțiune pentru care este posibilă aplicarea exclusivă a pedepsei închisorii<sup>143</sup> – 14.29%; în 2 cazuri pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de amendă<sup>144</sup> – 28.57%; în 4 cazuri pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de munca neremunerată în folosul comunității ori amendă<sup>145</sup> – 57.14%.

Se observă evident, în contextul acestor categorii de infracțiuni, precum și în cea mai mare parte a legii penale în vigoare, că legiuitorul pune sub rezerva aplicării pedepsei, anume pedeapsa închisorii, lăsând în umbră alte posibilități eficace de atingere a scopurilor pedepsei penale.

Prin Capitolul XII, intitulat **Infrațiuni în domeniul transporturilor (art.262-277 CP)**, în care se conțin 16 articole, se punctează pe 28 modalități normative (16 modalități de bază<sup>146</sup>

---

138. Art.259(1), 260(1), 260(2), 261, 261/1(1) CP

139. Art.259(2), 261/1(2) CP

140. Art.260(2) CP

141. Art.259(2), 260(1), 261/1(1), 261/1(2) CP

142. Art.259(1), 261 CP

143. Art.260(2) CP

144. Art.261/1(1), 261/1(2) CP

145. Art.259(1), 259(2), 260(1), 261 CP

146. Art.262, 263(1), 264(1), 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272(1), 273(1), 274, 275(1), 276(1), 277 CP

și 12 modalități circumstanțiale<sup>147</sup>). În această ordine de idei sunt redate faptele infracționale cu ajutorul următoarelor categorii:

- o infracțiune deosebit de gravă<sup>148</sup> – 3.57%.
- 17 infracțiuni grave<sup>149</sup> – 60.715%.
- 7 infracțiuni mai puțin grave<sup>150</sup> – 25.0%.
- 3 infracțiuni ușoare<sup>151</sup> – 10.715%.

La dispoziția judecătorului sunt puse următoarele posibilități de sancționare a persoanelor vinovate: 11 infracțiuni pentru care este posibilă aplicarea exclusivă a pedepsei închisorii<sup>152</sup> – 39.29%; în 9 cazuri pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de amendă<sup>153</sup> – 32,14%; în 8 cazuri pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de munca neremunerată în folosul comunității ori amendă<sup>154</sup> – 28.57%.

Or, aplicarea închisorii devine o regulă generală și necesară în cazul sancționării persoanelor pentru comiterea infracțiunilor. Această ipoteză ar putea fi acceptată, dacă o mare parte din infracțiuni ar fi decriminalizate, lăsându-se în legea penală doar faptele care prezintă gradul prejudiciabil al infracțiunii și sunt capabile de a cădea sub incidența unei pedepse sub forma închisorii. Altfel, această aplicațiune nu va produce efectul scontat.

Capitolul XIII – **Infracțiuni contra securității publice și a ordinii publice (art.278-302 CP)** prevede 24 articole, ce exprimă normativ 41 modalități de incriminare (28 modalități de

---

147. Art.263(2), 264(3), 264(4), 264(5), 264(6), 272(2), 273(2), 273(3), 275(2), 275(3), 276(2) CP

148. Art.275(3) CP

149. Art.263(1), 263(2), 264(3), 264(4), 264(5), 264(6), 267, 268, 269, 270, 271, 273(1), 273(2), 273(3), 275(1), 275(2), 276(2) CP

150. Art.262, 264(1), 264(2), 265, 272(2), 274, 276(1) CP

151. Art.266, 272(1), 277 CP

152. Art.263(2), 264(3), 264(4), 264(5), 264(6), 271, 273(2), 273(3), 275(1), 275(2), 275(3) CP

153. Art.262, 263(1), 265, 267, 268, 269, 270, 273(1), 276(2) CP

154. Art.264(1), 264(2), 266, 272(1), 272(2), 274, 276(1), 277 CP

bază<sup>155</sup> și 13 modalități circumstanțiale<sup>156</sup>). Categoriile prin care se manifestă infracțiunile de acest gen sunt:

- 2 infracțiuni excepțional de grave<sup>157</sup> – 4.88%.
- 7 infracțiuni deosebit de grave<sup>158</sup> – 17.07%.
- 17 infracțiuni grave<sup>159</sup> – 41.46%.
- 14 infracțiuni mai puțin grave<sup>160</sup> – 34.15%.
- o infracțiune ușoară<sup>161</sup> – 2.44%.

Judecătorul are la dispoziție următoarele posibilități de sancționare a persoanelor vinovate: 22 infracțiuni pentru care este posibilă aplicarea exclusivă a pedepsei închisorii<sup>162</sup> – 53.66%; în 10 cazuri pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de amendă<sup>163</sup> – 24.39%; în 9 cazuri pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de munca neremunerată în folosul comunității ori amendă<sup>164</sup> – 21.95%.

În contextul acestor categorii de infracțiuni, în viziunea noastră, nu ar fi necesară previziunea normativă a diferitelor categorii de încălcări care pot conduce la survenirea unor urmări prejudiciabile deja invocate în mod penal. În plus, ar fi absolut reușită redarea gradului prejudiciabil al infracțiunii prin intermediul consecinței, fapta lăsând a fi constatată în fiecare caz concret pe bază de raport de cauzalitate dintre elementul material și urmarea imediată.

---

155. Art.278(1), 279, 280(1), 281, 282(1), 283, 284, 285(1), 285(3), 285(4), 286, 287(1), 288(1), 289(1), 290(1), 291, 292(1), 293, 294, 295(1), 295(2), 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302(1) CP

156. Art.278(2), 278(3), 278(4), 280(2), 280(3), 285(2), 287(2), 287(3), 288(2), 289(2), 290(2), 292(2), 302(2) CP

157. Art.278(4), 283 CP

158. Art.278(3), 279, 280(2), 280(3), 284, 286, 289(2) CP

159. Art.278(1), 278(2), 280(1), 282(1), 285(1), 285(2), 285(3), 287(2), 287(3), 289(1), 290(2), 292(2), 294, 298, 300, 301, 302(2) CP

160. Art.281, 285(4), 287(1), 288(1), 288(2), 290(1), 291, 292(1), 293, 295(1), 295(2), 296, 297, 302(1) CP

161. Art.299 CP

162. Art.278(1), 278(2), 278(3), 278(4), 279, 280(1), 280(2), 280(3), 282(1), 283, 284, 285(1), 285(2), 286, 287(3), 289(1), 289(2), 290(2), 294, 298, 300, 301, CP

163. Art.285(3), 285(4), 287(2), 291, 292(1), 292(2), 296, 297, 302(1), 302(2) CP

164. Art.281, 287(1), 288(1), 288(2), 290(1), 293, 295(1), 295(2), 299 CP

De asemenea, utilizarea în conținutul normelor penale a unor semne de evaluare (definitorii) creează pe alocuri lipsa eficiențării aplicării cadrului normativ în vigoare, lăsându-se la discreția persoanei care aplică norma penală decizia cu privire la prezența sau absența infracțiunii concrete.

Referindu-ne la art.287 CP, evidențiem opinia profesorilor *De Mariavaleria del Tufo* și *Vincent Coussirat-Coustere*, că “simplul fapt de a opune rezistență unui reprezentant al puterii sau unei alte persoane nu poate fi pedepsit. Incriminarea ar fi justificată doar dacă rezistența îmbracă forma unor acțiuni violente sau amenințări.<sup>165</sup>

Capitolul XIV – **Infracțiuni contra justiției (art.303-323 CP)** prevede 22 articole, configurând 45 modalități normative, în special, 28 modalități de bază<sup>166</sup> și 17 modalități circumstanțiale<sup>167</sup>. A fost criminalizată fapta de *tortură* ca infracțiune aparte (art.309/1 CP).

Capitolul XIV prevede faptele infracționale prin intermediul următoarelor categorii:

- o infracțiune excepțional de gravă<sup>168</sup> – 2.22%.
- 11 infracțiuni grave<sup>169</sup> – 24.45%.
- 18 infracțiuni mai puțin grave<sup>170</sup> – 40.0%.
- 15 infracțiuni ușoare<sup>171</sup> – 33.33%.

La dispoziția judecătorului sunt puse următoarele posibili-

165. De Mariavaleria del Tufo. Programul de cooperare al Consiliului Europei pentru consolidarea statului de drept (2003) – Expertiza Codului Penal al Republicii Moldova. Vincent Coussirat-Coustere, 19 februarie 2003, Programul de cooperare al Consiliului Europei pentru consolidarea statului de drept (2003) – Expertiza Codului Penal al Republicii Moldova.

166. Art.303(1), 303(2), 304, 305, 306(1), 307(1), 308(1), 308(2), 309(1), 309/1(1), 309/1(2), 310(1), 311(1), 312(1), 313, 314(1), 315(1), 315(2), 316(1), 317(1), 318(1), 318(4), 319, 320(1), 320(2), 321, 322(1), 323 CP

167. Art.303(3), 306(2), 307(2), 308(3), 308(4), 309(2), 309/1(3), 310(2), 310(3), 311(2), 312(2), 314(2), 316(2), 317(2), 318(2), 318(3), 322(2) CP

168. Art.305 CP

169. Art.306(2), 307(2), 308(4), 309(2), 309/1(2), 309/1(3), 311(2), 312(2), 317(2), 318(2), 318(3) CP

170. Art.303(1), 303(3), 306(1), 307(1), 308(2), 308(3), 309(1), 309/1(1), 310(2), 314(1), 314(2), 316(2), 317(1), 318(1), 320(2), 321, 322(2), 323(1) CP

171. Art.303(2), 304, 308(1), 310(1), 310(3), 311(1), 312(1), 313, 315(1), 315(2), 316(1), 318(4), 319, 320(1), 322(1) CP

tăți de sancționare a persoanelor vinovate: 20 infracțiuni pentru care este posibilă aplicarea exclusivă a pedepsei închisorii<sup>172</sup> – 44.44%; în 12 cazuri pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de amendă<sup>173</sup> – 26.67%; în 7 cazuri pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de munca neremunerată în folosul comunității ori amendă<sup>174</sup> – 15.56%; în 6 cazuri este posibilă aplicarea exclusivă a unei pedepse neprivative de libertate<sup>175</sup> – ceea ce constituie 13.33%.

Se impune, în viziunea noastră, ca unele norme speciale să fie excluse din conținutul normativ. Ar putea fi făcută referire la norma art.305 CP, care, în anumite situații, poate fi supusă unei pedepse mai blânde decât tentativa la viața unei alte persoane ordinare. Or, legiuitorul a punctat anume pe gradul prejudiciabil mai avansat a infracțiunii anume în asemenea formă de manifestare.

Un dezechilibru de sancționare este observat în cazul unor norme speciale ale infracțiunii prevăzute la art.320 CP (Neexecutarea intenționată a hotărârii instanței de judecată), în special, art.202 CP (Eschivarea de la plata pensiei alimentare sau de la întreținerea copiilor), 203 CP (Eschivarea de la acordarea ajutorului material părinților sau soțului). În acest, sens se prezumă mai adecvată situația decriminalizării speciale a unor norme, accentul major fiind pus pe anumite fapte abstractizate și generalizate în măsură să asigure realizarea justiției penale.

Capitolul XV – **Infracțiuni săvârșite de persoane cu funcție de răspundere (art.324-332 CP)** – 10 articole. Sunt normativ determinate 26 modalități de incriminare (11 modalități tipice<sup>176</sup> și 15 modalități agravante<sup>177</sup>). Criminalizată a fost fapta de *încăl-*

172. Art.305, 306(2), 307(2), 308(1), 308(2), 308(3), 308(4), 309(1), 309(2), 309/1(1), 309/1(2), 309/1(3), 317(1), 317(2), 318(1), 318(2), 318(3), 318(4), 319, 321 CP

173. Art.303(2), 306(1), 307(1), 310(2), 311(2), 312(2), 314(1), 314(2), 316(1), 316(2), 322(2), 323(1) CP

174. Art.303(1), 304, 311(1), 312(1), 320(1), 320(2), 322(1) CP

175. Art.303(2), 310(1), 310(3), 313, 315(1), 315(2), CP

176. Art.324(1), 325(1), 326(1), 327(1), 328(1), 329(1), 330(1), 330/1(1), 330/1(3), 331(1), 332(1) CP

177. Art.324(2), 324(3), 325(2), 325(3), 326(2), 326(3), 327(2), 327(3), 328(2),

*care a regulilor privind declararea veniturilor și a proprietății de către demnitarii de stat, judecători, procurori, funcționarii publici și unele persoane cu funcție de conducere (art.330/1 CP).*

Capitolul XV al Părții speciale prevede faptele infracționale prin intermediul următoarelor categorii:

- 15 infracțiuni grave<sup>178</sup> – 57.69%.
- 7 infracțiuni mai puțin grave<sup>179</sup> – 26.92%.
- 4 infracțiuni ușoare<sup>180</sup> – 15.39%.

În ipoteza incriminărilor prevăzute la Capitolul XV, judecătorul are la dispoziție următoarele posibilități de sancționare a persoanelor vinovate: 10 infracțiuni pentru care este posibilă aplicarea exclusivă a pedepsei închisorii<sup>181</sup> – 38.46%; în 13 cazuri pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de amendă<sup>182</sup> – 50.0%; în 3 cazuri este posibilă aplicarea exclusivă a unei pedepse neprivative de libertate<sup>183</sup> – ceea ce constituie 11.54%.

Referitor la infracțiunea de corupere pasivă (art.324 CP) și coruperea activă (art.325 CP) ar trebui să fie mai coerente: pe de o parte, cuantumul privațiunii de libertate este mai mic în primul caz decât în al doilea, ceea ce este absolut logic, pe de altă parte, însă, suma amenzii este mai mare în cazul coruperii pasive decât în cazul coruperii active. În plan logic, această diferență este greu de justificat, luându-se în calcul gradul prejudiciabil diferit al celor două infracțiuni, coruperea activă fiind pedepsită mai sever decât corupere pasivă.

**Capitolul XVI – Infracțiuni săvârșite de persoanele care gestionează organizațiile comerciale, obștești sau alte organizații nestatale (art.333-336 CP)** conține 4 articole: 12 modalități

---

328(3), 329(2), 330(2), 330/1(2), 331(2), 332(2) CP

178. Art.324(1), 324(2), 324(3), 325(2), 325(3), 326(2), 326(3), 327(2), 327(3), 328(2), 328(3), 329(2), 330(2), 331(2), 332(2) CP

179. Art.325(1), 326(1), 327(1), 328(1), 329(1), 330(1), 331(1) CP

180. Art.330/1(1), 330/1(2), 330/1(3), 332(1) CP

181. Art.324(1), 324(2), 324(3), 325(1), 325(2), 325(3), 326(3), 327(3), 328(2), 328(3) CP

182. Art.326(1), 326(2), 327(1), 327(2), 328(1), 329(1), 329(2), 330(1), 330(2), 331(1), 331(2), 332(1), 332(2) CP

183. Art.330/1(1), 330/1(2), 330/1(3) CP

normative (5 modalități de bază<sup>184</sup> și 7 modalități agravante<sup>185</sup>). Se descriu infracțiunile cu ajutorul următoarelor categorii:

- 5 infracțiuni grave<sup>186</sup> – 41.67%.
- 7 infracțiuni mai puțin grave<sup>187</sup> – 58.33%.

La dispoziția judecătorului sunt puse următoarele posibilități de sancționare a persoanelor vinovate: 4 infracțiuni pentru care este posibilă aplicarea exclusivă a pedepsei închisorii<sup>188</sup> – 33.33%; în 8 cazuri pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de amendă<sup>189</sup> – 66.67%.

Cu referire la Capitolele XV, XVI ale Codului Penal se poate de punctat că elaborarea unui sistem adecvat de pedepse alternative detențiunii penitenciare se impune ca unul necesar și obligatoriu. Acest sistem trebuie însoțit de un mecanism de aplicațiune corespunzător. Mai cu seamă, ar fi necesară punctarea expresă pe scopul prevenției generale și speciale specific pedepsei penale.

Capitolul XVII – **Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat (art.337-363 CP)** sumează 28 articole, exprimate normativ prin 51 modalități de incriminare (30 modalități de bază<sup>190</sup> și 21 modalități circumstanțiale<sup>191</sup>).

Faptele infracționale din capitolul în cauză sunt descrise prin intermediul următoarelor categorii:

- 5 infracțiuni excepțional de grave<sup>192</sup> – 9.8%.
- 4 infracțiuni deosebit de grave<sup>193</sup> – 7.84%.

---

184. Art.333(1), 334(1), 335(1), 336(1), 336(2) CP

185. Art.333(2), 333(3), 334(2), 334(3), 335(2), 335(3), 336(3) CP

186. Art.333(2), 333(3), 334(3), 335(3), 336(3) CP

187. Art.333(1), 334(1), 334(2), 335(1), 335(2), 336(1), 336(2) CP

188. Art.333(3), 334(3), 335(3), 336(3) CP

189. Art.333(1), 333(2), 334(1), 334(2), 335(1), 335(2), 336(1), 336(2) CP

190. Art. 337(1), 338, 339(1), 340, 341(1), 342, 343, 344(1), 345(1), 346, 347(1), 348, 349(1), 350(1), 351(1), 352(1), 353(1), 354(1), 355(1), 356, 357(1), 358(1), 358(2), 359, 360(1), 360(2), 361(1), 362(1), 362/1(1), 363 CP

191. Art. 339(2), 341(2), 341(3), 344(2), 345(2), 347(2), 347(3), 349(2), 350(2), 351(2), 352(2), 352(3), 353(2), 354(2), 355(2), 357(2), 361(2), 362(2), 362(3), 362/1(2), 362/1(3) CP

192. Art.337(1), 339(2), 342, 343, 350(2) CP

193. Art.338, 339(1), 340, 350(1) CP

- 12 infracțiuni grave<sup>194</sup> – 23.53%.
- 24 infracțiuni mai puțin grave<sup>195</sup> – 47.06%.
- 6 infracțiuni ușoare<sup>196</sup> – 11.77%.

Posibilități de sancționare a persoanelor vinovate sunt următoarele: 21 infracțiuni pentru care este posibilă aplicarea exclusivă a pedepsei închisorii<sup>197</sup> – 41.18%; în 10 cazuri pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de amendă<sup>198</sup> – 19.61%; în 17 cazuri pedeapsa închisorii poate fi aplicată alternativ față de munca neremunerată în folosul comunității ori amendă<sup>199</sup> – 33.33%; în 3 cazuri este posibilă aplicarea exclusivă a unei pedepse neprivative de libertate<sup>200</sup> – ceea ce constituie 5.88%.

Capitolul XVIII – **Infracțiuni militare (art.364-393 CP)**, prin cele 30 articole ce le conține, configurează 66 modalități normative, în special, 33 modalități de bază<sup>201</sup> și 33 modalități circumstanțiale.<sup>202</sup> Capitolul XVIII prevede faptele infracționale prin intermediul următoarelor categorii:

- 8 infracțiuni excepțional de grave<sup>203</sup> – 12.12%.

---

194. Art.341(2), 341(3), 344(2), 345(2), 347(2), 347(3), 349(2), 351(2), 352(3), 354(2), 362(3), 362/1(3) CP

195. Art.341(1), 344(1), 345(1), 346, 347(1), 349(1), 351(1), 352(1), 352(2), 353(1), 353(2), 354(1), 356, 357(1), 357(2), 358(1), 358(2), 360(1), 360(2), 361(2), 362(1), 362(2), 362/1(1), 362/1(2) CP

196. Art.348, 355(1), 355(2), 359, 361(1), 363 CP

197. Art.337(1), 338, 339(1), 339(2), 340, 341(3), 342, 343, 344(2), 345(2), 349(2), 350(1), 350(2), 352(3), 353(1), 353(2), 354(1), 354(2), 356, 357(2), 362(3) CP

198. Art.341(1), 341(2), 344(1), 345(1), 351(2), 352(2), 358(2), 362/1(1), 362/1(2), 362/1(3) CP

199. Art.346, 347(1), 347(2), 347(3), 348, 349(1), 351(1), 352(1), 357(1), 358(1), 360(1), 360(2), 361(1), 361(2), 362(1), 362(2), 363 CP

200. Art.355(1), 355(2), 359 CP

201. Art.364(1), 364(4), 365(1), 366(1), 367(1), 368(1), 369(1), 370(1), 371(1), 372(1), 373(1), 374(1), 375(1), 376(1), 377(1), 378(1), 379(1), 380(1), 381(1), 381(3), 382(1), 383, 384, 385, 386, 387, 388(1), 388(2), 388(3), 389, 390, 391, 392 CP

202. Art.364(2), 364(3), 365(2), 365(3), 366(2), 367(2), 368(2), 369(2), 369(3), 370(2), 370(3), 371(2), 371(3), 371(4), 372(2), 373(2), 373(3), 374(2), 374(3), 375(2), 375(3), 376(2), 376(3), 377(2), 378(2), 378(3), 379(2), 379(3), 380(2), 381(2), 381(4), 382(2), 382(3) CP

203. Art.365(3), 385, 386, 387, 388(2), 389, 390, 391 CP

- 5 infracțiuni deosebit de grave<sup>204</sup> – 7.58%.
- 25 infracțiuni grave<sup>205</sup> – 37.88%.
- 20 infracțiuni mai puțin grave<sup>206</sup> – 30.3%.
- 8 infracțiuni ușoare<sup>207</sup> – 12.12%.

Potrivit incriminărilor prevăzute la Capitolul XVIII, judecătorul are la dispoziție următoarele posibilități de sancționare a persoanelor vinovate: 50 infracțiuni pentru care este posibilă aplicarea exclusivă a pedepsei închisorii<sup>208</sup> – 75.76%; în 12 cazuri pedeapsa închisorii se aplică alternativ față de trimiterea într-o unitate militară disciplinară<sup>209</sup> – 18.18%; în 4 cazuri se poate aplica în mod exclusiv trimiterea într-o unitate disciplinară<sup>210</sup> – 6.06%.

Concluzionând cele consemnate, evidențiem faptul că, având în vedere tendința statului de decriminalizare în mare parte a infracționalității nu prea grave, punctându-se în mare măsură pe eficacitatea și atingerea scopurilor pedepsei penale, se consideră că previziunea pedepselor în forma în care este adoptată la moment necesită perfecționare amplă, deoarece aplicarea pedepsei închisorii în cele 46.53% din cumulul de situații posibile este prea mult, instanța de judecată neavând posibilitate reală de a individualiza pedeapsa și a urma calea atingerii scopurilor acesteia.

---

204. Art.370(3), 371(4), 375(3), 379(3), 388(1) CP

205. Art.364(2), 364(3), 365(2), 367(2), 368(2), 369(3), 370(2), 371(1), 371(2), 371(3), 373(2), 373(3), 374(3), 375(2), 378(2), 378(3), 379(2), 380(2), 381(4), 382(2), 382(3), 383, 384, 388(3), 392 CP

206. Art.364(1), 364(4), 365(1), 366(1), 366(2), 367(1), 368(1), 369(1), 369(2), 370(1), 372(2), 373(1), 374(2), 375(1), 376(3), 377(2), 378(1), 381(2), 381(3), 382(1) CP

207. Art.372(1), 374(1), 376(1), 376(2), 377(1), 379(1), 380(1), 381(1) CP

208. Art.364(2), 364(3), 365(1), 365(2), 365(3), 366(2), 367(2), 368(1), 368(2), 369(2), 369(3), 370(1), 370(2), 370(3), 371(1), 371(2), 371(3), 371(4), 372(2), 373(2), 373(3), 374(2), 374(3), 375(2), 375(3), 376(2), 376(3), 377(2), 378(1), 378(2), 378(3), 379(2), 379(3), 380(2), 381(2), 381(4), 382(2), 382(3), 383, 384, 385, 386, 387, 388(1), 388(2), 388(3), 389, 390, 391, 392 CP

209. Art.364(1), 364(4), 366(1), 367(1), 369(1), 373(1), 375(1), 377(1), 379(1), 380(1), 381(3), 382(1) CP

210. Art.372(1), 374(1), 376(1), 381(1) CP

Modificarea legii penale trebuie să privească pedeapsa penală sub toate aspectele: scop, efect, categorie, mărime, penalizare și depenalizare etc. De asemenea, o mare parte a prevederilor legale trebuie să prezume posibilitatea de încadrare a faptelor pasibile de pedeapsă penală, inclusiv închisoare. Admiterea unor erori în cadrul dispozițiilor normative trebuie să fie luate în calcul în interesul celui față de care se aplică legea penală, dar nu sub tutelă fiind cantitatea acțiunilor penale intentate și pronunțarea sentințelor de condamnare. Pe baza încadrării se pot admite și erori de penalizare, în unele cazuri nejustificate.

Deci, justiția penală trebuie promovată conform tiparului legal adoptat, însă acest tipar trebuie reorientat spre o politică non-represivă, bazată pe scop și efect.

# LEGISLAȚIA PROCESUALĂ PENALĂ ȘI CONTRAVENȚIONALĂ. PROGRESSE ȘI CONTROVERSE

Igor Dolea,

doctor în drept., Universitatea de Stat din Moldova

## Prezumția de libertate

Articolul 5 par. 1 al Convenției Europene stabilește că orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertate. Este vorba de un drept inalienabil, la care nimeni nu poate renunța, iar garanțiile lui privesc toate persoanele. În prima sa hotărâre referitor la examinarea fondului cauzei privitor la aplicarea dispozițiilor acestui text *Lawless v. Irlanda* (iulie 1961), Curtea Europeană a arătat că scopul Convenției „este de a proteja libertatea și siguranța persoanei împotriva arestărilor și detențiilor arbitrare.

Prezumția de libertate determină câteva deziderate importante: privarea de libertate poate avea loc doar în circumstanțe excepționale, privarea poate avea loc doar în cazuri strict prevăzute de lege.

În plus, prezumția de libertate este consolidată prin două exigențe: de a nu prelungi privațiunea de libertate, depășind termenul strict necesar și de a elibera cât mai repede persoana, în momentul în care privațiunea se dovedește a fi nejustificată. Prima din aceste exigențe reiese din art. 5 par. 3, care prevede că persoana interesată „are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil, iar cea de-a doua – din art. 5 par. 4, în virtutea căruia cel interesat „are dreptul de a introduce un recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității deținerii sale și să dispună eliberarea sa dacă detenția este ilegală”.

Articolul 5 se referă la orice persoană, orice individ în libertate sau în detenție, acesta având dreptul la protecție, de a nu fi sau de a nu rămâne privat de libertatea sa, în afară de situațiile prevăzute limitativ de primul său paragraf. Curtea Europeană a afirmat de mai multe ori că orice privare de libertate trebuie să fie făcută în conformitate cu normele de fond și de procedură

prevăzute de legislația națională, dar în același timp ea trebuie să respecte scopul esențial al art. 5 – „protecția individului împotriva arbitrarului autorităților statale”.

Prezumția libertății impune și o autocritică a autorităților naționale împuternicite cu atribuții de a priva persoana de libertate. De fiecare dată când este contestată o privațiune de libertate, este indispensabil ca judecătorul să pornească de la ideea că persoana afectată, în mod firesc, trebuie să fie liberă. El trebuie să solicite și să obțină expunerea motivelor privațiunii, cât și să le examineze minuțios pentru a verifica dacă ele într-adevăr justifică acțiunea întreprinsă. Orice control mai puțin sever echivalează în rezultat cu abandonarea regimului de drept și cu o capitulare în fața unor acțiuni arbitrare.

## **I. Problematika reținerii penale și contravenționale**

Instituția reținerii este prevăzută atât în dreptul procesual penal, cât și în cel contravențional. Cu toate că noua legislație a prevăzut anumite garanții pentru persoanele reținute, rămân încă mai multe probleme de ordin teoretic și practic care pot determina un număr nejustificat de persoane deținute.

Modificările Codului de Procedură Penală (*în continuare* – CPP) din 2006 a ridicat și alte semne de întrebare la care ne vom referi mai jos.

Termenul reținerii de 72 de ore începe a curge din momentul privării de libertate și durează până la eliberarea persoanei sau aplicarea arestării preventive. Locurile unde este reținută persoana sunt izolatoarele de detenție provizorie. De remarcat că însuși termenul de reținere (72 ore), stabilit de legea procesual-penală, nu creează probleme referitor la respectarea Convenției Europene.

Măsura „reținerii” se deosebește după caracterul său juridic de noțiuni similare de reținere a persoanei reglementate de alte legi (de exemplu, de „reținerea administrativă” prevăzută de art. 246, 249 din Codul cu privire la contravențiile administrative din 29 martie 1985).

Din diferitele forme ale reținerii prevăzute în art. 165 CPP, mai frecvent aplicată este reținerea persoanei bănuite de săvârșirea unei infracțiuni, pentru care legea prevede pedeapsa cu închisoarea pe un termen mai mare de un an. Se poate de pus la îndoială calitatea unei rețineri pentru o infracțiune ușoară, având în vedere faptul că, de regulă, pentru un asemenea gen de infracțiune pedeapsa este nonprivativă.

Măsura reținerii bănuitului nu este considerată măsură preventivă, totuși, conform modificărilor Codului de Procedură Penală din 2006, ca temei de reținere servesc și circumstanțele pertinente pentru aplicarea măsurilor preventive. Astfel, potrivit art.166 alin. (3), reținerea persoanei bănuite poate fi dispusă și dacă există temeiuri rezonabile de a presupune că acesta se va sustrage de la urmărirea penală, va împiedica aflarea adevărului sau va săvârși alte infracțiuni. Vom observa, că prin norma respectivă s-a încercat de a „liberaliza” posibilitatea reținerii. Punem la îndoială justetea unei asemenea decizii și considerăm că acest fapt va conduce la majorarea numărului de rețineri nejustificate și a unor abuzuri.

Articolul 167 alin. (1) CPP prevede comunicarea în scris a procurorului despre faptul reținerii, cu scopul verificării de către acesta a legalității măsurii luate de organul de urmărire penală. Acest scop este confirmat și de art. 4 pct. e) și de art. 12 ale Legii cu privire la Procuratură din 14.03.2003<sup>1</sup>, însă nu există reglementări detaliate ale acțiunilor procurorului când acesta este înștiințat despre faptul reținerii unei persoane bănuite, creându-se impresia că procurorul are un rol pasiv în cazul când un organ de urmărire penală anunță faptul reținerii unei persoane.

O altă prevedere ce trezește discuții și nu este adecvat interpretată în practică este durata de 72 de ore a reținerii. Constituția Republicii Moldova (art. 25) și CPP (art. 11, 165, 166) prevăd, respectiv, sintagma „nu poate depăși 72 de ore” sau „nu mai mult de 72 de ore”. În practică însă organele de urmărire penală interpretează în unele cazuri această prevedere ca termen fix sta-

1. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 73-75.

bilit pentru oricare caz de reținere, indiferent de circumstanțele concrete ale cauzei. Această practică este susținută și de unele prevederi ale art. 175 CPP, ce reglementează liberarea persoanei reținute: art.175 alin. (1) pct. 5) CPP se menționează „a expirat termenul de reținere și instanța nu a autorizat arestarea preventivă”. Din această reglementare rezultă că persoana nu poate fi eliberată până când nu expiră termenul de 72 de ore, chiar dacă judecătorul refuză să aplice arestarea preventivă. Prevederea dată ar putea fi supusă unei critici justificate și poate ridica semne de întrebare referitor la respectarea art.5 CEDO. Rațional ar fi ca persoana să fie adusă în fața judecătorului imediat sau în cel mai scurt timp, iar sarcina probei unei necesități de a extinde termenul până la 72 ore să fie pusă în seama organului de urmărire. Reținerea persoanei până la termenul limită de 72 ore poate fi justificată doar prin complexitatea cauzei, necesitatea descoperirii altor fapte sau a complicilor etc., adică anumite aspecte externe ale cauzei și nicidecum prin volumul mare de lucru sau alte motive ce țin de activitatea organelor de urmărire. În același sens considerăm că modificările CPP din 2006, prin care termenul reținerii unui minor s-a redus la 24 ore, atestă un pas important spre umanizarea procedurii penale. Este evident că nu poate exista un termen fix de reținere, iar durata reținerii este timpul necesar și rezonabil pentru a pregăti materialele privind aplicarea în continuare față de bănuitul reținut a măsurii arestării și pentru a aduce persoana în fața judecătorului.

Durata reținerii persoanei în baza ordonanței organului de urmărire penală pentru a fi pusă sub învinuire (conform art. 169 CPP) și a învinuitului în baza ordonanței organului de urmărire penală până la arestare (conform art. 170 CPP) necesită a fi redusă, pornind de la faptul că materialul probator este administrat. Prin urmare, persoana reținută în asemenea cazuri urmează a fi adusă imediat în fața judecătorului de instrucție pentru a decide asupra stării de libertate.

Norma de la art. 172 CPP ce vizează reținerea persoanei condamnate până la soluționarea problemei privind anularea con-

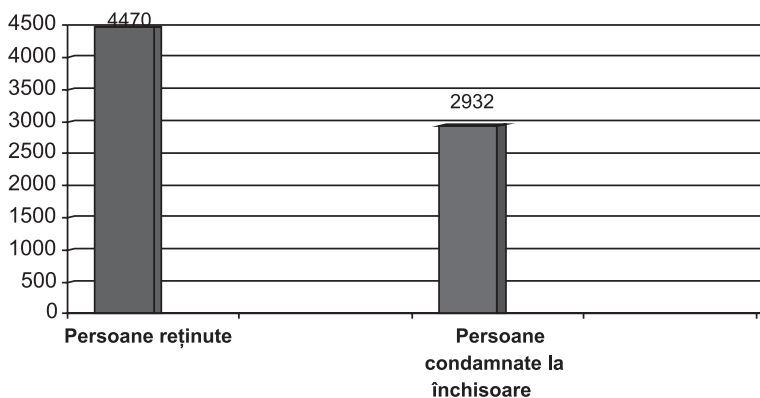
damnării cu suspendarea executării pedepsei sau anularea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen provoacă unele semne de întrebare.

Termenul reținerii până la 10 zile, deși este autorizat de judecătorul de instrucție, contravine art. 25 din Constituție. În asemenea cazuri *de facto* se poate vorbi de arestarea persoanei.

Se cere de remarcat că nu în toate cazurile reținerea persoanei este justificată de motive verosimile. De subliniat că numărul de persoane reținute depășește considerabil numărul persoanelor condamnate la închisoare, fapt ce ne determină a constata că reținerea nu în toate cazurile este justificată.

Pe parcursul anului 2006 au fost reținute 4470 persoane (de către Procuratură – 527; de către Ministerul Afacerilor Interne – 3851; de către Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției – 83; de către Departamentul Vamal – 9).

Următorul grafic indică proporția între persoanele reținute și cele condamnate în anul 2006.



Astfel, din persoanele reținute ca bănuite în comiterea unor infracțiuni doar 65% au fost condamnate la privațiune de libertate..

### ***Reținerea contravențională***

Reținerea contravențională este reglementată de către Codul cu privire la Contravențiile Administrative (*în continuare* – CCA).

Potrivit art. 248, pe lângă polițiști și grăniceri, au dreptul de a reține „persoanele cu funcții de răspundere ale ministerelor, departamentelor, inspectoratelor și instituțiilor de stat în limitele împuternicirilor lor”. De remarcat că în CCA actual nu se indică care sunt organele ce ar avea dreptul de reținere. Potrivit art. 231/12 CCA, sunt competente de a lua hotărâri de sancționare contravențională 29 de organe. Se creează impresia că multe din acestea ar avea dreptul de a reține dacă regulamentele lor interne le-ar permite aceasta.

### ***Procesul-verbal***

Îngrijorează și faptul că la întocmirea procesului-verbal asistă doar persoana reținută în lipsa avocatului său. Mai mult, poate fi reținut și un minor, iar procesul-verbal întocmit în lipsa reprezentantului său legal, acesta fiind doar înștiințat (art. 247 alin. (2)) CCA.

### ***Termenul reținerii***

Potrivit regulii generale (art. 249 alin. (1) CCA), reținerea contravențională poate dura nu mai mult de trei ore, însă aceeași normă prevede posibilitatea reținerii pe o durată mai lungă (fără a fi concretizată), dacă aceasta va fi prevăzută prin acte legislative. După cum se observă, actele legislative (care pot fi de orice gen) pot permite o măsură mai severă decât cea prevăzută de Cod. Potrivit art. 249 alin. (1) CCA, reținerea poate fi până la trei zile (este necesar a menționa că reținerea penală este stabilită pe un termen nu mai mare de 72 de ore). Reținerea pentru perioada de trei zile poate fi aplicată persoanelor care au încălcat regulile de ședere a cetățenilor străini și a apatrizilor în Republica Moldova, regimul de frontieră sau regimul din punctele de trecere a frontierei de stat. În cazul în care contravenientul nu are documente

ce atestă identitatea acestuia termenul poate fi prelungit, cu autorizația procurorului, până la zece zile (art. 249 alin. (2) CCA). Amintim că în procedura penală orice detenție mai mare de 72 de ore este autorizată de către judecătorul de instrucție, care este magistrat. Conform dreptului intern, în Republica Moldova procurorii nu sunt magistrați.

### ***Reținerea de către poliție***

Articolul 249 CCA prevede și alte situații în care pericolul de abuz este evident. Pot fi reținute anumite persoane, cum ar fi cele care comit acte de huliganism nu prea grav; care au încălcat premeditat modul de folosire a simbolurilor statale; au atentat la ordinea publică în condițiile stării excepționale; care nu execută cu rea-voință dispozițiile sau cererile legitime ale lucrătorului poliției; care au opus rezistență colaboratorului poliției; care au ultragiāt un colaborator al poliției; care au adresat un apel fals poliției; au încălcat ordinea de organizare și desfășurare a adunărilor, mitingurilor, procesiunilor de pe stradă și a manifestațiilor; care vând în locuri interzise mărfuri (produse) cu termenul de vânzare expirat, de proastă calitate, fără certificat ori fără semnul conformității sau care au încălcat regulile operațiunilor valutare. Aceste persoane pot fi reținute până la examinarea cazului în instanță. Împuternicirea de a reține pe această perioadă nedeterminată o are șeful (adjunctul) organului de poliție sau alte persoane cu funcții de răspundere care au asemenea împuterniciri. În cazul când persoana reținută consideră că i-au fost încălcate anumite drepturi, aceasta poate depune plângere organului ierarhic superior sau procurorului (de menționat că în CPP plângerea se depune judecătorului de instrucție).

### ***Arestarea în categoria măsurilor preventive***

#### ***Măsurile preventive***

Măsurile preventive nu sunt categorii de pedepse penale, deși prin gravitatea lor uneori limitează, ca și pedeapsa penală, libertatea persoanei. Acestea se aplică pentru prevenirea unor con-

secințe ce ar împiedica desfășurarea procesului penal și țin de comportamentul celui acuzat.

Măsurile preventive se aplică numai bănuितului, învinuitului și inculpatului. Aceste măsuri sunt mijloace de influență psihologică, limitative ori privative de libertate prin care se asigură comportamentul corespunzător al subiectului procesual penal de bază – bănuitul, învinuitul, inculpatul.

Aplicarea măsurilor preventive este posibilă numai după începerea urmăririi penale. Procurorul sau judecătorul de instrucție aplică măsurile prevăzute de lege, după caz, în faza de urmărire penală, iar instanța de judecată – în faza judecării cauzei.

### ***Categoriile măsurilor preventive***

Articolul 175 al CPP determină următoarele categorii de măsuri preventive:

- 1) obligarea de a nu părăsi localitatea;
- 2) obligarea de a nu părăsi țara;
- 3) garanția personală;
- 4) garanția unei organizații;
- 5) ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport;
- 6) transmiterea sub supraveghere a militarului;
- 7) transmiterea sub supraveghere a minorului;
- 8) liberarea provizorie sub control judiciar;
- 9) liberarea provizorie pe cauțiune;
- 10) arestarea la domiciliu;
- 11) arestarea preventivă.

Codul de Procedură Penală prevede diferite categorii de măsuri preventive:

- a) generale și speciale;
- b) privative de libertate și neprivative de libertate;
- c) principale și complementare.

Procurorul sau instanța de judecată poate aplica numai o singură măsură preventivă, cu excepția măsurii ridicării provizorii a permisului de conducere a mijloacelor de transport, care poate fi

aplicată împreună cu o altă măsură preventivă, de regulă, neprivativă de libertate.

Impunerea altor interdicții (obligații), decât cele prevăzute de lege în cadrul măsurilor preventive, este inadmisibilă.

Alin. (3) art. 175 CPP prevede exhaustiv măsurile preventive, acestea fiind ordonate în funcție de creșterea rigidității limitărilor impuse față de cel acuzat, pentru o aplicare individualizată a acestora, determinată de circumstanțele cauzei.

Arestarea la domiciliu și arestarea preventivă sunt măsuri privative de libertate și pot fi aplicate ca măsuri excepționale în cazul în care prin alte măsuri preventive desfășurarea normală a procesului penal nu poate fi asigurată decât prin izolarea de societate a bănuțului, învinuțului, inculpatului. Față de acuzatul minor sau militar pot fi aplicate atât măsurile generale, cât și măsura specială preventivă – transmiterea sub supraveghere.

Liberarea provizorie sub control judiciar, liberarea provizorie pe cauțiune și arestarea la domiciliu sunt măsuri alternative arestării preventive și se aplică atunci când formal persistă condițiile arestării preventive, însă scopul pretins poate fi atins și fără izolarea totală a celui acuzat.

În sens larg, toate măsurile preventive neprivative de libertate pot fi considerate măsuri alternative arestării preventive, dacă acestea asigură desfășurarea normală a procesului. Multitudinea de măsuri preventive alternative arestării preventive se află în corespundere cu art. 5 par. 3 al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului, care prevede că „punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere”.

Prevederea art. 175 alin. (5) CPP „numai față de persoana în privința căreia s-a înaintat demers pentru arestare sau față de bănuțul, învinuțul, inculpatul care sunt deja arestați” menționează faptul că la examinarea chestiunii stării de libertate în cadrul procesului penal instanța de judecată trebuie să examineze obligatoriu posibilitatea lăsării în libertate, cu prezentarea unor garanții din partea celui acuzat. Dacă măsura liberării provizorii sub con-

trol judiciar sau pe cauțiune prezumă starea de detenție procesuală (reținere sau arestare) a celui acuzat, care solicită lăsarea în libertate, atunci arestarea la domiciliu poate fi aplicată în cazul demersului organului de urmărire penală sau al procurorului și în situația când cel acuzat se află în libertate.

Măsurile preventive se aplică în faza urmăririi penale pentru o perioadă prevăzută de lege cu posibilitatea prelungirii, iar în faza judecării cauzei – până la rămânerea definitivă a sentinței, cu excepția cazurilor încetării de drept a măsurilor preventive prevăzute de art. 195 CPP.

### ***Temeiurile pentru aplicarea măsurilor preventive***

Organul de urmărire penală sau, după caz, instanța de judecată, poate aplica măsuri preventive numai în cazurile în care există suficiente temeiuri rezonabile de a presupune că bănuitul, învinuitul, inculpatul ar putea să se ascundă de organul de urmărire penală sau de instanță, să împiedice stabilirea adevărului în procesul penal ori să săvârșească alte infracțiuni; de asemenea, ele pot fi aplicate de către instanță pentru asigurarea executării sentinței.

Noțiunea „temeiuri rezonabile” determină necesitatea existenței unor date care presupun survenirea consecințelor negative indicate în art. 176 CPP. Aceste date pot fi obținute ca rezultat al acțiunilor procesual-penale prevăzute de Titlul IV, Capitolul III al CPP.

În cazul aplicării măsurilor preventive neprivative de libertate legea nu prevede anumite condiții legate de sancțiunea penală pentru infracțiunea săvârșită. Măsura arestării preventive și măsurile preventive alternative arestării pot fi aplicate numai cu condiția că pentru infracțiunea săvârșită se prevede o pedeapsă privativă de libertate pe un termen mai mare de 2 ani. Arestarea preventivă sau măsurile alternative acesteia pot fi aplicate și în cazul când pentru infracțiunea săvârșită legea prevede o pedeapsă privativă de libertate pe un termen mai mic de 2 ani, dar cu condiția că bănuitul, învinuitul, inculpatul se ascunde de orga-

nele de urmărire penală sau de instanța de judecată și a săvârșit acțiuni de natură să împiedice aflarea adevărului ori a săvârșit o altă infracțiune cu intenție.

La aplicarea acestor măsuri preventive o importanță considerabilă o are calificarea faptei incriminate celui față de care se aplică măsura preventivă. Aceasta se confirmă prin actul de începere a urmăririi penale, ordonanța de punere sub învinuire sau, după caz, prin rechizitoriu. Calificarea finală a infracțiunii în cadrul urmăririi penale o decide procurorul, iar la emiterea sentinței – instanța de judecată. Alte măsuri preventive decât arestarea preventivă și măsurile alternative acesteia pot fi aplicate atât în cazul unor infracțiuni care sunt sancționate cu pedepse neprivative de libertate, cât și al celor pentru care se prevede pedeapsa închisorii.

### ***Criterii complementare***

Pe lângă condițiile obligatorii deja menționate, la aplicarea măsurii preventive se iau în considerație și unele criterii complementare. Drept criterii complementare servesc circumstanțele care determină oportunitatea aplicării unei măsuri preventive față de bănuit, învinuit sau inculpat sau a neaplicării față de el a nici uneia din aceste măsuri.

De remarcat că, în unele cazuri, există opinia greșită că măsurile preventive sunt ca un atribut al cauzei penale și în acest aspect există o tendință de a aplica măsuri preventive, indiferent de existența temeiurilor. Trebuie de accentuat că măsurile preventive nu se aplică obligatoriu în orice cauză penală. Astfel, obligația de a se prezenta la citație și de a informa organul de urmărire penală sau instanța de judecată despre schimbarea domiciliului nu constituie o măsură preventivă și se aplică atât față de cel acuzat, cât și față de martori sau partea vătămată.

### ***Actele prin care se aplică măsurile preventive***

În faza de urmărire penală procurorul aplică prin ordonanță orice măsură preventivă neprivativă de libertate (cu excepția

ridicării provizorii a permisului de conducere a mijloacelor de transport, liberarea provizorie sub control judiciar sau pe cauțiune), la demersul ofițerului de urmărire penală sau din oficiu. Judecătorul de instrucție aplică orice măsură preventivă privativă de libertate sau alternativă acesteia prin încheiere, la demersul reprezentantului organului de urmărire penală, sau, după caz, al procurorului, precum și orice măsură preventivă neprivativă de libertate, în cazul când aplicarea unei măsuri preventive de libertate este inoportună în faza de urmărire penală.

Instanța de judecată aplică orice măsură preventivă privativă de libertate prin încheiere, la cererea părților ori din oficiu, în faza de judecată, precum și prin sentință la deliberare până la rămânerea definitivă a acesteia. Instanțele de apel și de recurs soluționează chestiunea măsurilor preventive prin decizie.

În afara mențiunilor prevăzute în art. 177 alin. (1) CPP, ordonanța procurorului și încheierea instanței de judecată trebuie să cuprindă și mențiunile prevăzute de art. 255 alin. (2) CPP, precum și datele bănuțului, învinuțului sau inculpatului: ora, ziua, luna și anul întocmirii, durata aplicării măsurii preventive.

În încheierea instanței de judecată, privind arestarea la domiciliu, liberarea provizorie sub control judiciar sau pe cauțiune, se vor menționa și interdicțiile prevăzute de lege pentru aceste măsuri. În actele procesuale respective se vor indica modul și termenul de atac (art. 196 CPP). În cazul aplicării măsurilor preventive neprivative de libertate, precum și a celor alternative arestării, în actul de aplicare se vor menționa și consecințele încălcării acestor măsuri. Arestarea preventivă și arestarea la domiciliu se aplică în faza urmăririi penale la demersul procurorului, iar în faza de judecată și din oficiu – de către instanța de judecată. Liberarea provizorie se aplică numai la cererea bănuțului, învinuțului, inculpatului, apărătorului, soțului și rudelor apropiate, atât în cazul când se examinează demersul procurorului privind necesitatea aplicării arestării preventive, cât și în alte situații.

Bănuțului, învinuțului sau inculpatului i se înmânează copia actului prin care se aplică o măsură preventivă neprivativă de li-

bertate, acesta fiind prezent. În cazul arestării preventive, măsura dată poate fi aplicată atât în prezența, cât și în lipsa acestuia; prin urmare, la găsim i se va înmâna imediat de către organele de poliție o copie a încheierii sau, după caz, a mandatului de arestare.

Potrivit art. 307, 308 CPP, la aplicarea arestării preventive în faza de urmărire penală, judecătorul de instrucție întocmește și mandatul de arestare, în baza încheierii pronunțate în ședință de judecată privind aplicarea arestării preventive.

Spre deosebire de Codul de Procedură Penală din 1961 (art.78/1 alin.(7)), Codul de Procedură Penală actual nu conține dispoziții privind structura și conținutul mandatului de arestare. În practică se susține că mandatul trebuie să aibă conținut similar ca și încheierea privind aplicarea arestării preventive:

- 1) numărul, data și locul emiterii mandatului;
- 2) numele și prenumele judecătorului;
- 3) numele, prenumele, data și locul nașterii; domiciliul, locul de muncă, antecedentele penale, starea familială, starea sănătății și alte date despre persoana arestată;
- 4) fapta de a cărei săvârșire este bănuită sau învinuită persoana și calificarea acesteia conform Codului Penal;
- 5) motivele și temeiurile aplicării arestării preventive;
- 6) durata ținerii sub arest, precum și timpul când expiră acest termen;
- 7) organul care va asigura executarea mandatului;
- 8) procedura (modul și termenul) de atacare a măsurii arestării preventive conform art. 311 CPP.

În opinia noastră, persoanei supuse arestării trebuie să i se înmâneze atât încheierea de aplicare a arestării preventive, cât și mandatul. Încheierea de aplicare este o hotărâre, prin urmare, poate fi atacată încheierea, și nu mandatul, după cum e indicat greșit în unele recursuri.

### ***Motivarea hotărârilor***

Deși motivarea hotărârilor în cea mai mare parte se referă la dreptul la un proces echitabil prevăzut de către art.6 al Convenției

Europene, în aspect de asigurare a inviolabilității persoanei, acest principiu capătă o importanță esențială. De remarcat că în opinia Curții, chiar dacă acest text obligă tribunalele să-și motiveze hotărârile lor, această obligație nu pare a fi înțeleasă, în sensul că ele trebuie să răspundă în mod detaliat la fiecare argument al părții procesului. Obligația de motivare a hotărârilor este în dependență de natura acestora. Este necesar să se ia în considerație motivele formulate de către părți atât în căile de atac, cât și în cazul altor aspecte ca, spre exemplu, dispoziții legale, doctrină, cutumă etc. (*Ruiz Torija v. Spania*, 9 decembrie 1994, Seria A, p. 303-A, *Hiro Boloni v. Spania*, 9 decembrie 1994, Seria A, p. 393-B, ș.a.).

Curtea, însă, a mai menționat că statele contractante dispun de o mare libertate în alegerea mijloacelor apropiate de natură să asigure respectarea tuturor imperativelor art.6 par.1. Judecătorii, totuși, trebuie să indice cu suficientă claritate motivele pe care-și întemeiază deciziile, având în vedere faptul că doar în așa mod acuzatul va avea posibilitatea să-și exercite dreptul său la o cale de atac, prevăzut de legislația națională<sup>2</sup>. Spre exemplu, într-o cauză în care jurisdicțiile interne au declarat că statul nu este responsabil de detenția reclamantului, cu motivarea că acesta a comis „o culpă gravă”, Curtea a arătat că absența de precizie a acestei noțiuni, ce implică o apreciere a faptelor, impunerea ca tribunalele să enunțe motive mai detaliate, având în vedere, în special, caracterul determinant al concluziilor lor privitoare la dreptul la reparație al reclamantului<sup>3</sup>. De remarcat că instanța europeană a decis că noțiunea de „proces echitabil” impune o jurisdicție internă care nu și-a motivat decât sumar decizia sa, fie că a incorporat motivarea unor instanțe inferioare, fie că a înțeles să procedeze într-un alt mod – să examineze efectiv problemele esențiale care sunt supuse aprecierii, și să nu se mulțumească cu aprobarea, pur și simplu, a concluziilor unei jurisdicții inferioare. Această exigență este cu atât mai mare în situațiile în care o parte nu a putut decât să-și prezinte concluziile oral în procedura in-

---

2. *Hadjianastassiou v. Grecia*, 16 decembrie 1992, Seria A, nr.252, par.33.

3. *Georgiadis v. Grecia*, 29 mai 1997.

ternă<sup>4</sup>. În orice caz, în concepția instanței europene, art.6 par.1 nu impune motivarea detaliată a deciziei unei instanțe de recurs, care întemeindu-se pe dispoziții legale specifice, respinge un recurs ca fiind lipsit de șanse de succes<sup>5</sup>. Curtea a mai menționat că, pentru îndeplinirea misiunii lor „naturale” de a examina un litigiu, tribunalele au nevoie să obțină cooperarea părților, care, în măsura posibilului, sânt ținute să-și expună pretențiile în mod clar, neambiguu și rezonabil structurate. Din moment ce art.6 obligă jurisdicțiile să-și motiveze deciziile, dar nu și a răspunde fiecărui argument avansat de părți, Curtea a considerat că prin faptul că nu a răspuns la un simplu argument, care nici nu a influențat soluția litigiului, instanța națională nu a adoptat o decizie nemotivată<sup>6</sup>.

De remarcat că problema motivării hotărârii privind detenția persoanei a constituit obiectul unor condamnări ale Republicii Moldova de către Curtea Europeană. Un exemplu pertinent este *Cazul Șerban* (vezi Moldova din 4 octombrie 2005). Considerând importantă constatarea Curții Europene pentru dezvoltarea jurisprudenței naționale, aducem mai jos o citată din hotărârea instanței europene:

Curtea reamintește faptul că în conformitate cu al doilea punct al art.5 par.3 al Convenției, o persoană învinuită de comiterea unei infracțiuni trebuie întotdeauna să fie liberă pe parcursul examinării procesului său, decât dacă Statul dovedește că există temeieri „relevante și suficiente” pentru a justifica detenția sa continuă (*Zagci și Sagrin v. Turcia*, Hotărâre din 8 iunie 1995, Seria A nr.319-A, par.52).

Mai mult, instanțele de drept naționale „trebuie să examineze toate faptele care să fie în favoarea sau împotriva existenței unei necesități veritabile de apărare a interesului public care să justifice, cu luare în considerație a principiului prezumției nevinovăției, o excepție de la regula respectării libertății individuale și argumentarea lor în deciziile lor cu privire la cererile de elibe-

4. *Helle v. Finlanda*, 19 decembrie 1997, par.59-60.

5. Corneliu Bârsan, Convenția europeană a drepturilor omului, Comentariu pe articole. – Vol.1, Editura C.H.Beck, București,2005, p.527.

6. *Ianquie et Leun v. Franța*, nepublicată, citată după Corneliu Bârsan, Op. cit., p.527.

rare” (*Letellier v. Franța*, Hotărâre din 26 iunie 1996, Seria A nr.207, par.35).

Articolul 5 par.3 al Convenției nu poate fi interpretat ca autorizând detenția preventivă în mod necondiționat, prevăzând ca aceasta să dureze nu mai mult de o anumită perioadă limitată de timp. Justificarea pentru orice perioadă de detenție, indiferent de cât de scurtă e aceasta, trebuie să fie în mod convingător dovedită de către autorități (*Belchev v. Bulgaria*, nr.3927/98, par.82, 8 aprilie 2004).

O funcție ulterioară a unei decizii motivate este de a dovedi părților că au fost auzite. Mai mult, o decizie motivată oferă unei părți posibilitatea de a depune un apel împotriva acesteia, la fel ca și posibilitatea ca decizia motivată să fie revizuită de instanța de recurs. Numai prin remiterea unor decizii motivate poate exista un scrutin public în administrația justiției (*Suominen v. Finlanda*, nr.37801/97, par.37, 1 iulie 2003).

În timp ce art.5 al Convenției “nu impune judecătorului care examinează o cerere de apel împotriva unei decizii de aplicare a detenției obligația de a se referi la fiecare argument care se conține în declarațiile persoanei care a depus apelul, garanțiile sale ar fi lipsite de esență dacă judecătorul, bazându-se pe legislația și practica națională, să trateze ca irelevante, sau să nu ia în considerație fapte concrete invocate de deținut și să fie capabil să pună la îndoială existența condițiilor esențiale ale “legalității” privării de libertate în sensul prevederilor Convenției” (*Nikolova v. Bulgaria* (GC), nr. 31195/96, par.61. CEDO 1999-II).

În acest context, “argumentele pro și contra eliberării sale nu pot fi “generale și abstracte” (*Smirnova v. Rusia*, nr. 461333/99 și 48183/99, par.63, CEDO 2003-XI (extrase).

Curtea notează că reclamantul a prezentat instanțelor de drept naționale argumente substanțiale cu privire la fiecare temei invocată al detenției sale. El s-a referit, spre exemplu, la faptul că încă din momentul eliberării primului mandat de arest pe numele său, el niciodată nu s-a sustras în vreun fel de la urmărirea penală și s-a prezentat în fața autorităților competente de fiecare dată când a fost citat. Comportamentul său pe parcursul urmăririi a fost întotdeauna ireproșabil. Familia și toate bunurile sale sunt pe teritoriul Republicii Moldova, reclamantul, neavând pe

nimeni în afara hotarelor țării, mai multe ziare au fost dispuse să ofere garanții în schimbul eliberării sale, în conformitate cu prevederile Codului de Procedură Penală. Reclamantul a fost gata să predea pașaportul său ca dovadă a faptului că nu avea de gând să părăsească teritoriul țării (vezi par. 12).

În continuare, Curtea notează că instanțele naționale de drept nu au acordat nici o atenție acestor argumente în deciziile lor, tratându-le aparent ca fiind irelevante la stabilirea legalității detenției preventive a reclamantului, chiar dacă ele au fost obligate să ia în considerație astfel de factori, în conformitate cu prevederile art. 176 par.3 al Codului de Procedură Penală (vezi par. 52). Acest fapt este frapant, luând în considerație că la 18 noiembrie 2004 Curtea de Apel a constatat că un număr din acei factori erau în defavoarea detenției reclamantului. Celelalte instanțe de drept fie că nu au înregistrat nici un argument prezentat de către reclamant, fie că le-au notat pe scurt fără, a se pronunța asupra acestora. Ele s-au limitat la a repeta în deciziile lor într-un mod abstract temeiurile formale pentru aplicarea detenției prevăzute de lege. Aceste temeiuri au fost citate fără a se face vreo încercare de a arăta dacă ele sunt aplicabile în cazul reclamantului.

În observațiile sale din martie 2005 Guvernul a făcut o încercare să justifice necesitatea detenției reclamantului prin invocarea unor noi motive asupra cărora instanțele de judecată nu s-au pronunțat (vezi par. 94). Curtea subliniază faptul că nu este în sarcina sa să ia locul autorităților naționale care au avut competența de a se pronunța asupra detenției reclamantului. Dar aceste autorități trebuie să examineze toți factorii pro sau contra detenției reclamantului și să-i argumenteze în deciziile lor. Prin urmare, noile motive prezentate de Guvern, invocate pentru prima dată în timpul examinării cereri de către Curte, sunt irelevante (*Nikolov v. Bulgaria*, nr.38884/97, par.74, 30 ianuarie 2003).

În lumina celor menționate, Curtea consideră că motivele pe care s-a bazat Judecătoria sectorului Buiucani și Curtea de Apel Chișinău în deciziile lor cu privire la detenția preventivă a reclamantului și prelungirea duratei acesteia nu au fost „relevante și suficiente”.

Prin urmare, a existat o încălcare a art.5 par.3 al Convenției în acest sens.

### ***Arestarea preventivă și arestarea la domiciliu***

Cea mai severă măsură preventivă care poate fi aplicată în cadrul unui proces penal față de bănuțit, învinuit, inculpat este arestul preventiv și arestarea la domiciliu. Aplicarea acestor măsuri preventive necesită o atenție deosebită din partea organelor de urmărire penală și a instanțelor de judecată.

Aplicarea măsurilor preventive ca arestul și arestul la domiciliu afectează drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, garantate de Constituția Republicii Moldova (art. 25 „Libertatea individuală și siguranța persoanei”). Astfel, este necesară respectarea întocmai a principiului inviolabilității persoanei (art. 11 CPP), potrivit căruia nimeni nu poate fi arestat decât în cazurile și în modul stabilit de lege. Persoana arestată trebuie tratată cu respectarea demnității umane. Organul de urmărire penală sau instanța judecătorească este obligată să elibereze imediat orice persoană deținută ilegal sau dacă temeiurile arestării au decăzut.

*Arestarea preventivă* (art. 185 CPP) constă în deținerea bănuțitului, învinuitului, inculpatului în stare de arest în locurile și condițiile prevăzute de lege și se aplică, potrivit art. 176 alin. (2) CPP, numai în cazul imposibilității aplicării unei alte măsuri preventive mai ușoare la comiterea unei infracțiuni pentru care legea penală prevede pedeapsa privativă de libertate pe un termen mai mare de 2 ani. De asemenea, ea poate fi aplicată în scopul asigurării executării sentinței, dacă:

- bănuțitul, învinuitul, inculpatul nu are loc permanent de trai pe teritoriul Republicii Moldova;
- bănuțitul, învinuitul, inculpatul nu este identificat;
- bănuțitul, învinuitul, inculpatul a încălcat condițiile altor măsuri preventive aplicate în privința sa (art. 185 alin. (2) CPP).

La soluționarea problemei privind necesitatea aplicării măsurii arestării preventive organul de urmărire penală și instanța de judecată vor lua în considerație următoarele criterii complementare:

- caracterul și gradul prejudiciabil al faptei incriminate;
- persoana bănuțitului, învinuitului, inculpatului;
- vârsta și starea sănătății lui;

- ocupația lui;
- situația familială și prezența persoanelor întreținute;
- starea lui materială;
- prezența unui loc permanent de trai;
- alte circumstanțe esențiale (alin. (3) art. 176 CPP).

*Arestarea la domiciliu* constă în izolarea bănuțitului, învinuitului, inculpatului de societate în locuința acestuia, cu stabilirea anumitor restricții.

Conform art. 175 alin. (5) CPP, arestarea la domiciliu se aplică numai față de persoanele în privința cărora s-a înaintat demers pentru arestare sau față de bănuțitul, învinuitul, inculpatul care este deja arestat și e învinuit de comiterea unei infracțiuni ușoare, mai puțin grave sau grave, precum și de comiterea unei infracțiuni din imprudență. Față de persoanele care au depășit vârsta de 60 ani, față de persoanele invalide de gradul I, de femeile gravide, femeile care au la întreținere copiii în vârstă de până la 8 ani arestarea la domiciliu poate fi aplicată și în cazul învinuirii de comitere a unei infracțiuni deosebit de grave.

Arestarea la domiciliu se aplică față de bănuțit, învinuit, inculpat în baza încheierii judecătorului de instrucție sau a instanței de judecată în modul prevăzut la art. 185 și 186 CPP, în condițiile care permit aplicarea măsurii preventive sub formă de arest, însă izolarea lui totală nu este rațională, dacă aceasta nu o permite vârsta, starea sănătății, starea familială sau alte împrejurări.

Arestarea la domiciliu este însoțită de una sau mai multe din următoarele restricții:

- 1) interzicerea de a ieși din locuință;
- 2) limitarea convorbirilor telefonice, recepționării și expedierii corespondenței și utilizării altor mijloace de comunicare;
- 3) interzicerea de a comunica cu anumite persoane și de a primi pe cineva în locuința sa.

Persoana arestată la domiciliu poate fi supusă obligațiilor:

- 1) de a menține în stare de funcționare mijloacele electronice de control și de a le purta permanent;

2) de a răspunde la semnalele de control sau de a emite semnale telefonice de control, de a se prezenta personal la organul de urmărire penală sau la instanța de judecată la timpul fixat.

Supravegherea executării arestării la domiciliu se efectuează de către organul investit cu asemenea atribuții.

Termenul, modul de aplicare, de prelungire a duratei și de atac al arestării la domiciliu sunt similare celor aplicate la arestarea preventivă.

Arestarea la domiciliu poate fi înlocuită cu arestarea preventivă de către instanța de judecată din oficiu sau la demersul procurorului.

În caz de nerespectare de către bănuțit, învinuit, inculpat a restricțiilor și obligațiilor stabilite de către judecătorul de instrucție sau instanță, instanța de judecată din oficiu va pune în discuție și va aplica măsuri alternative arestării, dacă prin aplicarea acestora pot fi prevenite consecințe nefavorabile procesului penal. În cazul aplicării măsurii privind liberarea provizorie pe cauțiune este necesar și acordul bănuțitului, învinuitului sau inculpatului de a depune cauțiunea.

Există legi speciale care reglementează statutul unor anumite categorii de subiecți, sunt prevăzute garanții suplimentare la aplicarea arestării preventive.

Astfel, judecătorii din toate instanțele judecătorești se bucură de statutul de persoană inviolabilă, arestarea lor preventivă fiind posibilă numai cu acordul Consiliului Suprem al Magistraturii și al Președintelui Republicii Moldova sau, după caz, cu acordul Parlamentului – în privința judecătorului Curții Supreme de Justiție (art. 19 al Legii cu privire la statutul judecătorului din 20.07.1995<sup>7</sup>).

Judecătorul Curții Constituționale poate fi arestat numai cu acordul prealabil al Curții Constituționale (art. 16 al Legii cu privire la Curtea Constituțională din 13.12.1994<sup>8</sup>). Avocații parlamentari pot fi arestați numai cu acordul prealabil al Parla-

---

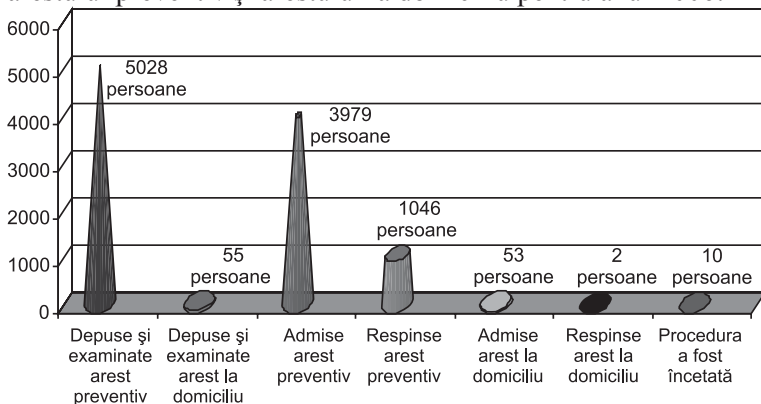
7. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 59-60./664 din 26.10.1995.

8. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 8/86 din 07.02.1995.

mentului (art. 12 al Legii cu privire la avocații parlamentari din 17.10.1997<sup>9</sup>).

Deputatul Parlamentului Republicii Moldova poate fi arestat numai cu acordul Parlamentului după ascultarea sa (art. 70 al Constituției, art. 10 al Legii privind statutul deputatului în Parlament din 7.04.1994<sup>10</sup>).

Cu titlu de informare prezentăm tabelul privind aplicarea arestului preventiv și arestului la domiciliu pentru anul 2006:



### ***Termenul ținerii persoanei în stare de arest***

Termenul ținerii persoanei în stare de arest curge din momentul reținerii, iar în cazul în care persoana nu a fost reținută – de la momentul executării hotărârii judecătorești privind aplicarea arestului. În termenul ținerii bănuیتului, învinuitului, inculpatului în stare de arest se include timpul în care persoana:

- 1) a fost reținută și arestată preventiv;
- 2) a fost sub arest la domiciliu;
- 3) s-a aflat într-o instituție medicală, la decizia judecătorului de instrucție sau a instanței, pentru expertiză în condiții de staționar, precum și la tratament, în urma aplicării în privința ei a măsurilor de constrângere cu caracter medical.

Dacă arestarea preventivă a fost dispusă în lipsa învinuitului, termenul acestei măsuri curge din momentul executării hotărârii

9. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 82-83/671 din 11.12.1997.

10. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 4/78 din 30.04.1994.

judecătorești, adică din momentul punerii în aplicare a mandatului de arestare prin reținerea efectivă a persoanei de către organul competent și aducerea la cunoștință a hotărârii de aplicare. Învinuitul, reținut în baza mandatului de arestare emis în lipsa lui, trebuie să fi e adus de îndată înaintea instanței care a eliberat mandatul, pentru a da lămuriri și pentru a-i anunța motivele și temeiurile arestării, precum și dreptul de a-l contesta în ordinea stabilită, fapt care se indică în procesul-verbal<sup>11</sup>.

Ținerea persoanei în stare de arest în faza urmăririi penale până la trimiterea cauzei în judecată nu va depăși 30 de zile, cu excepția cazurilor prevăzute de lege. Curgerea duratei arestării preventive în faza urmăririi penale se întrerupe la data când procurorul trimite cauza în instanță spre judecare, când arestarea preventivă sau arestarea la domiciliu se revocă ori se înlocuiește cu o altă măsură preventivă neprivativă de libertate.

Termenul arestării preventive include perioada reținerii, arestării la domiciliu sau aflării persoanei într-o instituție medicală în condiții de staționar în baza hotărârii judecătorești.

Termenul inițial de 30 de zile al arestării preventive se aplică învinuitului. Dacă persoana nu este pusă sub învinuire, durata arestării preventive nu poate depăși 10 zile (art. 307 alin. (5) CPP).

Termenele arestării preventive se calculează, potrivit art. 233 CPP, în zile și luni. În încheierea de aplicare a arestării preventive sau de prelungire se vor indica data și ora când expiră termenul acestei măsuri.

### ***Prelungirea termenului ținerii persoanei în stare de arest***

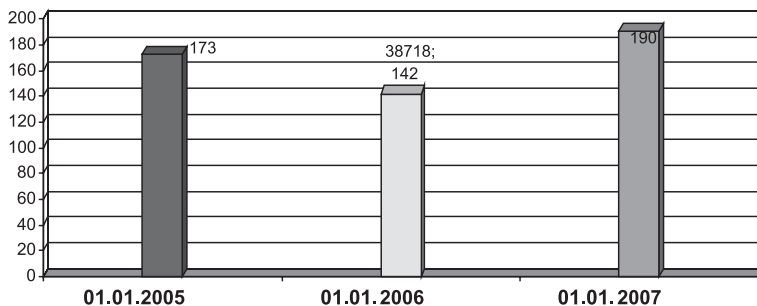
Inițial, Codul de procedură penală determina necesitatea prelungirii termenului doar în faza de urmărire penală. De remarcat că acest fapt a determinat o situație destul de agravantă în ceea ce privește numărul de persoane aflate în stare de arest.

Situația dată a determinat legislatorul de a modifica Codul de procedură penală. Astfel, în 2006, prin Legea nr. 264-XVI din

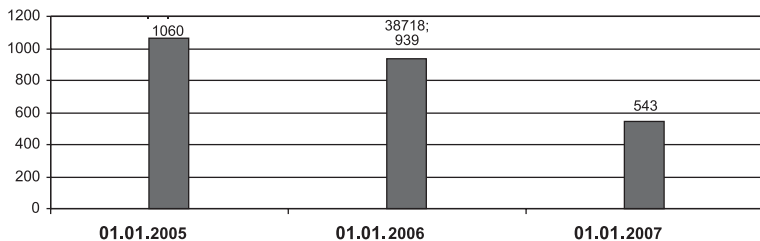
11. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu, nr.4 din 28 martie 2005.

28.07.2006 art. 186 alin. (8) al CPP a fost modificat, stabilindu-se că după trimiterea cauzei în instanța de judecată termenul judecării cauzei cu menținerea inculpatului în stare de arest, din ziua primirii cauzei în instanța de judecată și până la pronunțarea sentinței, nu poate depăși 6 luni, dacă persoana este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsă maximă de până la 15 ani de închisoare și 12 luni dacă persoana este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni de până la 25 de ani de închisoare sau detenție pe viață. De asemenea, se cere de remarcat că alin. (5) al aceluiași articol prevede că fiecare prelungire a duratei arestării preventive nu poate depăși 30 zile în faza de urmărire penală și 90 zile în faza de judecată. Totuși, persoana poate fi menținută în stare de arest și peste aceste termene, potrivit alin. (9) al art. 186 CPP după expirarea termenelor stabilite la alin. (5) și (8) termenul judecării cauzei cu menținerea inculpatului în stare de arest poate fi prelungit doar în cazuri excepționale, la demersul procurorului, printr-o încheiere motivată a instanței care judecă cauza, de fiecare dată cu 3 luni până la pronunțarea sentinței.

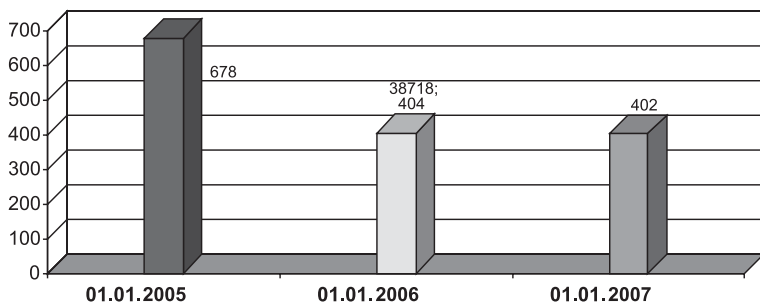
După cum se observă din figura de mai jos se simte o tendință de scădere a numărului de persoane aflate în detenție provizorie în faza de judecată, dar rămâne constant, chiar se simte o creștere esențială a numărului de prevenții în faza de urmărire. În figurile de mai jos, prezentăm date cu referire la persoanele deținute către 01 ianuarie 2005, 2006 și 2007.



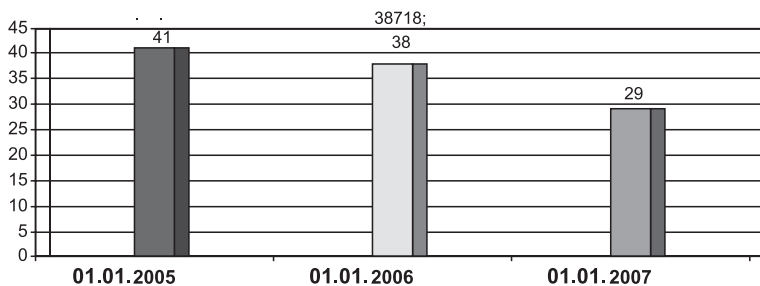
**Figura. 3** Faza de urmărire



**Figura 4.** Faza de judecată în prima instanță



**Figura 5.** Judecata în apel



**Figura 6.** Judecata în recurs

În opinia noastră, scăderea numărului de persoane arestate în faza de judecare a cauzei este determinată *inter alia* și de condamnările Moldovei de către Curtea Europeană.

Revocarea, înlocuirea sau încetarea de drept a măsurii arestării preventive, potrivit art. 195 CPP precum și evadarea persoa-

nei arestate preventiv din locurile de detenție preventivă, întrerup curgerea duratei arestării preventive.

Art. 186 alin. (3) CPP prevede două categorii de condiții întrunite cumulativ care sunt temeiuri de prelungire a arestării preventive față de învinuit: în cazuri excepționale, în funcție de complexitatea cauzei penale, de gravitatea infracțiunii, și în caz de pericol al dispariției învinuitului ori de risc al exercitării din partea lui a presiunii asupra martorilor sau al nimicirii ori deteriorării mijloacelor de probă. Durata ținerii învinuitului în stare de arest preventiv în faza urmăririi penale poate fi prelungită:

1) până la 6 luni, dacă persoana este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsă maximă de până la 15 ani închisoare;

2) până la 12 luni, dacă persoana este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsă maximă de până la 25 de ani închisoare sau detenție pe viață.

Totodată, legea prevede posibilitatea prelungirii duratei arestării preventive în cazuri excepționale, care sunt lăsate la discreția instanței de judecată.

*Prima condiție* se referă la existența în continuare a posibilității de survenire a consecințelor nefavorabile procesului penal. Această condiție este lăsată la aprecierea instanței de judecată.

*A doua condiție* este formală, fiind determinată de infracțiunea imputată învinuitului. Condiția în cauză stabilește termenul-limită de arestare preventivă în faza urmăririi penale, în funcție de sancțiunea penală prevăzută de legea penală. Dar gravitatea faptei imputate prin ea însăși nu legitimează o detenție provizorie de lungă durată, dacă nu există temeiuri indicate la prima condiție. Curtea Europeană, în cazul *Letellier v. Franța* (decizia din 26 iunie 1991), a menționat că, după expirarea unui anumit timp de detenție prejudiciară, nu mai este suficientă invocarea temeiurilor inițiale, ci, pentru confirmarea cercetării în stare de arest, sunt necesare alte motive relevante și suficiente, precum și o străduință deosebită a autorităților la desfășurarea procedurilor (Vezi mai sus și cauza *Șerban v. Moldova*).

La expirarea termenelor-limită de 6 luni sau, după caz, de 12 luni de arestare preventivă, cauza penală trebuie trimisă în judecată conform art. 297 CPP, sau urmărirea penală continuă, învinuitul fiind eliberat obligatoriu din starea de arest, fiind un caz de încetare de drept a acestei măsuri, conform art. 195 alin. (5) pct. 1) CPP.

Arestarea, precum și prelungirea arestării preventive a unui învinuit minor în faza de urmărire penală, se dispune în cazuri excepționale pentru săvârșirea infracțiunilor grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, și numai pentru o durată de cel mult 4 luni.

Fiecare prelungire a duratei arestării preventive nu poate depăși 30 de zile. În caz dacă este necesar de a prelungi durata arestării preventive a învinuitului, procurorul, nu mai târziu de 5 zile până la expirarea termenului de arestare, înaintează judecătorului de instrucție un demers privind prelungirea acestui termen.

În practică se consideră că termenul „nu mai târziu de 5 zile până la expirarea termenului de arestare” prevăzut de art. 186 alin. (6) CPP este un termen de recomandare și înaintarea demersului privind prelungirea arestării preventive mai târziu de 5 zile, dar până la expirarea termenului precedent, nu este temei de refuz privind prelungirea arestării preventive.

În opinia noastră, o asemenea abordare este eronată. Considerăm că rațiunea art. 186 alin. 6 CPP constă în asigurarea pregătirii apărării, drept recunoscut de art. 6 al Convenției. Or, într-un termen mai mic de 5 zile, persoana dată nu va cunoaște motivele invocate de acuzare privitor la necesitatea prelungirii termenului, în așa mod fiind privat de posibilitatea de a se apăra eficient. Soluționând legalitatea demersului procurorului privind prelungirea termenului arestării preventive, arestării la domiciliu, judecătorul de instrucție trebuie să stabilească suplimentar:

a) dacă au fost luate toate măsurile necesare pentru terminarea urmăririi penale în termen rezonabil;

b) dacă termenul urmăririi penale a expirat sau este prelungit în modul convenit și de un procuror împuternicit;

c) dacă există circumstanțe excepționale, stabilite în art. 186 alin. (3) CPP, care au servit drept temei pentru prelungirea termenului arestării preventive sau arestării la domiciliu;

d) dacă există alte circumstanțe care au influențat asupra perioadei de ținere a persoanei în stare de arest preventiv sau arest la domiciliu;

e) dacă au apărut circumstanțe care permit anularea, revocarea sau schimbarea măsurii arestării preventive, arestării la domiciliu cu una mai ușoară.

Adresarea repetată cu demers privind aplicarea măsurii arestării preventive sau a arestării la domiciliu în privința aceleiași persoane în aceeași cauză, după respingerea demersului precedent, se admite numai dacă apar circumstanțe noi ce servesc drept temei pentru aplicarea față de învinuit a măsurii de arestare preventivă sau a arestării la domiciliu.

După cum rezultă din textul art. 5 al Convenției Europene, „orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția cazurilor și potrivit căilor legale...” Această prevedere a fost preluată și stipulată în Constituția Republicii Moldova (art. 25), în Codul de Procedură Penală (art. 11, 185, 186).

Legiuitorul a făcut o distincție clară între reținerea și arestarea persoanei, stabilind anumiți termeni. La reținerea persoanei termenul nu poate depăși 72 de ore, arestarea persoanei urmând să se facă obligator de către un judecător în baza unui mandat pentru o durată de cel mult 30 de zile. Asupra acestui mandat de arestare să se poată face un recurs efectiv în instanța ierarhic superioară.

Totodată, legislația penală, în coroborare cu art. 5 al Convenției, conține diferite mecanisme legale de contrabalanta în scopul respectării dreptului la libertate și la siguranță, ce pot fi grupate în:

#### *I. Temeiuri de arestare:*

a) pentru executarea unei hotărâri judiciare;

b) pentru a-l aduce pe cel reținut în fața unei autorități judiciare competente dacă există motive verosimile de a-l bănuși în

săvârșirea unei infracțiuni și pentru a-l împiedica să săvârșască o nouă infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia, când sunt motive temeinice de a crede în o așa posibilitate;

c) bănuitul nu are loc permanent de trai pe teritoriul Republicii Moldova;

d) bănuitul nu este identificat;

e) bănuitul, învinuitul, inculpatul a încălcat condițiile altor măsuri preventive aplicate în privința sa;

f) dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărâtă pentru educația sa sub supraveghere sau în scopul aducerii acestuia în fața autorităților competente;

g) dacă este vorba de arestarea sau detenția legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriul țării ori în privința căreia se află o procedură de expulzare sau de extrădare;

h) dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman, a unui vagabond.

Aceste temeieri sunt aplicabile dacă arestarea se face de către o instanță competentă prevăzută în lege. În localitățile din partea stângă a Nistrului activează instituții judiciare neconstituționale, care adeseori sunt implicate de către autorități în acțiuni ilegale ce afectează dreptul la libertate și la siguranță (cazul *Ilașcu și alții v. Moldova și Rusia* din 8.07.2004).

În practică se întâlnește opinia precum că arestarea preventivă a persoanei este aplicată la urmărirea penală cu termenele de deținere de până la 12 luni, iar în judecată termenele arestării sunt autonome și instanța poate examina și deține persoana sub arest atât timp cât este necesar pentru justa soluționare a cauzei penale. Art. 25 al Constituției Republicii Moldova cu privire la libertatea individuală și siguranța persoanei are un alt conținut decât articolul similar din Constituția Republicii Moldova de până la 1994. Dispoziția constituțională veche reglementa arestarea preventivă aplicată persoanelor în perioada de până la judecată și aceasta nu putea depăși termenul de 12 luni. Constituția în vigoare prevede

expres, la alin. (4) art. 25, că arestarea preventivă se face în temeiul unui mandat, pentru o durată de cel mult 30 de zile

Este necesar de distanțat două situații prevăzute în Constituție și în legislația procesual penală:

1) când judecătorul de instrucție este împuternicit cu funcții de control asupra unor acțiuni efectuate la urmărirea penală, în același rând, și cu competența de a statua asupra arestării preventive și

2) când dosarul penal a fost trimis în instanță pentru judecare în fond

Legea prevede expres, că arestarea persoanei în procesul penal poate avea o durată de cel mult 30 de zile, însă după fiecare prelungire arestarea nu va trece de 12 luni, adică, termenul de arestare preventivă a persoanei în legislația națională este exhaustiv stabilit de până la 12 luni. Termenul începe să curgă din momentul reținerii acesteia la urmărirea penală și până la devenirea definitivă a sentinței de condamnare.

În practică se constată o derogare de la această prevedere. O bună parte din cauzele penale după terminarea urmăririi penale parvin în instanța de judecată după expirarea termenului de arestare a persoanei chiar și de 12 luni, unele în ultima zi în care expiră aceste 12 luni, altele cu 10-20 de zile înainte de expirarea termenului de 12 luni<sup>12</sup>.

În aspect de drept comparat, spre exemplu, art. 17 al Constituției Spaniei, prevede: „Arestarea preventivă nu poate fi mai mare decât timpul strict necesar pentru a face cercetările în vederea lămuririi, clarificării faptelor. De asemenea, prin lege se va stabili limita maximă a duratei arestării preventive”. Prevederi similare se conțin și în Constituția Germaniei (art. 19, 104), adoptată la 23.05.1949, în Constituția Italiei (art. 131), adoptată la 23.12.1947. Codul de procedură penală al Federației Ruse (art. 108 și 109), termenul e stipulat explicit, că arestarea preventivă nu va depăși 2 ani. Din acest termen de arestare, 1 an îi revine urmăririi penale și restul pentru judecare de către instanța de judecată.

---

12. A se vedea în acest aspect „Inviolabilitatea persoanei în Republica Moldova” (aspecte controversate în legislație și practică), Chișinău, 2006.

## ***Recursul asupra aplicării sau neaplicării arestului Dreptul persoanei lipsite de libertate la un recurs***

Convenția Europeană în art. 5 par 4 conferă o garanție a asigurării dreptului la libertate prin instituirea dreptului persoanei private de libertate de a introduce recurs în fața unui tribunal, în scopul ca acesta să statueze, în termen scurt, cu privire la legalitatea detenției sale și să ordone eliberarea sa, dacă detenția este ilegală. Această dispoziție își are originea în instituția *habeas corpus*, proprie sistemului anglo-saxon. Obiectul esențial al garanției date este de a oferi posibilitatea juridică a unui recurs, cu privire la legalitatea măsurii de privare de libertate, dacă detenția este ilegală, persoana în cauză trebuie să fie pusă în libertate. Examinarea legalității detenției nu privește toate problemele de fapt pe temeiul cărora a fost exercitată prerogativa ordonării detenției. El urmărește a asigura existența fundamentului legal al detenției și a unor motive temeinice pentru a o ordona. Proba legalității deținerii incumbă autorităților statale<sup>13</sup>. Această garanție se aplică tuturor privațiilor de libertate, indiferent dacă aceștia intră sau nu în categoriile enumerate de art.5 par.1, obiectul ei fiind oferirea persoanei deținute posibilitatea exercitării unui control de către instanța de judecată al legalității măsurii de plasare sau de menținere în detenție. Curtea a decis că persoanele arestate sau deținute au dreptul de a cere ca o instanță competentă să verifice în același timp, atât respectarea normelor de procedură din legislația internă, cât și caracterul rezonabil al motivelor care au impus arestarea și legitimitatea scopului urmărit prin aplicarea detenției provizorii<sup>14</sup>. De asemenea s-a decis, cu valoare de principiu, că însăși natura detenției provizorii, care reprezintă o gravă atingere a dreptului la libertate a persoanei, impune recunoașterea punerii ei în discuție la intervale relative scurte, care pot să existe între cererile de punere în libertate, deoarece, potrivit art.5 par.3 ea are o durată limitată de celeritatea cu care trebuie condusă ancheta penală, de aceea în concepția Curții, un interval de o lună nu apare ca fiind nerezonabil<sup>15</sup>.

---

13. Corneliu Bârsan, op.cit. p.369.

14. Corneliu Bârsan, op.cit. p.376.

15. *Beuicheri v. Italia*, 25 octombrie 1989, Seria A nr.164.

De remarcat că examinarea legalității deținerii prevăzută de art.5 par.4 se exercită nu numai prin raportare la normele de drept intern pertinente, ci și la dispozițiile Convenției, la principiile generale pe care ea le consacră, la scopul restricțiilor dreptului la libertate autorizate de art.5 par.1 din Convenție<sup>16</sup>.

Încheierea judecătorului de instrucție privind aplicarea sau neaplicarea arestării preventive sau a arestării la domiciliu, prelungirea sau refuzul de a prelungi durata ei poate fi atacată potrivit art.311 CPP cu recurs.

Recursul împotriva încheierii judecătorului de instrucție privind aplicarea sau neaplicarea arestării preventive sau a arestării la domiciliu, privind prelungirea sau refuzul de a prelungi durata ei, privind liberarea provizorie sau refuzul liberării provizorii se depune de către procuror, bănuit, învinuit, apărătorul său, reprezentantul său legal în instanța ierarhic superioară, direct sau prin intermediul instanței judecătorești care a adoptat încheierea ori prin intermediul administrației locului de deținere, în termen de 3 zile de la data adoptării încheierii.

Administrația locului de detenție, primind recursul, este obligată să-l înregistreze și să-l expedieze imediat conform competenței, aducând faptul la cunoștința procurorului.

Instanța de recurs, primind recursul, solicită de la procuror materialele ce confirmă necesitatea aplicării măsurii preventive respective sau a prelungirii duratei ei.

Procurorul este obligat să prezinte în instanța judecătorească materialele respective în decurs de 24 de ore din momentul primirii de la administrația locului de deținere a bănuitului, învinuitului a informației despre recursul înaintat sau din momentul solicitării instanței de a i se prezenta materialele ce confirmă necesitatea aplicării măsurii preventive respective sau a prelungirii duratei ei.

Controlul judiciar al legalității încheierii judecătorului de instrucție privind măsurile preventive aplicate și prelungirea duratei lor, adoptate în condițiile art. 307-310 CPP, se efectuează de

---

16. E. v. Norvegia, 29 august 1990, Seria A nr.181-A par.61.

către instanța judecătorească ierarhic superioară într-un complet format din 3 judecători.

Instanța de recurs judecă recursul în decurs de 3 zile din momentul primirii lui. Controlul judiciar privind legalitatea arestării se efectuează în ședință închisă, cu participarea procurorului, bănuitului, învinuitului, apărătorului și a reprezentantului lui legal.

Neprezentarea bănuitului, învinuitului care nu este privat de libertate și a reprezentantului lui legal, care au fost citați în modul prevăzut de lege, nu împiedică examinarea recursului.

La deschiderea ședinței de judecată în instanța de recurs, președintele ședinței anunță recursul supus spre examinare, concretizează dacă persoanelor prezente la ședință le sunt clare drepturile și obligațiile lor.

În urma controlului judiciar efectuat, instanța de recurs pronunță una din următoarele decizii:

1) admite recursul prin:

a) anularea măsurii preventive dispuse de judecătorul de instrucție sau anularea prelungirii duratei acesteia și, dacă este cazul, eliberarea persoanei de sub arest;

b) aplicarea măsurii preventive respective care a fost respinsă de judecătorul de instrucție, cu eliberarea mandatului de arestare sau aplicarea unei alte măsuri preventive, la alegerea instanței de recurs, însă nu mai aspră decât cea solicitată în demersul procurorului, sau cu prelungirea duratei măsurii respective;

2) respinge recursul.

În cazul în care în ședința de judecată nu au fost prezentate materiale ce confirmă legalitatea aplicării măsurii preventive respective sau a prelungirii duratei ei, instanța de recurs pronunță decizia de anulare a măsurii preventive dispuse sau, după caz, a prelungirii duratei ei și eliberează persoana reținută sau arestată.

Copia deciziei instanței de recurs sau, după caz, mandatul de arestare, se înmânează procurorului și bănuitului, învinuitului imediat, iar dacă a fost pronunțată o decizie prin care măsura preventivă sau prelungirea duratei acesteia a fost anulată, copia

deciziei se expediază în aceeași zi la locul de deținere a persoanei arestate sau, respectiv, la secția de poliție de la locul de trai al bănuitului, învinuitului. Dacă persoana în privința căreia a fost anulată arestarea preventivă sau arestarea la domiciliu ori care a fost eliberată provizoriu participă la ședința de judecată, ea se eliberează imediat din sala de ședință.

În caz de respingere a recursului, examinarea unui nou recurs privind aceeași persoană în aceeași cauză se admite la fiecare prelungire a duratei măsurii preventive respective.

### ***Dreptul persoanei reținute sau arestate la măsuri de ocrotire***

La examinarea chestiunii privind aplicarea măsurii reținerii, arestării preventive, arestării la domiciliu, organul de urmărire penală, judecătorul de instrucție și instanța de judecată, după caz, au obligația să stabilească dacă în urma aplicării măsurilor privative de libertate față de bănuit, învinuit, inculpat nu rămân fără supraveghere minorii, persoanele iresponsabile, bolnave, de vârstă înaintată, care se aflau în îngrijirea acestora.

Conform prevederilor art. 189 CPP, în cazul în care persoana reținută sau arestată are sub ocrotirea sa minori, persoane recunoscute iresponsabile, persoane cărora li s-a instituit curatelă sau persoane care, din cauza vârstei, bolii sau din alte cauze, au nevoie de ajutor, despre aceasta vor fi informate autoritățile competente pentru a lua față de aceste persoane măsuri de ocrotire.

Obligația de a informa despre necesitatea aplicării măsurilor de ocrotire revine organului care a efectuat reținerea sau arestarea preventivă.

Dispozițiile organului de urmărire penală sau ale instanței în vederea luării măsurilor de ocrotire față de persoanele menționate la alin. (1) același articol, ramase fără ocrotire, sunt executorii pentru autoritatea tutelară, precum și pentru conducătorii instituțiilor medicale sau sociale de stat. Organul de urmărire penală sau instanța poate transmite minorii, persoanele iresponsabile sau cele de vârstă înaintată sub ocrotire rudelor, cu consimțământul acestora. Persoana ale cărei bunuri au rămas fără supraveghere în

urma reținerii, arestării preventive sau arestării la domiciliu are dreptul la supravegherea acestor bunuri.

Dispozițiile organului de urmărire penală sau ale instanței privitor la asigurarea supravegherii bunurilor persoanei și îngrijirii lor sunt obligatorii pentru conducătorii respectivi ai instituțiilor de stat.

Măsurile de ocrotire prevăzute în art. 189 CPP se vor lua și în privința persoanelor care se aflau sub ocrotirea părții vătămate, în privința bunurilor și domiciliului acestora.

Organul de urmărire penală sau instanța de judecată informează neîntârziat persoana reținută, arestată preventiv sau arestată la domiciliu, precum și alte persoane interesate, despre măsurile de ocrotire luate în condițiile art. 189 CPP.

Modalitatea informării persoanei private de libertate despre luarea măsurilor de ocrotire poate fi făcută în scris sau verbal, prin telefon.

Măsurile de ocrotire se aplică pe durata măsurilor privative de libertate. În cazul când bănuitul, învinuitul sau inculpatul este eliberat din starea de reținere sau arest preventiv, organele de urmărire penală sau, după caz, instanța de judecată, va anunța organele de stat, care exercită măsurile de ocrotire, despre încetarea acestor măsuri.

### ***Înlocuirea, revocarea sau încetarea de drept a măsurii preventive***

Înlocuirea măsurii preventive poate fi dispusă în faza urmăririi penale, de regulă, la cerere, sau demers, iar în faza judecării – și din oficiu, de către instanța judecătorească.

Procurorul poate dispune prin ordonanță motivată numai înlocuirea unei măsuri preventive neprivative de libertate cu alta neprivativă de libertate (cu excepția liberării provizorii sub control judiciar sau pe cauțiune). Ofițerul de urmărire penală, dacă constată necesitatea înlocuirii măsurii preventive, înaintează demers procurorului.

Toate dispozițiile legii privind aplicarea unei măsuri preventi-

ve sunt aplicabile și în situația înlocuirii măsurii preventive.

Chestiunea înlocuirii măsurii preventive în faza urmăririi penale se decide, în funcție de caz, de către procuror sau judecătorul de instrucție, în faza judecării la repartizarea cauzei pentru judecare, pe parcursul judecării în condițiile art. 329 alin. (1) CPP la deliberare și adoptarea sentinței de către instanța de judecată care examinează fondul cauzei.

Revocarea, spre deosebire de înlocuirea măsurii preventive, este determinată de înlăturarea temeiurilor ce au fost necesare luării acesteia și inexistenței temeiurilor de aplicare a altor măsuri preventive. Revocarea măsurii preventive prevede desființarea tuturor obligațiilor impuse anterior în cadrul unei măsuri preventive, cu excepția revocării liberării provizorii.

Odată cu revocarea măsurii preventive se poate lua obligația în scris de a se prezenta la citarea organului de urmărire penală sau a instanței de judecată și de a le informa despre schimbarea domiciliului.

Sintagma din art. 195 alin. (2) CPP „se revocă de către organul care a dispus-o” urmează a fi interpretată nu numai *ad litteram*, fiind posibilă revocarea măsurii preventive de către judecătorul de instrucție sau de către instanța judecătorească în cazul contestării aplicării unei măsuri preventive în condițiile legii ori cu ocazia trimiterii cauzei la instanța de judecată.

De regulă, oportunitatea înlocuirii sau revocării măsurii preventive este lăsată în seama procurorului, judecătorului de instrucție sau, după caz, a instanței de judecată, care apreciază faptul dispariției temeiurilor pentru menținerea în continuare a măsurii preventive. Însă, în privința măsurilor privative de libertate, revocarea trebuie interpretată mult mai categoric: prin prisma dispoziției constituționale (art. 25 alin. (6) al Constituției) care prevede că „eliberarea celui reținut sau arestat este obligatorie dacă motivele reținerii sau arestării au dispărut”.

O situație similară revocării este soluția anulării măsurii preventive, dispusă, în urma soluționării recursului, de către instanța ierarhic superioară, unde se constată lipsa temeiurilor legale de

aplicare a măsurii preventive, precum și faptul dispariției temeiurilor pentru menținerea în continuare a măsurii preventive.

Revocarea măsurii preventive se dispune prin ordonanță, de către procuror, sau prin încheiere, de către judecătorul de instrucție, sau, după caz, de instanța judecătorească, nefiind susceptibile de a fi atacate.

Instanța de judecată dispune revocarea măsurii preventive prin sentință la soluționarea cauzei în primă instanță, precum și prin decizie la soluționarea apelului, potrivit art. 416 CPP, sau a recursului, pentru care nu este prevăzută calea de atac, apelul, conform art. 450 CPP.

Codul de procedură penală prevede, în art. 195 alin. (3), prerogativa excepțională de înlocuire și revocare a măsurilor preventive privative de libertate și alternative arestării preventive, care aparține judecătorului de instrucție în faza de urmărire, iar în faza de judecare – instanței judecătorești care soluționează cauza penală.

Încheierea, dispozitivul sentinței sau decizia de înlocuire ori de revocare a măsurii arestării preventive se execută imediat, învinuitul (inculpatul) arestat fiind eliberat din sala ședinței de judecată, copiile acestor hotărâri fiind trimise în aceeași zi administrației locului de deținere. În cazul în care învinuitul (inculpatul) arestat nu este prezent în sala ședinței de judecată, copia hotărârilor de înlocuire ori revocare a arestării preventive se înmânează imediat apărătorului sau reprezentantului persoanei arestate pentru a fi executată de administrația locului de deținere.

Înlocuirea sau revocarea măsurii reținerii poate fi dispusă prin ordonanța procurorului de eliberare din starea de reținere înainte de expirarea termenului de 72 de ore. Măsura reținerii poate fi înlocuită sau revocată și de către judecătorul de instrucție prin încheierea de refuz de a aplica arestarea preventivă, dacă termenul de 72 de ore nu a expirat. Ordonanța sau, după caz, încheierea privind înlocuirea ori revocarea măsurii reținerii se execută imediat de administrația locului de reținere.

Art. 195 alin. (5) CPP prevede situații când procurorul, ju-

decătorul de instrucție sau instanța de judecată sunt obligate să revoce orice măsură preventivă când adoptă anumite soluții prevăzute de lege, care sunt incompatibile cu menținerea măsurilor de constrângere, precum și în alte cazuri indicate expres. Astfel, spre deosebire de revocarea măsurilor de prevenție, care este un act procesual, a cărui oportunitate o apreciază organele judiciare, încetarea de drept a măsurilor de prevenție este un obstacol legal împotriva menținerii acestor măsuri. Cazurile de încetare de drept a măsurilor preventive obligă organele competente să dispună desființarea măsurii sau să anuleze restricțiile impuse prin orice măsură preventivă care își pierde efectul fără decizia expresă de revocare.

Expirarea termenelor: de 72 de ore a reținerii, conform art. 166 CPP; de 10 zile a arestării bănuțitului, conform art. 307 alin. (5) CPP; de 30 de zile a arestării învinutului, conform art. 186 alin. (2) CPP; de 6 luni, de 12 luni sau de 4 luni a arestării învinutului minor, atrage încetarea de drept a acestor măsuri.

Expirarea termenului stabilit de către organul competent încetează de drept măsura preventivă în cauză chiar dacă termenul stabilit este mai mic decât prevede legea. La expirarea termenului prevăzut de lege ori stabilit de procuror, de judecătorul de instrucție sau de către instanța de judecată, nu este necesară emiterea unei hotărâri speciale privind încetarea de drept a măsurii preventive.

Măsurile preventive se aplică până la intrarea în vigoare a sentinței de condamnare.

Dacă sentința de condamnare privind pedeapsa închisorii se pune în executare prin detenția condamnatului și epuizarea măsurii preventive este evidentă, atunci în cazul punerii în executare a sentinței de condamnare cu stabilirea pedepsei neprivative de libertate (de exemplu, a amenzii), măsura preventivă neprivativă de libertate urmează a fi încetată din momentul rămânerii definitive a sentinței în cazurile prevăzute de art. 466 alin. (2) CPP.

Pe lângă situația prevăzută în alin. (6) art. 195 CPP, măsura preventivă privativă de libertate încetează de drept și în alte cazuri analogice:

1) de condamnare cu stabilirea pedepsei și cu liberarea de executare (art. 389 alin. (3) pct. 2) CPP);

2) de condamnare fără stabilirea pedepsei, cu liberarea de răspundere penală (art. 389 alin. (3) pct. 3) CPP);

3) de condamnare la închisoare cu suspendarea condiționată a executării pedepsei.

În asemenea cazuri, inculpatul arestat se eliberează imediat din sala ședinței de judecată. În dispozitivul sentinței de condamnare la pedeapsa neprivativă de libertate, precum și în cazurile numite *supra*, se va menționa obligatoriu revocarea arestării preventive sau arestării la domiciliu, care este executorie din momentul pronunțării sentinței.

Administrația locurilor de reținere sau de arestare este obligată să țină evidența strictă a curgerii termenului măsurilor preventive privative de libertate și să elibereze imediat persoana deținută la expirarea acestora fără vreo dispoziție suplimentară în acest sens de la procuror sau instanța judecătorească.

În cazurile menționate în alin. (5) pct. 2) alin. (6) CPP, precum și în cazurile prevăzute în art. 389 alin. (3) pct. 2) și 3) CPP, la fel în cazul condamnării la închisoare cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, copiile ordonanței de scoatere de sub urmărire a bănuitului reținut, ordonanței procurorului de scoatere de sub urmărire penală sau de încetare a urmăririi penale, precum și ale sentințelor sau dispozitivului acestora, se transmit administrației locului de deținere pentru executare.

### ***Modalitatea aplicării față de învinuit a arestării preventive, a arestării la domiciliu sau prelungirea duratei arestării învinuitului***

Constatând necesitatea de a alege în privința învinuitului măsura arestării preventive sau a arestării la domiciliu, fie de a prelungi durata Ținerii acestuia sub arest, procurorul înaintează în instanța judecătorească un demers privind alegerea măsurii preventive sau prelungirea duratei arestării învinuitului. În demers vor fi indicate motivul și temeiul în virtutea cărora a apărut

necesitatea de a aplica învinuitului măsura arestării preventive, a arestării la domiciliu sau prelungirea duratei arestării. La demers se anexează materialele care confirmă temeinicia măsurii respective.

Demersul cu privire la aplicarea măsurii arestării preventive sau a arestării la domiciliu se examinează fără întârziere de către judecătorul de instrucție, în ședință închisă, cu participarea procurorului, apărătorului, învinuitului, cu excepția cazului în care învinuitul se eschivează de a participa la judecată la locul efectuării urmăririi penale sau la locul reținerii persoanei, precum și a reprezentantului legal al acestuia. Prezentând demersul în judecată, procurorul asigură participarea la ședința de judecată a învinuitului, înștiințează apărătorul și reprezentantul legal al învinuitului. În cazul neprezentării apărătorului înștiințat, judecătorul de instrucție asigură învinuitul cu apărător din oficiu.

La deschiderea ședinței, judecătorul de instrucție anunță demersul care va fi examinat, procurorul argumentează demersul, se audiază alte persoane prezente la ședință. În urma examinării demersului, judecătorul de instrucție adoptă o încheiere motivată privind aplicarea față de învinuit a măsurii arestării preventive ori a arestării la domiciliu sau respinge demersul. În baza încheierii, judecătorul eliberează un mandat de arestare care se înmânează procurorului și învinuitului, fiind imediat executat.

Adresarea repetată cu demers privind aplicarea măsurii arestării preventive sau a arestării la domiciliu în privința aceleiași persoane în aceeași cauză, după respingerea demersului precedent, se admite doar în cazul apariției circumstanțelor noi ce servesc drept teme pentru aplicarea față de învinuit a măsurii arestării preventive sau a arestării la domiciliu.

În cazul pronunțării hotărârii privind liberarea provizorie a persoanei pe cauțiune, învinuitul este ținut sub arest până când cauțiunea stabilită de judecător nu va fi depusă la contul de depozit al procuraturii.

Conform pct. 3 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 4 din 28.03.2005 „Despre aplicarea

de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu”, examinând demersul privind aplicarea față de bănuیت, învinuit a măsurii preventive, judecătorul de instrucție, la etapa aplicării măsurilor preventive, nu este în drept să pună în discuție chestiunea privind vinovăția persoanei căreia i se incriminează fapta, însă verifică dacă sunt probe suficiente și indici temeinici ce pot confirma o presupunere rezonabilă că bănuitul, învinuitul a comis acea faptă penală.

La demersul privind alegerea ca măsură preventivă a arestării preventive și alternativele acesteia, conform art. 307, 177 alin. (2) CPP, urmează să se anexeze copiile actelor de pornire a urmăririi penale și, după caz, copia ordonanței de punere sub învinuire a persoanei, copiile proceselor-verbale de reținere, ale proceselor-verbale de audiere a bănuitului, învinuitului, precum și probele pe dosar ce confirmă existența circumstanțelor care dovedesc necesitatea alegerii în privința persoanei ca măsură preventivă a arestării preventive (date despre persoana bănuitului, învinuitului, date despre antecedentele penale, date că persoana ar putea să se ascundă de organul de urmărire penală, precum și despre amenințările făcute în adresa părților vătămate, martorilor ș.a.).

În privința persoanei reținute (bănuitul, învinuitul), procurorul adresează în instanța de judecată demers privind arestarea preventivă conform prevederilor art. 52 alin. (1) pct. 16 CPP din inițiativă proprie sau, conform art. 57 alin. (2) pct. 17 CPP, la propunerea ofițerului de urmărire penală. Organul de urmărire penală realizează atribuțiile sale prevăzute de art. 307 CPP numai cu acordul procurorului care conduce urmărirea penală. În caz de urgență, persoana a cărei extrădare se cere poate fi arestată în baza unui mandat de arestare pe un termen de 18 zile. Arestarea provizorie poate înceta dacă în acest termen partea solicitantă a fost sesizată prin cererea de extrădare și documentele prevăzute de art. 547 alin. (2) CPP sau de art. 12 și 16 ale Convenției Europene de extrădare (originalul sau copia autentică de pe o hotărâre de condamnare executorie, fie de pe un mandat de arestare sau de

pe orice alt act, având putere egală, eliberat în formele prescrise de legea părții solicitante, expunerea faptelor pentru care se cere extrădarea, declarația asupra dreptului aplicabil, semnalmentele persoanei reclamate, informații despre identitatea și naționalitatea acesteia), termenul nu va depăși 40 de zile de la arestare. Totuși, punerea în libertate provizorie este posibilă oricând, partea solicitată putând aplica orice măsură pe care o va aprecia necesară spre a evita fuga persoanei reclamate.

Din conținutul art. 307, 308 CPP rezultă că „în demers vor fi indicate motivul și temeiul în virtutea cărora a apărut necesitatea de a aplica măsura arestării preventive sau a arestării la domiciliu. La demers se anexează materialele care confirmă temeinicia acesteia”.

În Hotărârea nr. 4 din 28.03.2005 a Plenului Curții Supreme se menționează: „Materialele prezentate ca anexă la demers se păstrează în instanță în condiții de respectare a secretului urmăririi penale”.

Deci accesul la materialele pe care se bazează aplicarea arestării preventive este limitat pentru cel arestat și apărătorul său.

Prin urmare, atât timp cât cel arestat nu cunoaște ce probe există împotriva sa privind „bănuiala/acuzarea rezonabilă” și ce „temeiuri rezonabile” există împotriva încheierii judecătorului de instrucție privind aplicarea și prelungirea arestării preventive, recursul este ineficient. În acest sens susținem opinia expertului Consiliului Europei Vincent Coussirat-Coustere în expertiza efectuată asupra Codului de Procedură Penală al Republicii Moldova din 26 iulie 2004, care menționa dreptul deținutului preventiv de a avea acces la materialele dosarului care trebuie stipulat expres.

Legea procesual-penală, obligă organele de urmărire penală și instanța de a revedea la fiecare 30 de zile motivele arestării.

O problemă de durată a rămas nesoluționată provocând și diverse polemici în doctrină și practică. Este vorba de durata ținerii în stare de arest în faza de judecată. Acest fapt a determinat și examinarea problemei de către Curtea Constituțională care, prin

Hotărârea despre controlul constituționalității art. 79 alin. (1), (2), (5) și (6) și art. 79 CPP RM (nr. 72 din 23.12.1999),<sup>17</sup> printre altele a constatat, că noțiunea „termen rezonabil” este aferentă examinării cauzei și nu duratei ținerii sub arest. Or, dispozițiile art. 25 din Constituție se referă la etapa de urmărire și nu la judecarea cauzei.

Astfel, Curtea Constituțională consideră că norma procesuală prevăzută în alin. (6) art. 79 CPP, potrivit căreia, după trimiterea cauzei în judecată, inculpatul poate fi ținut sub arest până la rezolvarea definitivă a cauzei într-un termen rezonabil, nu contravine Constituției. Considerăm oportun de a prezenta opinia separată a judecătorului Curții Constituționale Gh.Susarenco cu care suntem de acord.

### OPINIE SEPARATĂ

Examinând dosarul în cauză, Curtea Constituțională avea obligațiunea să constate dacă sintagma „După trimiterea cauzei în judecată, inculpatul poate fi ținut sub arest până la rezolvarea definitivă a cauzei într-un termen rezonabil”, cuprinsă în art. 79 alin. (6) din CPP (în redacția Legii nr. 95-XIV din 16 iulie 1998 „Pentru modificarea și completarea unor acte legislative”), nu contravine prevederilor Constituției, care stipulează că Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate.

În procesul examinării acestui caz este necesar, de asemenea, să se țină cont de următoarele prevederi ale Constituției:

- art. 16 alin. (1) și (2) care stipulează că respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului și că autoritățile publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială;
- art. 20 alin. (1) potrivit căruia orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești com-

17. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 1-4/1.

petente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime;

- art. 21, conform căruia orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale;
- art. 25 alin. (1), (2), (4) și (6), în baza căruia libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile, percheziționarea, arestarea sau reținerea unei persoane sunt permise numai în cazurile și cu procedura prevăzută de lege, iar arestarea se face numai în temeiul unui mandat pentru o durată de cel mult 30 zile, termenul arestării poate fi prelungit cel mult până la 6 luni, iar în cazuri excepționale cu aprobarea Parlamentului, până la 12 luni și că eliberarea celui arestat sau reținut este obligatorie dacă motivele reținerii sau arestării au dispărut.

În opinia noastră, declarând constituționale prevederile art. 79 alin. (6) CPP, Curtea Constituțională a interpretat greșit prevederile art. 25 alin. (4) din Constituție în sensul că „termenul general al arestării poate fi prelungit numai până la 12 luni” se referă doar la faza de anchetă preliminară și nicidecum la debaterile judiciare. Analiza comparativă a textului art. 79 CPP și a prevederilor Constituției referitoare la noțiunea de „reținere” și „arestare” denotă o discrepanță între prevederile acestor două acte normative.

Contradicțiile permanente dintre lege și teorie, pe de o parte, și practic autorităților publice, pe de altă parte, au impus formularea unor reguli constituționale clare. Art. 25 din Constituție folosește două noțiuni: libertatea individuală și siguranța persoanei. Libertatea individuală, în opinia noastră, privește libertatea fizică a persoanei, dreptul său de a se comporta și mișca liber, de a nu fi reținut, arestat sau deținut decât în cazurile și în formele expres prevăzute de Constituție și legi. Libertatea individuală este expresia constituțională a stării naturale umane, omul născându-se liber. Este necesar să constatăm, pe de o parte, că libertatea individuală nu este, nu poate fi, și nu trebuie să fie absolută; aceasta înseamnă că ea urmează a se realiza în cadrul impus de

ordinea de drept. Aceasta implică, dacă este cazul, în funcție de gravitatea încălcărilor, unele măsuri care privesc direct libertatea persoanei, cum ar fi perchezițiile, reținerile, arestările. Pe de altă parte, acțiunile autorităților publice de restabilire a ordinii de drept, de represiune sunt și trebuie să fie, la rândul lor, condiționate și clar delimitate, astfel încât libertatea individuală să fie respectată și nici o persoană nevinovată să nu fie victima unei acțiuni abuzive. În acest caz intervine noțiunea de siguranță a persoanei, care exprimă ansamblul garanțiilor ce protejează persoana în situațiile în care autoritățile publice iau anumite măsuri care privesc libertatea ei individuală, garanții ce asigură caracterul legal al acestor măsuri. Acest sistem de garanții permite realizarea represiunii forțelor antisociale, dar în același rând asigură celor nevinovați ocrotirea juridică necesară.

În opinia noastră, arestarea este o măsură procesual-penală preventivă, prin care persoana, față de care există unele indicii că a săvârșit o faptă, prevăzută și pedepsită de lege, este privată de libertatea sa de către autoritățile competente, pe o durată strict limitată. Fiind o măsură care privește libertatea individuală, arestarea este reglementată prin Constituție și necesită a fi reglementată în detaliu prin legislație penală. Arestul este o măsură care atinge grav libertatea individuală, el având consecințe, uneori nefaste, asupra reputației persoanei, a vieții sale intime și familiale. Persoana arestată suportă bănuiala de culpabilitate, măsura putând produce efecte ireparabile. De aceea arestarea este supusă unor reguli constituționale ferme. Luarea acestor măsuri revine unor autorități, și anume judecătorilor, care acționează independent și imparțial și numai în cadrul legii, iar în cazuri excepționale, dacă termenul arestării depășește 6 luni, numai cu aprobarea Parlamentului și nu mai mult decât pentru 12 luni.

Apărarea intereselor legitime, încălcate grav prin infracțiune, implică intentarea unui proces penal inculpatului, proces care poate dura și, de regulă, este de durată mai ales în cazurile mai complicate. De aceea se pune problema duratei arestării persoanelor implicate, atunci când arestarea a fost decisă în condițiile legii.

Din analiza dispozițiilor constituțiilor altor state și a practicii în materie s-a putut observa că durata de 30 zile, aplicată și de Constituția Republicii Moldova, este o durată care, în principiu,

satisfacă atât cerințele procesului penal, cât și cerințele respectării libertății individuale. Desigur, procesul penal poate impune activități complexe, acte probatorii dificile, care pot dura în timp, fiind necesară și prelungirea stării de arest a celor implicați. În opinia noastră, arestarea este una din măsurile preventive, care se aplică față de persoana suspectată de săvârșirea unei infracțiuni atât în faza de anchetă preliminară, cât și după trimiterea cauzei în judecată și care poate fi aplicată persoanei din momentul pornirii unui proces penal și până la momentul pronunțării unei sentințe de condamnare, iar termenul arestării, în nici un caz, nu poate depăși 12 luni.

Desigur, stabilirea duratei arestării este un lucru dificil și nu este recomandabilă o soluție rigidă, chiar și atunci când ea rezultă din textul Constituției. Aceasta, însă, nu înseamnă că în cazul dat o interpretare a art. 25 alin. (4) din Constituție, prin care ar putea fi prelungit termenul de arestare peste 12 luni, chiar și dacă aceasta o face Curtea Constituțională, nu ar aduce atingere unor libertăți fundamentale – libertatea individuală și siguranța persoanei. În opinia noastră, singura cale de a ieși dintr-un eventual impas determinat de o prevedere constituțională, o constituie ajustarea textului Constituției prin procedura de revizuire a ei.

Având în vedere cele expuse, consider că sesizarea deputatului în Parlament Victor Cecan, în partea ce ține de neconstituționalitatea art. 79 alin. (6) din CPP, este întemeiată, deoarece prevederile acestei norme contravin art. 25 alin. (4) din Constituția Republicii Moldova, care stabilește că termenul arestării poate fi prelungit cel mult până la 6 luni, iar în cazuri excepționale, cu aprobarea Parlamentului, până la 12 luni.<sup>18</sup>

### ***Arestarea preventivă la trimiterea cauzei în judecată, punerea pe rol a cauzei și în decursul judecării cauzei penale***

Problema arestării necesită a fi analizată începând cu etapa actelor de soluționare a cererilor și demersurilor părților în proces, întocmirea rechizitoriului, trimiterea cauzei penale în judecată, precum și judecarea cauzei.

18. Curtea Constituțională 72/23.12.99 despre controlul constituționalității art. 79 alin. (1), (2), (5) și (6) și art. 79/1 alin. (1) și (2) CPP al Republicii Moldova // Monitorul Oficial 1-4/1, 06.01.2000.

Este necesar a menționa că legislația procesual penală actuală trece sub tăcere arestarea preventivă în faza ulterioară urmăririi penale. La această concluzie ajungem analizând conținutul art. 186 CPP, din care rezultă că termenul ținerii persoanei în stare de arest și prelungirea arestului se referă totalmente la faza urmăririi penale și că arestarea preventivă este posibilă în această fază pentru minori până la 4 luni și pentru adulți până la 6 luni, dacă persoana a săvârșit o infracțiune pentru care legea prevede pedeapsa maximă de până la 15 ani închisoare, și până la 12 luni, dacă persoana e învinuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa maximă de până la 25 de ani închisoare sau detențiunea pe viață.

Legea procesual-penală prevede ce acte urmează să fi e adoptate în acest caz. În faza urmăririi penale există anumite garanții ce asigură inviolabilitatea. În acest scop, organul de urmărire penală, după reținerea persoanei, imediat anunță procurorul, rudele apropiate sau alte persoane despre locul unde acesta este deținut sau chiar el le poate anunța personal (art. 165- 174 CPP). În cazul în care cei reținuți sunt deținători de bunuri, au copii minori la întreținere, organul de urmărire penală, procurorul sau instanța pentru infracțiunile de audiență va lua măsuri de ocrotire a acestora prevăzute la art. 189 CPP.

Atât reținerea, cât și arestarea preventivă poate fi atacată cu recurs în instanțele ierarhice. La fel pot fi revocate măsurile preventive, precum și prelungirea arestului.

Problema arestării preventive impune necesitatea analizei art. 195 CPP, care reglementează înlocuirea, revocarea sau încetarea de drept a măsurii preventive.

Măsura arestarea preventivă și alternativele acesteia: arestarea la domiciliu, liberarea provizorie sub control judiciar sau pe cauțiune se iau de către judecătorul de instrucție sau, după caz, de către instanța de judecată. Adică, înlocuirea, revocarea, încetarea de drept a arestării preventive poate avea loc pe tot parcursul procesului penal. Conform art. 195 alin. (5) pct. 1 CPP, măsura preventivă încetează de drept la expirarea termenelor prevăzute de

lege ori stabilite de organul de urmărire penală sau instanță dacă nu a fost prelungită în conformitate cu legea sau, conform alin. (6), arestarea preventivă va înceta de drept o dată cu adoptarea sentinței de condamnare cu aplicarea pedepsei cu închisoarea.

Prevederea legală obligă organul de urmărire penală, procurorul, instanța de judecată să trimită imediat copiile hotărârilor respective administrației locului de deținere a persoanei arestate pentru executarea liberării acesteia în cazul în care ea este deținută peste termenul maxim.

### ***Obligațiile instanței de judecată***

Odată cu parvenirea cauzei penale în judecată, instanța trebuie să dispună de norme flexibile pentru a soluționa problemele ce rezultă din faptul că persoana inculpată se află în stare de arest.

O astfel de normă generală este stipulată în art. 329 CPP cu privire la soluționarea chestiunii privind măsura preventivă care prevede că instanța, din oficiu sau la cererea părților, este în drept să dispună aplicarea, înlocuirea sau revocarea acesteia. Construcția normei prevăzute la art. 329 CPP, potrivit căreia instanța este în drept să dispună din oficiu aplicarea, înlocuirea sau revocarea, urmează să fie concretizată și cu stipularea obligativității instanței de a soluționa prelungirea arestării preventive în caz de necesitate, însă nu mai mult de 30 de zile, după cum prevede norma constituțională. Astfel, în total această prelungire a măsurii preventive nu va întrece 12 luni.

Pe parcursul judecării cauzei instanța examinează, de rând cu alte probleme, problema arestării preventive. În acest sens, dacă anterior au survenit cereri de la părți privind măsura preventivă, instanța devine obligată să soluționeze cererea sau demersul în ședință preliminară, în conformitate cu prevederile art. 345 alin. (4) pct. 6) CPP. Această obligativitate de a examina cererile și demersurile declarate rezultă și din conținutul art. 346 CPP. Norma dată reglementează problemele de procedură la soluționarea cererilor și demersurilor, în același timp și privind măsura preventivă care obligă instanța de a asculta poziția părților asupra acestei

chestiuni, însă respingerea cererilor și demersurilor nu exclude înaintarea lor repetată în decursul judecării cauzei.

### ***Numirea cauzei spre judecare***

La numirea cauzei spre judecare, instanța, de rând cu alte chestiuni, decide și asupra măsurilor preventive în conformitate cu prevederile art. 351 alin. (2) pct. 7) CPP.

### ***Ședința preliminară***

În cadrul desfășurării ședinței preliminare, în conformitate cu art. 352 CPP, instanța se pronunță asupra tuturor chestiunilor privind încheierea definitivă.

Pentru a atenționa instanța și părțile participante la procesul penal în această fază, ar fi rațional de concretizat în pct. 6) alin. (2) art. 351 CPP că în cazul arestării preventive a inculpatului această încheiere poate fi atacată cu recurs conform art. 329 alin. (2) CPP. La acest articol se prevede expres o procedură urgentă de atacare cu recurs în termen de 3 zile în instanța ierarhic superioară care se judecă în modul prevăzut de art. 312 CPP.

Este rațional ca în art. 329 CPP, la rezolvarea chestiunii cu privire la măsura preventivă, să fie stipulat că dacă instanța a modificat, a revocat sau a schimbat măsura arestării preventive, inculpatul este pus în libertate imediat. O asemenea procedură de punere în libertate a inculpatului arestat este prevăzută în art. 398 CPP.

### ***Aplicarea arestului în căile de atac***

În legislația procesual penală ce vizează procedurile ordinare și extraordinare de atac se întâlnesc stipulări vagi, în special privind arestarea preventivă. Potrivit art. 416, 450 CPP, instanțele, deliberând asupra apelului, recursului, dacă este necesar, de rând cu soluționarea chestiunilor complete, aplică dispozițiile privitoare și la măsurile preventive. În practica judiciară la aplicarea acestor prevederi se pronunță soluții chiar contradictorii. Unele instanțe, la examinarea cauzei în apel, admit casarea hotărârilor

instanței de fond prin care au fost achitate persoanele inculpate și, o dată cu condamnarea acestora, aplică și măsura arestării preventive. Alte instanțe de apel mențin hotărârile instanțelor de fond prin care au fost achitate persoanele inculpate.

În cazul examinării acestor cauze în recurs ordinar ori extraordinar, dacă sunt constatate vicii fundamentale, hotărârile date în apel sunt casate cu remitere la rejudecare în apel. În acest caz, persoana inculpată se află în situația în care invocă de sine stătător problema detenției. Instanța e în drept să analizeze de sine stătător legalitatea detenției.

Din aceste considerente, Plenul Curții Supreme de Justiție în Hotărârea sa din 28.03.2005, nr. 4, în pct. 37 a stipulat recomandarea, potrivit căreia dacă hotărârile judecătorești sunt casate în ordine de recurs, instanța de recurs poate decide asupra măsurilor preventive. Dacă instanța de recurs a constatat erori judiciare la examinarea cauzei în ordine de apel, prin care a fost anulată sentința de achitare a persoanei cu condamnarea și arestarea acesteia, instanța de apel, pentru a nu înrăutăți situația inculpatului, concomitent cu casarea hotărârii instanței de apel și remiterea cauzei la judecare în apel, va decide asupra măsurii preventive care a fost dispusă la momentul pronunțării sentinței de achitare.

## **Arestul administrativ**

### **Chestiuni generale**

Codul cu privire la contravențiile administrative a fost adoptat la 29 martie 1985<sup>19</sup>, suportând până în prezent un șir de modificări.

Persoanele poartă răspundere administrativă (contravențională) pentru fapte ilicite, prevăzute de Cod, dacă faptele nu constituie infracțiuni. Vârsta de răspundere contravențională este de 16 ani. Codul prevede (art. 23) sancțiuni (contravenționale) ca: avertismentul; amenda; ridicarea contra echivalent al obiectului nemijlocit al contravenției administrative; confiscarea obiectului care a constituit instrumentul comiterii sau obiectul nemijlocit al

<sup>19</sup>. Veștile RSSM, 1985, nr. 3, art. 47.

contravenției administrative; privarea de dreptul special; arestul administrativ; expulzarea.

Arestul administrativ (contravențional) se stabilește și se aplică numai în cazuri excepționale pentru unele categorii de contravenții pe termen de până la 30 de zile (art. 31 CCA). Arestul se stabilește de către instanța de judecată.

### ***Domenii de aplicare***

Arestul se aplică pentru contravenții săvârșite în mai multe domenii. El poate fi aplicat pentru contravenții în domeniul protecției muncii și al ocrotirii sănătății populației. Pe un termen de până la 15 zile arestul poate fi aplicat pentru procurarea sau păstrarea ilegală de mijloace narcotice sau psihotrope în cantități mici ori pentru consumarea de mijloace narcotice sau psihotrope fără prescripția medicului (art. 44). Arestul până la 15 zile (art. 47 alin. (1)) poate fi aplicat pentru cauzarea premeditată a leziunilor corporale ușoare, maltratarea, aplicarea loviturilor și a altor acțiuni violente care au provocat dureri fizice. Dacă însă cauzarea leziunilor a provocat o dereglare de scurtă durată a sănătății sau o pierdere neînsemnată, dar stabilă a capacității de muncă – arestul se aplică până la 30 de zile (art. 47 alin. (1)). Arestul de treizeci de zile poate fi aplicat pentru calomnie (art. 47 alin. (2)), precum și pentru injurie (art. 47 alin. (3)). El poate fi aplicat pentru contravenții ce atentează la ordinea publică. În cazul comiterii unui act de huliganism nu prea grav (art. 164 alin.) a unor acțiuni intenționate care încalcă grosolan ordinea publică care exprimă o vădită lipsă de respect față de societate, arestul poate fi aplicat pe un termen de până la 15 zile. Aceeași sancțiune poate fi aplicată pentru consumul de băuturi alcoolice pe stradă, pe stadion, în scuar, în parc, în toate tipurile de transport în comun și în celelalte tipuri de locuri publice, în afară de întreprinderile de comerț și alimentație publică unde vânzarea băuturilor alcoolice este autorizată, pentru aflarea în locuri publice în stare de ebrietate, ce jignește demnitatea umană și moralitatea socială, dacă persoana a fost în prealabil supusă unei sancțiuni contra-

venționale pentru aceeași faptă de două ori în decursul unui an (art. 167 alin. (3) CCA). Arestului contravențional pe termen de până la 30 de zile poate fi supusă și persoana care practică prostituția, dacă fapta a fost săvârșită a doua oară în decursul unui an după aplicarea sancțiunii contravenționale. Codul cu privire la contravențiile administrative prevede pedeapsa arestului în cazul când persoana nu se subordonează cu rea-voință dispoziției sau cererii legitime a unui colaborator al poliției, a altui lucrător din organele afacerilor interne sau a unei persoane aflate în exercițiul datoriei de serviciu sau obștești de menținere a ordinii publice și de combatere a criminalității. În asemenea situație, persoana este pasibilă de pedeapsa arestului pe termen de 15 zile, iar în caz de săvârșire în mod repetat în decursul unui an a aceleiași fapte după aplicarea sancțiunii administrative – pe termen de până la 30 de zile. Această contravenție (art. 174) face parte din contravențiile ce atentează la modul stabilit de administrare (art. 174). Din aceeași categorie fac parte și alte fapte pentru a căror săvârșire este prevăzut ca sancțiune și arestul. Printre acestea:

1. Încălcarea legislației cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor (art. 174/1 alin. (6) și alin. (7)), și anume: în cazul în care persoanele care participă la întruniri au asupra lor lucruri special adaptate sau care pot fi utilizate pentru cauzarea leziunilor corporale sau daunelor materiale, sau dacă cel ce participă împiedică sub orice formă circulația transportului în comun sau împiedică funcționarea întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor;

2. Încălcarea intenționată a modului de folosire a simbolurilor de stat, săvârșită printr-o înțelegere prealabilă de un grup de persoane, precum și de persoane cu funcții de răspundere, responsabile pentru respectarea modului de folosire a simbolurilor de stat (art. 174/2);

3. Încălcarea cerințelor regimului stării excepționale (art. 174/3);

4. Atentatul la ordinea publică în condițiile regimului stării excepționale (art. 174/4);

5. Opunerea de rezistență colaboratorului poliției (art.174/5);

6. Ultragierea colaboratorului poliției (art.174/6);

7. Refuzul de a se prezenta în fața organelor de drept (art. 174/7);

8. Blocarea intenționată a mijloacelor de transport, a întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor săvârșită de un grup de persoane (art. 174/15 alin. (2)).

La arest poate fi pedepsită persoana care a fost supusă unei sancțiuni contravenționale pentru încălcarea legislației cu privire la culte și care a săvârșit repetat această contravenție (art. 200 alin. (8)).

Este prevăzut arest și în cazul unor contravenții ce atentează la înfăptuirea justiției, cum ar fi manifestarea lipsei de respect față de judecată exprimată prin săvârșirea unor fapte care denotă desconsiderare vădită față de judecată sau față de regulile stabilite în instanța de judecată (art. 200/7), precum și ofensa adusă judecătorului în legătură cu activitatea de înfăptuire a justiției (art. 200/8).

### *Note critice*

La o analiză sumară a temeiurilor de aplicare a arestului administrativ poate să se creeze impresia unei susceptibilități de subiectivism la examinarea cauzei concrete. De exemplu, în cazul consumării substanțelor narcotice (art. 44 CCA) sau psihotrope ar fi necesare anumite măsuri de siguranță aplicate acestor persoane. Lasă loc pentru abuzuri și dispozițiile art. 47/2 și ale art. 47/3 CCA, care prevăd arest pentru calomnie și injurie, în situația când aceste fapte ar putea fi obiectul unui proces civil.

Alte două articole – 164 și 167, care prevăd răspunderea pentru huliganism nu prea grav sau pentru consumul de băuturi alcoolice, la fel lasă loc pentru abuzuri, mai ales când este vorba de expresia din art. 167 „celelalte locuri publice”. Este evident pericolul abuzurilor și în cazul constatării nesupunerii cu reavoință „cererii legitime” a colaboratorului poliției, precum și „a altui lucrător din organele afacerilor interne”, a unei persoane aflate în exercițiul datoriei de serviciu sau obștești de menținere

a ordinii publice „și de combatere a criminalității” (art. 174). Pe lângă faptul că conține mai multe expresii ambigui și posibile de interpretări extensive, pericolul la aplicarea acestei norme constă în faptul că în cele mai dese cazuri unica probă care confirmă vinovăția persoanei este declarația polițistului sau a persoanei asimilate acestuia în sensul art. 174. Instanțele nu aplică în asemenea cazuri raționamentul *in dubio pro reo*, declarațiile persoanei neluându-se în considerație. Situație similară întâlnim în art. 174/5 „opunerea de rezistență colaboratorului de poliție”. Ambiguități se observă și în art.174/1 alin. (6), unde se vorbește despre „obiecte ce pot fi utilizate pentru cauzarea leziunilor corporale sau a daunelor materiale”. De reținut că nu se are în vedere armele albe, ci orice obiect cu care s-ar putea provoca o leziune corporală. Deci, se poate face concluzia că un stilou sau un pix de metal aflat la persoană poate fi recunoscut în calitate de asemenea obiect.

Arestul poate fi aplicat pentru „refuzul de a se prezenta în fața organelor de ocrotire a drepturilor” (art. 174/7). Nu e clar ce se include în noțiunea „organ de ocrotire a drepturilor”, mai ales că în articolul respectiv se atenționează asupra faptului că temei de chemare sunt „cauzele și materialele pe care le judecă acesta”. După cum observăm, se are în vedere judecarea unei cauze în asemenea situații în care există alte mecanisme de asigurare a prezenței persoanei în instanță. Dacă se are în vedere nu numai instanțele, ci și oricare organ de drept, atunci ambiguitatea poate permite reprezentantului oricărui organ de drept să cheme orice persoană pentru orice chestiune, iar în caz de neprezentare a acesteia – să aplice arestul.

### ***Procedura în cazul detenției contravenționale***

Procedura în cazurile cu privire la contravențiile administrative provoacă îngrijorări în ce privește respectarea art. 5 și 6, dar și a altor articole ale Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului.

Există mai multe articole care, prin esența lor, pot fi recunos-

cute ca norme ce permit detenția de scurtă durată. În primul rând, este vorba de „aducerea contravenientului” (art. 245). Contravenientul poate fi „adus” la poliție pentru întocmirea procesului-verbal dacă acesta nu poate fi întocmit la fața locului.

Persoana poate fi adusă la poliție în cazul încălcării regulilor de comerț, a modului de efectuare a operațiunilor economice și de decontare impozabilă, încălcării unor reguli de folosire a mijloacelor de transport, reguli de securitate contra incendiilor etc., dacă nu are acte de identitate. Persoana poate fi deținută nu mai mult de o oră. Art. 246-249 reglementează procedura reținerii administrative. Potrivit art. 246, temei pentru reținere este necesitatea curmării contravenției, stabilirea identității persoanei, întocmirea procesului-verbal, necesitatea asigurării la timp și juste a examinării cazurilor și a executării deciziilor. În asemenea cazuri, pe lângă reținerea propriu-zisă, se admite controlul corporal (care, de fapt, este o percheziție), controlul obiectelor avute asupra sa, a mijloacelor de transport și a documentelor. Codul nu menționează expres pentru care contravenții se admite reținerea sau controlul corporal, fapt ce permite a o aplica în toate cazurile în care organele împuternicite le consideră necesare.

# ASPECTE ALE DETENȚIEI: REGLEMENTĂRI, PRACTICĂ COTIDIANĂ, PERSPECTIVE DE REFORMĂ

**Victor Zaharia**, doctor în drept,  
Șef Direcție Probațiune și Reformă Instituțională,  
Institutul de Reforme Penale

## I. Preliminarii

Privațiunea de libertate ca pedeapsă survine doar în cazuri excepționale, când gravitatea faptei săvârșite impune izolarea persoanei de societate, având drept scop restabilirea echității sociale, corectarea condamnatului, precum și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni atât din partea condamnatului, cât și a altor persoane.

Privațiunea de libertate ca pedepasă era pe larg utilizată în timpul perioadei sovietice. Este și o reflectare a atitudinii punitive și represive a societății. În contextul noilor valori și condiții, se încearcă a redimensiona activitatea sistemului penitenciar, astfel încât pedeapsa cu închisoarea să devină mai umană.

Una din erorile de bază în procesul de reformare a sistemului penitenciar este convingerea că deficiențele de activitate ale sistemului penitenciar pot fi depășite print-o amplă reformă a acestui sistem, atât în planul legislativ, cât și în cel funcțional. Trebuie însă de ținut cont că activitatea sistemului penitenciar nu poate deveni eficientă atât timp cât numărul de condamnări la privațiune de libertate este suficient de mare. Conform datelor DIP, dinamica populației penitenciare se caracterizează prin următorii indici:

## Dinamica populației penitenciare

		01.01.2005	01.01.2006	01.01.2007	01.01.2007
<b>Nr. total de deținuți</b>		9377	8876	8464	8464
<i>Din ei:</i>	Condamnați	6920	6404	6647	6647
	Inculpați	2457	2472	2032	2032
<i>Inclusiv</i>	Sub urmărire penală	173	142	190	190
	După prima instanță de judecată	1060	939	543	543
	La judecarea cauzei în apel	678	404	402	402
	La judecarea cauzei în recurs	41	38	29	29
	În așteptarea hotărârii judecătorești	202	608	449	449

Este relevant atât fluxul de intrare, cât și cel de liberare din penitenciar. Anterior, diminuarea numărului populației penitenciare se baza pe practica amnistiiilor. În anul 2006 au fost amnistiate doar 52 persoane și grațiate 9 persoane.

Datorită termenilor mari de detenție, majoritatea celor condamnați având termene de detenție între 5 și 15 ani, pe termen lung, numărul populației penitenciare poate crește.

### Caracteristica condamnaților după termenul de ispășire a pedepsei (1 ianuarie 2007)

Durata	Total condamnați	Din care	
		<i>femei</i>	<i>minori</i>
Până la 1 an	43	6	1/1
1-3 ani inclusiv	632	15	40/7
3-5 ani inclusiv	1473	43	41/26
5-10 ani inclusiv	2333	92	36/32
10-15 ani inclusiv	1298	40	6/3
15-20 ani inclusiv	507	18	-/-
20-25 ani inclusiv	248	8	-/-
Mai mult de 25 ani	30	-	-/-
Pe viață	83	-	-
<b>Total</b>	<b>6647</b>	<b>222</b>	<b>124/69</b>

## **II. Crearea unui nou cadru normativ de reglementare a executării pedepsei cu închisoarea**

Activitatea de executare a pedepsei privațiunii de libertate era reglementată de Codul de Executare a sancțiunilor de drept penal nr. 1524-XII din 22 iunie 1993. În principiu, acest act normativ conținea doar câteva noutăți în comparație cu actele normative în domeniu din timpul perioadei sovietice. Mai mult decât atât, practica de aplicare a acestui Cod demonstrează că executarea pedepsei privative de libertate era axată mai mult pe detenția fizică a persoanei și mai puțin pe oferirea unei șanse de reeducare și de reintegrare în societate.

În anul 2000, Parlamentul a adoptat în prima lectură un nou concept al Codului de Executare. Legislativul a decis de a include într-un singur act normativ și executarea penală, și cea civilă. Argumentele pro în acest sens sunt suficient de dubitabile. Analizând reglementările din cartea civilă și cea penală, putem constata că atât reglementările, cât și principiile de reglementare a domeniilor sunt diferite.

În anul 2003, în cadrul Institutului de Reforme Penale, a fost instituit un grup de lucru cu sarcina de a definitiva Codul de Executare pentru a doua lectură. În urma a multiple ședințe de lucru și consultative, proiectul Codului de Executare a fost definitivat și adoptat în lectură finală de către Parlament la 24 decembrie 2004. Noua reglementare execuțional-penală reprezintă un progres față de actele normative precedente prin extinderea drepturilor și garanțiilor persoanelor condamnate, este corelată cu standardele internaționale în domeniul executării pedepselor penale, apropiindu-se mai mult de filosofia exprimată în actele internaționale în care închisoarea nu are ca finalitate izolarea individului, ci reeducarea și reintegrarea acestuia în societate. O deosebită importanță o are contactul deținutului cu lumea exterioară pereților închisorii, prin intermediul vizitelor regulate, al convorbirilor telefonice, concediului penitenciar, accesului la informație.

Începând cu luna februarie 2005, în cadrul Institutului de

Reforme Penale a fost instituit un Grup de lucru pentru ajustarea legislației naționale la Codul de Executare. În cadrul Grupului de lucru au fost elaborate proiecte de acte normative subordonate Codului: Statutul executării pedepsei de către condamnați; Regulamentul Comitetului pentru Plângeri; Instrucțiunea cu privire la pregătirea și prezentarea în instanța de judecată a documentației privind liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen sau înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă; Regulamentul cu privire la modul de prezentare a condamnaților grav bolnavi pentru liberarea de la executarea pedepsei.

De asemenea, sunt în proces de definitivare Instrucțiunea cu privire la transferarea condamnaților de la regimul de deținere comun la regim de resocializare; Regulamentul de activitate al Comisiei Penitenciare; Instrucțiunea cu privire la ordinea compensării privilegiate a zilelor de muncă din contul duratei pedepsei; Instrucțiunea cu privire la activitatea serviciului socio-educativ și de probațiune etc.

Conform art. 162 al. 3 Cod de Executare, „Legislația execuțional-penală se aplică în conformitate cu Constituția Republicii Moldova și cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte. Dacă există neconcordanțe între reglementările tratatelor internaționale în domeniul drepturilor și libertăților fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și prevederile prezentului Cod, prioritate au reglementările tratatelor internaționale”. Alineatul 5 al aceluiași articol prevede: „Realizarea recomandărilor structurilor interstatale competente în problema executării hotărârilor cu caracter penal și tratamentului condamnaților constituie obiectivul politicii de executare a hotărârilor cu caracter penal”. Articolul 164 („Principiile legislației execuțional-penale”) prevede: „Executarea hotărârilor cu caracter penal se efectuează în baza principiilor legalității, democratismului, umanismului, respectării drepturilor, libertăților și demnității umane, egalității condamnaților în fața legii, diferențierii, individualizării și planificării executării pedepselor penale,

aplicării raționale a mijloacelor de corijare a condamnaților și stimulării comportamentului respectuos față de lege”.

Astfel, există un minimum de reglementări care par a fi suficiente, la o bună interpretare a acestora, pentru funcționarea eficientă a sistemului penitenciar. Cu toate acestea, practica cotidiană nu pare a fi în totalitate în concordanță cu prevederile normative, din mai multe motive, principalele fiind:

- a) nu toți colaboratorii sistemului penitenciar, în special subofițerii, cunosc prevederile legislației execuțional-penale a Republicii Moldova și nu dispun de abilitățile necesare pentru realizarea acesteia;
- b) accesul la reglementările, standardele internaționale și regionale și bunele practici de implementare este limitat;
- c) resursele bugetare alocate sistemului penitenciar sunt limitate și uneori gestionate ineficient;
- d) procesul de schimbare a atitudinilor este unul de durată și continuu și un număr considerabil al colaboratorilor sistemului penitenciar continuă a avea o atitudine represivă. Există o puternică rezistență la schimbare;
- e) societatea și organele de drept continuă a avea o atitudine punitivă, ceea ce duce la o rată ridicată de încarcerare.

### **III. Angajamentele de Reformă a sistemului penitenciar**

Angajamentele de reformă a sistemului penitenciar se conțin în mai multe documente cu caracter politico-juridic:

1. Planul de Acțiuni Republica Moldova – UE;
2. Planul Național de Acțiuni în Domeniul drepturilor Omului;
3. Concepția reformării sistemului penitenciar etc.

De fapt, adoptarea acestor acte demonstrează suplimentar că doar adoptarea unui nou Cod de Executare nu este suficient pentru a considera reforma instituțiilor penitenciare definitivată. Or, sub aspectul respectării drepturilor persoanelor deținute, este deosebit de relevantă practica cotidiană de implementare. Este deo-

sebit de relevant ca fiecare din factorii de decezie, reprezentanții sistemului de justiție, în special angajații sistemului penitenciar, să conștientizeze valoarea acestor documente, nu atât ca decizii a căror executare urmează a fi raportată, dar ca acte, ce ordonează și asigură coordonarea eforturilor în vederea îmbunătățirii practicilor cotidiene.

#### **IV. Cadrul Instituțional**

Organizat pe baza unor principii păstrate de pe timpul regimului sovietic, sistemul penitenciar necesita o reformă fundamentală, consecventă. Departamentul Instituției Penitenciare al Republicii Moldova, prin hotărârea Guvernului nr. 865 din 28 decembrie 1995, este transferat din subordinea Ministerului Afacerilor Interne în subordinea Ministerului de Justiție, începând cu 1 ianuarie 1996. Aceasta a fost una din exigențele formulate de către Consiliul Europei la obținerea de către Republica Moldova a statutului de membru cu drepturi depline în anul 1995.

Legea cu privire la sistemul penitenciar nr. 1036 din 17.12.1996 stabilește bazele activității instituțiilor și organelor sistemului penitenciar, principiile de organizare a acestora, statutul juridic, drepturile și obligațiile personalului sistemului penitenciar. Articolul 2 al legii menționate prevede sarcinile sistemului penitenciar. Analizând aceste sarcini, putem constata că prea puține dintre cele formulate se referă efectiv la misiunea sistemului penitenciar, or, marea majoritate a lor se referă la aspecte de ordin organizatoric. Același lucru poate fi constat și din analiza art. 11 al Legii cu privire la sistemul penitenciar „Împuternicirile administrației instituțiilor penitenciare”.

Articolul 216 Cod de Executare – Categoriile penitenciarelor – prevede „Pedepsa închisorii, stabilită prin hotărârea instanței de judecată, se execută în penitenciare de tip deschis, semiînchis și închis”. Articolul 238 – Regimul de deținere în penitenciare – stipulează că există trei regimuri de deținere: inițial, comun și de resocializare, iar personalizarea prin diferențiere, individuali-

zare și planificarea executării pedepsei este reglementată în Statutul executării pedepsei de către condamnați. Spre regret, până la moment nu în toate instituțiile penitenciare sunt stabilite cele trei regimuri de deținere.

## **V. Condițiile de detenție**

Legislația Republicii Moldova, în particular Codul de Executare (cartea a II-a „Executarea hotărârilor cu caracter penal”, capitolul XXIV „Executarea pedepsei închisorii”, secțiunea a 3-a „Condițiile materiale și de trai, asistența medicală în penitenciare”), include exigențele prevăzute de actele internaționale referitoare la tratamentul deținuților și condițiile de detenție. Prevederile Codului de Executare sunt detaliate în actele normative subordonate. Problema majoră apare însă la realizarea legislației, fiind o discrepanță considerabilă între prevederile legale și practica cotidiană.

Neîndeplinirea exigențelor legislației în privința condițiilor de detenție este notorie. Putem constata că au fost întreprinse anumite măsuri de îmbunătățire a situației, de regulă, aceste intervenții fiind efectuate în limita resurselor disponibile. Intervențiile au vizat majoritatea penitenciarelor, fiind efectuate anumite lucrări de reparație curentă în încăperile de trai, depozite, alte construcții și edificii. În unele instituții penitenciare au fost reparate acoperișurile (ex. Penitenciarul Pruncul, Penitenciarul nr. 18 Brănești, Penitenciarul nr. 5 Cahul, Penitenciarul nr. 3 Leova, Penitenciarul nr. 4 Cricova, Penitenciarul nr. 15 Cricova), deși nu toate clădirile/blocurile și anexele acestor instituții; au fost instalate câteva stații de încălzire autonomă (ex. Penitenciarele nr. 2 Lipcani, nr. 4 Cricova și Centrul instructiv); au fost reparate capital magistralele de apeduct în Penitenciarele nr.2 Lipcani și nr.11 Bălți; au fost renovate instalațiile/rețelele electrice. Sunt menționate doar câteva din eforturile administrației penitenciare de a asigura un minim de condiții. Este lăudabil aportul DIP care, în condițiile unei subfinanțări, a reușit să întreprindă un șir de

măsurii în scopul ameliorării condițiilor de detenție. Aici merită menționată reconstrucția blocului locativ din penitenciarul pentru femei Rusca și din Penitenciarul nr. 1 Taraclia. Situația în ansamblu, în cadrul sistemului penitenciar, însă, denotă faptul că, condițiile de detenție n-au cunoscut o îmbunătățire substanțială.

Acțiunile desfășurate sunt insuficiente pentru a realiza măsurile din planurile și strategiile naționale și pentru a asigura minimum de exigențe prevăzute de standardele internaționale. Spre exemplu, conform Concepției reformării sistemului penitenciar și Planului de măsuri pe anii 2004-2013 pentru realizarea Concepției reformării sistemului penitenciar, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr.1624 din 31.12.2003, sunt planificate un complex de măsuri ce presupun: reconstrucția blocurilor locative din penitenciare, reconstrucția sistemelor de încălzire, de aprovizionare cu apă potabilă, de ieșurare a apelor reziduale, de reparație a rețelelor electrice, îmbunătățirea asistenței medicale, dotarea bibliotecilor cu fond de carte, pregătirea profesională a colaboratorilor etc. Practica ultimilor ani de implementare a Concepției a demonstrat că și la acest compartiment sunt rezerve, finanțarea acestuia fiind la nivel de:

- în anul 2004 – **2249,0** mii lei (52,7%);
- în anul 2005 – **4681,8** mii lei (57,3%);
- în anul 2006 – **2826,0** mii lei (21,9%).

S-a încercat de a construi un izolator de detenție preventivă la Chișinău, dar fără succes.

Drept rezultat, în marea majoritate a instituțiilor penitenciare există deficiențe serioase în ceea ce privește respectarea normei de spațiu locativ, aprovizionarea cu apă, igienă sanitară, energie electrică, încălzire în perioada rece a anului, alimentarea. Spre exemplu, majoritatea deținuților sunt cazați în încăperi de tip dormitor (50-90 deținuți). În încăperi ventilația este insuficientă, aerisirea are loc doar prin ferestre, iarna din cauza frigului practic nu sunt deschise ferestrele. În perioada rece a anului în dormitoare este frig. Nu în toate penitenciarele s-a renunțat la practica de încălzire prin utilizarea sobelor în centrul dormitoru-

lui. Majoritatea deținuților sunt asigurați cu vestimentație și lenjerie de pat din surse proprii. Pe parcursul mai multor ani se menține o situație critică în ceea ce privește alimentarea deținuților. Ținem a reitiera că nu sunt asigurate condițiile specifice pentru satisfacerea nevoilor speciale ale deținuților femei și minori.

Rezultatele chestionării deținuților din 5 penitenciare în anul 2006 (Cricova nr. 4 și 15, Pruncul nr. 9 și 16, Chișinău nr. 13) indică: 11,2 % din respondenți au menționat condițiile de detenție ca fiind deosebit de grele; 37,3 % – grele; 26,4 – suportabile; 24,1 – normale; 1 % – în general bune. Nivelul nesatisfăcător de asigurare a condițiilor de detenție este constatat și în raportul Ministerului Justiției către Guvern (nr. 06/8770 din 15.11.2005), Raportul CPT (vizita 20-30 septembrie 2004), rapoartele întocmite de către organizațiile neguvernamentale.

În asemenea context, detenția nu reprezintă doar privarea de libertate, dar și provocarea suferințelor fizice și psihice (o pedeapsă dublă).

Soluția se regăsește în diminuarea numărului populației penitenciare în tandem cu alocarea de către Guvern a resurselor financiare necesare funcționării sistemului penitenciar, în vederea creării unor condiții decente de detenție și sporirea capacității manageriale a personalului DIP și a celui de conducere a instituțiilor penitenciare în vederea gestionării eficiente a resurselor disponibile.

## **VI. COMPORTAMENTUL FAȚĂ DE DEȚINUȚI**

Trebuie de reamintit că art. 1 al Legii cu privire la sistemul penitenciar nr. 1036 din 17.12.1996 stabilește: „Sistemul penitenciar își desfășoară activitatea pe baza principiilor legalității, umanismului, democratismului și respectării drepturilor omului”. Codul de Executare, nr. 443 – XV din 24 decembrie 2004, pe lângă aceste principii mai menționează (art. 164): principiul respectării demnității umane, egalității condamnaților în fața legii, diferențierii, individualizării și planificării executării pedepselor

penale, aplicării raționale a mijloacelor de corijare a condamnaților și stimulării comportamentului respectuos față de lege. Legea cu privire la sistemul penitenciar, art. 20 – Obligațiile și drepturile colaboratorilor sistemului penitenciar, prevede: „Colaboratorii sistemului penitenciar sunt obligați să respecte normele eticii profesionale, să aibă o atitudine umană față de condamnați și deținuți, să fie amabili cu aceștia, să nu le atingă demnitatea personală, să le îndeplinească cerințele legitime”.

Concepția reformării sistemului penitenciar (Hotărârea Guvernului 1624/31.12.2003, Monitorul Oficial 13-15/101, 16.01.2004), în pct. 6 – Reorganizarea activității educative cu condamnații definește o modalitate de reformare a sistemului penitenciar – “Asigurarea priorității valorilor social-umane în cadrul tuturor direcțiilor de activitate educativă desfășurată cu condamnații, cultivându-le colaboratorilor sistemului penitenciar aptitudini de muncă individuală și diferențiată cu condamnații în funcție de gradul de pericol pe care aceștia îl prezintă pentru societate, precum și a unei atitudini binevoitoare față de condamnați în baza principiilor dreptății, umanității și parteneriatului”.

Condamnatul are drepturile, libertățile și obligațiile cetățenilor Republicii Moldova, cu excepțiile și restricțiile stabilite de Codul de Executare și de actele normative adoptate în conformitate cu acesta. Restricția drepturilor proclamate în art.20-24 din Constituția Republicii Moldova nu se admite.

Condamnatului i se garantează dreptul la apărarea și respectarea de către instituția sau organul care asigură executarea pedepsei a demnității, drepturilor și libertăților pe care le are, inclusiv de a nu fi supus la tortură și nici la pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, precum și, indiferent de conștințământul său, unei experiențe medicale sau științifice care îi pune în pericol viața sau sănătatea, beneficiind, după caz, de măsuri de protecție din partea statului.

Deținuții au dreptul la un tratament decent și amabil din partea administrației penitenciarului. Totodată, deținuții sunt obligați să respecte prevederile legislației execuțional-penale după ce au luat

cunoștință de ele; să respecte demnitatea celorlalți condamnați, a personalului instituției sau organului care asigură executarea pedepsei, a altor persoane; să se abțină de la acțiuni care ar înjosi demnitatea altor deținuți, a personalului penitenciar și altor persoane; să execute cerințele legale ale administrației instituției sau organului care asigură executarea pedepsei, inclusiv să se prezinte la solicitarea administrației și să dea explicații în chestiunile referitoare la executarea pedepsei. Realizarea drepturilor deținutului nu trebuie să lezeze drepturile și interesele legitime ale altor persoane, inclusiv celor deținute, precum și să încalce modul și condițiile de executare a pedepsei sau a detenției preventive.

Deținuților li se interzice insultarea sau săvârșirea acțiunilor care jignesc demnitatea personalului penitenciar, deținuților și altor persoane; îndemnarea altor deținuți la săvârșirea actelor de indisciplină; folosirea altor deținuți pentru servicii personale.

Conform Codului Etic al Colaboratorului sistemului penitenciar, în relațiile cu persoanele private de libertate, colaboratorii sistemului penitenciar au următoarele obligații:

- a) să respecte și să protejeze drepturile și libertățile fundamentale ale persoanelor private de libertate, precum și viața, sănătatea și demnitatea acestora;
- b) să prevină și să se abțină de la orice acțiune care presupune discriminarea persoanelor private de libertate sau a oricărei alte persoane pe teme de etnie, rasă, naționalitate, sex și orientare sexuală, religie, limbă, opinie sau alte teme;
- c) să manifeste înțelegere față de problemele persoanelor private de libertate și respect pentru dreptul acestora la exprimarea opiniilor, în limitele regulilor de ordine și disciplină stabilite în penitenciar;
- d) să acționeze pentru influențarea pozitivă a comportamentului persoanelor private de libertate, atât prin exemplul personal, cât și prin încurajarea acestora de a-și asuma răspunderea pentru faptele comise și de a participa la activități specifice astfel încât, la punerea în libertate, să se poată reintegra în societate;

- e) să primească și să soluționeze, cu imparțialitate și în termen legal, cererile, sesizările și plângerile persoanelor private de libertate sau ale altor persoane;
- f) să sprijine persoanele private de libertate, în limita competențelor profesionale, pentru rezolvarea legală a problemelor juridice, sociale și familiale pe care le au pe timpul executării pedepselor pronunțate de instanțele de judecată.

Deținuții sosiți în penitenciar sunt supuși percheziției complete, iar lucrurile lor se verifică. Percheziția se efectuează de către colaboratori de același sex cu persoana supusă percheziției. Persoanele percheziționate nu trebuie să fie supuse umilințelor în timpul percheziției. Concomitent cu percheziția, colaboratorul serviciului medical trebuie să verifice deținuții în vederea constatării existenței leziunilor corporale sau altor urme de violență, a existenței stării de ebrietate etc. (Statutul executării pedepsei de către condamnați, Hotărârea Guvernului R.M. nr. 583 din 26.05.2006, MO al RM nr. 91-94/676 din 16.06.2006). Colaboratorul sistemului penitenciar, responsabil de primirea persoanei în instituția penitenciară, este obligat să înregistreze imediat o serie de informații, inclusiv referitor la „orice leziuni corporale ce pot fi observate și plângeri cu privire la tratamentul incorect până la intrarea în instituția penitenciară”.

Deținuții, care nu au haine proprii potrivite, primesc haine corespunzătoare climatului. Aceste haine nu trebuie să fie umiltoare sau degradante. Deținuții, ce au primit permisiunea de ieșire în afara teritoriului instituției penitenciare, nu trebuie să fie împuși să îmbrace haine care ar da în vileag statutul de deținut.

**În timpul executării pedepsei,** relațiile dintre deținuți și personalul penitenciar sunt determinate de scopurile detenției și trebuie să se întemeieze pe principiile respectului reciproc, umanismului, democrației și respectării stricte a legislației. Personalului penitenciar i se interzice categoric tratamentul preconcept al deținuților, intrarea cu aceștia sau cu rudele lor în relații, contrar intereselor de serviciu, precum și să beneficieze de serviciile acestora. Deținerea separată a condamnaților în penitenciar nu

trebuie să aibă caracter discriminatoriu sau să lezeze demnitatea umană.

Personalul trebuie să ofere un exemplu bun și să se bucure de respect din partea deținuților prin comportamentul său și prin îndeplinirea obligațiilor sale. Personalul penitenciar este obligat să dea dovadă de politețe și cultură în relațiile cu deținuții. Deținuții sunt obligați să fie amabili și respectuoși între ei și cu personalul penitenciar, să îndeplinească fără obiecții cerințele legitime ale personalului penitenciar. De asemenea, deținuții sunt obligați la întâlnirea cu personalul penitenciar și cu persoanele sosite în vizită, să se ridice și să-i salute; la intrarea în celulă a personalului penitenciar, să se alinieze și să-l salute. Deținuții se adresează reprezentanților administrației instituției utilizând formula de politețe “dumneavoastră”, apelativele “domnule”, “doamnă”, urmate de denumirea gradului, funcției deținute sau numele de familie. Colaboratorii instituțiilor se adresează deținuților utilizând formula de politețe “dumneavoastră”, “domnule/doamnă”, “deținut(ă)” și numindu-i “condamnat(ă)”, “prevenit(ă)” și/sau pe numele de familie. În comunicarea cu minorii, personalul instituției poate să-i tutuiască sau să le spună pe nume, fără a leza demnitatea lor.

În instituțiile penitenciare ordinea internă este organizată ținând cont de cerințele regimului, de securitate și disciplină, încercând a oferi deținuților un minim de condiții de detenție, care să asigure demnitatea umană și realizarea deplină a programului de activități. Nici unul dintre deținuții instituției penitenciare nu trebuie să fie angajat sau investit cu anumite împuterniciri ce țin de asigurarea regimului disciplinar.

La transportarea deținuților în instituții penitenciare, sau din acestea în alte locuri, cum ar fi în instanța de judecată sau la spital, deținuții trebuie să fie cât mai puțin expuși vederii, iar pentru asigurarea anonimității acestora, trebuie să fie întreprinse măsuri corespunzătoare de precauție.

Deținuții nu trebuie să fie pedepsiți pentru exprimarea unei solicitări sau plângeri.

Colaboratorul sistemului penitenciar trebuie să respecte confidențialitatea relațiilor permise ale deținutului. Datele cu caracter personal ale condamnaților la pedeapsa închisorii sunt confidențiale, potrivit legii.

Ar fi banal de a susține că cele menționate anterior, prevăzute de diverse reglementări, reprezintă, în mod generalizat, practica cotidiană. Este adevărat, în ultimii ani situația s-a îmbunătățit la capitolul tratamentul deținuților din mai multe considerente:

1. Instituțiile penitenciare și administrația acestora au devenit mai „deshise” și există o tendință pozitivă de a implica tot mai mult societatea civilă în activitatea sistemului penitenciar;

2. S-au intensificat relațiile de colaborare cu organizațiile neguvernamentale, deși uneori administrația penitenciară tratează colaborarea cu ONG-urile ca fiind modalitate de depășire a unor deficiențe de natură financiară (deseori preferând susținere cu echipament, resurse materiale și mai puțin cu instruire, grupuri de lucru comune etc.). Totodată, a crescut ușor numărul organizațiilor neguvernamentale interesate în domeniul drepturilor deținuților;

3. Administrația penitenciară a fost implicată în numeroase conferințe, vizite de studiu, mese rotunde, care, deși nu produc impact imediat, în termeni de durată produc efectul scontat. Chiar dacă sunt mai puțini agenți ai schimbării ca rezultat al acestor activități, cel puțin se crează un mediu propice de comunicare;

4. Anumită parte din angajații sistemului penitenciar, care lucrează nemijlocit cu deținuții, au beneficiat de instruirii alternative, decât cele oferite de sistemul penitenciar, ceea ce a creat oportunități pentru conștientizare și schimbare;

5. DIP a sporit atenția asupra comportamentului angajaților sistemului penitenciar în raport cu deținuții (inclusiv prin comisii metodice, organizarea de instruirii, instrucțiuni și regulamente etc.);

6. Nu putem neglija importanța unor acte și documente, inclusiv menționate anterior, care au provocat și contribuit la schimbare.

Totodată, există o serie de factori care inhibă îmbunătățirea situației la capitolul tratamentul deținuților:

1. Există o puternică „fluctuație” a angajaților sistemului penitenciar. Acest fapt diminuează din impactul procesului de reformă (a activităților de instruire, mediatizare, etc.);

2. Însăși colaboratorii sistemului penitenciar nu se bucură de un tratament adecvat, ceea ce crează repercusiuni asupra relației colaborator-deținut. Se pare că o parte considerabilă din angajații sistemului penitenciar, pe bun drept, consideră că anumite drepturi pe care le au, le sunt lezate. Și doar foarte puțini dintre aceștia conștientizează faptul că este o reflectare a contextului social general și deținuții nu poartă nici o vinovăție în acest sens;

3. Obținerea de experiență profesională pentru noii angajați deseori reprezintă o preluare a experiențelor angajaților cu un stagiu mai mare de muncă, experiențe care nu totdeauna presupun un tratament adecvat (uman) al deținuților;

4. Perceperea de către angajații sistemului penitenciar a unor abordări, concepte ca fiind străine sistemului penitenciar. Deseori, strategiile, planurile, sunt tratate ca fiind nerelevante sistemului penitenciar. Spre exemplu, noțiunea „drepturile omului” este tratată de unii colaboratori ca fiind un compartiment „special” al activității instituției penitenciare și doar unii înțeleg că, de fapt, este parte integrantă, cotidiană a activității;

5. Alteori, se susține, cu prea mare ușurință, că toate cauzele nerealizării unor exigențe și standarde se reduc la lipsa de resurse financiare. Vom aborda doar un singur domeniu specific, pentru a demonstra insuficiența argumentului. Deținuții sunt o categorie de persoane care poate întâmpina serioase bariere în realizarea dreptului de acces la justiție. Cercetarea realizată de către IRP în izolatoarele de arest preventiv în anul 2004 demonstrează că dintre persoanele aflate în arest preventiv, 26,8 % consideră că este încălcat dreptul de a cunoaște drepturile; 33,6 % – dreptul de a cunoaște despre evoluția cauzei și drepturile procesuale; 33,8 % – dreptul de a depune plângeri și petiții; 41,3 % – dreptul la întrevăderi cu rudele și avocatul; dreptul de a primi informația

despre condițiile de detenție și regim – 59,7 %. Câți dintre indicatorii menționați anterior (ca situație) sunt dependenți, exclusiv doar de disponibilitatea resurselor financiare?

## **VI. Angajarea în muncă**

Articolul 168 al Codului de Executare, Mijloacele principale de corijare a condamnatului, prevede: „Principalele mijloace de corijare a condamnatului sunt: modul și condițiile de executare a pedepsei, munca social-utilă, munca educativă, instruirea profesională, învățământul general, influența exercitată de societate”.

Munca condamnaților este un aspect determinant în atingerea scopului privațiunii de libertate și în asigurarea succesului reintegrării în societate post-detenție. Legislația execuțional-penală stabilește o serie de garanții în acest sens:

a) obligația condamnatului de a fi antrenat la muncă social-utilă remunerată și neremunerată, ținând cont de starea fizică și psihică constatată de către medic (art. 253 Cod de Executare);

b) dreptul condamnaților care au împlinit vârsta de pensionare, invalizi de gradul I și II de a fi antrenați la muncă, la dorință (art. 253 Cod de Executare);

c) posibilitatea de a fi antrenat la muncă atât în întreprinderile, atelierele, gospodăriile auxiliare ale sistemului penitenciar, cât și în afara penitenciarului;

d) extinderea acțiunii legislației muncii, regulilor de protecție a muncii, tehnicii securității, igienei muncii și asupra muncii condamnaților;

e) posibilitatea de a include perioada de muncă pe durata executării pedepsei închisorii în vechimea totală de muncă (art. 254 Cod de Executare);

f) stabilirea interdicției de reținere a cheltuelilor de întreținere în decursul executării pedepsei (art. 255 Cod de Executare);

g) posibilitatea de a gestiona mijloacele bănești aflate la conținutul de peculiu;

h) etc.

Conform informației statistice oferite de DIP, la 1 ianuarie 2007:

### Caracteristica condamnaților după capacitatea de muncă:

Apti de muncă	6559	<i>femei</i>	<i>minori</i>
		219	124/69
Invalid gr. 1 și 2	60	1	–
Invalid gr. Total	28	2	–
Total	6647	222	124/69

Un număr considerabil din deținuți sunt cointeresați de a fi încadrați în muncă din mai multe motive:

a) calculul privilegiat al zilelor de muncă (art. 257 Cod de Executare, Modul de compensare privilegiată a zilelor de muncă, prevede: „Condamnatului care nu încălcă regimul de deținere și îndeplinește conștiincios sarcinile de producție i se pot compensa privilegiat 3 zile din durata pedepsei cu 2 zile de muncă, iar condamnatului antrenat la lucrări subterane sau la lucrări cu condiții grele și nocive de muncă, potrivit listei de munci și profesii aprobate de Guvern – 3 zile din durata pedepsei cu o zi de muncă.

b) luarea în considerație la liberarea condiționată înainte de termen (art. 287, Cod de Executare, Judecarea demersului pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen sau pentru înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă, prevede: „La demersul pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen sau pentru înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă se anexează dosarul personal al condamnatului, dovezile motivelor de fapt invocate și, după caz, calculul zilelor conform compensării privilegiate a zilelor de muncă”.

În anii 2004-2007, administrația instituțiilor penitenciare a încercat a spori numărul persoanelor încadrate în muncă prin:

- a) reanimarea sectoarelor de producție vechi;
- b) organizarea unor sectoare de producere noi;
- c) semnarea unor contracte de cooperare cu agenți economici în vederea oferirii locurilor de muncă.

Trebuie de ținut cont însă de principiile economiei de piață, respectiv este suficient de dificil de a asigura activitatea sectoarelor de producție din sistemul penitenciar în condițiile liberei competitivități. Deși sunt depuse anumite eforturi, sunt organizate activități de mediatizare a serviciilor întreprinderilor din cadrul sistemului penitenciar, numărul de contracte semnate este suficient de modest.

De asemenea, nu toți agenții economici acceptă a conlucra cu instituțiile penitenciare, fie din motivul calificării joase a forței de muncă, fie din abordările stereotipice, depășite.

Astfel, cota parte a condamnaților angajați la muncă a constituit în anul 2003 – 33,6%, în anul 2004 – 36,7%, în anul 2005 – 38,7% din numărul condamnaților apti de muncă, fiind în ușoară creștere în anul 2006.

Abordarea conceptuală a muncii trebuie însă să vizeze nu numai încadrarea în muncă, dar și oferirea posibilității de a dezvolta abilitățile profesionale, contactul cu lumea exterioară, ocuparea timpului etc.

De asemenea, nu există certitudine referitor la respectarea legislației muncii și securității muncii.

Ar fi oportun ca administrația instituțiilor penitenciare să intensifice/ consolideze relațiile de colaborare cu agenții economici, în tandem cu deschiderea/menținerea sectoarelor de producție în penitenciare și garantarea respectării legislației muncii.

## **VII. Ocrotirea sănătății**

Legislația în vigoare stipulează că deținuții (art. 249 Cod de Executare menționează „condamnații”) beneficiază de asistență medicală în mod gratuit. Asistența medicală se acordă ori de câte ori este necesar sau la cerere, condamnații beneficiind gratuit de tratament medical și de medicamente.

Annual beneficiază de asistență medicală peste 10000 de persoane. Asistența medicală este acordată în staționar în Penitenciarul nr. 16 Pruncul, Penitenciarul nr. 17 Rezina (spitalul de tu-

berculoză), Penitenciarul nr. 13 Chișinău și staționarele unităților medicale a penitenciarelor. Un număr redus de persoane beneficiază, în baza contractelor încheiate, de tratament specializat în Instituțiile Medico-Sanitare ale Ministerului Sănătății.

Asistența medicală a deținuților este defectuoasă deoarece:

– finanțarea este la un nivel derizoriu (15-20 % din necesitățile estimate);

– lipsa de medicamente, a materialelor pentru pansament, lipsa utilajului necesar sau uzura avansată a utilajului existent;

– calificarea unei părți a personalului medical este la un nivel redus;

– o mare parte din medicamente sunt aduse „de la libertate”, și nu totdeauna sunt adecvate diagnozei, uneori sunt cu termen de valabilitate depășit;

– deținuții nu totdeauna sunt informați despre medicamentele administrate;

– orele de primire a medicului nu sunt totdeauna suficiente pentru a beneficia de asistență medicală calificată.

Majoritatea deținuților consideră că nivelul asistenței medicale este slab sau foarte slab. În urma chestionării condamnaților în anul 2006, la întrebarea „La ce nivel este asigurată asistența medicală în penitenciar ?” (consultația medicului, asigurarea cu medicamente etc.) s-au obținut următoarele răspunsuri: Foarte slab – 32 persoane sau 34,8%, Slab – 30 persoane sau 32,6%, Mediu – 28 persoane sau 30,4%, Înalt – 2 persoane sau 2,2%.

Situația este agravată și datorită atitudinii personalului medical. La întrebarea „Care este atitudinea personalului medical față de problemele medicale ale deținuților?” au fost oferite următoarele răspunsuri: Absolut indiferentă – 15 persoane sau 16,3%, Indiferentă – 26 persoane sau 28,3%, Medie – 36 persoane sau 39,1%, Bună – 13 persoane sau 14,1%, Foarte bună – 2 persoane sau 2,2%. O atitudine bună și foarte bună a personalului medical a fost remarcată de doar 16,3 %, iar **atitudinea indiferentă și absolut indiferentă au relevat-o 34,6% din cei chestionați.**

Ar fi oportun ca instituțiile penitenciare să fie asigurate cu medicamentele necesare și utilajul medical (din bugetul de stat sau din surse extrabugetare), iar personalul medical să fie instruit referitor la interacțiunea cu deținuții.

Un aspect specific este tratamentul tuberculozei și protejarea de contaminarea cu bacilul tuberculozei. În sistemul penitenciar tratamentul are loc conform strategiei DOTS (în Penitenciarele nr.5 Cahul, nr.11 Bălți, nr.13 Chișinău, nr.16 Pruncul, nr.17 Rezina), iar din anul 2006 a demarat implementarea strategiei DOTS+ (Penitenciarul nr.16 Pruncul, prevede tratarea bolnavilor cu polichimiorezistență). Începînd cu anul 2003, asigurarea sistemului penitenciar cu preparate antituberculoase de I linie (specifice) este acoperită în proporție de 100% cu suportul Fondului Global de combatere a SIDA, Tuberculozei și Malariei și Banca Mondială. **Asigurarea cu preparatele antituberculoase din această sursă este asigurată până în anul 2008.** Trebuie de ținut cont de faptul că aceste strategii de tratament sunt mai puțin eficiente dacă nu este asigurată alimentarea adecvată a pacienților, nu sunt asigurate încăperi adecvate, spații aerisite și izolate. Totodată, sunt depuse anumite eforturi în vederea evitării contaminării cu tuberculoză a colaboratorilor.

## VIII. Procesul educațional

Pedeapsa privativă de libertate este o pedeapsă destul de aspră, stabilită de instanța de judecată. De aceea, administrația penitenciarului nu trebuie să admită ca prin contextul penitenciar, pedeapsa să devină și mai dură. Administrația penitenciară trebuie să depună toate eforturile pentru a nu admite degradarea fizică, morală și psihică a deținuților. Nu este suficient ca administrația penitenciară să aibă un comportament uman și nepărtinitor în raport cu deținuții. Se cere a realiza un complex de activități care ar permite dezvoltarea, în direcție bună, a personalității celui deținut. Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice, în art. 10 (3) prevede că regimul penitenciar va cuprinde un

tratament al condamnaților având drept scop esențial îndreptarea lor și reclassarea lor socială.

Abordarea procesului de educație în detenție trebuie privit din perspectiva că orice dezvoltare presupune cunoaștere și competențe; creșterea nivelului de competențe înseamnă o mai mare posibilitate de alegere în viață.

Obiectivele instruirii în detenție sunt lesne de înțeles:

- a) a spori capacitățile de reintegrare socială post-detenție și în special capacitatea de angajare în câmpul muncii după ispășirea detenției și de relaționare socială în general;
- b) a diminua riscul de recidivă.

Plus la aceasta, pe cât de banal ar suna, dar nu trebuie de uitat că într-o societate civilizată, fiecare membru are un anumit nivel de instruire și contribuie la dezvoltarea personalității umane.

Legea cu privire la sistemul penitenciar, articolul 13, „Învățământul mediu de cultură generală și instruirea profesională a condamnaților” prevede că: „Învățământul mediu de cultură generală și instruirea profesională a condamnaților se realizează în conformitate cu legislația. În sistemul penitenciar, instituțiile de învățământ sunt create, reorganizate și lichidate în modul stabilit de Guvern”. Este mai mult o normă de trimitere, lăsând, pe de o parte, abilitatea și un anumit grad de flexibilitate în ceea ce privește determinarea necesităților educaționale Guvernului. Sub alt aspect, nu sunt reglementate principiile de organizare a învățământului mediu de cultură generală și ale instruirii profesionale a condamnaților, ca fiind reglementări primare și respectiv ar trebui să se reflecte nu în hotărâre de Guvern, dar în lege.

În organizarea procesului educațional o importanță deosebită, de altfel ca și pentru alte procese, este suficiența cadrului normativ, precum și claritatea reglementărilor, altfel spus, existența unui mecanism detaliat de organizare a procesului educațional. Nu mai puțin importante sunt principiile de organizare a procesului de instruire, care în opinia noastră ar fi:

- c) deținuții trebuie să aibă același acces la instruire, așa precum o au alți cetățeni;

- d) fiecare persoană trebuie să urmeze instruirea generală, urmată de instruirea secundară și la solicitare – instruirea superioară;
- e) adulții au dreptul la o educație specială, în funcție de abilitățile disponibile, dorință și vocație. Profesiile pe care le pot obține în penitenciare trebuie să fie cele mai solicitate pe piața muncii. În acest sens, DIP, împreună cu agențiile responsabile trebuie să determine care specialități sunt cele mai solicitate pe piața forței de muncă și respectiv să organizeze activități de instruire corespunzător, evident, în limita posibilităților.
- f) instruirea în instituțiile penitenciare nu trebuie să fie la un nivel mai jos al calității decât instruirea la libertate și absolvirea unei instituții/urmarea unei instruirii în detenție nu trebuie să fie marcată cu un cifru/elemente de identificare speciale. În acest sens, experiența școlii gimnaziale din Lipcani este relevantă, când nu este specificat că studiile au fost realizate pe parcursul perioadei de detenție;
- g) instruirea în instituțiile penitenciare trebuie să ia rolul său firesc, așa precum rezultă din însuși scopul pedepsei penale. Altfel spus, accentul pe educație trebuie sporit. Este posibilă de critică reducerea unității de adjunct al directorului penitenciarului pentru educație, ceea ce poate fi înțeles ca o diminuare a atenției asupra procesului educațional;
- h) procesul instructiv-educativ trebuie să fie în concordanță cu alte elemente ale muncii educative în care sunt implicați condamnații: munca, religia, activitatea de creație, sportul, etc. Pentru o bună coordonare a procesului se cere de implementat programul penitenciar de bază și o bună planificare a executării pedepsei, astfel încât rezultatele să fie sinergice;
- i) implicarea în procesul de instruire trebuie să fie benevolă, dar deținuții trebuie să aibă posibilitatea de a conștinetiza avantajele implicării în programele de instruire, atât din punctul de vedere al reintegrării sociale ulterioare a lor, cât și din punct de vedere de moment: aplicarea de stimulente,

posibilitatea de a obține un venit, importanța pentru procesul de liberare condiționată înainte de termen etc. Deținuțul implicat în programele de instruire trebuie să înțeleagă relevanța instruirii pentru a trece la următoarea etapă;

- j) o modalitate bună de instruire a adulților este îmbinarea procesului instructiv cu cel de muncă. Altfel spus, instruirea vocațională poate produce rezultate mari dacă procesul de instruire este bine organizat;
- k) abordarea procesului de instruire pentru minori și femei trebuie să fie unul specific.

În general, procesul educațional trebuie orientat la următoarele perspective: evaluarea necesităților de instruire a deținuților (în funcție de instruire, nivelul de cunoștințe, majoritatea condamnaților sunt foști muncitori, țărani, șomeri, între 22 și 40 ani), care este gradul lor de alfabetizare și în funcție de acest lucru urmează a fi construite și dezvoltate programele de instruire.

Conform datelor DIP, la 1 ianuarie 2007 **categoriile de vârstă ale condamnaților erau:**

		<i>femei</i>	<i>minori</i>
Până la 15 ani	12	-	12/-
16 ani	52	2	43/-
17 ani	78	4	69/-
18 ani	45	2	-/44
19-21 ani	<b>752</b>	<b>21</b>	-/25
22-30 ani	<b>2803</b>	<b>67</b>	-
31-40 ani	<b>1735</b>	<b>50</b>	-
41-50 ani	807	50	-
51-55 ani	210	20	-
55-60 ani	90	2	-
Mai mult de 60 ani	63	4	-
<b>Total</b>	<b>6647</b>	<b>222</b>	<b>124/69</b>

## Caracteristica după starea socială:

		<i>femei</i>	<i>minori</i>
Muncitori	1498	100	3/4
Funcționari	127	4	-/-
Tărani	1731	112	39/28
Militari	24	-	-/-
Elevi	82	-	41/18
Șomeri	2384	4	41/19
Pensionari	80	2	-/-
Alte categorii	721	-	-/-
<b>Total</b>	<b>6647</b>	<b>222</b>	<b>124/69</b>

Articolul 259 al Codului de Executare prevede că în penitenciare se organizează în mod obligatoriu învățământul secundar general al condamnaților. Condamnații în vârstă de peste 50 ani, invalizii de gradul I, precum și condamnații la detențiune pe viață urmează învățământul secundar general la dorință.

Este notoriu faptul că anumite părți din condamnați sunt **analfabeți**. Activitățile de instruire generală în sistemul penitenciar sunt însă desfășurate la nivel nesatisfăcător. Actualmente, în sistemul penitenciar este deschisă și activează o **singură** școală gimnazială pentru minori în Penitenciarul nr.2 Lipcani. În Penitenciarul nr.6 Soroca activează o școală serală pentru deținuți. Totodată, lipsesc școli / clase gimnaziale în Izolatoarele de urmărire penală și Penitenciarul pentru femei nr.7 Rusca. Respectiv, **nici chiar minorii care se află în arest preventiv nu au posibilitate de a urma învățământul secundar (sau chiar primar).**

### Contextul dictează o serie de măsuri de urgență:

a) evaluarea nivelului de instruire generală a deținuților din toate instituțiile penitenciare;

b) deschiderea de școli gimnaziale în instituțiile penitenciare în care numărul de deținuți analfabeți este mare și aceștia exprimă dorința de a urma studiul gimnazial;

c) elaborarea unor programe de instruire orientate la capacitățile și necesitățile beneficiarilor (inclusiv pentru deținuții minori din Lipcani);

d) asigurarea școlilor gimnaziale cu materiale didactice necesare;

- e) intensificarea colaborării cu școlile generale din teritoriu în vederea angajării profesorilor pentru desfășurarea unor activități de instruire generală în instituțiile penitenciare;
- f) organizarea în penitenciar a diverselor cercuri tematice.

Referitor la instruirea profesională, ținem a sublinia că la moment, există doar 7 școli de meserii în instituțiile penitenciare, cu o capacitate totală de 600 locuri. În special, în școli există programe de instruire la următoarele specialități: mașiniști pentru tăiat piatră, sudori, electro-montori, cazangii, mașiniști-macaragii, operatori la mașinile de prelucrat lemn, cizmari, lăcătuși, strungari, tâmplari, cusătorese. Astfel, la capitolul instruirea vocațională se conturează două probleme majore:

- a) insuficiența mijloacelor tehnico-materiale, fapt ce afectează procesul de instruire profesională a condamnaților;
- b) lipsa programelor de studii la specialitățile competitive pe piața forței de muncă. Există puține șanse ca după eliberare persoanele care au înșușit profesia de mașinist pe mașinile de tăiat piatră, de cazangiu sau de mașinist-macaragiu să-și găsească un loc de muncă pe specialitate.

Drept reacție, DIP ar trebui să:

- a) revizuiască lista de specialități oferite de către școlile de meserii din cadrul sistemului penitenciar în conformitate cu exigențele pieței forței de muncă;
- b) asigure școlile de meserii cu mijloace tehnico-materiale;
- c) asigure posibilitatea de instruire vocațională în fiecare instituție penitenciară.

Pentru a asigura succesul muncii educative, este relevant ca deținuții să aibă acces la informație. Practic în toate penitenciarele deținuții au posibilitatea de a audia programe radio și chiar televizate, conform programului zilei al penitenciarului. Aparatele radio și televizoarele sunt aduse, de regulă, în penitenciare de către deținuți, organizațiile neguvernamentale și doar în unele cazuri sunt procurate de către administrația penitenciară. În prezent, toate penitenciarele sunt abonate din sursele proprii sau

cu suportul organizațiilor donatoare la ediții periodice. Cu toate acestea, numărul exemplarelor edițiilor periodice este insuficient în raport cu numărul deținuților. În această situație, condamnaților la dorință li se creează posibilitatea pentru a se abona din surse proprii la diferite ediții periodice.

Fondul de carte al bibliotecilor din penitenciarele republicii este completat din diverse surse, marea majoritate fiind **literatura deja învechită**. Este evidentă necesitatea completării fondului de carte cu literatură artistică, juridică etc. Deținuții au posibilitatea de a frecvența bibliotecile fără impedimente.

### **IX. Procesul de pregătire pentru liberare**

Procesul de pregătire pentru liberare trebuie să fie puternic corelat cu programele de instruire care au fost urmate de către deținuți. În ultima fază a procesului de pregătire pentru liberare, practic, pe lângă programele specifice, trebuie să fie consolidate elementele programelor de instruire urmate anterior.

Dintr-un cumul de cauze, scopul educativ și de reinserție socială ulterioară a pedepsei privative de libertate se atinge doar parțial. Ispășirea pedepsei privative de libertate nu totdeauna este planificată. Cel mai îngrijorător apare faptul că persoanele ce urmează a fi eliberate din locurile de ispășire a pedepsei privative de libertate nu beneficiază de pregătirea informațională, psihologică și socială suficientă pentru reinserția socială ulterioară. Plus la toate, **nu există o continuitate între serviciile acordate de către sistemul penitenciar și serviciile de reintegrare socială după liberare.**

**Lipsește** un mecanism care să asigure o **pregătire reală a deținutului** pentru liberarea din penitenciar. Acest segment nu este mai puțin important decât celelalte faze ale executării pedepsei privative de libertate. Anume în această perioadă trebuie să se facă o evaluare complexă a modului cum a decurs perioada de detenție și care sunt rezultatele desfășurării diverselor activități și programe educativ-instructive cu deținutul. Evaluarea men-

ționată mai sus va putea conduce la: formularea unei concluzii de evaluare a riscului de recidivă din partea condamnatului, va prezenta care sunt problemele sociale cu care se confruntă condamnatul și care le va întâlni la liberare și care trebuie să fie modalitatea de intervenție. Odată evaluate, problemele sociale necesită a fi soluționate atât în ultimile 3-6 luni până la liberare, cât și în prima perioadă de la libertate (6 luni). Întru asigurarea unei bune reintegrări în societate a ex-deținutului este nevoie de o colaborare între serviciul socio-educativ din cadrul instituției penitenciare și serviciile de reintegrare socială (probațiune) care, la rândul lor, urmează a focaliza activitățile instituțiilor sociale din comunitate.

Conform datelor statistice, din sistemul penitenciar, pe parcursul anului 2005, au fost liberate din detenție 2551 persoane, dintre care 1213 de persoane au fost liberate condiționat înainte de termen. **Care au fost problemele cu care s-au confruntat și cum s-au reintegrat în societate aceste persoane agențiile statale nu cunosc**, cu atât mai mult – relația fostului deținut cu victima. Acestea ar fi principalele puncte ce ar trebui precăutate pentru a reuși să obținem siguranța socială.

Analizând categoriile condamnaților după cantitatea de antecedente penale, putem constata o eficiență redusă în ceea ce privește prevenția specială:

### **Caracteristica condamnaților după cantitatea de antecedente penale (1 ianuarie 2007):**

		<i>femei</i>	<i>minori</i>
Prima dată	2438	93	38/33
II-a	2089	54	71/27
III-a	1090	51	12/8
a IV-a și mai mult	1030	24	3/1
<b>Total</b>	<b>6647</b>	<b>222</b>	<b>124/69</b>

### **Există multiple probleme ale procesului de pregătire pentru liberare:**

1. Administrația penitenciară nu dispune de resursele necesare pentru buna organizare a procesului de pregătire pentru liberare;

2. Deținuții nu sunt suficient de motivați pentru a participa în programe de pregătire pentru liberare. Complexitatea nevoilor sociale cu care se confruntă deținuții presupune că programele de pregătire pentru liberare trebuie să răspundă acestor nevoi, inclusiv dacă deținuții abordează procesul suficient de pragmatic (unde să trăiască după liberare, unde să muncească, cum să perfecteze actele, relațiile cu familia etc).

3. Un impediment al implicării deținuților în activitățile de pregătire pentru liberare este influența subculturii criminale;

4. Persoanele implicate în programele de pregătire pentru liberare sunt ținute în continuare împreună cu alte categorii de deținuți, ceea ce reduce eficiența programelor. Până la moment, există deficiențe serioase în organizarea regimului de resocializare;

5. Există unele încercări de a asigura anumite programe de pregătire pentru liberare, dar marea majoritate a acestora se realizează în cadrul instituției penitenciare și presupun un contact redus cu comunitatea. Plus la aceasta, aspectele metodologice (ex. criteriile de selectare a deținuților pentru activități de grup) nu sunt definitivate;

6. Nu există încăperi adecvate pentru desfășurarea programelor cu deținuții și nici materialele necesare acestui proces;

7. Nu tot personalul penitenciar conștientizează rolul pe care îl are în procesul de pregătire pentru liberare. Personalul implicat în desfășurarea programelor au acces limitat și nu dispun de materiale metodologice (manuale, ghiduri, programe, literatură de specialitate) în vederea sporirii calificării profesionale. Plus la acesta, nu există o delimitare clară a atribuțiilor diferitor angajați (secții, servicii) ai sistemului penitenciar referitor la rolul și atribuțiile lor (fișe de post neclare);

8. Există impedimente serioase în procedura de perfectare a actelor de identitate. Lanțul, ordinea stabilită de perfectare a actelor de identitate crează un cerc vicios în raport cu deținuții. Drept rezultat, alte servicii post-detentie (inclusiv perfectarea actelor pentru acordarea pensiei) nu pot fi obținute de către deținuți din cauza lipsei actelor de identitate;

9. Programele de pregătire pentru liberare nu sunt susținute de rezultatele anterioare ale muncii educative. Spre exemplu, imposibilitatea de implicare în muncă, instruirea la profesii care nu corespund exigențelor pieții forței de muncă etc. fac ca programele de pregătire pentru liberare să fie mai puțin rezultative;

10. Lipsa unei bune planificări a procesului de executare a pedepsei. Sunt frecvente cazurile în care deținuții implicați la muncă sunt nevoiți să abandoneze alte activități socio-educative;

11. Conclucrarea serviciilor penitenciare cu instituțiile și organizațiile din comunitate este suficient de modestă. Deseori, nu sunt cunoscuți potențialii parteneri;

12. Comisiile penitenciare care pot avea un rol decisiv adecvat în procesul de pregătire pentru liberare încă nu funcționează în toate instituțiile.

Aceste probleme, precum și potențialele soluții, sunt reflectate în detaliu în Misiunea de Evaluare a necesităților în domeniul pregătirii pentru liberare a deținuților, realizată de către Institutul de Reforme Penale în anul 2006.

Procesul de pregătire pentru liberare nu poate fi eficient în contextul unui număr redus de persoane ce se ocupă de acest segment, sau în cazul în care calificarea lor profesională este modestă. În prezent, în cadrul instituțiilor penitenciare activează 15 asistenți sociali (completarea 100%) și 28 psihologi (completarea 90 %). Este îngrijorător faptul că deși Codul de Executare acordă o importanță deosebită activităților de reeducare și pregătire pentru liberare, se pare că **numărul de persoane** care au în atribuțiile de serviciu aceste activități **este redus**.

Nu a constituit un obiectiv al acestui studiu testarea capacității profesionale a angajaților în calitate de asistent social sau psiholog. Este cert însă că **nu toți angajații în funcțiile respective au o instruire profesională specializată pentru activitatea în instituțiile penitenciare**. Pe parcursul anilor 2004-2007 au fost desfășurate anumite acțiuni de instruire cu asistenții sociali și psihologii. În cadrul acestor activități **nu au fost implicați toți asistenții sociali și psihologii**.

Plus la aceasta, trebuie de menționat **fluctuația cadrelor**. Din numărul total al asistenților sociali și psihologilor, anual, 5 - 6 persoane angajate la aceste funcții se eliberează din serviciu pe diferite motive.

În acest context ar fi oportun ca DIP:

1. Să reexamineze schema statelor de personal și să înainteze propuneri de a spori numărul de persoane care activează în funcție de asistent social și psiholog;

2. Să reinstituie funcția de adjunct al șefului instituției penitenciare în domeniul educației în vederea eficientizării lucrului socio-educativ;

3. Să intensifice colaborarea cu organizațiile neguvernamentale în vederea elaborării unui curriculum de instruire inițială și continuă și desfășurării în baza acestuia a activităților de instruire a psihologilor și asistenților sociali.

În același context se impun cu stringență următoarele măsuri:

1. Elaborarea și implementarea de către DIP a sistemului de planificare a executării pedepsei privative de libertate;

2. Constituirea și funcționarea unor echipe interdisciplinare pentru planificarea executării pedepsei în toate instituțiile penitenciare;

3. Crearea serviciului Socio-Educativ și Probațiune Penitenciară prin Reorganizarea Serviciului activitate educativă, psihologie și asistență socială a DIP (schimbarea nu numai a denumirii, dar și a tehnicilor de lucru);

4. Elaborarea programelor socio-educative și includerea unui număr cât mai mare de deținuți în activitățile de școlarizare, instruire profesională, ocupațională care ar facilita reintegrarea socială ulterioară;

5. Elaborarea și implementarea programelor educaționale speciale pentru diferite categorii de beneficiari (minori, persoane analfabete, persoane cu necesități speciale, persoane dependente de droguri etc.);

6. Asigurarea condițiilor necesare pentru desfășurarea activităților educaționale și sportive.

Un alt aspect al succesului sau eficienței pedepsei privative de libertate este procesul de reintegrare socială. Aceste activități constau în asistarea persoanelor în vederea reintegrării în societate, presupunând utilizarea principiilor și tehnicilor de probațiune în vederea diminuării riscului de recidivă. În această ultimă fază, serviciul de probațiune, trebuie să desfășoare activități orientate la reintegrarea socială a persoanei eliberate din penitenciar.

Astfel se va ține cont de:

- atitudinea familiei: este una pozitivă față de fostul condamnat, este sau nu acceptat;
- cercurile de persoane în care s-a integrat;
- face sau nu abuz de alcool sau de substanțe stupefiante;
- cum relaționează cu cei din jurul lui;
- cum petrece timpul liber;
- are o motivare a schimbării comportamentale;
- s-a încadrat sau nu în câmpul muncii;
- venitul familiei fostului condamnat asigură acoperirea necesităților acesteia sau nu;
- care sunt alte necesități.

Activitățile finale de acordare a asistenței și consilierii față de fostul condamnat trebuie înscrise în dosarul de probațiune.

Mecanismul de reintegrare socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție este stabilit prin Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție (Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție nr. 297 – XIV din 24.02.1999, MO nr. 39 – 41/171 din 22.04.1999). Cu toate acestea, Legea menționată este nefuncțională.

Ținem să subliniem doar câteva din problemele majore în procesul de reintegrare socială post-detenție:

1. Funcționarea defectuoasă în domeniul reintegrării sociale post-detenție a serviciului nou creat de probațiune (cadru nor-

mativ și metodologic nedefinitivat, lipsa personalului specializat și instruit, lipsa spațiilor de desfășurare a activităților etc);

2. Legătura slabă dintre serviciile penitenciare și cele de probațiune în vederea soluționării, în măsura posibilității, a problemelor sociale ale foștilor deținuți anterior revenirii lor în comunitate;

3. Diminuarea rolului serviciului de probațiune doar la activități de supraveghere;

4. Colaborarea slabă a serviciului de probațiune cu alte instituții și organizații din comunitate (inclusiv instituțiile de stat cu anumite atribuții în domeniu). Una din cauze în acest sens este și neclaritatea referitor la competența subiecților prestatori de servicii în comunitate, precum și dezvoltarea comunitară suficient de modestă (lipsa serviciilor în anumite comunități);

5. Suportul primit nu totdeauna răspunde nevoilor sociale ale foștilor deținuți (locurile de muncă oferite sunt slab plătite, asistență medicală precară, reticență din partea agenților economici în angajarea foștilor deținuți, discriminare salarială, restricții pentru avansare în funcție, etichetare prin supraveghere excesivă din partea angajatorilor etc).

Aceste probleme, precum și potențialele soluții, sunt reflectate în detaliu în Misiunea de Evaluare a necesităților în domeniul reintegrării sociale a persoanelor liberate din detenție, realizată de către Institutul de Reforme Penale în anul 2006.

În plan instituțional, structura de stat, responsabilă pentru executarea pedepsei cu muncă comunitară și activităților de probațiune este Serviciul de Probațiune din cadrul Departamentului de Executare a Ministerului Justiției. Serviciul se confruntă cu numeroase probleme:

- insuficiența personalului;
- absența specialiștilor cu studii juridice, psihologice, de sociologie etc., care ar cunoaște temeinic managementul executării acestor pedepse;
- dotarea tehnică insuficientă, lipsa spațiilor de lucru și a echipamentului necesar etc.

Serviciul de probațiune încă nu are stabilite foarte clar relațiile de colaborare cu administrația publică locală, ONG-uri specializate în oferirea serviciilor sociale, alte structuri de resort.

De asemenea, succesul reintegrării sociale este în relație funcțională directă cu implicarea comunității. Procesul de redimensionare a atitudinilor societății este unul în desfășurare. Opinia publică continuă încă să fie puternic influențată de ceea ce putem numi "sindromul GULAG-ului", și anume, când se cunoaște care este situația individului în închisoare, dar se pretinde în continuare că închisoarea nu este o problemă care să îngrijoreze. În ceea ce privește atitudinile publice, la fel ca și în celelalte state ex-sovietice, există o puternică cerință pentru condamnări numeroase și pedepse mai severe, ceea ce poate fi cu greu ignorat de legiuitori și judecători. Datorită inițiativelor din ultimii doi ani, situația a fost îmbunătățită, totuși, marea majoritatea a populației rămâne încă de cealaltă parte a baricadei.

Un important aspect este implicarea familiilor persoanelor condamnate și intensificarea contactelor deținuților cu membrii familiilor. Este deja demonstrat rolul activ pe care îl poate avea familia în reintegrarea socială a foștilor deținuți. În acest sens, familiile ar trebui să cunoască o serie de informații elementare: numărul de vizite permise, procedura de primire a permisiunii de vizitare, numărul de persoane care pot participa în cadrul vizitei, care sunt limitările referitor la vizitatori, care sunt lucrurile permise, cele interzise, actele și procedura de identificare, modalitatea de contestare a deciziilor administrației penitenciare în acest sens etc.

Deoarece serviciul de probațiune nu are posibilitate de a lucra cu toți beneficiarii, ar fi oportun de instituit o serie de centre de reintegrare socială post-detenție. Acestea ar avea drept scop asigurarea reabilitării și reintegrării sociale a persoanelor liberate din penitenciare prin stabilirea relațiilor de colaborare cu Serviciul de Probațiune, precum și cu Departamentul Instituțiilor Penitenciare în vederea asigurării continuității lucrului de resocializare desfășurat cu deținuții în locurile de detenție și în vederea

identificării unui model de serviciu specializat, susceptibil de a fi preluat ca responsabilitate de către APL în viitor. Aceste centre ar putea presta o serie de servicii comunitare:

- Elaborarea planului individual de intervenție psiho-socială pentru reabilitarea și reintegrarea socială a clientului;

- Acordarea posibilității de trai într-un local pus la dispoziția clienților de către centru. Aici trebuie de menționat faptul că ar fi cazați clienții care nu dispun de locuință și sunt predispuși vagabondajului. În acest scop, un asistent social angajat la centrul de reabilitare ar putea face o verificare a condițiilor de trai;

- Asigurarea hranei pentru persoanele plasate în centru;

- Întocmirea referatului de reintegrare socială a acestora;

- Acordarea de asistență psiho-socială clienților de către psihologi și asistenți sociali;

- Acordarea asistenței juridice;

- Aplicarea programelor de reabilitare și de dezvoltare a abilităților sociale pentru grupuri de clienți;

- Acordarea asistenței pentru găsirea locurilor de munca, pentru continuarea studiilor, pentru reîntoarcerea în familie precum și pentru rezolvarea altor probleme sociale.

- Facilitarea asistenței medicale pentru clienții bolnavi de tuberculoză etc.

Trebuie de menționat în acest sens activitatea și experiența Centrelor de Justiție Comunitară deja instituite. În anul 2007, Institutul de Reforme Penale, cu suportul financiar al Fundației Soros Moldova, Agenției Suedeze pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională (SIDA) și ICCO (Olanda) a fondat Centre de Justiție comunitară, care au în calitate de beneficiari inclusiv ex-deținuții, în Edineț, Soroca, Rezina, Bălți, Fălești, Orhei, Telenești, Chișinău, Leova, Cahul, Comrat, Ungheni. Unul din obiectivele acestor centre este stabilirea unui mecanism, eficient și participativ, de pregătire pentru liberare și reintegrare socială.

## **XI. Instruirea personalului penitenciar**

Instituțiile penitenciare nu pot selecta beneficiarii (deținuții), dar pot selecta un personal adecvat care ar permite a realiza scopul privațiunii de libertate ținând cont de categoriile de deținuți. Nu vom comenta procesul de angajare în cadrul sistemului penitenciar, menționând doar că administrația penitenciară se confruntă cu multiple probleme în acest sens.

Legea cu privire la sistemul penitenciar, articolul 18 „Personalul sistemului penitenciar”, al 5 prevede: „Pregătirea profesională și perfecționarea colaboratorilor sistemului penitenciar se fac în instituțiile de învățământ departamentale, precum și în alte instituții de învățământ.” Este o normă care permite organizarea unui sistem propriu funcțional de instruire inițială și continuă, totodată, implicarea și a altor instituții în ridicarea nivelului de pregătire profesională a colaboratorilor sistemului penitenciar.

Activitățile educative ale colaboratorilor DIP se desfășoară în cadrul Centrului de instruire al DIP și în cadrul orelor de pregătire profesională organizate în subdiviziuni. În Centrul de instruire se desfășoară pregătirea inițială a colaboratorilor nou-angajați în sistemul penitenciar, perfecționarea și reciclarea personalului. Practic, toți noii angajați ai sistemului penitenciar beneficiază de o instruire inițială. Calitatea procesului instructiv este însă suficient de modestă, deoarece:

- programele de instruire pun accentul de bază pe pregătirea fizică, pregătirea specială și mai puțin pe contactele interumane;
- condițiile de instruire sunt inadecvate;
- metodele de instruire continuă a fi cele tradiționale.

Un număr impunător de colaboratori au fost instruiți în cadrul programelor de instruire ale organizațiilor neguvernamentale. Cu toate acestea, numărul de instruiți este suficient de modest și nu a cuprins tot spectrul de subiecte de instruire continuă.

## XII. Cooperarea cu societatea civilă și donatorii

În contextul implicării mai active a societății civile în procesul derulării activităților din penitenciare, în anul 2004-2007 DIP a colaborat cu mai multe organizații obștești: Institutul de Reforme Penale, Asociația Femeilor de Afaceri „Femida”, Centrul media pentru tineret, SIDO, CREDO, LADOM, Comitetul Helsinki pentru Drepturile Omului, SIEDO. Aceste organizații vizitează instituțiile penitenciare, desfășoară seminare de instruire a colaboratorilor instituțiilor penitenciare, contribuie la amenajarea încăperilor pentru desfășurarea diverselor activități, contribuie la asigurarea cu echipament, inventar sportiv, completarea fondurilor de carte a bibliotecilor etc.

O activitate productivă în procesul de educație al condamnaților a fost desfășurată de către confesiile religioase: Biserica Ortodoxă din Moldova (Mitropolia Moldovei), Uniunea Bisericilor Creștinilor Evangheliști-Baptiști, Biserica Adventiștilor de Ziua a Șaptea, Uniunea Bisericilor Creștinilor Credinței Evanghelice (Cultul Penticostal), Comunitatea „Biserica Păcii”, Uniunea Bisericilor Creștine Libere (Cultul Harismatic), Biserica Biblică. Vizitele confesiilor religioase au drept scop determinarea duhovnicească a deținuților.

Merită a fi menționată și implicarea unor agenții interguvernamentale internaționale și a organizațiilor neguvernamentale internaționale: PNUD; Misiunea OSCE în Republica Moldova; UNICEF; Fondul Națiunilor Unite pentru Populație, Biroul din Republica Moldova; Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare; USAID; Penal Reform International; Caritas Luxemburg; KNCV etc.

Merită a reitera importanța stabilirii unor parteneriate durabile. În acest sens, **DIP a devenit mai cooperant și accesul în instituțiile penitenciare este facilitat în caz de necesitate.**

Cu toate acestea, ar fi oportune:

1. Organizarea unor ședințe comune a DIP și reprezentanților organizațiilor neguvernamentale în vederea coroborării activită-

ților și planurilor de activități desfășurate în instituțiile penitenciare.

2. Prealuarea de către DIP a unor bune practici de activitate, elaborate de către ONG în activitatea cotidiană a instituțiilor penitenciare.

### **XIII. Activitatea Comitetului pentru Plângeri**

În conformitate cu prevederile legislației în vigoare, deținuții pot adresa plângeri administrației penitenciarului, sau organelor ierarhice superioare – DIP, Ministerul Justiției. Legislația în vigoare creează deținuților posibilități reale pentru a se plînge și organelor procuraturii, Guvernului, Parlamentului, Centrului pentru Drepturile Omului etc. iar, începând cu 1 ianuarie 2006, și Comitetului pentru Plângeri.

În scopul creării condițiilor de depunere a plângerilor, în penitenciare, inclusiv în cele unde se dețin minori, au fost montate lădițe poștale, care sunt deservite de angajații Poștei Moldovei, cu excepția Penitenciarului nr.13 Chișinău, unde scrisorile se scot din lădițe de către colaboratorii penitenciarului și sunt trecute prin cancelarie.

Rămâne a fi îngrijorătoare situația în ceea ce privește intervențiile reale ca urmare a depunerii plângerilor. Marea majoritate a deținuților intervievați au menționat că nu au impedimente la depunerea plângerilor (deși uneori sunt „rugați” să nu „încleie plicul”), dar nu totdeauna au primit răspuns la plângerile adresate sau în urma depunerii plângerilor nimic nu s-a schimbat.

Legea cu privire la sistemul penitenciar nr. 1036 din 17.12.1996, art. 11 „Împuternicirile administrației instituțiilor penitenciare”, alin. 12 stabilește că administrația instituțiilor penitenciare este împuternicită să dea condamnaților posibilitate să-și apere drepturile prin intermediul procuraturii, avocaturii, instanțelor judecătorești. Analiza actelor internaționale demonstrează evident și clar că administrația instituțiilor penitenciare este obligată să asigure mecanismele de depunere a cererilor și

plângerilor de către deținuți. Sub alt aspect, norma menționată este limitativă, stabilind doar o serie de modalități și mecanisme (dintre care apare sub semnul întrebării avocatura, care nu are abilitatea de a soluționa, dar numai menirea de a asigura dreptul la apărare), fără a ține cont și de alte mecanisme care pot apărea ulterior. Spre exemplu, o formulare de genul „și alte mecanisme prevăzute de legislația Republicii Moldova sau actele internaționale la care este parte” ar fi înglobat și Comitetul pentru Plângeri, avocatul parlamentar și mecanismele naționale de prevenire a torturii ce derivă din OP CAT.

Legea cu privire la sistemul penitenciar, art. 31 „Controlul asupra activității sistemului penitenciar” prevede că au dreptul să viziteze și să controleze instituțiile penitenciare fără permisiune specială: Președintele Republicii Moldova; prim-ministrul Republicii Moldova; deputații Parlamentului; Procurorul General al Republicii Moldova și procurorii care supraveghează executarea sancțiunilor de drept penal în teritoriul respectiv, stipulând că „alte persoane vizitează instituțiile penitenciare cu permisiunea specială a administrației acestor instituții, a Departamentului instituțiilor penitenciare și a Ministerului Justiției”. Deși această normă nu împiedică activitatea Comitetului pentru Plângeri, considerăm oportun ca ea să fie adusă în concordanță cu prevederile Codului de Executare.

Comitetul pentru plângeri este o novație a Codului de Executare și reprezintă o modalitate prin care societatea contribuie la:

a) monitorizarea respectării drepturilor omului în instituțiile penitenciare;

b) soluționarea unor cazuri concrete, de divergență între administrația instituțiilor penitenciare și deținuți;

c) implicarea/participarea societății civile în procesul de administrare/decizie în instituțiile penitenciare.

Comitetul pentru Plângeri a fost creat în conformitate cu art. 177 al Codului de Executare a Republicii Moldova, nr. 443-XV din 24 decembrie 2004, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 34-35, 2005. Comitetul funcționează în baza Regulamentu-

lui aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 77 din 23.01.2006, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 21-24/122 din 03.02.2006. Art. 162 al. 2, Cod de Executare, prevede că legislația execuțional-penală reglementează modul și condițiile executării pedepsei, determină mijloacele de corijare a condamnaților, stabilește modul de executare a măsurilor de siguranță și preventive, având drept scop protecția drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanei, precum și acordarea de ajutor condamnaților la adaptarea lor socială. Art. 166, Cod de Executare, prevede **dreptul de a adresa petiții (cereri, reclamații, propuneri, sesizări)** administrației instituției ori organului care asigură executarea pedepsei, sau organelor ierarhic superioare, instanței de judecată, procuraturii, autorităților administrației publice centrale sau locale, asociațiilor obștești, altor instituții și organizații, inclusiv internaționale. Art. 176, Cod de Executare, Controlul exercitat de către organizații naționale și internaționale prevede: „Organizațiile naționale și internaționale care asigură protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului pot exercita controlul executării hotărârilor cu caracter penal în modul stabilit de actele naționale și /sau internaționale. Art. 177, Cod de Executare, *deja este specific* – Comitetul pentru Plângeri: „Comitetul pentru Plângeri își desfășoară activitatea în baza regulamentului (inclusiv componența aprobată de către Guvern).

Pentru realizarea sarcinilor sale, Comitetul îndeplinește următoarele funcții principale:

- a) examinează cu imparțialitate plângerile;
- b) examinează dosarele personale ale deținuților, ordinele sau dispozițiile contestate, alte documente, cu excepția celor care au fost emise în vederea asigurării securității deținuților, colaboratorilor sau instituției, precum și celor care constituie secret de stat;
- c) audiază petiționarii;
- d) audiază și cere explicații scrise sau verbale administrației instituției penitenciarului;

- e) vizitează instituția penitenciară pentru a examina veridicitatea faptelor expuse în plângerile deținuților;
- f) solicita orice informație necesară soluționării cazului de la autoritățile publice, precum și de la orice persoană fizică sau juridică, indiferent de modul de constituire și forma de proprietate;
- g) atrage specialiști-practicieni pentru consultații, în vederea asigurării soluționării obiective a plângerilor;
- h) adoptă decizii privind examinarea sesizărilor;
- i) sesizează organele competente despre încălcările constatate.

În conformitate cu Art. 267 (6) Cod de Executare, „Sancțiunile disciplinare aplicate pot fi anulate prin hotărârea definitivă a instanței de judecată, prin decizia Comitetului pentru Plângeri, prin dispoziția scrisă a șefului penitenciarului”. Art. 268, Cod de Executare, prevede că decizia privind aplicarea sancțiunii disciplinare poate fi contestată la Comitetul pentru Plângeri în termen de 30 zile de la data comunicării ei. Respectiv, Comitetul pentru Plângeri examinează plângerile referitor la aplicarea sancțiunilor disciplinare. Conform art. 248 a Codului de Executare al Republicii Moldova, al. 1 și 2 „Refuzul de hrană”, „În situația în care condamnatul refuză să primească hrană, șeful penitenciarului are obligația să îl audieze de îndată și să îi solicite o declarație scrisă, pentru a cunoaște motivele care au determinat luarea acestei hotărâri și pentru a stabili primele măsuri pentru rezolvarea situației. Ieșirea din refuzul de hrană se consemnează într-o declarație scrisă”. Declarațiile se înaintează, în cel mult 24 de ore, procurorului și Comitetului pentru Plângeri, care audiază condamnatul”. Deci, Comitetul pentru Plângeri este sesizat și în situația refuzului de hrană.

Comitetul pentru Plângeri nu are în competența sa examinarea petițiilor cu referire la condițiile de detenție, igienă, hrană, timpul de recreație, respectarea regimului interior. Comitetul pentru Plângeri nu poate să intervină în lucrul Comisiilor din penitenciare. Comitetul nu înaintează demersuri/proponeri pri-

vind liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen sau pentru înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă și nu examinează refuzurile administrației în acest sens. Comitetul nu este în drept să se pronunțe asupra temeiniciei și legalității hotărârilor instanțelor de judecată/ sentințelor de condamnare; asupra competenței și corespunderii în funcție a colaboratorilor penitenciarului.

În vederea asigurării exercitării efective a mandatului, Comitetul pentru Plângeri trebuie să fie un organ independent. Acesta este o practică notorie internațională. Există o serie de prevederi legale exprese în vederea asigurării independenței și imparțialității Comitetului pentru Plângeri. Astfel, pct. 5 Regulamentul Comitetului pentru Plângeri prevede că membrii Comitetului sunt independenți în exercițiul funcțiunii și nu au dreptul să transmită împuternicirile lor altor persoane.

**Aceasta se asigură prin:**

- a) **modul de constituire.** În calitate de membri ai Comitetului pentru Plângeri pot fi și reprezentanți ai societății civile, iar din partea statului – structuri care nu au atribuții directe la executarea detenției;
- b) **disponibilitatea informației despre funcționarea Comitetului pentru Plângeri.** Informația despre activitatea Comitetului pentru Plângeri trebuie să fie disponibilă din momentul parvenirii în instituția penitenciară;
- c) **dreptul de a vizita instituția penitenciară fără permisiune specială.** Art. 178, Codul de Executare, prevede că în timpul exercitării funcțiilor de serviciu, au dreptul de a vizita instituțiile care asigură deținerea persoanelor, fără permisiune specială și se indică un șir de autorități, inclusiv membrul Comitetului pentru Plângeri;
- d) **procedura de lucru a comitetului,** inclusiv procedura internă de lucru, secretul corespondenței cu Comitetul. Art. 268, Codul de Executare, prevede că membrii Comitetului pentru Plângeri vizitează penitenciarul în vederea exami-

nării plângerii la fața locului. În acest scop, se audiază condamnatul care a depus plângerea și alte persoane necesare, se examinează faptele care au servit temei pentru aplicarea sancțiunii disciplinare;

**e) obligațiile membrilor** Comitetului pentru Plângeri. În exercitarea mandatului, membrii Comitetului au obligația de a:

- se abține de la fapte care ar putea discredita Comitetul, ori ar putea provoca îndoieli față de obiectivitatea deciziilor acestuia;
- nu divulga informația obținută în exercițiul funcțiunii, care ar putea prejudicia un interes legal personal;
- se abține de la orice activitate care ar putea genera conflict de interese sau acțiuni incompatibile cu calitatea de membru;
- se abține de la participarea la ședința Comitetului, dacă cauza examinată atinge interesele acestuia sau a rudelor sale.

**f) transparența activității comitetului.** Comitetul este obligat să prezinte Guvernului, până la data de 1 februarie, raportul privind rezultatele examinării plângerilor în anul precedent.

De asemenea, există și un șir de **garanții suplimentare**:

**a)** Depunerea plângerii la Comitetul pentru Plângeri nu epuizează posibilitatea utilizării altor proceduri de depunere a plângerilor.

**b)** Decizia Comitetului pentru plângeri poate fi contestată în instanța de judecată. Art. 268, Codul de Executare, prevede că în cazul în care condamnatul nu este de acord cu decizia Comitetului pentru Plângeri, el este în drept să conteste decizia privind aplicarea sancțiunii disciplinare în instanța de judecată în modul stabilit.

**c)** Administrația penitenciară este obligată să execute deciziile comitetului. Art. 268, Codul de Executare, prevede că

„Decizia Comitetului pentru Plângeri este obligatorie și se va executa imediat”. Art. 450, Statutul executării pedepsei de către condamnați, Hotărârea Guvernului nr.583 din 26 mai 2006, prevede că „Comisia penitenciarului este obligată să examineze propunerile și sesizările Comitetului pentru plângeri”.

Comitetul pentru Plângeri, deși trebuie să funcționeze începând cu 1 ianuarie 2006, încă **nu funcționează eficient**.

## Caracteristica condamnaților după infracțiuni

Infracțiuni	Total condamnați	Din care	
		Femei	Minori
Omorul, art. 145 (art. 88,89,92 al CP an. 1961)	1320	70	5/7
Vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, art. 151 (art. 95 CP an. 1961)	388	15	2/2
Răpirea unei persoane, art. 164 (art. 64,113 <sup>2</sup> ,125, 214 CP an. 1961)	5	-	-/-
Traficul de ființe umane, art. 165 (art. 113 <sup>1</sup> , 113 <sup>2</sup> CP an. 1961)	21	10	-/-
Infracțiuni privind viața sexuală, art. 171 (art. 102, 103 CP an. 1961)	379	-	14/17
Furtul, art. 186 (art. 119 CP an. 1961)	1769	55	58/17
Jaful, art. 187 (art. 120 CP an. 1961)	418	10	8/-
Tălhăria art. 188 (art. 121 al CP an. 1961)	565	12	5/4
Însușirea în proporții mari și deosebit de mari, art. 195 (art. 123 <sup>1</sup> CP an. 1961)	839	30	27/17
Traficul de copii, art. 206 (art. 113 <sup>1</sup> an. 1961)	4	-	-/-
Scoaterea ilegală a copiilor din țară, art. 207 (art. 112 <sup>3</sup> CP an. 1961)	1	-	-/-
Activitatea ilegală privind circulația substanțelor narcotice, art. 217-219 (art. 225 <sup>1</sup> CP an. 1961)	214	18	-/1
Infracțiuni economice art. 236-258	15	-	-/-
Răpirea mijlocului de transport, art. 273 (art. 182 CP an. 1961)	56	-	2/3
Banditismul, art. 283 (art. 74 CP an. 1961)	39	-	-/-
Acțiunile care dezorganizează activitatea penitenciarelor, art. 286 (art. 74 <sup>1</sup> CP an. 1961)	2	-	-/-
Huliganismul, art. 287 (art. 218 CP an. 1961)	104	-	2/-
Folosirea ilegală a armelor și munițiilor, art. 290 și 292 (art. 227 CP an. 1961)	8	-	-/-
Atentarea la viața judecătorului, colaboratorului de poliție, art. 305, 350 (art. 206 <sup>1</sup> CP an. 1961)	19	-	-/-
Infracțiuni săvârșite de persoane cu funcții de răspundere, art. 324-332 (art. 184-189 CP an. 1961)	7	-	-/-
Infracțiuni militare, art. 364-392 (art. 238-270 CP an. 1961)	3	-	-/-
Alte infracțiuni	471	2	1/1
<b>Total</b>	<b>6647</b>	<b>222</b>	<b>124/69</b>

## CUPRINS

<i>Gheorghii Gladchi</i> . Noul cod penal și de procedură penală: probleme de perfecționare a legislației și practicii de aplicare (studiu sociologic) .....	5
<i>Alexandru Mariț</i> . Impactul legislației penale generale asupra detenției în vechea și noua legislație penală a Republicii Moldova .....	42
<i>Viorel Beliba</i> . Impactul legislației penale speciale asupra detenției .....	85
<i>Igor Dolea</i> . Legislația procesuală penală și contravențională. Progrese și controverse .....	142
<i>Victor Zaharia</i> . Aspecte ale detenției: reglementări, practică cotidiană, perspective de reformă .....	196